Under
den Högstes
beskärm
Margareta Lenk

Minne från julfesten
december 30. 1909.

"Ha, käring, hvarför ligger du där?" Sid. 22

UNDER
Den Högstes Beskärm

EN BERÄTTELSE

från Trettioåriga Krigets dagar

AF

MARGARETA LENK

MED SEX ILLUSTRATIONER

CHICAGO
The Engberg-Holmberg Publishing Co.
1908

INNEHÅLL.

KAP.		SID.
1.	I prästgården	5
2.	En fasans dag	13
3.	Den skingrade lilla hjorden	26
4.	Gretas ensliga uppväxtår	35
5.	Hur det gick lille Martin	56
6.	Hans bland krigsfolket	74
7.	Framför Nürnberg	91
8.	I den goda gamla riksstaden	113
9.	Hemlängtan	129
10.	Den förhärjade hembygden	148
11.	En gammal kamrat	161
12.	En sällsam bröllopsgäst	176
13.	Hur Hans återfann Gundel	202
14.	Gundels historia	212
15.	Hertig Ernst	230
16.	Fridsfesten	243

FÖRSTA KAPITLET.

I prästgården.

DET var år 1631. I tretton år redan hade Tyskland förhärjats af kriget, och få voro nog de städer och byar, som hittills blifvit alldeles förskonade för dess fasor och elände. Till dessa lyckligt lottade orter hörde den lilla byn Walddorf i Sachsen, som väl till stor del hade sin undangömda belägenhet bland skogbeväxta berg att tacka, att den ännu aldrig varit skådeplatsen för blodsutgjutelse och våldsdåd, men det blygsamma välstånd, hvarät dess invånare fordom kunnat glädja sig, var dock längesedan försvunnet. De soldathopar, som genomströfvade landet kors och tvärs, utsögo allt, röfvade bort boskapen och lockade de dugligaste unga männen att öfvergifva det fredliga arbetet och sluta sig till hären. Alla som hade pänningar och jordagods, måste betala dryga gärder till krigsfolkets underhåll, handel och näringar lågo nere, och hvar man skattade sig lycklig, om han blott kunde förvärfva det allra nödvändigaste för sig och de sina.

Bönderna i Walddorf hade hittills villigt gifvit hvad de förmådde, ty deras fromme pastor, kyrkoherde Trautman, som var en rätt herde för sin hjord, förmanade dem flitigt därtill. "Lösgören edra hjärtan från pänningar och ägodelar," plägade han säga, "och trakten efter de himmelska skatter, som ingen kan fråntaga eder. Tider kunna komma, långt svårare än de nuvarande, och då äro de lyckligast, som ingenting ha att förlora på jorden, men ett saligt hem där ofvan att vinna." Under årens lopp hade alltså de allra flesta blifvit fattiga och kyrkoherden själf måhända allra fattigast. Han hade icke, såsom kanske ännu en och annan bonde, en påse med klingande mynt nedgräfd i jorden. Nej, till och med det silfver-

smycke, hans kära hustru burit på sin bröllopsdag, var länge sedan afyttradt för att skaffa hjälp åt fattiga sjuka, då en smittosam febersjukdom för ett par år sedan rasat i byn. Hur glad hade hon ej blifvit, den kära prästfrun, då hon fick sin mans tillåtelse att sälja smycket, och hur belåten hade hon ej vändt tillbaka från staden på mjölnarens färdvagn, försedd med allehanda förnödenheter till vederkvickelse för de sjuka. Men kort efteråt lades hon själf på sjukbädden, och efter några få dagar bars hon ut till den lilla kyrkogården invid skogsbrynet. Då var det sorg och jämmer. Fyra barn gingo efter likkistan: den elfvaåriga Margareta med sin lille, knappt fyraårige broder Martin vid handen, och efter dem Hans och Gundel, den förre tio, den senare åtta år, hand i hand.

Lille Martin gladde sig till en början öfver, att man smyckat hans döda moder med så många vackra blommor, men då likbärarne började fylla igen grafven, grät han öfverljudt och bad bevekande, att de icke skulle kasta så mycket jord på hans kära mor. Systern kunde knappt förmå honom att låta sig föras bort från grafven, men då hon talade om för honom, att deras mor nu var i den sköna himmelen, frisk och glad, torkade han sina tårar, såg trohjärtadt upp till systern och sade frågande: "Nu är väl du min mor, Greta?" Den tänkande flickan tog dessa ord djupt till hjärtat och ägnade sig från den stunden med trohet och tålamod åt sin moderliga uppgift. De äldre barnen sörjde uppriktigt och djupt och gräto sig ännu mången kväll till sömns, men med tiden återfingo de dock mod och lefnadslust, ehuru Greta aldrig kunde blifva så munter och sorglös som förut. Deras far däremot lät sig ej så snart tröstas. Han hade alltid varit en stilla, allvarlig och inåtvänd man, men nu efter förlusten af den trofasta, älskande makan, som genom sitt jämna, glädtiga väsen förljufvat hans lif, var han tillika en bruten man. Hans hår grånade hastigt, hans hållning och gång förlorade

sin forna spänstighet och blef lutande och trött. I sitt ämbetes utöfning blef han dock från den stunden om möjligt ännu mera nitisk, ehuru arbetsbördan hvilade tyngre än någonsin på honom, sedan äfven hans gamle skollärare ingått i den eviga hvilan. Att få en ny var i dessa tider alldeles omöjligt, och barnens antal var för öfrigt helt ringa. Många hade bortryckts af farsoten, andra måste hjälpa föräldrarne med arbetet inom och utom hus, ty det var ondt om arbetskrafter. Föga tid blef sålunda öfrig för undervisning, och det var en helt liten skara, som under vintertiden hvarje morgon samlades kring kyrkoherden för att läsa, sjunga och lära sig katekesen. Han ägnade sig ock så mycket som möjligt åt sina egna barns undervisning och hade i Hans och Gundel ett par vetgiriga lärjungar. Den trettonåriga Greta hade redan måst upphöra med sin läsning, oaktadt hon icke hunnit synnerligen långt i bokligt vetande. Men hon var ett fromt och lydigt barn, som lefde i innerlig trosgemenskap med sin frälsare, och hade sistlidne påskhögtid för första gången med djup andakt mottagit det heliga sakramentet ur sin faders hand.

Med tillhjälp af husets gamla tjänarinna Ursula, ombesörjde hon den enkla hushållningen på bästa sätt, tvättade och lagade syskonens torftiga kläder och skötte flitigt om trädgården för att såsom en omväxling i den tarfliga kosten kunna bjuda sin fader några af dess alster.

Hans var sin fars afbild, begåfvad, flitig och allvarlig, lång och spenslig till växten, med mörkt hår och vackra, själfulla ögon. Att en gång blifva präst eller skollärare var hans högsta önskan, och han skulle gärna dagen i ända suttit öfver sina böcker, om blott Ursula tillåtit det. Men hon höll honom strängt till hvarjehanda arbeten både inne och ute, ty enligt hennes förmenande måste en hvar i dessa osäkra tider lära bruka sina händer för att kunna slå sig igenom under

alla förhållanden. På faderns vänliga uppmaning lydde gossen villigt den gamla tjänarinnan.

Helt annat var det med lilla Kunigunda eller Gundel, såsom hon i hvardagslag kallades. Hon ville alls icke foga sig i gamla Ursulas kanske väl barska regemente, och de nästan dagliga klagomål, kyrkoherden nödgades höra öfver sin älskling, voro honom en källa till ständiga bekymmer. Han hade svårt att tro, att denna hans lilla solstråle, barnet med de gullgula lockarne, de rosiga kinderna och de varma, djupblå ögonen kunde vara så trotsig, så näsvis och så lat, som Ursula framställde henne. Hans Gundel var det ju, som alltid ställde friska blommor på hans bord, så länge det fanns blommor att plocka; hon var det ju, som alltid sprang honom till mötes, när han kom hem, hon som slog armarne om hans hals och smeksamt smög sig intill honom, när han var nedslagen och bedröfvad, och de andra barnen skygga och förstämda drogo sig undan i en vrå.

Om Ursulas klagomål gällt lille Martin, skulle det alls icke förundrat honom, ty han hörde ofta den ostyrige lille pojken skrika och föra oljud och hörde äfven smällen af trätoffeln, som gumman förstod att svänga med kraft. Men snart var allt bra igen, och Ursula bar den lille missdådaren på ryggen lika villigt som förut och kallade honom sin gullgosse och sin ögontröst.

Att den lille vildbasaren däremot ej var faderns gullgosse var mindre underligt; därtill voro de hvarandra alltför olika. Martins håg stod uteslutande till lek och ras, men lexorna ville han helst slippa undan. Han hade endast Gretas outtröttliga tålamod att tacka, att han lärt sig Fader vår, några bibelspråk och små böner.

Våren 1631 var inne. Blott sällan och sparsamt trängde nyheter om krigshändelserna till den afsides liggande byn, men så mycket visste man dock, att den fromme svenske konungen Gustaf Adolf var i antågande för att hjälpa sina be-

tryckta trosförvanter. Nu, menade han, skulle väl den efterlängtade freden snart hålla sitt intåg. Men ack, hur bittert gäckades ej detta hopp. Hur fylldes ej allas hjärtan med skräck och fasa genom underrättelsen om den olyckliga staden Magdeburgs förstöring. Bönderna i Walddorf plöjde dock lugnt sina åkrar, icke anande hur nära faran sväfvade öfver deras egna hufvuden. På flera månader hade intet krigsfolk synts till i trakten; och hvad skulle de ock söka hos dessa fattiga bergsbor, som själfva knappt ägde det nödvändigaste? Barnen i prästgården kände väl det innerligaste deltagande för de många olyckliga människor, som så grymt blifvit mördade, men detta hade ju händt på en långt aflägsen ort; till dem skulle de elaka soldaterna nog icke komma, menade de.

En varm junidag stod Ursula vid bäcken, som flöt nära förbi prästgården, sysselsatt med tvätt. Greta låg på knä vid randen af bäcken och sköljde de rena klädesplaggen i det klara vattnet, och Martin tumlade om midt i bäcken med högt uppdragna byxor.

"Upp med dig, pojke," befallde Ursula, "du blir ju alldeles genomvåt, och du, Greta, raska på, det är tid att sätta till bröddegen. När Gundel kommer ur sångskolan, måste hon ut i trädgården och vattna, annars torkar allting bort."

"Gundel har det mycket bättre än du, Greta," ropade Martin, i det han sprang upp ur vattnet och kastade sig i gräset bredvid systern "hon får sjunga och spela, men du får aldrig göra annat än arbeta."

"Gundel är ju så vacker och söt och sjunger som en liten ängel, och klok och förståndig är hon också; jag duger ju inte till något annat än att arbeta."

"Men du är mycket snällare, och jag håller mycket, mycket mer af dig," förklarade gossen, i det han slog armarne om systerns hals och kramade henne af alla krafter.

Nu tystnade den ljufliga barnasången, som en god stund tonat ut genom de öppna kyrkfönstren, och kyrkoherden

trädde ut, följd af några gossar och flickor, som han höll på att inöfva. Hans tog faderns hand och följde honom hemåt, medan de öfriga veko in på en gångstig, som förde till kvarnen.

"Gundel," ropade Ursula, "du är så god och inte springer hvarken hit eller dit, utan hjälper i stället till att vattna i trädgården."

"Vi ska bara gå ned på kvarnängen och plocka förgätmigej; jag kommer strax igen."

"Det låter du bli."

"Men jag gör det ändå," ropade den lilla flickan tillbaka, tog två af sina lekkamrater vid handen och sprang utför kullen.

"Du stygga unge, du lägger väl mig till sist i grafven af idel grämelse," ropade Ursula efter henne.

"Skrik inte så högt snälla Ursula," bad Hans, som kom springande, "om far hör det, blir han så ledsen. Jag vill gärna göra Gundels arbete, bara vi få ha fred."

Barnen ilade nu brådskande fram och tillbaka, tills allt var ombesörjdt. Sedan mjölkade Hans den enda kon, som ännu fanns kvar i ladugården, och Greta dukade bordet och bar in kvällsvarden, men Gundel var ännu icke återkommen.

"Hvar är lillan?" sporde fadern med en orolig blick.

"Sprungen sin väg," muttrade Ursula, "så gör hon alltid, när man vill hålla henne till arbete."

"Flickan är klen," genmälde kyrkoherden, "vi måste unna henne litet vårluft."

"Må så vara att hon är klen, men hon måste ändå lära sig lyda, annars går det henne aldrig väl," utbröt den gamla tjänarinnan med häftighet. "Jag står inte ut med hennes självsvåld — jag lofvade min saliga matmor med hand och mun att vårda mig om barnen, och om herr kyrkoherden inte" —

"Ursula, du glömmer dig," afbröt henne kyrkoherden

strängt; "tror du inte jag vet, hur jag skall uppfostra mina barn?"

Ursula teg, och äfven barnen åto under tystnad. Då hördes plötsligt muntra barnaröster sjunga:

"I maj, i maj den sköna
Stå alla ängar gröna.
Ett hurtigt mod mitt hjärta bär,
Gud ensam vet, hvem jag har kär,
Gud vet nog, hvem jag håller kär."

Genom det öppna fönstret såg man en intagande syn. Fyra af byns gossar hade flätat ihop grenar och kvistar till en slags bärstol, på hvilken Gundel satt, bekransad med blommor och med en krona af förgätmigej på sitt guldlockiga hufvud; i handen höll hon en bukett af mångskiftande blommor, och det täcka lilla ansiktet strålade af glädje och barnslig stolthet. Flera små flickor, smyckade på liknande men enklare sätt, gingo sjungande bredvid. Nu satte gossarne ned sin börda, och flickorna kysste hvarandra till afsked. Gundel trädde obesvärad in i rummet, sprang fram till fadern och räckte honom buketten.

"Den har jag plockat åt dig, käraste far," ropade hon lifligt och kysste honom. "O, det var så skönt där ute på ängen och vi ha lekt drottning — tycker du inte, att min krona klär mig, Ursula?"

Men Ursula svarade icke ett ord, utan såg surmulen framför sig; äfven fadern bibehöll sin allvarliga min och lade bort buketten utan att beundra den. Så fort kvällsvarden var öfver, förrättade han aftonbönen med barnen och gick sedan upp på sin lilla kammare, som gjorde tjänst både såsom studerrum och sängkammare. Då brast Gundel plötsligt i gråt och ropade:

"Han tog inte min bukett med sig, och han gaf mig inte någon kyss! Du har varit framme och skvallrat på mig igen, du stygga gamla Ursula," och därmed tog hon buketten från

bordet och ilade till syskonens stora förskräckelse efter fadern; de vågade nämligen aldrig störa honom efter aftonbönen.

Högt gråtande sprang flickan fram till sin far, slog armarne om hans hals och kysste honom lidelsefullt.

"Är du ond på mig far?" snyftade hon; "o, blif god igen, annars kan jag inte lefva, annars dör jag nu strax!"

"Tala ej så dåraktigt, barn," sade fadern allvarligt. "Jag kan inte annat än vara missnöjd på dig, du har ju åter igen sprungit din väg utan tillåtelse; Ursula klagar mycket på dig. Du har i dag lärt dig det fjärde budet — låt nu se, att du också försöker hålla det."

"Men Ursula är inte min mor," invände Gundel.

"Nej, visserligen icke, men hon vårdar sig moderligt om dig, och du är skyldig henne lydnad. Ack, barn, du är så lik din mor till det yttre, försök ock att likna henne i saktmod och i ödmjukhet, i flit och trohet. Om Ursula får anledning att klaga på dig än en gång, nödgas jag taga till strängare straff; du har ännu inte vuxit ifrån riset."

"Nej, nej, far," ropade flickan darrande, "du kan inte göra din Gundel illa."

"Jo, min älskling, om Gud vill det."

"Jag vill vara snäll," försäkrade Gundel, "så snäll, så snäll, det skall far få se. Jag skall lyda Ursula och vara riktigt flitig. Men säg, nu är du ju god på mig igen, hjärtans käre far, och nu tar du väl också emot buketten?"

'Ja gärna, mitt barn," sade fadern och tryckte en kyss på det upphettade lilla ansiktet. "Bed Gud om ett lydaktigt hjärta, på det du må kunna hålla din goda föresats. Och gå nu och bed Ursula om förlåtelse."

Ursula satt med barnen på bänken utanför huset för att njuta af den milda sommaraftonen, då hon plötsligt kände sig omfattad bakifrån af ett par mjuka armar och sitt rynkiga ansikte betäckt af kyssar.

"Ursula, kära snälla Ursula, jag skall aldrig göra så mer; var bara god på mig igen."

Hvad annat kunde väl den gamla göra än stryka den lilla yrhättan öfver det guldglänsande håret, göra plats för henne på bänken och svepa sin sjal om den lilla gestalten, som ömt smög sig intill henne, på det hon inte skulle taga skada af aftonkylan? Ännu ett par gånger snyftade Gundel till, men blef sedan stilla. Helt oförmodadt och med en röst, som ljöd lika munter, som om ingenting händt, bad hon:

"Berätta en saga för oss, Ursula, innan vi lägga oss, vill du inte det?"

"Ja, ja, en saga," instämde Martin, klättrande upp i den gamla tjänarinnans knä; "och den måste handla om en jätte och en dvärg och många ryttare med spjut och sköld."

"Men också om en vacker prinsessa," tillade Gundel.

Och Ursula berättade enligt barnens önskan. Prinsessan skildrade hon såsom mycket älsklig och vacker, med gullgult hår, blå ögon, rosenkindad och klädd i en silfverstickad klädning. Då barnen slutligen togo godnatt och gingo upp på sitt lilla rum, ryckte Gundel sin syster i kjolen och frågade:

"Greta, vet du, hvem prinsessan var lik?"

"Nej, hvem då?"

"Mig, förstås," skrattade hon belåtet, "endast silfverklädningen fattas mig."

ANDRA KAPITLET.

En fasans dag.

En allvarlig förmaning af fadern morgonen därpå erinrade Gundel om hennes goda föresats, och hon höll den verkligen en hel vecka; Ursula gjorde det också lättare för henne än

vanligt, ty hon hade blifvit mildare stämd genom barnets afbön.

En dag hade Greta och Hans stigit upp i arla morgonstund, ty fadern, som skulle gå till en aflägsen by af sin församling, måste bege sig af i god tid, och de visste, att frukosten icke smakade honom, om han skulle intaga den ensam. "Ni kunna följa mig ett litet stycke, kära barn," sade han vänligt, och denna uppmaning åtlyddes af dem med glädje. Med raska steg begåfvo sig alla tre ut i den sköna vårmorgonen. Vägen förde förbi kyrkogården. "Låt oss gå in och besöka mors graf," sade fadern. De bådo först en kort bön vid den gröna kullen, såsom de alltid plägade göra, och därpå började kyrkoherden med allvarlig, nästan högtidlig stämma:

"Mina barn, jag har tagit er med hit i dag, på det att de ord, jag nu vill säga er, må uppriktigt djupt intryckas i edra hjärtan. Jag känner mig så underligt beklämd, som om jag snart skulle skiljas från er."

"Ack, käraste far, är du sjuk?" utbrast Greta förskräckt. "Kom då för all del med hem igen och låt mig sköta om dig."

"Och jag skall springa till staden till doktor Fabius och hämta åt dig den stärkande dekokt, som många gånger förr gjort dig så godt," skyndade Hans att föreslå..

"Nej, kära barn, jag är inte sjuk, men min längtan efter den hädangångna ökas, och Guds röst i mitt inre säger mig, att mitt eget slut är nära. Ni har varit fromma, lydiga barn och blifvit väl undervisade om salighetens väg enligt Guds ord. Må ni icke hvarken genom lust eller nöd låta er afvändas från evangelii rena lära, som vi hafva förmånen följa. Jag ber er ock taga vård om edra små syskon och försöka hålla dem på den rätta vägen. Särskildt anbefaller jag er min Gundel; hennes tanklöshet gör mig mycket bekymmer, men hon är vek och låter sig lättast ledas genom kärlek och

tålamod. Men skulle ni i dessa onda, farliga tider blifva skilda åt, mina kära barn, så bedjen flitigt för hvarandra, på det att vi alla en gång må återförenas i himmelen. Gån nu hem i frid och sörjen icke öfver mina ord. Min tid står i Guds händer, men jag kände en sådan maning i dag att säga er detta."

Gråtande kysste barnen faderns hand, lofvade att troget lyda honom och vände sig om för att gå hem igen. Då de vid en krökning af vägen ville ge honom ännu en afskedsblick, sågo de honom stå uppe på höjden, skådande ut öfver den fredliga dalen, såsom hade han svårt att slita sig från denna anblick.

Vid gårdsporten kommo syskonen dem gladt till mötes, Gundel med en grant utstyrd, stor docka på armen. Denna docka, en gåfva af hennes gudmor, var den lilla flickans käraste skatt.

"O, hvad det är vackert i dag," ropade hon; "nu skulle jag helst vilja gå ut i skogen med min Rosamunda."

"Nå, så följ med mig då, om Ursula ger dig lof," sade Hans; jag skall ut och slå gräset på vår lilla skogsäng. Kossan taga vi med oss och stanna där ute hela dagen."

"O, ja, det blir härligt," utbrast Gundel förtjust; "Ursula är så knarrig i dag, hon har hufvudvärk, och då är jag helst ur vägen för henne. Kom med, du också, Martin!"

"Nej, jag blir kvar hos min Greta; vi skola rensa bort ogräset i trädgården i dag, så blir far glad när han kommer hem." Därmed sprang han efter systern, som med hacka och spade redan var på väg till den bakom huset liggande trädgården.

Hans ledde ut kon ur ladugården, hämtade kärran ur redskapsboden och sade vänligt till Gundel:

"Sätt dig upp här med din Rosamunda; så länge det bär utför, skall jag skjutsa er."

Men i detsamma kom Ursula från köket för att fylla gos-

sens herdeväska med ost och bröd till matsäck. Hon hade knutit ett kläde om hufvudet och såg verkligen ut att vara vid dåligt lynne.

"Hvart skall hon där ta' vägen?" frågade hon. "Flickan stannar hemma. Jag skall göra storstädning i kyrkoherdens rum, och hon måste hjälpa mig därmed."

"Alltid kommer du emellan, när man gläder sig åt något," ropade Gundel förtrytsamt. "Jag har ju varit så flitig hela veckan, och i dag vill jag med till skogen."

"Du får springa dit i eftermiddag, men nu måste du först hjälpa mig."

"Men jag vill följa med nu, och jag stannar inte hemma hos dig i dag och hör på ditt gnat." Och därmed satte hon sig i all sköns ro upp i kärran och tog sin docka i knäet.

"Men Gundel då," sade Hans allvarsamt, "stanna hemma och hjälp Ursula, det är ju för fars skull, och honom håller du af, det vet jag."

"Visst håller jag af honom, men sopa och damma i hans kvafva studerkammare, det har jag ingen lust till, det kan Greta göra. Skjut på, Hans, och låt det gå undan."

Men Ursula hade redan fattat säkert tag i flickan för att draga henne ned från kärran, och under den brottning, som nu uppstod, gled Rosamunda ur hennes knä och slog hufvudet mot en sten, så att det gick i många bitar. Nu var det alldeles slut med Gundels fattning. Med ett språng stod hon på marken, ryckte till sig sin illa medfarna älskling och rusade i vredesmod mot Ursula. Så stygga ord gingo därvid från den förtjusande lilla munnen, att Hans förfärad kastade sig mellan de stridande.

"Skäms, Gundel! Tänk, om far visste det! Han var så ledsen i morse och förmanade oss så innerligt. Ack, kära Ursula, hör inte på henne, hon vet inte hvad hon säger, haf tålamod med henne!"

"Tålamod, ja," utropade den gamla tjänarinnan, "ni ha

tålamod med henne, tills barnet är fördärfvadt. Laga dig i väg, pojke, och förarga mig inte, du också; denna gång skall hon icke slippa undan ostraffad.''

Hvad annat kunde Hans göra än att sorgsen draga åstad med kärran och kon? Men Ursula tog den uppstudsiga Gundel omildt i armen, drog henne med sig och inspärrade henne efter häftigt motstånd i hvardagsrummet.

''Där blir du, tills far kommer hem,'' förklarade hon, i det hon låste dörren och muttrande för sig själf gick till sitt föresatta arbete.

Gundel var alldeles utom sig, skrek och sparkade mot dörren, tills hennes blick händelsevis föll på Ursulas spinnrock. De glänsande tågorna sammanhöllos prydligt af ett blått band, och tråden, som fyllde rullen, var jämn och fin. Ingen vågade någonsin röra Ursulas spinnrock, som af henne hölls i högt värde. Men Gundel visste knappt hvad hon gjorde. ''Hon har fördärfvat min Rosamunda, nu fördärfvar jag hennes spinnrock,'' utropade hon skadeglad, slet tågorna från totten och det färdiga garnet från rullen samt stampade så häftigt på trampan, att den slutligen gick sönder. Men knappt var förstörelseverket fullbordadt, förrän ångern infann sig. Hvad skulle hennes far säga om denna af hämndlystnad framkallade handling? Hur skulle det icke smärta honom att höra, hvilka ondskefulla ord hans barn låtit löpa öfver sin tunga! Ja, denna gång skulle han säkert straffa henne, och det strängt ändå. Den tanken kunde icke Gundel fördraga. Hon gjorde ett försök att återställa spinnrocken i dess förra skick, men det lyckades ej, den var ohjälpligt förstörd. ''Jag springer bort och gömmer mig,'' sade hon för sig själf, ''aldrig kan jag uthärda att få ris af far, nej aldrig, aldrig! Men hvart skall jag taga vägen? Till Greta i trädgården? Nej, då säger hon bara, att jag skall bedja Ursula om förlåtelse och tåligt lida mitt straff, men det kan jag inte. Nu

vet jag, — jag hoppar ut genom fönstret och springer till min gudmor, hon tar mig säkert i försvar.''

Gundels gudmor var en gammal adlig dam, som bebodde ett litet slott en god timmes väg från prästgården. Hon var det, som gifvit flickan namnet Kunigunda och som äfven genom efterlåtenhet och oförståndigt beröm gifvit riklig näring åt sin lilla guddotters egenvilja och fåfänga. Gundel brukade nämligen ofta vara bjuden till sin gudmor, och det var alltid en högtidsdag för den lilla flickan, då slottsfruns klumpiga kaross körde fram till prästgården för att hämta henne till slottet, där allt var så mycket präktigare än i det enkla hemmet. Där vankades fint bröd och läckra sötsaker, och där fanns äfven ett prydligt dockskåp, med hvilket den gamla fruns egna döttrar en gång lekt. I Gundels ögon var dock det förnämsta af allt en gammaldags kista, full med grannlåter af alla slag, hvarmed hon fick styra ut sig af hjärtans lust, och af hvars rika innehåll den välvilliga gamla skänkte henne än en spets, än en fjäder eller annan bjäfs. Den åldriga slottsfrun, som själf var sjuklig, hade sin förnöjelse af det vackra lifliga barnet, som strålade af hälsa och lefnadslust, berömde allt hvad hon gjorde och lät henne höra mer smicker än nyttigt var. Gundels far såg därför icke gärna dessa besök på slottet, och nu var det flere månader sedan hon sist var där. I den upphetsade sinnesstämning, hvari hon nu befann sig, och under trycket af fruktan för det väntade straffet, såg hon sig emellertid ingen annan utväg än att söka sin tillflykt hos gudmodern. På slottet vågade hon dock icke visa sig i sin gamla urtvättade klädning och sina snedgångna skor, men i kistan där borta låg ju den vackra gröna klädning med uppskurna sidenfodrade ärmar, som hennes gudmor själf gifvit henne för besöken därstädes. Hon tog genast fram klädningen jämte de dithörande silkesstrumporna och blankskinsskorna och lyckades, ehuru med någon svårighet, ikläda sig hela dräkten. Därpå öppnade hon fönstret och såg

omkring. Hur många gånger hade hon ej på lek hoppat ut genom detsamma, ty det låg ej särdeles högt från marken. På gården var allt tyst och stilla; ingen kunde märka hennes flykt, ty faderns rum vette åt trädgårdssidan. Med ett hopp stod hon på marken, och lättfotad som en hind sprang det dåraktiga barnet bort från det trygga hem, hon aldrig mer skulle återse.

Under tiden arbetade Greta flitigt i trädgården, men Martin tröttnade snart att hopsamla det uppryckta ogräset i korgen och fick i stället fatt i en bönstör, som blef en förträfflig käpphäst, och med en flädergren i handen såsom spjut trafvade han muntert omkring i gångarne. Ett par timmar vid pass hade väl förgått, då den lille kom springande till sin syster och med förskrämd uppsyn ropade:

"Greta, Greta, far kommer, han springer tvärs öfver åkern och ser så besynnerlig ut, jag är rädd för honom."

Flickan for upp i häftig förskräckelse — hon tänkte på faderns ord ute på kyrkogården. Ja, där kom han verkligen, men icke i sitt vanliga lugna mak, utan i vild fart rusande mot bakporten till trädgården, förstörd, upphettad och synbarligen häftigt upprörd.

"Fly, fly, barn," ropade han på långt håll, "tag gossen, Greta, och skynda för lifvet in i skogen och bort till björnhålan — du vet, hvar den är. Tillys skaror ha infallit i landet; redan brinna byarne rundt omkring, grannbyn står också i lågor. Gud förbarme sig öfver oss! Hvar äro Hans och Gundel?"

"På skogsängen med kon," svarade Martin, som knappt begrep, hvarom det var fråga.

I detsamma kommo några bonddrängar tågande förbi med liar på axlarne för att gå och meja gräs.

"Vänden om," ropade kyrkoherden till dem, "hjälpen kvinnorna och barnen på flykt och rädden hvad I kunnen. Tillys skaror äro i antågande. Men du, Niklas, gör mig den

kärlekstjänsten att springa till min skogsäng, där Hans och Gundel äro, och ledsaga dem öfver berget till björnhålan. Gud löne dig därför!''

Niklas skyndade åstad, men till skogsängen kom han aldrig, och ingen förnam något om hans öde. Sannolikt blef han af kringströfvande soldater bortförd såsom fånge.

''Käre far,'' bad Greta skälfvande, ''kom med oss, så att de inte göra dig något ondt.''

''Ve den herde, som flyr, då ulfven kommer,'' blef faderns svar. ''Hos de sjuka och svaga, som icke kunna fly, är min plats. Tag gossen och spring och vänd ej tillbaka, förrän jag hämtar er.''

Darrande och med sviktande knän lydde flickan. Dödsblek af skräck kom nu äfven Ursula, som genom det öppna fönstret uppfångat olycksbudet, springande, så fort hennes gamla ben förmådde bära henne.

''Till björnhålan, Ursula, men fort, fort, innan de råa sällarne hinna hit, de äro vilda, rusiga och hungriga efter byte.'' Så sagdt ilade pastorn pilsnabbt ned åt byn.

Med otrolig hast spred sig det hemska budskapet från gård till gård. Lämnande allt i sticket flydde kvinnorna och barnen till skogen; några i hast sammanrafsade matvaror var det enda, de fingo med sig.

Ursula, den arma gumman, var nästan förlamad af skräck, och endast ångesten gaf henne kraft att skynda efter barnen. Redan befunno de sig i skogens skyddande hägn, då hon plötsligt tvärstannade, for med handen öfver pannan och med ropet: ''Barmhärtige Gud, Gundel!'' vände och sprang tillbaka mot prästgården.

''Hon är ju med Hans på ängen,'' ropade Greta efter henne.

''Nej, nej, jag har stängt in henne; skynda på, Greta, rädda dig och gossen.''

På många långa år hade inte Ursula sprungit som nu,

och då hon slutligen med darrande hand vred om nyckeln och trädde in i rummet, föll hon, alldeles utmattad, handlöst till golfvet. "Gundel, Gundel, hvar är du?" ropade hon ångestfullt. "Ack, det stackars lammet har väl somnat in i en vrå. Gundel, vakna då! O, hur kunde jag bära mig så illa åt mot barnet!" Då allt förblef tyst, reste hon sig mödosamt och sökte rummet utan att varsna den sönderbrutna spinnrocken. Ingen Gundel fanns, men den gamlas blick föll nu på det öppna fönstret. "Kanske har hon hört jämmerropen och hoppat ut och flytt med de andra. Godt förstånd har hon ju, och rädd af sig är hon inte. Men hvad skall jag, stackare, taga mig till, jag kan inte stå på benen, mina lemmar neka att göra tjänst längre. O Gud, förbarma dig öfver mig!" Gång på gång försökte hon resa sig, men förskräckelse och ansträngning hade så förlamat hennes krafter, att hon icke förmådde komma ur stället. Nu skallade vildt larm från byn, blandadt med ångestskrik och råa skrattsalfvor. Det närmade sig mer och mer, och den arma gumman lyssnade med ångestfull bäfvan. Men snart vek fruktan ur hennes hjärta och lämnade rum för stilla undergifvenhet. Med stor möda reste hon sig på knä, knäppte ihop de magra händerna och bad med hög röst:

"Gig mig snart en salig ända,
Vik, o Herre, ej från mig;
Låt min själ till himlen ända,
Henne jag befaller dig.
Jesu, Jesu, bönhör mig,
Jesu, tag mig upp till dig,
Att dig se evinnerlig!"

"Präst, hvar håller du hus?" skrek en rå stämma ute på gården. "Hit med dina pängar, hit med guld- och silfverskräpet ur din kyrka!" Dörren rycktes upp, och tvänne skäggiga, vilda knektar rusade in. De buro läderkyller och bredskyggiga hattar med hvita snören, arm- och benskenor af

järn och stora pistoler i bältet. Sina långa hillebarder ställde de i en vrå och röto till den knäböjande gamla:

"Hä, käring, hvarför ligger du där? Upp med dig och skaffa hit prästen."

"Jag vet inte, hvar han är," blef det lugna svaret.

"Langa då fram alla pängar, alla, hör du, men fort, innan de andra komma. Om vi få nog, ska vi ingenting göra dig, men raska på."

"Här finns inga pängar," försäkrade Ursula; "i väggskåpet där borta står ett litet skrin, där ligger allt hvad vi äga."

Girigt ryckte de upp skåpet.

"Hvad? Två guldmynt och ett par lumpna kopparslantar? Du har gräft ner dem, gamla häxa, hit med dem annars är du dödens!"

Under det ett af dessa odjur grep den arma gumman om strupen och slog henne med knytnäfvarne, så att hon nästan miste sansen, och gång på gång frågade henne, hvar hon gömt undan pängarne, välte den andra omkull kistan, snokade igenom det torftiga innehållet och stoppade på sig, hvad som föll honom i smaken; det öfriga ref han sönder blott och bart af förstörelselusta. De läto nu Ursula ligga där halfdöd och huserade på samma sätt i köket och i kyrkoherdens rum, men funno blott föga, som behagade dem. Den tomma ladugården retade dem till nytt raseri; de gjorde sig emellertid besvär att genomsöka den, men rusade sedan ned till kvarnen, där de hoppades finna bättre byte. Plötsligt sköt en röd eldtunga upp ur ladugårdens halmtak och drefs af vinden mot boningshuset, som inom kort också stod i lågor. Men Ursula märkte ingenting af allt detta, ty då hennes bödlar lämnade henne, sjönk hon vanmäktig ihop; den tjocka rök, som snart inträngde i rummet, bedöfvade henne än ytterligare, och hennes ande sväfvade stilla upp till den trofaste frälsare, åt hvilken hon anbefallt sig.

Den annars så fredliga bygatan erbjöd nu en anblick af vild förstörelse. De få kreatur, som ännu funnos kvar, drefvos ur ladugårdarne dels för att genast nedslaktas, dels för att bortföras. Säng- och gångkläder samt husgerådssaker släpades ur huset och packades på de trossvagnar, som följde den vilda skaran. Hvad som icke ansågs värdt att taga med, förstörde de af idel skadelystnad. I alla vinklar och vrår, i källare och på vindar, ja, till och med i gödselhögarne snokade de roflystna sällarne efter pängar och dyrbarheter, men funno så litet, att deras raseri stegrades till ursinne. Redan hade flera bönder, hos hvilka de väntat sig finna skatter, blifvit grymt misshandlade och till sist nedskjutna. Midt i villervallan tände somliga upp eld för att steka stora köttstycken på spett, medan andra släpade fram ett fat brännvin, hvars inmundigande ännu mer ökade deras vildhet.

Under tiden hade kyrkoherden, sedan han tröstande och hjälpande gått omkring öfverallt, där det fanns sjuka och ålderstigna, lyckats obemärkt komma in till en gammal bonde, vid namn Kristoffer, hvars hus låg litet afsides från byn. Dennes hustru hade i långliga tider plågats af gikt och kunde hvarken gå eller stå. Kyrkoherden hade just föreslagit, att de skyndsamt skulle bära den sjuka genom bakporten ut i småskogen, då en hop druckna soldater trängde in i rummet.

"Fram med dina pängar, gamle gråskägg," ropade de till den ärevördige gubben, "hos dig ska vi väl ändå till slut få något; i hela det usla nästet för öfrigt ha vi inte hittat något af värde."

"Tagen, hvad som finns," svarade den gamle lugnt, "och lämnen oss sedan i fred; min hustru ligger illa sjuk." Därmed öppnade han ekskåpet, som hade sin plats bredvid den stora spisen och som innehöll några smärre skrin, en pänningpung och en gammal nött bibel. Men skrinen voro tomma, och pänningpungen innehöll blott en hand full silfvermynt, som den flinkaste i den roflystna skaran genast stoppade på sig.

"Hvar äro silfversmyckena, hvar äro dukaterna, som funnits i skrinen?" skreko bofvarne.

"Kriget har uppslukat allt," blef svaret. "Söken hvar I viljen, I skolen ingenting finna."

"Jag vet, hvar det är gömdt," ropade en ung karl, med ett lömskt och vildt utseende, "i sänghalmen, där finns skatten! Upp med dig käring!"

Då trädde kyrkoherden emot de påträngande och bad dem med allvarligt bevekande ord skona den sjuka. Några af dem vände verkligen om för att gå, men då skrek den råe sällen åter:

"Det där är prästen, annars kunde han inte tala så vackert; tag fast honom, turen kommer se'n till honom. Och nu upp med dig i rappet käring!" Därmed ryckte han upp den arma gumman ur sängen och innan gubben hann skynda till hennes hjälp, föll hon med ett högt klagorop ned på det hårda golfvet.

Just i detta ögonblick inträdde i rummet husets ende son, Andreas, en rask, hurtig yngling. Vid anblicken af det våldsdåd, som begåtts mot hans sjuka mor, sprang han fram och sträckte gärningsmannen med ett väldigt knytnäfslag till marken. Men strax greps han af järnhänder, och en af knektarne drog redan fram pistolen för att skjuta honom, då de andra ropade: "Håll, låt honom lefva, han är en grann pojke och passar bra till soldat; bind honom vid en af vagnarne, så att han icke kommer undan."

Modern jämrade sig högt, då ynglingen släpades bort, men de blott sparkade henne åt sidan för att genomsöka sänghalmen. Gubben hade sjunkit ned på golfvet bredvid sin hustru; kyrkoherdens händer hade de bakbundit och sedan föst in honom i en vrå. Då allt deras sökande efter pängar och värdesaker var fåfängt, vände sig hela deras raseri mot honom, och utan att vidare bry sig om de gamla togo de honom med sig och lämnade huset. Den bedöfvade ynglingen hade ock återhämtat sig och raglade efter sina kamrater, men

i dörren vände han sig än en gång om, drog ur sin ficka fram ett föremål, som han slog emot ett annat och kastade i halmen, hvarpå han hånskrattande skyndade bort. Det var en bit brinnande fnöske, som i ett nu antände den torra halmen.

Men Gud tillstadde icke, att de båda fromma åldringarne skulle dö en så förskräcklig död. Gubben kände sig plötsligt liksom genomträngd af ny kraft, lyfte den hjälplösa hustrun på sina armar och bar henne ut ur den redan med rök och eld fyllda stugan. På gården var det åter folktomt och stilla, och han förde sin dyrbara börda i säkerhet till ett stall, som låg ett godt stycke från det brinnande huset, där nedlade han henne på litet halm. Gråtande och bedjande åsågo de, hur deras gård och hvad de ännu hade kvar af jordiska ägodelar gick upp i lågor, men de skulle dock med glädje låtit allt fara, endast de hade fått behålla sin Andreas.

Under tiden släpade soldaterna kyrkoherden med sig genom byn, förbi den brinnande prästgården och upp för kullen till kyrkan, där de hoppades finna rikt byte. Men deras ögon möttes endast af nakna väggar och enkla träbänkar. De löste nu hans bundna händer och bestormade honom att lämna ut kyrkokärlen.

"Tillhörde de mig, skulle ni gärna få dem," gaf han till svar, "men det som är Guds, kan jag icke gifva er. Tron mig, det är för öfrigt af så litet värde, att det visst icke lönar mödan att därför utgjuta mitt blod."

De gåfvo sig dock icke tillfreds, förrän de genomsökt hvarenda vinkel och vrå, och till sist upptäckte de i väggen bakom altaret ett lönnskåp, hvari låg en guldstickad altarduk, som Gundels gudmor förärat kyrkan på flickans dopdag. Dop- och nattvardskärl af tenn stodo där bredvid.

"Gif hit silfverkärlen, präst," skreko röfvarne, "där det finns en sådan guldstickad lapp, finns det nog än mer."

"De finnas icke längre," blef svaret; "i sin stora fattig-

dom har församlingen nödgats afyttra dem till betalande af krigsgärder.''

Under tiden hade tvenne soldater råkat i häftig strid om duken. Under svordomar och skällsord sletos de om den, och ingendera ville ge vika. Slutligen började de slåss, och till sist ryckte en af dem pistolen ur bältet. Då kastade sig kyrkoherden emellan, tillropande dem: ''Befläcken icke Herrens helgedom med blodsutgjutelse och våldsgärningar!''

I detta ögonblick hördes från byn smattrandet af en trumpet, tecknet till uppbrott. Med ett kraftigt ryck slet den ene af de stridande duken till sig, den andre vände sig mot kyrkoherden, skottet brann af och under det mördarne rusade i väg, sjönk den fromme mannen svårt sårad ned på trappsteget till altaret, där han så ofta framburit böner och tackoffer. ''Kristus är mitt lif och döden är min vinning,'' suckade han; ''Gud, förbarma dig öfver mina arma barn!'' Och så flydde hans ande, och han var förenad med sin frälsare och med den älskade makan, efter hvilken han på morgonen uttryckt sin längtan.

TREDJE KAPITLET.

Den skingrade lilla hjorden.

Med tungt hjärta hade Hans denna morgon begifvit sig till skogen. Faderns ord hade bedröfvat honom, och därtill sällade sig sorgen öfver Gundel, som varit så stygg. Hon var hans älsklingssyster, och han ville gärna enligt faderns önskan söka leda henne på rätta vägen, men hur skulle han bete sig, om hon fortfore att vara lika svårhandterlig och uppstudsig? På skogsängen, som låg vid pass en halftimmes väg från byn, kringgärdad af höga granar, var det så fridfullt och ljufligt, att gossen med lust gick till sitt arbete och i någon mån

glömde sina bekymmer. Det frodiga gräset på den lilla ängen var snart afslaget, och sedan Hans omsorgsfullt strött ut det i solen till torkning, lastade han sin kärra så högt han kunde med grönfoder för de närmaste dagarne, under det kon gick bredvid och betade. När han arbetat sig trött, satte han sig en stund att hvila i granarnes svalkande skugga, men var därunder icke sysslolös, utan tog upp en psaltare ur herdeväskan och började lära den psalm, fadern anvisat honom: "Den som sitter under den Högstes beskärm och hvilar under den Allsmäktiges skugga, han säger: I Herren har jag min tillflykt och min borg, min Gud, på hvilken jag förtröstar." Under omväxlande arbete och läsning gick det så till middagen. Han mjölkade då sin lilla kruka full med mjölk och vederkvickte sig af det goda brödet och osten, men psalmens ord återljödo alltjämt i hans hjärta. Det hade gått så lätt för honom att lära den; den passade ju så särskildt för den innevarande svåra tiden. "O hvad det ändå är godt att vara under den Högstes beskärm," tänkte han inom sig; "men jag vet inte hur det kommer sig, att jag är så ängslig i dag. Jag vill dock inte frukta, utan under den Allsmäktiges skugga lägga mig att hvila en stund, ty jag är mycket trött." Han sträckte ut sig på den mjuka mossan och var snart försänkt i djup sömn. Eftermiddagen var långt framskriden, då han slutligen väcktes af kons ängsliga råmande. Han for hastigt upp och gnuggade sig i ögonen. "Så länge jag måtte ha sofvit," utbrast han häpen, "kossan är så orolig, som om hon ville hem." Ännu en gång vände han höet och begaf sig sedan på hemvägen, skjutande kärran framför sig och villigt följd af kon.

Vägen gick genom en tät skog, i hvars grenar fåglarne sjöngo helt fredligt, men gång efter annan tyckte sig gossen förnimma ljudet af ett aflägset larm. Hör! Var det inte en trumpetstöt? Han stannade och lyssnade. Nu hördes ånyo samma ljud och denna gång så tydligt, att han icke kunde

misstaga sig. Ännu ett par steg, så glesnade skogen, och gossen stod på en fri plan, där den hemska anblicken af den brinnande byn mötte hans öga. Stel af fasa dröjde det en god stund, innan han återvann fattningen så pass, att han förmådde tänka. Skulle han springa tillbaka och gömma sig i skogen? Nej, han måste se hur det gått hans syskon, och om fadern var i säkerhet. Lämnande kärra och ko åt sitt öde ilade han mot byn. Men snart varsnade han med förskräckelse en skara soldater komma framtågande samma väg, som han skulle gå. Deras hillebarder blixtrade i solskenet, och en hel rad trossvagnar, lastade med byte, afslutade tåget. Pilsnabbt vände han om mot skogen för att gömma sig i de täta busksnåren, tills de hunnit förbi, men de hade redan fått syn på honom.

"Stanna, pojke, annars skjuter jag," skrek en af de främste till honom, och inom kort hade de hunnit fram till platsen, där han stod. "Är du från nästet där borta," röto de till den stackars Hans.

"Ja."

"Hvar äro de andra barnen och kvinnfolket?"

"Det vet jag inte; jag har varit alldeles ensam i skogen se'n tidigt i morse."

"Hvad heter du?"

"Hans Trautman; jag är son till kyrkoherden."

"Så far då efter far din, ditt kättaryngel," skrek en vild sälle och rusade med upplyftadt spjut mot gossen.

Då sprang en storväxt ung kvinna fram och grep honom i armen.

"Har du inte mördat nog för i dag, ditt vilddjur," ropade hon. "Den vackre gossen skall inte dö, det säger jag, annars skall du minsann få koka din soppa själf hädanefter och laga din tröja också — jag gör det aldrig mer. Var vid godt mod, Hans, den Walpurg tar i sitt beskydd, den vågar ingen röra, var säker om det."

Brummande släppte soldaterna gossen. Walpurg förde honom till en trossvagn, befallde honom stiga upp och sätta sig bredvid henne på en packe sängkläder, och så bar det af. I början var gossen alldeles bedöfvad af den hastiga vändningen i sitt öde, men småningom klarnade det för honom, hvad soldaten menat. Syskonen voro räddade, men fadern död! Han slog händerna för ansiktet och grät, som om hans hjärta skulle brista. Kvinnan lät honom vara en stund, men stötte honom snart tämligen omildt i sidan, sägande:

"Sluta nu upp med det där tjutet, pojke; var munter och glad, och du skall få det bra hos mig, ty jag tycker om dig. Jag behöfver en gosse i stället för Wenzel, som sprang sin väg."

"Ack," snyftade Hans, "om du hade låtit dem slå ihjäl mig, så vore jag nu hos min käre fader."

"Prata inga dumheter; snart skall du trifvas bra hos oss, och om ett par år är du en grann soldat. Men tjut vill jag inte veta af, det inbringar dig endast hugg och slag." Hon sträckte ut sin hand mot honom, och den såg så hård och kraftfull ut att han svalde tårarne och i stum sorg blickade faamför sig.

Vägen gick öfver de välbekanta ängar, där han så ofta vandrat vid sin fars hand, uppmärksamt lyssnande till hans tal. Men snart blef trakten främmande för honom, och i solnedgången kommo de till en dal, där en stor truppafdelning slagit läger. I midten var anförarens tält upprest, och rundt om stodo manskapets lätta halm- och brädkojor, kompanivis ordnade. Framför fanbärarnes tält fladdrade de brokiga standaren; spjut och hillebarder voro nedstötta i jorden framför hvarje koja. Här och där låg en grupp karlar på marken, spelande tärning, pojkar ryktade och vattnade hästarne, kvinnor kokte vid stora eldar aftonmåltiden, och äfven barn var det ingen brist på, ty många af soldaterna förde både hustru och barn med sig i fält. I Warpurgs vagn funnos också två

lurfviga små pojkar, Frans och Nepomuk, som under färden sofvit godt, men nu vaknade upp och började röra på sig. Den yngste, som ännu inte kunde taga sig fram på egna ben, lade soldathustrun i Hans' armar med befallning att han skulle se efter honom, under det hon ombesörjde sina göromål. Med trött blick skådade den sorgsne gossen ut öfver det brokiga vimlet, under det den lille skrikhalsen slet honom i håret och klöste honom i ansiktet. Plötsligt hörde han sitt namn ropas med dämpad röst, och då han vände sig om, fick han se Andreas, gamle Kristoffers son, stå bunden vid ett träd.

"Hans," sade ynglingen, "gif dig icke utöfver, förtrösta på Gud. Han skall göra dig fri, när hans stund kommer. Låt blott icke förföra dig! Blif i gudsfruktan och tänk på din fader. Om vi få vara tillsamman, skall det måhända lyckas oss att fly." Denna förhoppning gick dock icke i fullbordan. Andreas blef nämligen snart bortförd, och Hans såg honom icke mer.

Sent omsider blef det tyst i lägret, och den milda sommarnatten bredde för några timmar sitt halfdunkel öfver det oroliga lifvet. Hans låg på en knippa hö tätt invid Walpurgs koja, och hans unga hjärta var så öfverfullt af sorg, som väl sällan ett barnahjärta är. Ej längre tillbaka än i går en from faders älskade son i det fridfulla hemmet, i dag trosspojke bland vilda krigsmän, öfvergifven, faderlös, prisgifven åt godtycklig råhet, åt frestelser af alla slag. Han visste nu med säkerhet, att hans far var skjuten och den trogna gamla Ursula bränd till döds i prästgården, ty soldaterna hade vid lägerelden berömt sig af sina illdåd. O, hur ytterligt eländig skulle han ej varit, om han icke känt den allsmäktige Fader, hvars öga ser till de elända och öfvergifna. Under tårar upprepade han ännu en gång den psalm, han lärt sig under dagen, och glömde för en stund i ljuf slummer sin jämmer.

Efter en besvärlig vandring hade flyktingarne från byn ankommit till björnhålan. För att komma dit måste man stiga

uppför ett brant berg, tills man nådde en klippvägg, hvari fanns en smal remna, helt och hållet dold af buskar. När man trängt sig genom denna remna, hade man efter blott några få steg en af höga klippväggar omgifven, skogbeväxt klyfta framför sig. Här lägrade sig de arma stackarna, somliga tysta och trötta, andra högljudt jämrande sig öfver sitt bittra öde. På något afstånd från de öfriga, närmast den trånga ingången, satte sig Greta med sin lille bror, under orolig väntan på Ursula och Gundel. Den lille begrep ännu icke, hvad den skyndsamma flykten och den högljudda gråten och jämmern hade att betyda.

"Greta," började han, "hvarför skulle vi springa bort så fort, och hvarför äro alla så ledsna? Jag minns så väl, när soldaterna sist voro i byn, de gjorde oss intet ondt."

"Men de afmejade vårt sädesfält och slaktade vår kalf."

"Ja, men jag fick äta med när de stekte köttet ute på gården, och de läto mig rida också. Men nu skulle jag ridit mycket bättre, om vi bara hade stannat kvar."

"Denna gång är det andra soldater, stygga karlar, som äro fientligt sinnade mot oss."

"Hvad vill det säga?"

"Att de göra oss allt ondt, de kunna, och taga från oss allt hvad vi äga."

"Döda de också några?"

"Det förbjude Gud," svarade Greta rysande. "Tänk inte mer därpå, Martin; Gud bevare oss och far och alla de andra."

Flickans hjärta var uppfylldt af den förfärligaste ångest, men hon ville ej skrämma upp sin lille bror, för att inte äfven han skulle börja skrika och gråta såsom så många af de andra barnen i klyftan. Därtill var hon ju själf ännu ett oerfaret barn och kunde svårligen göra sig en föreställning om krigets gräsligheter.

"Det är ju länge sedan vi fingo någon mat," började gossen åter, "har du inte en bit bröd att ge mig, Greta?"

"Nej, lille Martin, men där borta vid det stora trädet sitter mjölnarhustrun, hon har en hel korg med bröd bredvid sig, gå och bed henne, hon ger dig nog något."

Vänligt delade den bleka unga kvinnan med sig af sitt förråd åt de båda syskonen. Hon hade helt nyss tillfrisknat från en svår sjukdom; ett spädt barn låg vid hennes bröst och tvenne små lekte vid hennes fötter. Så länge brödet räckte, höll sig Martin vaken, men sedan sjönk hans hufvud ned i systerns sköte, och han somnade lika godt som hemma i sin säng.

"Hvar kan bara Ursula vara med syster Gundel?" undrade Greta, ängsligt spanande bort mot klippremnan.

"Ack, kära barn," sade mjölnarhustrun, "hur skulle den stackars gumman kunna komma uppför det branta berget med sina styfva leder? Det finns många andra bra gömställen i skogen, och hon känner väl till vägar och stigar."

Men Greta kände sig icke lugnad och skulle helst velat springa tillbaka och se efter de båda saknade, om ej faderns förbud afhållit henne därifrån. Mjölnarhustrun blef stund för stund allt blekare och stödde sig utmattad mot trädstammen.

"Greta," bad hon slutligen med svag stämma, "jag är så törstig, och det gör så ondt kring hjärtat, skulle du inte vilja gå dit bort och fylla mitt krus med vatten?"

"Jo gärna, men månne jag törs lämna Martin?"

"Han sofver ju så godt, och jag skall ha ett öga på honom."

Hur skulle Greta kunnat afslå denna bön? Hon lade sin lille bror i den mjuka mossan och gick skyndsamt ett stycke längre bort i klyftan, där en smal vattenstråle kvällde fram ur klippan för att strax förlora sig bland stenarne nedanför. Vägen var besvärlig, och så många törstiga trängde sig kring vattnet, att det dröjde länge, innan hon kunde vända tillbaka med sitt krus. Men det var nära, att hon af förskräckelse låtit det falla till marken, då hon såg, hvad

som händt under hennes bortovaro. Öfverväldigad af ångest och svaghet hade mjölnarhustrun sjunkit i vanmakt, hennes små barn lekte lugnt med blommor och småstenar, men Martin var försvunnen. Kort efter det systern lämnat honom, hade han vaknat, och hans första blick föll på en ekorre, som satt tätt invid honom bland buskarne. Gossen glömde allt omkring sig och sökte blott få tag i ekorren, men denne kilade undan i närmaste buske och den lille efter. Mjölnarhustrun ropade på honom med matt stämma, men han hörde icke, utan förföljde med barnslig förtjusning det lilla djuret, som skälmaktigt skuttade framför honom. Fasthållande sig vid buskar och trädstammar klättrade gossen allt högre och högre och stod slutligen vid öfversta randen af dalsänkan under de väldiga granar, som växte där. Ekorren klängde sig pilsnabbt upp i en af dessa och var snart försvunnen ur sikte; men nu var det något annat, som lockade det lifliga barnet. Där växte nämligen ymnigt med röda smultron i skogsgräset, och törstig som han var, plockade Martin och åt och sprang därunder hit och dit, tills tanken på systern slutligen for genom hans hufvud. "Nu vill jag gå tillbaka till min Greta," sade han för sig själf, "men först skall jag plocka några bär åt henne; de skola smaka henne." Han tog af sig sin lilla mössa, plockade några händer bär i den och ropade sedan: "Greta, Greta!" Men ingen svarade honom. Ropande och sökande sprang han fram och tillbaka, men kunde icke återfinna klyftan, utan aflägsnade sig blott allt längre från densamma och råkade slutligen in i storskogen.

Gretas sorg öfvergick all beskrifning. Den annars så stilla, saktmodiga flickan bröt ut i så högljudd veklagan, att några af kvinnorna skyndade till för att höra, hvad som var å färde. Åt dessa öfverlämnade hon omsorgen om mjölnarhustrun, men själf lät hon sig icke kvarhållas, utan ilade med bevingade steg mot den trånga ingången till klyftan. Att Martin klättrat uppför den branta bergväggen föll henne icke

ens i sinnet, utan hon antog, att han lockad af barnslig nyfikenhet sprungit tillbaka till byn för att se på de främmande soldaterna. Gärna hade hon önskat att kunna med vindens hastighet tillryggalägga den långa vägen till hemmet, men till följd af allt hvad hon under denna förfärliga dag redan upplefvat, voro hennes krafter så uttömda, att hon mer än en gång måste taga sig en kort hvila under ett skuggrikt träd. När hon slutligen efter mycket fåfängt löpande hit och dit, sökande och ropande kom i sikte af byn, var solen redan nära sin nedgång, och dess sista strålar förgyllde de från lämningarne af de nedbrända bondgårdarne uppstigande rökmolnen.

Ack, nu såg det arma barnet första gången krigets fasor på nära håll. Äfven det kära hemmet låg ju där i aska! Men hon aktade det nu föga; allt, allt ville hon gifva till blott hon kunde återfinna sin lille Martin. Nu stod hon vid trädgårdsporten, som hon lämnat på morgonen. "Martin, Martin," ropade hon, men i stället för barnets kära stämma hörde hon blott en kos rånande. Där stod ju Bläsan midt i trädgården och lät sig väl smaka den växande kålen — då kunde Hans väl inte heller vara långt borta. Men ingen svarade på hennes rop, utan allt förblef tyst. Då greps hennes hjärta af namnlös ångest, hon vände sig bort från de rykande grushögarne och ville springa till byn för att där fråga efter bröderna. Men i detsamma föll hennes blick på den öppna kyrkdörren. "Jag vill gå dit in och bedja, på det mitt hjärta må blifva stilla för Gud och undergifvet hans vilja, såsom far har lärt mig," sade hon för sig själf. Med dröjande steg beträdde hon det för henne så kära rummet och ämnade just böja sina knän i bön, då hennes öga fängslades af en syn, som nästan kom hennes hjärta att stå stilla — en man orörligt utsträckt vid foten af altaret! Med en ångestfull aning gick hon närmare, lutade sig öfver den orörliga gestalten, berörde lätt den iskalla handen och såg in i det

bleka ansiktet. "Min far, min far!" ropade hon med hjärtslitande smärta och segnade medvetslös ned bredvid honom. Så funno henne männen från byn och buro in henne i ett af de få af elden skonade husen, men sin trogne själasörjares liflösa kropp svepte de under gråt och klagan i ett linnekläde.

FJÄRDE KAPITLET.

Gretas ensliga uppväxtår.

Då Greta vaknade till medvetande, satt fader Kristoffer vid hennes sida och sökte trösta henne med ömma, kärleksfulla ord.

"Hvar äro Hans och min Martin?" var hennes första fråga. "Har inte Ursula kommit tillbaka ännu, och Gundel?"

"Nej, jag har inte sett till någon af dem," svarade gubben.

"Käre, låt mig då gå och söka dem. Det var ju den sista förmaning, far gaf mig, att jag skulle taga väl vara på småsyskonen — ack, hindra mig ej därifrån!"

"Min snälla flicka, du kan omöjligt nu ge dig ut att ströfva omkring i skog och mark; natten faller på, trakten vimlar af krigsfolk, och du är för öfrigt så matt, att dina fötter rakt inte skulle bära dig. Försök i stället att sofva litet och anbefall dina syskon i Guds hand; i morgon får du dem nog tillbaka."

Men både natten och hela följande dag förgingo, och flyktingarne i björnhålan återvände till sina sköflade hem, men om pastorns barn spordes inga underrättelser. Med heta tårar bönföll Greta, att karlarne i byn måtte gå ut och söka efter Martin; han vore ju alldeles för liten att på egen hand hitta hem. Några af dem begåfvo sig ock åstad och genomsökte den närmaste trakten, men utan påföljd; längre bort

vågade sig ingen. Sålunda var Greta den enda af barnen, som vid Kristoffers hand följde fadern till grafven, då han kvällen därpå bars till sitt hvilorum. Bedöfvad af smärta stod hon blek och tårlös vid grafven. Kristoffer bad till sist med hög röst ett Fader vår, men hade knappt sagt amen, förrän från kyrktornet några korta klämtslag ljödo ut öfver nejden — tecknet till annalkande fara. Väktarens skarpa öga hade ånyo upptäckt en skara krigsfolk, som hastigt närmade sig byn. Denna gång flydde äfven männen, ty de hade nästan ingenting att förlora och fruktade att få dela deras öde, som de just nu invigt åt hvilan.

"Skynda dig barn," manade Kristoffer, "följ med det beskedliga mjölnarfolket, de skola nog taga hand om dig."

"Hvart ämnar då ni bege er, fader Kristoffer?"

"Jag kan inte öfverge min hustru; du vet ju, att hon är sjuk, och sorgen öfver Andreas har alldeles brutit ned henne."

"Då stannar jag också kvar," sade Greta med nyvaknadt lif. "Mor Anna har alltid varit så snäll mot mig, kanske jag nu på något sätt kan visa henne min tacksamhet. Jag vågar mig i alla fall inte härifrån; om någon af syskonen kommer hem, måste jag ju vara tillstädes."

"Så stanna då hos oss, Gud kan skydda dig äfven här. Måhända kunna vi föra den sjuka in i småskogen bakom vår gård — den är tät, som du vet, — ty jag fruktar, att dessa gudlösa sällar än en gång skola låta henne umgälla, att vi ej ha något att tillfredsställa deras roflystnad med."

Så snart Greta fann tillfälle att hjälpa och tjäna, glömde hon i någon mån sin egen bittra smärta och hjälpte med villig hand att bära den stackars gumman öfver ruinerna af den brända gården in i småskogen, där de, så godt sig göra lät, beredde henne ett läger. Under vaka och bön tillbragte de en ångestfull natt. De hörde soldaterna under vildt larm gifva luft åt sin harm öfver att blott finna tomma hus och sågo lågor uppstiga från flera gårdar. Slutligen blef det tyst

några timmar, medan de obarmhärtige plundrarne hvilade ut från sitt förstörelseverk. Vid dagens inbrott drogo de sina färde, medförande allt, som ännu var värdt att taga.

Stor blef de hemvändandes jämmer vid åsynen af den fullständiga ödeläggelse, som öfvergått deras kära by, men Greta sörjde mest öfver den lilla kyrkan, som också var förstörd. Under ängslan och oro förgingo de följande dagarne, ty ännu hördes här och hvar skott på afstånd, och gång efter annan såg väktaren från sin utkiksplats skenet af brinnande byar flamma vid horisonten. Ändtligen blef dock trakten fri från krigsfolk, och byns manliga invånare samlades till rådplägning om hvad som nu vore att göra. Några, hvilkas gårdar blifvit alldeles jämnade med marken, beslöto att gripa till vandringsstafven för att i närmare eller fjärmare belägna städer söka arbete och bröd. Men bonden var på den tiden mer än nu fästad vid sin fäderneärfda torfva, han kände knappt till någon annan och skilde sig endast i högsta nödfall från densamma. Därför sökte många, så godt sig göra lät, iståndsätta sina förstörda boningshus, gräfde och planterade på nytt i sina trädgårdar och besådde åter igen de ödelagda åkrarne med den lilla återstod af utsädeskorn, som de möjligen lyckats undangömma i ett ihåligt träd eller i en grop i jorden. Bland dessa var äfven fader Kristoffer. Det af elden skonade kostallet var rymligt, och sedan det blifvit rengjordt och nödtorftigt repareradt, erbjöd det ett nöjaktigt skydd under sommarmånaderna. Det smärtade Greta djupt, att den stackars giktbrutna icke hade en bädd, men såsom ersättning för en sådan samlade hon i skogen torrt löf och mossa till ett mjukt läger. Under ruinerna af mangårdsbyggnaden hittade de ännu ett och annat bohag, som, ehuru kolnadt och sönderbrutet, dock kunde lagas upp, och den gamle gråhårsmannen och den unga flickan arbetade outtröttligt för att bringa hushållet i tillnärmelsevis godt skick. På andra dagen inställde sig äfven Bläsan, som de länge sedan gifvit

förlorad. Det kloka djuret hade vid soldaternas annalkande sprungit till skogs och nu på de kända stigarne vändt tillbaka. Af några halfbrända bräder slogo de ihop ett skjul åt henne. Ehuru Gretas händer nu voro flitigt sysselsatta, spanade dock hennes ögon ofta och längtansfullt utåt, om icke någon af syskonen skulle komma tillbaka. Men vecka efter vecka förgick, och ingen kom.

Men en dag vinkade en af bönderna fader Kristoffer till sig och berättade hviskande för honom, att han vid gräfning bland prästgårdens ruiner träffat på ett förkolnadt lik, från hvilket han dock med fasa genast vändt sig bort. "Barnet får inte veta något härom," skyndade sig Kristoffer att säga, "men låt oss i all tysthet gå bort och se, om vi kunna känna igen den döda."

De gjorde så, och Kristoffer förstod genast, att det var Ursulas lik. Sedan de gräft en graf och däri nedlagt de förbrända kvarlefvorna, bad Kristoffer bonden iakttaga fullständig tystnad rörande det hemska fyndet. "Ty," tillade han, "hos gumman befann sig äfven Gundel, som sannolikt också funnit sin död i lågorna, hvilka alldeles förtärt hennes späda kropp. Finge den trofasta systern en aning härom, skulle hon rent af gräma sig till döds."

Med sorgsen blick såg den gamle ännu en gång omkring, innan han lämnade det grusade herdetjället, där han förr så ofta och så gärna gästat, och fick därvid syn på en stor bok, inklämd mellan tvänne förkolnade bjälkar. Med mycket besvär lyckades han få den lös och fann då, att det var en bilderbibel, inbunden i ett bastant läderband, hvars metallbeslag trotsat eldens glöd. Visserligen var den nedsmutsad och mycket skadad, men dock en stor, ovärderlig skatt. Greta blef obeskrifligt glad öfver den och bar den genast till mor Annas läger.

"Gud vare lofvad," utbrast den sjuka, upplyftande sina förvärkta händer, "Gud vare lofvad," att vi åter hafva hans

dyra ord. Jag försöker väl förkorta de långa timmarne med att upprepa alla de bibelspråk och psalmer, jag kan erinra mig, men efter allt detta elände är mitt minne ytterligt försvagadt. Nu måste du läsa flitigt för mig, och det gör du nog gärna eller hur, Greta?"

"Ja, mer än gärna. Bilderna äro ock mig så kära, ty de voro mig till god hjälp, då jag skulle undervisa min lille Martin. Den sista bilden han såg, var den, där Gud låter manna falla från himmelen. Han skrattade då så hjärtligt och sade: 'Semla och honung ha vi inte haft på så rysligt länge, men kanske Gud kastar ned lite till oss än en gång.' Ack, min Martin, min egen käre lille Martin, hvar kan du nu vara?"

Hittills hade Kristoffer alltid tröstat flickan med hoppet att syskonen skulle komma igen eller blifva omhändertagna af goda människor, men från nu sökte han göra henne förtrogen med den tanken, att Gud måhända tagit dem till sig i himmelen. Väl runno den ömma systerns tårar på nytt härvid, men på samma gång stillades oron i hennes hjärta vid den hugnande föreställningen, att barnen voro hos Gud och hos deras saliga föräldrar i stället för att kastas omkring i den onda, af krig och örlig uppfyllda världen. På den tiden förstod nämligen äfven ungdomen, att jorden var en jämmerdal och att det rätta hemmet var där ofvan i de eviga fridsboningarna. Och dock, huru gärna hade hon ej velat värna och vårda sina syskon, såsom hon lofvat fadern. Nu kunde hon endast bedja för dem, och det gjorde hon med allt allvar; äfven de båda gamla anbefallde dagligen sin Andreas i Guds beskydd.

Sommaren förgick hastigt under träget arbete med iståndsättandet af de förstörda boningshusen och under bemödande att afvinna jorden en sparsam gröda till näring under den stundande vintern. Byns redan förut minskade invånarantal hopsmälte än mer genom täta dödsfall, förorsakade af dålig

kost och den ständiga ångest, hvari folket lefde. Framför allt härjade sjukdom och död bland de späda barnen, så att vid höstens inbrott blott få af dessa voro vid lif. Mor Anna lefde ännu så länge, att hon kunde flyttas in i den koja, som uppförts af kvarlefvorna efter den ståtliga bondgården, men kort därefter förlossades hon från sitt långvariga lidande. De sista ord, man hörde från hennes läppar, voro en välsignelse öfver hennes Andreas och öfver hennes Greta, som vårdat henne med outtröttlig omsorg.

Tvenne år efter mor Annas död bodde den ålderstigne Kristoffer och Greta i den afsides belägna, af buskar och grushögar omgifna kojan, utan att någon förändring inträffade. Om våren gräfde och besådde de med stor möda en liten åkerteg och ett par trädgårdssängar. Greta hade också gärna velat anlägga en liten blomstertäppa för att göra det något trefligare kring deras bostad, men Kristoffer tillät det icke. "Låt du gruset och stenarne ligga," sade han, "och rensa inte bort det frodiga ogräset mellan dem; ju ogästvänligare här ser ut, dess mindre ha vi att frukta af roflystnaden. Plantera blommorna på dina föräldrars grafvar, där får du ha din trädgård." Och ofta, ofta satt flickan där uppe, spanande ut öfver nejden, om ej någon af syskonen skulle synas till.

Om vintern sutto de inne vid spiselelden, flitigt läsande i den kära bibeln. Ibland berättade Kristoffer för den lyssnande flickan än ett, än ett annat ur sitt lif, under det hon uppbjöd all sin förmåga att lappa ihop sina förslitna kläder. De få barn, som ännu funnos kvar i byn, hittade snart väg till Kristoffers koja, ty Greta var mycket barnkär och brukade visa dem taflorna i bilderbibeln samt tala om för dem skriftens sköna berättelser. Äfven lärde hon dem böner och sånger, som sedermera tjänade mer än en till tröst i nöd och dödsångest. Under tiden begåfvo sig allt flere af folket till andra orter, och de kvarvarande vaktade med ängslig omsorg sina få ägodelar och vågade sig sällan eller aldrig in till grann-

staden, hvarigenom förbindelsen med den yttre världen så småningom upphörde.

Från öfverfall af fiendtligt krigsfolk blefvo de arma människorna visserligen förskonade under denna tid, men däremot infunno sig ofta gäster, som kallades marodörer och knappt voro mindre att frukta. Dessa marodörer voro soldater, som skilt sig från hufvudhären och nu i små hopar på tre, fyra eller ännu flere ströfvade omkring i landet, sökande byte och härberge, hvar sådant stod att finna. Efter hvarje större slag ökades deras antal, och snart sällade sig till dem råa ynglingar af landtbefolkningen, som funnit behag i detta röfvarlif. Äfven i den aflägsna bergsbyn huserade ofta dylika sällar, och Greta hyste så stor fruktan för dem, och det allt mer ju äldre hon blef, att hon till sist knappt vågade sig utom kojan, när de befunno sig i trakten.

Så inbröt hösten 1633. En afton voro Kristoffer och Greta sysselsatta med att i ett hörn af gården urholka en fördjupning, stor nog att rymma ett litet förråd af åkerns afkastning. "Om vi sedan stapla upp några stora stenar rundt omkring," sade gubben, "så skola de där landstrykarne nog inte finna det. Guds godhet är dock stor i allt vårt elände; vi ha fått god skörd och äro för den närmaste tiden skyddade för hungersnöd. Du måste nu taga till litet större portioner, ty du är i växtåren och behöfver näring."

Greta gaf honom en tacksam blick, men drog därvid en djup suck. Trots det sorgliga lif de förde, växte hon hastigt upp till jungfru, men just detta förorsakade henne stort bekymmer. Hennes torftiga klädning var nämligen både urväxt och trång, och höll knappt ihop längre. När hon såg sin bild i den klara vattenkällan, föll det henne tungt på hjärtat, hvad hennes moder ofta plägat säga: "En flicka bör alltid gå höfviskt klädd, ty om också ingen människa ger akt därpå, så se de heliga änglarne det." Ack, hur skulle hon bära sig åt? De lappar, som hon fått till skänks af medlidsamma grann-

kvinnor, voro länge sedan förbrukade, och Kristoffer hade inga penningar att köpa nya kläder för i staden, om också någon vågat sig dit. Redan ofta hade hon under tårar bedt Gud, att han måtte kläda henne som liljorna på marken, då han ju hittills mättat henne såsom fåglarne under himmelen. Men nu närmade sig den kalla vintern, och hon hade knappast kläder nog att därmed skyla sin nakenhet. Upptagen af dylika tankar hjälpte hon till att dölja gropen medelst stenar och annat skräp, då hon plötsligt skrämdes upp ur sina funderingar af en grof karlröst, som ropade: "Hallå, Greta, hvar håller du till?"

Hon vände sig om och såg i skumrasket en storväxt karl stå utanför dörren till kojan. Kristoffer gaf henne ett tecken att hålla sig gömd bakom stenröset och gick själf bort till främlingen, med hvilken han växlade några ord. "Kom fram, barn," ropade han strax därpå, "du behöfver inte vara rädd. Det är Klaus, den gamle beskedlige kusken hos Gundels gudmor."

I ett nu var Greta framme ur sitt gömställe, drog gubben med sig in i det torftiga rummet och tände med darrande händer en brasa på härden för att kunna se hans ansikte. Hvad kunde väl föra honom hit? I forna, lyckligare dagar hade Klaus medfört idel goda saker, frukt och kakor åt barnen, stärkande vin åt fadern och alltid en inbjudning till den gynnade guddottern. Många gånger förut hade Greta tänkt, att Gundel måhända flytt till sin gudmor den hemska skräckdagen, men hvarför kom hon då inte igen? Hennes hjärta klappade och hennes kinder glödde, nu måste det blifva klart, nu måste hon erhålla den länge efterlängtade underrättelsen om systern. Klaus satte sig på bänken för att pusta ut litet och började sedan:

"Edra stackare, hos er har då krigsfolket farit riktigt illa fram. Jag ämnade just vända om igen, då en utsvulten

liten pojke visade mig hit. Att pastorn är död, det vet jag, men hvar äro Hans och Martin?''

''Ack, de ha varit försvunna allt sedan den dag, då detta elände började,'' suckade Greta. ''Men ni vet bestämdt något om Gundel, det ser jag på er. O, säg mig allt — lefver hon ännu?''

''Ja, på Guds makt, och jag tänker hon har det bättre än du. Den där dagen, du vet, skulle jag just stiga till häst och rida till staden, då — hvem får jag se komma springande, helt munter och yster, om inte den lilla dumma tösen. Hvad annat kunde jag göra än sätta henne framför mig på hästen och föra henne till hennes gudmor? Men under vägen blefvo vi fasttagna af en trupp ryttare; mig bultade de både grön och blå, men den lilla föll dem i smaken, henne togo de med sig. Det var förnäma herrar i fina dräkter, och de ha säkert länge sedan gjort henne till en liten prinsessa.''

''Tror ni verkligen inte, att de misshandlat henne?''

''Nej då, visst inte. Hvem vet, på hvilket slott hon nu stassar omkring i siden och sammet; hon var ju alltid en fåfäng liten flicka.''

''Och hur är det med fru gudmor?'' frågade Greta, som inte visste, om hon skulle sörja eller glädjas.

''Henne har det gått illa. Ni vet ju, att den lilla grannstaden plundrades vid samma tillfälle, och de kommo igen, de blodhundarne, både två och tre gånger, tills ingenting mer var att taga. Då förlorade också min stackars gamla matmor nästan allt hvad hon hade. Slottet blef nedbrändt, men jag hade i förväg gräft ned och gömt undan både penningar och värdesaker. Detta hämtade jag sedan, och vi delade redligt med nådig fruns kusin, som tagit emot henne i sitt hus, ty han hade också blifvit beröfvad allt. Vi drogo oss nödtorftigt fram en tid bortåt, men till sist blef min gamla fru sjuk. Då anförvanterna märkte, att det led mot slutet, sträckte de girigt händerna efter den lilla smula pengar, hon hade, ty

världen har nu blifvit girig och själfvisk. Jag ensam vårdade dock nådig frun, och en dag befallde hon mig packa ihop och gömma undan några klädesplagg och annat kram, som kvinnfolk plägar tycka om. 'Gif dem åt pastorns Greta, när jag är död,' sade hon. 'Hos henne kommer det nog till pass, och mitt eget folk unnar ingen annan en tråd.' Ännu några dagar lefde hon, hvarunder hon ofta i bön tänkte på sin guddotter, och gick sedan stilla och saligt hem. Här är klädpacken, och jag tänker den kommer just lagom, min flicka?''

Greta förekom sig själf så hårdhjärtad, då hon med glädjetårar packade upp den varma ylleklädningen, de båda präktiga linnena, en bit lärft, gamla skodon och de så efterlängtade sydonen. Hur snart och hur just i rätta stunden hade icke Gud bönhört henne!

''Hvad ämnar ni nu taga er till, Klaus?'' frågade Kristoffer.

''Draga vidare till den stora staden och där köpa in hvarjehanda varor, som krigsfolket vill ha. För er kan jag säga det,'' fortfor han med sänkt röst, ''jag har sedan åratal tillbaka en gyllene nödpenning insydd i fodret på min tröja, med den ämnar jag draga omkring i världen och drifva handel. Reda mig kan jag nog, ty i mina yngre dagar har jag farit vida omkring.''

''Är ni inte rädd för krigsfolket?'' frågade Greta.

''Åh, nej, det är jag just inte. De kringvandrande krämarne äro hvarken vänner eller fiender; dem tillfoga de sällan någon skada. Och omkommer jag, så gråter ingen efter mig; jag är ju alldeles ensam i världen.''

Klaus sof under natten på en halmkärfve vid spiseln och fortsatte följande morgon sin ensamma väg. Uppkommen på höjden stod han stilla en stund och skådade vemodigt mot byn. ''Jag hade sannerligen inte mod att tillstå för flickan, att jag förnekat hennes fars ärliga namn och öfverlämnat den lilla prästdottern såsom en adlig fröken åt den svarte påfve-

tjänaren. Den gången bar du dig dumt åt, min käre Klaus; må vår Herre Gud vända det till godo!"

"Fader Kristoffer," bad Greta, "säg mig uppriktigt, om ni tror, att det inte händt min Gundel något ondt?"

"Åtminstone icke genom dem, som bortförde henne; ädla herrar pläga ej misshandla barn. Det kan mycket väl hända, att hon lefver i yttre välstånd; hur det står till med hennes själ, det veta vi tyvärr inte."

"Då är jag ändå vid godt mod, fader Kristoffer. Ni tror inte, hur väl Gundel kunde sin katekes, mycket bättre än jag många gånger. Sköna böner och psalmer kunde hon äfven, och sjöng gjorde hon som en liten ängel. Gud vet bäst, hur gärna jag ville ha min syster hos mig, men hon skulle aldrig stå ut med ett sådant hårdt lif, så späd och fin som hon var. Jag vill därför vara nöjd med som det är; när kriget är slut, längtar hon nog att komma hem igen, eller hvad tror ni, fader Kristoffer?"

Kristoffer aktade sig väl att säga den trofasta systern, hur orolig han var för den fåfånga, tanklösa lilla Gundel, som visserligen samlat in ett rätt stort förråd af Guds ord i sitt kloka lilla hufvud, men däremot föga i hjärtat.

Med glädje och tack till Gud gjorde Greta i ordning de varma kläderna och gick med godt mod vintern till mötes. Den blef dock ganska svår. Den ålderstigne mannens krafter började aftaga, och han plågades af en svår hosta. Då kölden blef sträng, kunde han knappt lämna det läger, Greta tillredt åt honom vid den varma härden. Vid denna tid utvandrade ånyo en del af byns invånare för att på andra orter söka sitt bröd, och de få, som stannade kvar, voro numera ganska förvildade.

"Barn," sade Kristoffer till Greta, då sista kvarlefvan af det redbara folket drog sin väg, "följ du med dem och lämna mig åt mitt öde. Om jag också måste tillbringa mina sista

dagar i ensamhet och elände, så väntar mig en riklig tröst i himmelen.''

Men Greta stod fast. ''Jag öfverger er inte, fader Kristoffer, ni har troget beskyddat mig, så länge ni kunnat, nu vill jag visa er min tacksamhet. Och hvem vet, om inte någon af mina syskon kan komma igen, och då måste jag vara här. Fredrik i Bäckagården, som soldaterna togo till fånga, har ju kommit hem, hvarför skulle Gud då inte kunna återföra mina bröder eller er Andreas?''

Den stackars flickan kände sig dock rätt ängslig till mods, då hon blef ensam i byn med en liten skara råa karlar och några förfallna kvinnor, just de som under faderns lifstid gjort hans ämbete allra tyngst. Hur tyst och enformigt släpade sig ej dagarne fram! Inga barnahänder klappade numera på kojans dörr, ty de sista små hade dött i början af vintern. Greta, som annars var van att ha händerna fulla af arbete, hade nu ofta ingenting annat att göra än att underhålla elden i spiseln. Den bofälliga stugan var snart sopad och den torftiga måltiden alltför snart tillagad. Fridfulla och rikt välsignade stunder tillbragte de båda enslingarne vid den kära bibeln, och den fromme gubben åstundade intet annat tidsfördrif. Jordlifvet låg bakom honom, och hans enda önskan var blott att återse sin Andreas och sedan ingå i den eviga friden. Greta begrundade väl också gärna ordet i sitt hjärta, men ville äfven ha någon sysselsättning för sina händer.

''Ack, fader Kristoffer,'' klagade hon, ''om jag bara hade min kära spinnrock, hvarpå min moder själf lärde mig att spinna! Och när jag tänker på att Hans och Martin kanske löpa omkring i världen med trasiga kläder och jag nödgas sitta här och lägga händerna i skötet och inte kan laga dem, så grämer det mig in i själen.''

''Ja, barn,'' sade gubben, ''du har ett husmoderligt hjärta och vill jämt styra och ställa. Förbida Herren; han kan nog ge dig att göra i framtiden. Tänk, hur gladt du då skall

arbeta och aldrig klaga öfver att bördan blir dig för tung. Nu heter det att vara tålig och låta Guds ord arbeta på ditt hjärta. Men släck nu elden, ty det mörknar ute, och dess sken kunde locka hit objudna gäster.''

Där satt nu den stackars flickan hela långa aftnarne igenom, under det den ålderdomssvage gubben redan somnat, och tänkte tillbaka på de fredliga tider, då hon tillsammans med sina syskon satt och läste öfver sina läxor vid oljelampan i prästgården eller spann i kapp med Ursula, lyssnade till hennes berättelser, medan äpplena fräste och stekte framför elden i den stora spiseln. De ännu lyckligare dagar, då båda föräldrarne sutto sida vid sida och barnen lekte omkring dem, vågade hon ej tänka på, ty då bröt sorgen ohejdadt fram, och hon ville ej väcka eller bedröfva den sjuke med högljudd klagan och gråt. Och dock hörde sådana aftnar till de bästa. Hur förskräckligt var det ej, då ett band kringströfvande marodörer slog sig ned i de öde kojorna. Greta märkte snart, att byfolket började lefva på vänskaplig fot med dessa landstrykare, ja, att de manliga invånarne själfva drogo ut på ströftåg och efter några dagar återvände hem, lastade med ägodelar, dem de omöjligt kunnat komma åt på ärligt sätt. Vid dylika tillfällen nådde ljudet af vildt larm och afskyvärda dryckesvisor ända bort till Kristoffers koja, och Greta pröfvade väl tio gånger, om den tunga bjälke, som gjorde tjänst såsom lås för den lilla dörren, satt väl fast, innan hon darrande af fruktan uppsökte sitt nattläger. Men då ungdomen slutligen tog ut sin rätt och flickans ögon slöto sig, plägade den gamle vakna och böja händerna till bön, att Gud måtte beskydda det ensamma barnet till kropp och själ. Dessa böner voro ett bättre värn än bjälken för dörren. Guds änglar lägrade sig kring kojan, så att ingen enda af de vilda gästerna under hela vinterns lopp fick närma sig den. Men det oaktadt beredde de Greta ett verkligt hjärtebekymmer, ty då hon en morgon som vanligt gick ut för att mjölka Bläsan, hvars mjölk

utgjorde den sjukes enda vederkvickelse, fann hon ej det snälla djuret; sannolikt var det bortröfvadt och nedslaktadt, ty Kristoffer hade under natten hört dess ängsliga råmande.

Då flickan morgonen därpå sorgsen i hågen öppnade dörren, låg ett stort stycke af det slaktade djurets kött invid tröskeln och därjämte en half kaka bröd. Från den tiden inträffade det ofta, att Gud på liknande sätt försåg de båda stackars öfvergifna med litet bättre spis, och Greta betraktade eftertänksamt den tafla i bilderbibeln, där korparne föra bröd och kött till Elias.

"Fader Kristoffer," frågade hon, "tror ni, att vi få vår föda på samma underbara sätt?"

"Det är åtminstone samme Gud, som sänder oss den," svarade gubben; "låt oss icke fråga utan tacksamt taga den ur hans hand."

Ändtligen var den långa vintern till ända; den varma vårsolen torkade marken, och gräs och blommor spirade fram här och hvar, men Greta kunde föga fröjda sig däröfver, ty hennes sinne var nedtyngdt af svåra bekymmer. Hon hade hoppats, att den mildare luften skulle göra den sjuke godt, men i stället blef han ögonskenligen svagare samt led ofta af svåra smärtor och andnöd. Det lilla förråd af lifsmedel, de gömt undan på hösten, var nästan uttömdt; endast litet rofvor återstod, och dessa kunde den sjuke icke förtära. Visserligen hade de nyligen funnit en liten påse mjöl utanför dörren, ditlagd på samma hemlighetsfulla sätt som förut, men den kunde ej räcka länge. Åkrarne rundt omkring lågo i träde, ingen hade lust att beså dem, och ogräset fick växa fritt. Greta skulle gärna plöjt upp den lilla teg, som förra året gaf så god skörd, men nu hade hon ju ingen Bläsa — hvem skulle hjälpa henne därmed? Men en långt mera tryckande omsorg än den om kroppens näring smög sig in i flickans hjärta. Hvad skulle hon taga sig till när gamle Kristoffer hädankallats? Gubben märkte väl, att hon dag för dag blef allt tystare och

sorgsnare, och anande orsaken därtill sade han en dag: "Barn, jag vet hvad som oroar dig: du fruktar, att jag skall lämna dig ensam kvar bland det vilda folket här, men var du lugn, hjälpen skall förvisso komma, innan Gud kallar mig hädan. Jag har legat öfver honom med böner härom, och jag tror fast och visst, att han skall göra hvad jag ber honom om; tvifla ej heller du, utan var trogen." Han sade detta med så högtidligt allvar, att det gick Greta djupt till hjärtat, och nu väntade de blott båda två på bönhörelsen.

Det sköna vårvädret blef emellertid af kort varaktighet, storm och regn piskade ånyo mot det lilla fönstret, och inne i kojan satt Greta vid den i slummer försänkte åldringens läger. Ack, hur blek och aftärd såg han ej ut, hans slut måste vara mycket nära. Det började redan mörkna. Då hördes ljudet af annalkande steg och snart en klappning på dörren, men Greta höll sig stilla och vågade icke öppna. Gång på gång upprepades klappandet, och slutligen vaknade gubben, slog glad upp ögonen och utropade:

"Skynda dig att öppna, barn, det är ju min Andreas."

"Ack, käre fader Kristoffer, hur vet ni det? Det kan lika gärna vara en af de krigsmän, som i går kommo till byn."

"Nej, min dotter, det är Andreas. Jag såg honom i drömmen skynda hitåt, och då jag vaknade, kände jag igen hans klappning. Öppna bara, innan han går sin väg."

Icke utan bäfvan lyfte flickan upp bjälken och öppnade dörren. Genom densamma inträdde en man, från hvars kläder och hatt regnet flöt i strömmar. Ett ögonblick såg han sig spejande omkring i det mörka rummet, men den gamle hade rest sig upp, bredde ut de afmagrade armarne och ropade: "Nu vill jag gärna dö, sedan jag har sett ditt ansikte ännu en gång, min son!" Då kastade gästen af sig den våta kappan och hatten, sjönk ned vid det torftiga lägret, och fader och son föllo hvarandra om halsen. Gubbens uppflammande lifs-

kraft slocknade dock snart; dödstrött föll han tillbaka, men blickade med ett öfverlyckligt leende den återfunne sonen in i de trofasta ögonen.

Trenne dagar ännu lefde han, men talade blott föga, endast en kort bön då och då eller några ord, uttryckande hans längtan till himmelen. Han tyckte om att se de båda unga sitta vid sin bädd och höra dem berätta för hvarandra de senaste årens händelser. Han höll därvid sonens hand i sin och njöt tyst af hans åsyn. Andreas berättade, ehuru med många uppehåll, ungefär följande:

"Först och främst, kära Greta, vill jag bringa dig underrättelse om din broder Hans. Han blef bortförd af de kejserlige på samma gång som jag, och jag såg honom första aftonen, men kunde icke komma till honom, ty de hade bundit mig vid ett träd. Han däremot fick ett skrikande barn att se efter och grät själf bitterligt."

"Min stackars, stackars Hans," suckade Greta, "han är så vek och har ett så känsligt hjärta. Såg du, om de misshandlade honom?"

"Nej, en kvinna med vildt utseende gaf honom att äta och talade på sitt sätt vänligt till honom. Jag hade hoppats, att vi skulle lyckats fly tillsammans, men redan samma natt släpade de mig ännu längre bort och stucko sedan in mig såsom pikenerare i ett regemente. Med sorgset hjärta måste jag följa de råa knektarne, men jag var i det hela tämligen likgiltig för allt, ty den skurken, jag slog till marken vid öfverfallet på vår gård, hade hånleende berättat för mig, att han bränt inne mina kära föräldrar i deras eget hus.

"Vid Breitenfeld, där så många tusen stupade, hade jag ock velat dö, ty hvad hade jag mer att lefva för? Men då regementet i vild flykt upplöstes, sprang jag ändå med så fort jag kunde, tills en kula träffade mig i sidan. Ännu en stund släpade jag mig framåt, men föll därpå omkull och låg nog länge medvetslös. När jag återkom till sans, dref mig en

brännande törst att krypa bort mot ett litet vattendrag, som porlade i närheten. Där fanns redan före mig en, som höll på att tvätta sina sår. Jag kände strax igen honom — det var det odjuret, som ryckte min mor ur sängen. Då rusade plötsligt några unga bonddrängar fram ur småskogen, grepo oss båda två och släpade oss till närmaste by. De voro i högsta grad uppretade öfver de illdåd, som de kejserlige kort förut föröfvat där i trakten, och hvarenda soldat, som föll i deras händer, var förlorad. Jag anropade dem om förbarmande, sade att jag var en sachsare, som mot min vilja blifvit instucken i hären, och hade för öfrigt aldrig tillfogat en enda människa den ringaste skada, men de trodde mig icke. I byn brann det på flera ställen, och jag såg med fasa, hur de obarmhärtiga människorna under ursinnigt skrän kastade den sårade ynglingen i de flammande lågorna. 'O Gud, huru rättfärdiga äro icke dina domar,' utropade jag ofrivilligt; 'denne man har bränt inne mina föräldrar!' Detta utrop hejdade för ett ögonblick mina bödlar, annars hade nog samma öde drabbat mig. Samtidigt framträdde en gammal man och sade bestraffande: 'Blygens, era slynglar, att martera värnlösa. Säger icke Gud: Min är hämnden; jag skall vedergälla det?' 'Hafven förbarmande med mig,' ropade jag, 'jag tillhör icke de kejserlige, de ha med våld bortfört mig!' Af smärta och blodförlust förlorade jag åter medvetandet, och då jag vaknade, låg jag i ett illa tilltygadt hus, tillhörande den gamle mannen, som var mjölnare till yrket. Han och hans hustru vårdade mig som en son. Jag talade om allt för dem, och mjölnaren föreslog mig att stanna hos honom; han hade för afsikt att flytta till Thüringen, där hans enda barn, en dotter, var gift. De hade en summa penningar i behåll, och då jag efter några veckor var fullkomligt frisk igen, företogo vi flyttningen till det härliga Thüringerwald. Där köpte mjölnaren en kvarn med undangömdt läge, en timmes väg från den by, där hans dotter var bosatt. Här arbetade jag i frid och ro såsom mjölnar-

dräng och gjorde för öfrigt de gamla så mycken betjäning jag kunde. Tyst och sorgbunden var jag dock, ty jag visste ju ej annat än att mina kära föräldrar ömkligt omkommit i lågorna. Af krigsnöden hade vi alls ingen känning för vår del, och folket i byn helt obetydligt, ty denna ort var tämligen aflägsen från de stora stråkvägarne. För några veckor sedan skickades jag af min husbonde med ett uppdrag till hans dotter och fann där före mig en kringvandrande krämare, som just utbredt sina varor till beskådande. Han lät sig under tiden väl smaka den goda gröt, husmodern satt fram för honom, och jag skulle också äta med. Medan vi sutto där och åto ur samma fat, förekom han mig och jag honom så bekant, och till sist nämnde han mig vid namn. Det var Klaus, som plägade hämta Gundel till hennes gudmor och som var väl känd i byn. Han omtalade nu, att han varit hos eder förra hösten och att min mor saligt afsomnat, men att far ännu lefde, ehuru i stort armod, och att du, min snälla Greta, vårdade honom. Då fylldes mitt hjärta med tack och lof, trots sorgen öfver min kära moder, men jag hade ingen ro längre, utan så fort vårarbetet var undangjordt, begaf jag mig på väg till eder. Vid afskedet sade mjölnaren, att jag kunde få komma tillbaka när som helst och att han höll hjärtligt af mig. Säg mig nu, käre fader, skall jag återvända dit efter eder bortgång, eller önskar ni, att jag skall stanna här och bygga upp vår fädernegård igen?"

"Nej, min son," sade Kristoffer med svag stämma, "med vår by är det förbi, den är nu blott en röfvarkula. Vänd tillbaka till det goda mjölnarfolket och tjäna dem med trohet."

"Ack, käre fader Kristoffer," snyftade Greta, "hvad skall det blifva af mig då? Gud kan ju göra er frisk igen, och då vill jag gärna hjälpa Andreas med arbetet på åker och äng."

"Kära barn," sade den gamle högtidligt, "ser du inte, att min jordiska tälthydda snart faller och att min ande är färdig att fara till Gud? Fallen på knä här vid mitt läger,

mina barn, och hören hvad jag ännu har att säga eder. Andreas, åt dig öfverlämnar jag denna flicka, som under dessa bedröfvelsens år vårdat dina föräldrar som en trogen dotter. Tag henne med dig till din nya hemort; där blir hon säkert gärna mottagen. Beskydda henne till kropp och själ såsom din ögonsten; vill du göra det?"

"Det vill jag, min fader, så sannt mig Gud hjälpe!"

"Och du, Greta, vill du anförtro dig åt Andreas och följa honom som om han vore din äldre broder?"

"Det vill jag," svarade flickan sakta.

"Och viljen I båda två i denna onda, gudlösa tid hålla er till Gud i lust och nöd och med tålamod i goda gärningar trakta efter evigt lif?"

"Ja, fader."

"Må då Gud välsigna er, älskade barn, och på er låta gå i uppfyllelse det fjärde budets löfte, att er må väl gå och att ni må länge lefva på jorden samt få upplefva fridens tid efter detta långa, förhärjande krig!"

Nu sjönk den fromme gubben tillbaka på sitt läger, knäppte ihop händerna och rörde läpparne i tyst bön. Sedan föll han i en stilla slummer, och efter några timmar märkte de lyssnande barnen, att andedräkten blef allt långsammare, tills det trofasta hjärtat upphörde att slå och hans själ utan kamp och smärta lämnade stofthyddan.

Andreas och Greta fällde många tårar öfver den afsomnade, men deras hjärtan blefvo dock stilla för Herren, ty i denna tid gällde i dubbel bemärkelse det ordet: "Vi prisa dem saliga, som tåligt hafva lidit." Andreas sökte reda på några bräder och timrade ihop en enkel likkista; Greta plockade de få vårblommor, som stucko upp bland ogräset, och band dem till tvenne kransar.

Morgonen därpå gick Andreas till byn och vidtalade ett par karlar att vara honom behjälpliga att föra hans fader till det sista hvilorummet. Greta lade gråtande den ena kransen

på den nyuppkastade grafkullen, den andra på sina föräldrars graf.

Nu närmade sig skilsmässan från hembygden, som hittills varit hennes hela värld, och det kändes påkostande. Men det var ej flickans art att länge öfverlämna sig åt sorgen, utan hon bemannade sig och tänkte på sin faders sista ord. "Kanske för Gud mig nu ut i världen, på det jag må finna mina syskon och kunna taga vård om dem. O, att jag finge igen åtminstone en af dem! Tänk om min lille Martin nu komme springande med blommor till mors graf, som han så gärna plägade göra, hur glad skulle jag icke då taga honom vid handen och frimodigt draga åstad, hvarthän Andreas vill."

Följande dag rustade de sig till affärden. Gretas knyte var mycket litet, ty hennes enda skatt, bilderbibeln, kunde hon ej taga med; den var alltför stor och tung.

"Låt det inte bekymra dig," tröstade henne Andreas, "i kvarnen finner du också Guds ord, de äro fromma människor, mjölnarfolket."

"Det tror jag nog, men jag ville så gärna lämna den kära boken till någon, som den kunde lända till välsignelse, och det finns ingen sådan mer i byn."

Då öppnades dörren, och en ung, blek kvinna smög sig skyggt in.

"Greta," började hon, "jag måste säga dig farväl, ty du följer naturligtvis med Andreas, inte sannt?"

"Jo, vi ämna gå redan i dag."

"Du vet ju, hvem jag är!"

"Ja, du är Marta, röde Kaspars hustru."

"Du vet nog också, Greta, att vi fört ett gudlöst lif och gjort din fader mycket bekymmer. Kaspar har nu blifvit alldeles vild, ja, hur vild och elak han är, kan du inte tro. Jag har också lefvat illa, ända tills mina båda små barn dogo i början af vintern. Då krossades mitt hjärta, jag vaknade upp ur syndasömnen och ville nu så gärna, gärna komma in i

himmelriket. Om din gode fader nu lefde, hur begärligt skulle jag ej mottaga hans ord! Jag ville långt förr kommit till dig, men har inte vågat, ty Kaspar hyste bittert agg både till dig och gamle Kristoffer. Det var han, som stal Bläsan från er. Maten lade jag utanför din dörr, ty du såg så blek och mager ut, när jag någon gång uppfångade en skymt af dig på långt håll. Jag smög undan det, då de voro fulla och galna. Och nu, lef väl, Greta, din faders välsignelse vare med dig och bed för mig, att frälsaren må taga mig till nåde.''

''O Marta, han kastar inte ut någon, som kommer till honom. Änglarne i himmelen fröjda sig nu helt visst öfver dig. Se här, jag kan inte taga vår bibel med, behåll den du, så kan du där läsa om hur Jesus mottager syndare. Du får taga den med dig redan nu.''

''Ack, du goda barn, det vågar jag inte; de skulle bara drifva gäck med den. Men jag skall gömma den åt dig på en säker plats och smyga mig dit och läsa den, så ofta jag kan. O Gud, hur nådig du är, att du än en gång ger mig ditt ord, som jag så länge föraktat.''

''Du får också taga bänken och stolen och de få kokkärlen; vi kunna endast föra med oss det lilla kruset för att hämta vatten i under vägen.''

''Må Gud rikligen löna dig för allt!''

''Men Marta, vill du lofva att ha ögonen öppna, om någon af mina syskon skulle komma igen, och säga dem, att jag gått till Thüringen med Andreas?''

''Ja, jag skall hålla utkik efter dem hvar enda dag, men de komma nog aldrig tillbaka. Kanske äro de redan där uppe, där det är mycket bättre än här.'' Därmed slog hon armarne om flickans hals, kysste henne under tårar och ilade bort.

Stilla och obemärkt anträdde Andreas och Greta en stund efteråt sin färd. Till en början gingo de tysta och förstämda och sågo sig ofta tillbaka mot den kära hembygden, men

när de kommo in i den svala skogen, började Greta sakta sjunga:

"När ut vi draga på okänd led,
Guds heliga ängel följe med,
Och lede oss med den starka hand,
Som Israel fört ur Egypti land.
Kyrie eleison!

Bevara oss, Herre, för sorg och harm,
Fräls oss ur faran med kraftig arm,
Och med oss på alla vägar gå,
Tills vi det önskade målet nå.
Kyrie eleison!"

FEMTE KAPITLET.

Hur det gick lille Martin.

Väl mer än en timme hade den stackars lille Martin den oftanämnda skräckdagen lupit omkring i skogen, alltjämt i hopp att återfinna björnhålan och sin kära syster. Uttröttad af det myckna springandet och äfven af gråtande och ropande satte han sig allt som oftast ned att hvila en stund, men fortsatte snart igen med nytt mod, ty han var både stark och oförfärad för sin ålder. Rådjur och harar sprungo förbi honom, ekorrar tittade nyfiket ned på honom från sin säkra höjd, men ingen enda människa syntes till. Ändtligen glesnade skogen, en smal upptrampad stig blef synlig, och snart stod gossen på en gräsbeväxt sluttning, vid hvars fot en klar bäck slingrade sig. "Nej, se där är vår bäck," tänkte han, "nu är jag snart hemma, men allra först vill jag dricka." Han kom ned med fart, sköljde öfver sitt upphettade ansikte och drack ur handen det friska vattnet. Då hörde han plötsligt en häst gnägga och sprang nyfiket åt det håll, hvarifrån

ljudet kom. I det han vek om en framskjutande trädgrupp, stötte han på två sadlade hästar, och ett stycke längre bort såg han två soldater ligga i gräset. De höllo på att äta och drucko hvar sin gång ur en läderflaska; stora knyten och fyllda säckar lågo bredvid dem. De hade redan fått syn på gossen.

"Hvad vill du här?" röt en af dem, en äldre gråhårig man, med barsk röst till honom.

"Jag söker min Greta," svarade gossen oförskräckt. "Ä' ni snälla soldater?"

"Jo, det kan du lita på."

"Får jag äta med er?"

"Ja, kom bara hit."

Martin marscherade rakt fram till soldaterna och räckte sin lilla hand åt den gamle.

"Är du ensam?" frågade den andre, en yngre man med vildt utseende.

"Ja, alldeles ensam, jag har sprungit omkring så länge, så länge, men nu är jag snart hemma, ty här är bäcken, och se'n kommer jag strax till byn."

"Hvilken by?"

"Vår by, där far bor och Greta och vi allihop. De stygga soldaterna äro nog borta nu, vill ni inte visa mig vägen?"

"Ät nu, så ska vi sedan föra dig till byn," sade den äldre och räckte honom ett stycke bröd.

Under det gossen med glupande hunger tuggade och åt, drog den yngre en dolk ur bältet, visade den för den äldre och hviskade: "Han hör också till kättarynglet, låt oss göra processen kort med honom."

"Nej, aldrig i tiden," gaf kamraten till svar, "jag har fått nog af det där sedan Magdeburg. Småfolket är väl anskrifvet hos helgonen, jag vill inte ha flere på mitt samvete. Vi ta honom med oss upp på höjden; och när han fått syn på sin byn, låta vi honom löpa, hvart han behagar."

Måltiden var slutad, packningen lades åter på hästarne, och Martin lyftes upp i sadeln framför den gråskäggige knekten, hvarpå de i sakta mak redo framåt på den mjuka gräsmarken. Efter en stund började vägen stiga, och när man kom upp på krönet af höjden, erbjöd sig en vidsträckt utsikt öfver det kringliggande landskapet. Martin, som aldrig varit utom sin födelsebys område, slog förvånad ihop händerna och utropade: "Se bara, se, så stor världen är!"

"Nå, hvilkendera af byarne här framför dig här är din by? Den stora här nedanför eller den lilla där borta med kyrkan i midten?" frågade gråskägget.

"Nej, inte den och inte den andra heller; min by har skog rundt omkring, och kyrkan står ensam på ett litet berg nära intill vårt hus, och emellan dem flyter en bäck."

"Där ser du," brummade den yngre, "hvem vet, hvar han hör hemma, den lilla slyngeln."

"Ack, för mig hem till min by," bad Martin ängsligt, "eller till björnhålan till min Greta."

Utan att akta på gossens bön skådade de båda männen med lystna blickar ut öfver den fruktbara nejden, där dock åkrar och byar redan visade spår af ödeläggelse. Här och hvar uppsteg rök, smärre truppafdelningar redo öfver fälten, och deras hästar trampade ned den halfmogna säden. Genom dalen flöt en bred flod, hvars stränder litet längre bort blefvo branta och delvis skogbeväxta. Dit åt pekade den gamle, i det han sade till sin kamrat: "Vi bry oss inte om att söka upp vårt kompani ännu; jag tänker vi först se oss om efter något att fylla våra fickor med. Där borta till vänster om flodstranden få vi snart skog till betäckning." Och nu bar det af i rask fart nedför höjden, men då började Martin gråtande skrika:

"Dit bort vill inte jag, vid det stora vattnet ligger inte min by, jag vill till min Greta!"

"Håll munnen, pojke," tystnade honom hans beskyddare, "min kamrat sticker annars ihjäl dig."

"Är han fientligt sinnad mot oss?" frågade Martin förskräckt, med tanke på hvad Greta sagt.

"Ja, då," skrattade gråskägget.

Tyst och darrande tryckte sig barnet tätt intill krigarens bröst, under det färden styrdes mot floden. Lämnande fält och ängar bakom sig slogo ryttarne in på en smal stig mellan floden och de brant uppstigande bergväggarne.

"Jag vänder om," sade efter en stund den yngre i förtretad ton, "här finns ingenting att få."

"Det kan man aldrig veta," blef svaret, "innan du förser dig, kan ett litet slott sticka fram mellan skogsdungarne eller en kvarn invid flodstranden, där ännu ingen hälsat på, och då ha vi för en gång försprånget."

Men hvarken det ena eller det andra visade sig, och solen började luta till nedgång. Plötsligt räckte Martin ut handen och ropade: "Där borta är ett hus och en karl också."

Soldaterna upptäckte verkligen en eländig fiskarkoja, till hälften dold af en framskjutande klippvägg, men någon karl kunde de inte se.

"Jag såg honom," försäkrade Martin, "han gick visst in."

"Ett skönt slott," inföll den missbelåtne ryttaren hånfullt, "där finns nog guld och silfver i mängd."

I kojan fanns i själfva verket ingenting annat än en halmbädd, ett rankigt bord, en stol och en tom gammal kista. Men på den lilla härden brann en treflig brasa och öfver den hängde en kittel, hvari en stor fisk höll på att koka, på bordet stod en kruka mjölk.

"Det må jag säga, så inbjudande har jag sällan funnit det," sade gråskägget, "bädden i ordning och maten färdig; hvar kan den hedersmannen till värd vara?" De genomsökte hela stugan, det lilla getstallet och småskogen närmast omkring, men förgäfves. "Han är icke till finnandes," hette

det slutligen, "eller kanske det är en tomte, som huserar här. Vi ämna i alla fall hålla till godo med välfägnaden, men utanför stugan, ty i det här hålet kan man kväfvas." De togo fiskkitteln och satte den i gräset utanför kojan, lade sig bredvid på marken och började kalaset. Martins ögon hade under ridten mer än en gång fallit ihop, och nu var han så trött, att han knappast förmådde dricka en klunk mjölk eller äta en bit bröd. Den gamle soldaten lyfte upp honom samt bar in och lade honom på halmbädden. "Det är inte min säng," mumlade gossen halfsofvande, "jag vill till min Greta." I nästa ögonblick var han djupt insomnad.

När de båda krigarne inmundigat fisken jämte innehållet i den stora brännvinsflaskan, sträckte de ut sig i det mjuka gräset, pratade ännu en stund och somnade sedan hårdt. Det var en af dessa sommarnätter, då det knappt blir mörkare än skymning, men kojan låg i skuggan af den öfverhängande klippan och täta busksnår kantade den lilla gräsplanen. Plötsligt, liksom framtrollad ur jorden, stod en kraftigt byggd man med böljande hår och skägg och klädd i en lång, grof blus bredvid de sofvande. Han betraktade länge de båda objudna gästerna och drog slutligen långsamt en stor blank knif ur läderbältet. "I voren säkert med när min Martin blifvit mördad," yttrade han halfhögt. "Skall jag hämnas hans oskyldiga blod på er?" Han höjde knifven, men lät den strax sjunka igen och fortfor: "Nej, inte genom ett lönnmord utan i öppen, ärlig strid vill jag låta er umgälla det, såsom det anstår en rättskaffens tysk." Och därmed var han försvunnen, lika hemlighetsfullt som han kommit.

I soluppgången väcktes de sofvande karlarne af hästtramp. Det var en afdelning ryttare, som redo fram längs floden.

"Hallå, era lathundar," skrek anföraren till dem, "raska på så att ni hinna i tid till ert kompani, öfversten skall hålla mönstring nu på morgonen."

"Blixt och dunder, då är det rådligast att vi skynda oss,

annars gäller det vårt skinn,'' ropade den yngre uppspringande, och snart sutto båda två i sadeln och redo i galopp efter truppen.

''Ack, pojken,'' mumlade den äldre; ''nå ja, han må sofva. Är kojans ägare en människa, så gör han honom ingenting för när, är han en tomte, så tar han honom kanske med sig in i berget; där mår han som en prins och får vältra sig i guld och ädelstenar.''

Fåglarne sjöngo sin morgonvisa i buskarne, daggdroppar skimrade på hvarje grässtrå, och flodens vågor glänste som guld i morgonsolen. Nu trädde lille Martin ut ur kojan, sträckte gäspande på sina små lemmar och skuggade med handen för ögonen, ty den blanka vattenytan bländade det yrvakna barnet. Men snart såg han sig nyfiket omkring med vidvakna ögon, uppfriskad och stärkt af den långa natthvilan. ''Hvar är du, snälla soldat,'' ropade han, ''för mig nu hem!'' Men allt förblef tyst. ''Han kommer väl snart,'' tänkte gossen; ''medan jag väntar, skall jag passa på och kasta smörgåsar i vattnet; hemma grälar alltid Ursula på mig, när jag gör det.'' Han plockade skyndsamt en hand full med flata kiselstenar, som i mängd funnos på stranden, och kastade dem med så kraftig hand, att de, snuddande vid vattenytan här och där, flögo långt utåt floden. Gossen jublade högt vid hvarje lyckadt kast. Men snart inställde sig hungern, det svåraste lidande Martin hittills visste om. ''Jag har ju inte fått någon mat än,'' nästan snyftade han fram och satte sig på en stor sten. ''Kom, soldat, och gif mig bröd.'' Men ingen kom. Då började han gråta och till sist högljudt skrika — allt lika förgäfves. Plötsligt tystnade han och såg fundersam ut. ''Jag har ju inte bedt min morgonbön än och inte heller min aftonbön i går kväll. Först bedja, sedan äta, säger Greta alltid.''

Han knäföll på stranden, knäppte ihop händerna och bad högt och långsamt sitt Fader vår, såsom han hvarje dag pläg-

ade göra hemma, innan han fick sin morgonvälling. Se'n tänkte han efter en stund och fortsatte åter: "Käre Gud, jag har inte fått någon frukost än, och det finns ingen människa här; men gif mig ändå något — något sådant som du kastade ned till folket i öknen. Jag har sett det hemma på en tafla; Greta säger, att det smakar som semla och honung. Käre Gud, var så god och kasta ned litet." Förväntansfullt såg han uppåt. Då föll verkligen något till hans fötter, men det var ej hvitt och rundt och litet, utan ett duktigt stycke groft bröd. "Tack, tack," ropade gossen och bet en stor bit, men tittade därvid nyfiket uppåt för att få se en skymt af den gifmilda fadershanden, som i bilderboken strödde manna ur molnen. Men, o under, han såg ännu mer. Högt upp från klippan blickade ett vänligt ansikte fram mellan granarne, ett godt, vänligt ansikte, omgifvet af gråa lockar och ett långt, nästan silfverhvitt skägg. Detta var nästan för mycket för den lille; han lade brödet på marken, knäppte vördnadsfullt ihop händerna och ropade med en lätt darrning på rösten: "Är du den gode Guden?"

Då log ansiktet, och en kraftfull röst ropade ned: "Nej, det är jag inte, men Gud skickar dig brödet genom mig. Vänta, jag kommer snart ned till dig."

I spänd förväntan blickade Martin upp mot klippväggen, undrande om någon kunde klättra utför den. Men plötsligt ryckte han till af förskräckelse, ty en hand lades på hans hufvud, och samme man, som under natten stått och betraktat soldaterna, stod bredvid honom. Med sina bara fötter hade han ljudlöst gått fram öfver sanden. Men hur hade han kommit ned?

"Var inte rädd, barn," sade han, "hos mig är du trygg. Säg mig nu, hvad du heter."

"Martin heter jag."

"O, ljufva namn," sade mannen sakta. "Store Gud, om detta barn behöfver skydd, skall han finna det hos mig för

det namn han bär! Hvarifrån kommer du,'' vände han sig till gossen, ''och hur har du kommit i lag med krigsmän? Jag såg dig i går äta med dem, såg dig sofva i kojan och hörde dig bedja.''

''Då måste du vara den gode Guden,'' vidblef gossen. ''Greta säger, att Gud ser allting och hör allting.''

''Jag är en människa såsom du. Men tala nu om för mig hvad som hände dig under gårdagen, så skall jag sedan visa dig min boning i klippan, hvarifrån jag såg dig.''

Mannen hade under tiden satt sig på en sten och tagit Martin på sitt knä; i hans väderbitna ansikte och i de stora, klara, allvarliga ögonen låg någonting så förtroendeväckande, att gossen snart besvarade alla frågor lika käckt som vanligt. Olyckligtvis kände han icke namnet på sin födelseby och pekade därför än hit, än dit, då mannen frågade, åt hvilket håll den låg. Slutet på hans tal blef alltid den bönen: ''För mig tillbaka till far och min Greta.''

''Ja, barn, om det är möjligt. Men hvem vet, om vi kunna få reda på din by, och hur det står till där. Många fredliga byar och prästgårdar äro brända och sköflade, och med hvarje dag ökas deras antal; jag fruktar, att ditt hem också kan vara bland dessa. För närvarande får du stanna hos mig, ty hela trakten här omkring vimlar af krigsfolk.'' Därmed reste han sig och befallde gossen följa med.

Mellan kojan och klippan var blott så stort rum, att man kunde tränga sig igenom; allra innerst visade sig en trång öppning. Där gick mannen in, djupt framåtlutad, och Martin följde efter med en viss ängslan. Snart vidgade sig gången, och de stego uppför några i klippan uthuggna trappsteg, öfver hvilka ett ljussken föll ofvan ifrån. Sedan bar det åter genom en mörk gång. Mannen vältrade undan några stenar, och de befunno sig i en rymlig håla, som erhöll ljus och luft från en mängd gluggar i klippväggarne. En bädd af torrt löf fanns här liksom i kojan, en trefot och några verktyg stodo vid ena

väggen. I gluggarne trängde gran- och bokkvistar in, och äfven en och annan solstråle förirrade sig dit.

"Här är vackert," sade Martin, "men jag önskar att jag hade druckit vatten, medan jag var där nere, jag är så törstig."

"Du skall få mjölk i stället; kom bara med, jag har inte ätit frukost ännu." Därmed reste den sällsamme mannen en stege mot en af gluggarne, gick själf först uppför densamma och hjälpte sedan Martin att komma efter; därpå kröpo båda två ut genom gluggen och befunno sig då i det fria på en grön plan, omgifven af högväxta, uråldriga träd, från hvilkas stammar mossa hängde ned såsom långt grått skägg.

Mellan klippblocken, som lågo spridda rundt omkring, sprungo tvenne vackra getter, som vid ett egendomligt lockrop genast kommo skuttande. Mannen lösgjorde det lilla kärl, som han vid uppstigandet fastgjort vid sitt bälte, och fyllde det med skummande mjölk från getterna. "Jag har lärt in dem att mjölkas här uppe om morgnarne och om kvällarne nere vid kojan," förklarade han.

"Hur komma de hit?" frågade Martin; "de kunna väl inte krypa genom gluggen såsom vi."

"Det finns en annan väg öfver berget; den är visserligen lång, men de försumma aldrig att infinna sig i rätt tid."

De slogo sig nu ned i det frodiga gräset, barnet och den gamle, och den senare tog fram ett stycke bröd ur sin ficka, hvilket tillsammans med den feta getmjölken utgjorde en förträfflig frukost.

Plötsligt skakades bergsklippan af ett väldigt brak, som mångfaldigt återgafs af ekot. Med ett högt skri af förskräckelse gömde den lille gossen sitt ansikte vid mannens bröst. Det förfärliga dundrandet upprepades gång på gång, men åska kunde det inte vara, solen strålade ju ned från en molnfri himmel.

"Det är kanondunder," sade mannen dystert; "Gud förbarme sig öfver dig, du arma, olyckliga land!"

Efter frukosten vände de tillbaka till klipphålan. Stegen ställdes nu invid en annan glugg, och mannen lät gossen stiga upp före sig och höll honom stadigt om lifvet, medan de skådade ut genom den rymliga öppningen, som utifrån skyddades af låga grantelningar. Där var det, som Martin först sett sin nye väns ansikte. Klippväggen stupade brant ned, man såg kojan med den lilla gräsplanen utanför, stranden och floden, men man såg ock mellan tvänne midt emot liggande höjder en del af den vidsträckta dal, som soldaterna i går visat gossen från bergshöjden. Där bortifrån kom det förfärliga dånet, tjocka rökmoln stego upp och emellanåt sköt en eldtunga fram. Gossens skarpa öga upptäckte äfven soldater, somliga till häst, andra till fots, alla inbegripna i ursinnig kamp. Spjut och hillebarder blixtrade i solljuset, skott dånade, och för en stund insveptes allt i tjock krutrök. Här och hvar störtade häst och ryttare till marken, men striden brusade hejdlöst fram öfver de fallna. Landtfolk sågs fly öfver fälten, och skärande jämmerskrik buros gång efter annan af vinden öfver floden.

"Hvad är det där?" frågade barnet med ett uttryck af fasa i sitt ansikte.

"Det är krig, men kom nu ned."

Tyst och förskrämd satt gossen ännu länge på halmbädden och lyssnade till det aflägsna skjutandet. Slutligen stannade det af, men i hela tre dagar höllo Martin och hans beskyddare sig gömda i klipphålan, och äfven getterna höllos bundna på skogsängen, på det att de icke skulle springa ned till kojan. Då och då klättrade mannen upp till gluggen och spejade noggrant åt alla håll, men gossen fick ej komma dit mer. "O, att räddaren snart komme," suckade han, då hans blick öfverallt möttes af förstörelse. "O, att stjärnan från norden, som jag sett i drömmen, uppginge!"

På fjärde dagen väckte han Martin i daggryningen. "De äro borta," sade han. "Jag har i natt varit nere och lagt ut det stora nätet, kom, så skall du få följa med och se om där

finns fisk. Drick ur denna skål mjölk; något bröd har jag ej att ge dig, den sista biten är förtärd.''

Martin, som under de sista dagarne ofta gripits af stark hemlängtan och fällt bittra tårar, drog ett djupt andetag af lättnad och fick liksom nytt lif, då han kom ut i den friska morgonluften. Han fick gå ut i vattnet och hjälpa till att draga nätet, som innehöll en mängd små och stora glänsande fiskar. En af dessa stektes genast på glöden och förtärdes med god smak; de öfriga lades i en djup låda, fylld med vatten, och sattes i en ekstock, som hittills legat dold i de täta busksnåren vid stranden. Båda stego i och den lilla farkosten gled snabbt nedåt floden, tills den lämnat de klippiga strändernа bakom sig, och landade invid den nyss så leende dalen. Men ack, hvilken sorglig anblick den nu erbjöd! De fredliga byarne sköflade och brända, de till skörd hvitnande sädesfälten nedtrampade och bloddränkta!

Sedan båten blifvit säkert undangömd, vandrade Martin vid fiskarens hand genom den ödelagda nejden. Nyfiket betraktade han de sönderbrutna vapen, spjut och bössor, som lågo kringströdda på fältet, men grep med en rysning fastare om sin ledsagares hand, då de gingo förbi ett hästkadaver eller liket af en fallen krigare. Det rådde nästan dödsstillhet rundt omkring, blott sällan visade sig ett blekt, skrämdt ansikte i dörren till en stuga, och ingenstädes kunde fiskaren få besked om hvar Martin var hemma. Slutligen träffade de på en bonde, som i stum sorg stod vid ruinerna af sin kära fädernegård. Denne berättade, att sachsiska trupper här stött ihop med kejserliga, och att det kommit till en blodig drabbning. Bönderna hade tappert bistått sina landsmän i striden, men fiendens öfvermakt hade varit för stor och sachsarne blifvit slagna på flykten. ''Sedan fienderna behållit fältet,'' fortfor han, ''föllo de som afgrundsandar öfver våra boningar, sköflade allt och föröfvade de grufligaste illgärningar. Min egen son föll i striden jämte många andra; i går begrofvo vi

våra döda, sedan de blodtörstiga skarorna dragit sin väg. Vår kyrkoherde, som försökte hejda deras framfart, togo de till fånga och släpade honom med sig, ingen vet hvart. Måtte de blott icke taga hans lif! En flyende yngling från bergsbygden berättade, att en pastor därstädes blifvit skjuten och en gammal gumma samt en eller två små flickor innebrända i prästgården. O, att Gud snart förbarmade sig öfver oss!"

Under detta samtal roade sig Martin med en kattunge, som med lustiga krumsprång skuttade omkring bland de förkolnade lämningarna. En stund talade de båda männen med lägre röst och sågo därvid ofta bort mot det lekande barnet. "Det lider intet tvifvel," sade bonden, "gossen är son till den skjutne pastorn, den innebrända systern lär väl vara hans syster Greta, som ni säger han längtar så mycket efter. Behåll honom hos er; kommer han hem, finner han ju ingenting annat än en öde brandplats. Ensamma och obeväpnade kunnen I i alla händelser inte draga omkring och söka barnets hemort, ett hem har han sannolikt ej mer. Mången öfvergifven liten stackare irrar säkerligen omkring i denna stund; gossen där kan vara glad, om ni har tak öfver hufvudet och en beta bröd att ge honom."

Fiskaren gick dock omkring med gossen på de närmaste bergshöjderna för att söka hans by, men lille Martin blef allt osäkrare i sina uppgifter och tycktes till sist tröttna vid det fåfänga letandet. "Alltihop är ju uppbrändt," klagade han; "de stygga soldaterna ha alldeles tagit bort vår by, låt oss hellre stiga i båten igen."

De foro nu ett godt stycke vidare nedåt floden och kommo slutligen till en liten stad, som ännu skonats af fiendehand. Där sålde Martins nye vän sin fisk för tvenne stora brödkakor samt litet mjöl och salt, hvarefter återresan anträddes. Den välvilliga bagarfrun hade gifvit gossen en hvetebulle, och af krämaren fick han en hand full körsbär, så att nu var han glad och vid godt mod.

"Jag får ju stanna kvar hos dig, tills kriget är slut," frågade han fiskaren, "och se'n gå vi och söka reda på min Greta?"

"Ja, i Guds namn," svarade denne, läggande handen på den ljuslockige piltens hufvud.

Väl grät gossen mången gång öfver att kriget varade så länge, men minnet af hemmet förbleknade allt mer, och hans tillit till den lugne, vänlige fiskaren tillväxte dag för dag. Tiden blef honom aldrig lång. På skogsängen jagade han fjärilar och lekte med getterna, klättrade upp och ned i klipprenan, kastade stenar i vattnet, så mycket han behagade, badade och plaskade i de klara vågorna, så ofta honom lyste, och hjälpte för öfrigt fiskaren vid alla hans göromål. Båtfärderna, som de ofta företogo, utgjorde hans största nöje. Ibland, när båten gled fram, drifven af strömmen, bredde sig en djup sorgsenhet öfver fiskarens ansikte, hans blick blef frånvarande och han sträckte ut armarne, som om han väntat någon; sedan kunde han sitta en lång stund tyst och orörlig, under det tårar runno ned i hans hvita skägg. Då kände Martin sig rädd och ängslig, ty munter och sorglös, som han själf var, kunde han aldrig länge i sänder vara allvarsam eller ledsen. Regniga dagar voro honom heller inte i smaken, ty då satt fiskaren ofta i timmar öfver en stor bok och läste så ifrigt, att Martin ej vågade störa honom. Men en gång tog han mod till sig, ryckte sin vän i armen och bad: "Visa också mig den där boken; tiden blir så lång."

"Kan du läsa då?"

"Nej, inte riktigt, men a och e kan jag läsa och i också."

"Det var just inte mycket, men jag skall lära dig de andra bokstäfverna; du behöfver få någon sysselsättning."

I hela fem minuter varade gossens uppmärksamhet, men sedan sprang han upp och ruskade på sig, i det han utropade:

"Det var en tråkig bok, där finns ju inga taflor, jag väntar hellre att lära mig läsa, tills jag kommer tillbaka till min Greta; hon visar mig vackra taflor, när det regnar, och talar om hvad de betyda. Nu bygger jag i stället ett hus af de vackra stenarne, jag letade ut i går."

"Han är inte lik min Martin," sade fiskaren för sig själf, "han är flyktig och ostyrig, men jag håller ändå af honom, ty han har ett varmt, kärleksfullt hjärta."

I ostördt lugn framlefde de nu några veckor, tills fiskaren en dag fick syn på kringströfvande krigsfolk, då han genast tog gossen med sig till klipphålan. När de åter vågade sig ned, funno de kojan förstörd. "Jag bygger inte upp den igen," sade fiskaren, "räddaren är nära, det sporde jag nyligen i staden."

Från den dagen smög han sig ofta, sedan Martin somnat, ut ur klipphålan, tilltäppte öppningen säkert med stora stenar, steg i sin båt och for spejande upp och ned för floden, men vände alltid tillbaka, innan gossen vaknade. En morgon väckte han denne mycket tidigt, befallde honom att tvätta sig väl ren, slätade hans hår och drog på honom en linneblus, som han kort förut köpt i staden. Äfven åt sig själf hade han under sista tiden lagat i ordning nya kläder, visserligen inte af finare slag än de gamla, men rena och snygga.

"Gå upp på skogsängen," sade fiskaren, "och tag farväl af getterna; du får inte återse dem mera. Plocka också en bukett vackra ängsblommor, så stor du kan hålla i handen."

"Hvart ska vi gå?" frågade Martin.

"Till en konung," var svaret.

Gossen lydde under tystnad, ty hans beskyddares stämma ljöd så allvarlig och högtidlig.

Ännu en blick, en lång afskedsblick kastade fiskaren på den plats, som tjänat honom såsom tillflyktsort, och begaf sig sedan ned, följd af gossen. Några få tillhörigheter bar han i en packe på ryggen, och lille Martin bar blommorna, pryd-

ligt ordnade i en korg af videkvistar, som fiskaren flätat ihop dagen förut. De stego i båten och foro utför floden, mycket längre bort än Martin förut varit. Under vägen fångade de ytterligare tre präktiga fiskar i det lilla nät, de fört med sig. Det var söndag, och i byarne rundt om ringde kyrkklockorna. Plötsligt lystrade gossen till: en mäktig, månghundrastämmig sång klingade genom luften, beledsagad af högtidliga trumpetstötar.

"Hvad kan det vara?" frågade han.

Fiskaren svarade ej, utan blickade oafvändt framåt, tills de vid en skarp krökning af floden fingo syn på ett stort härläger på den vidsträckta slätten, tält vid tält i oöfverskådliga rader, från hvilkas midt den upplyftande sången skallade. Nu tystnade den, och ljudet af en kraftfull, manlig stämma bars af vinden ända till stranden. Martin såg också på långt afstånd en man i lång svart rock stå på en upphöjning. För ett ögonblick frammanade denna syn tanken på hans far, men de många soldaterna, som stodo där i en halfkrets, och hästarne, som stodo bundna rundt omkring, drogo snart hela hans uppmärksamhet till sig.

Den svartklädde mannen talade länge, men där var så mycket att se, att gossen ej fann tiden lång, och nu voro de framme vid målet för sin färd. "Tag korgen med blommorna och följ mig," befallde fiskaren, "när du ser mig böja knä, skall du göra detsamma och räcka din korg åt den, som jag ger dessa fiskar." Därmed tog han nätet på axeln, gaf båten en kraftig stöt med foten, så att den gled ut på vattnet, och begaf sig å väg mot lägret, där ett rörligt lif härskade.

Han måste underhålla en god stund med de utställda vakterna, innan dessa släppte honom igenom. Slutligen kom en officer tillstädes, som tog sig an honom och förde honom genom lägergatorna, tills de kommo till ett stort, fristående tält, framför hvilket de stannade. Där stod en skön, kraftfullt byggd man med ljust hår och spetsigt skägg. Hans

ansikte var ljuslätt och fylligt, och under den höga pannan framlyste ett par underbara ögon, blixtrande af snille och lif och med ett uttryck af på en gång mildhet och allvar. Han var klädd i en mörk vapenrock med ett kort läderkyller öfver och kring halsen en fin hvit spetskrage. Kring lifvet hade han ett grönt sidenskärp, och den stora grå filthatten med hvita fjädrar höll han i handen; ett par prydligt utsirade ryttarstöflar fullbordade utstyrseln. Denne man var Gustaf II Adolf, konung af Sverige. Officren väntade vördnadsfullt, tills den höge herrn slutat ett samtal med fältprästen, som stod bredvid honom, och trädde därpå fram till konungen och sade bugande:

"Min herre och konung, en fattig fiskare begär enträget att få tala med ers majestät och vill icke låta afvisa sig; värdigas ers majestät höra honom?"

"Ja visst," blef svaret. Vändande sig till fiskaren fortfor konungen: "Träd närmare, främling, och frukta icke."

"Hvad skulle jag frukta!" utbrast fiskaren med hänförelse. "Hell dig, du länge efterlängtade, gudasände räddare!" Härvid böjde han knä för den mäktige monarken, lade nätet med fisken uti för hans fötter och kysste kanten af hans vapenrock. Lille Martin knäböjde bredvid honom, räckte fram sin blomsterkorg och blickade med sina klara barnaögon undrande in i konungens ansikte.

"Böj icke knä för mig, gamle man," sade konungen med vänligt allvar; "hvem är du och hvad begär du af mig?"

"Jag är en fattig Elbefiskare, en ensam man utan hustru och barn, men min fiskarbåt drifver nu öfvergifven nedåt floden, ty jag behöfver den icke mer — i din här, o konung, vill jag kämpa mot mitt fäderneslands och min tros fiender."

"Huru? Ditt hår är redan hvitt, och du skulle vilja hänge dig åt det hårda krigaryrket?" sporde konungen förvånad.

"O konung, mitt hår blektes af bitter hjärtesorg på en

enda natt; endast femtio år räknar din tjänare, ännu är min arm stark nog att föra vapen."

"Men hvarför vill du kämpa i denna främmande här och icke i din kurfurstes, som snart skall förena sig med min?"

"Jag vill inte tjäna honom," utbrast fiskaren med flammande ögon. "Hade han villigt öppnat sitt land för dig, då stode Magdeburg ännu i dag, och min älskade Martin vore nu mitt hjärtas fröjd och min lust."

"Sörjer du en son, arme man?" yttrade konungen medlidsamt. "Tusenden dela ditt öde, trösta dig med återseendet hos Gud."

"Du talar sannt, store konung, men det fanns blott *en* gosse så snäll, så from och god som min Martin, och jag älskade honom af hela mitt hjärta. Hans mor dog vid hans födelse, och jag fostrade upp honom ensam. Båten var hans vagga, stranden hans lekplats, i böljorna hämtade han hälsa och styrka. Tidigt nog förmärkte jag, att Gud gifvit honom icke endast en skön kropp utan äfven en ande, som forskande och längtande sträckte sig efter kunskap och vetande. Jag tog då fram den lilla sparpenning, som jag under svett och möda samlat, och satte honom i en lärdomsskola i Magdeburg. En from lärare mottog honom i sitt hus för en ringa penning. Ensamheten kändes bitter, men när min son kom hem under sin fritid, lefde vi i vår lilla koja som i ett himmelrike. Känner du, o konung, historien om den fattige mannen, som hade ett enda får och ingenting mer i hela världen? Och nu ha de odjuren mördat både honom och hans gode lärare. Innan jag hade en aning därom, var staden omringad, så att jag ej kunde hämta honom hem; under ruinerna fann jag hans blodiga lik."

Mannen tystnade, och i konungens öga glänste en tår. Men fiskaren tog åter till orda:

"Med brinnande längtan afvaktade jag din ankomst, o konung, ty jag hoppades med visshet, att du skulle rädda den

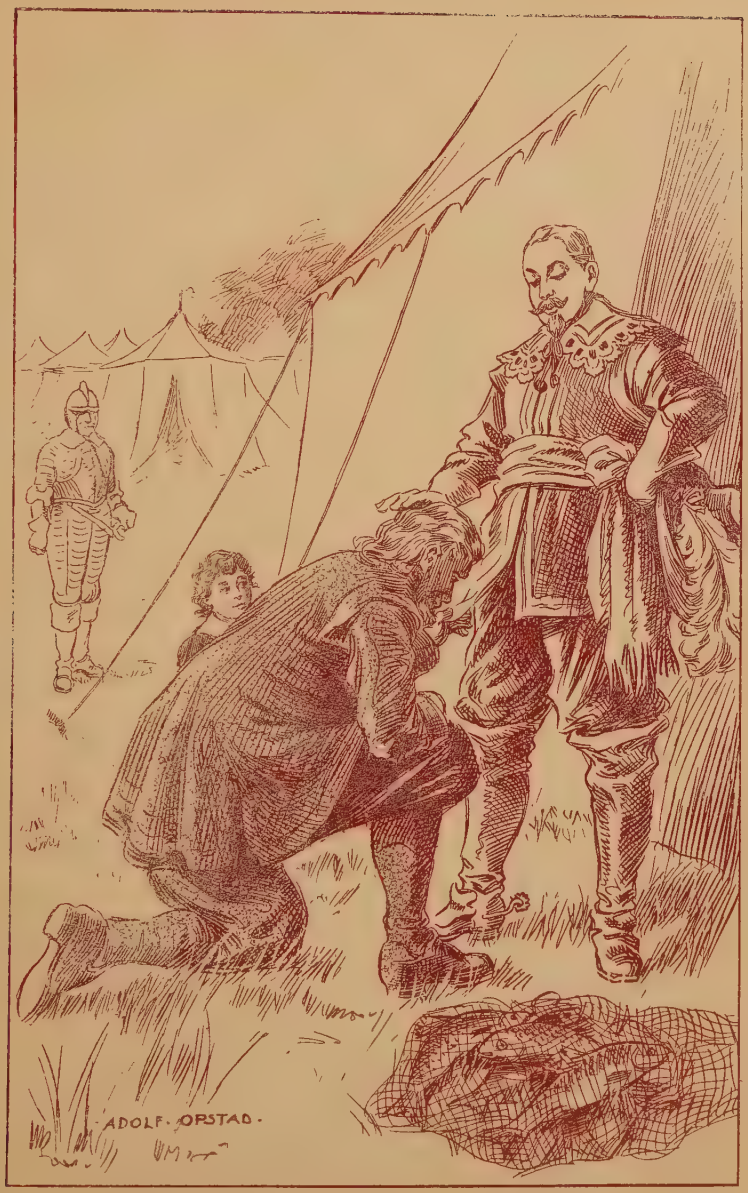

Härvid böjde han knä för den mäktige monarken. Sid. 71

hårdt ansatta staden. Men nu skall du hämnas de många tusenden oskyldigas blod och äfven min sons. Då vill jag vara med, vara med om att nedmeja de omänskliga vilddjur, som icke skonade ens de oskyldiga barnen. Jag vet, att det skall lyckas dig, ty Gud är med dig.''

''Hvem är gossen där?'' afbröt honom konungen.

''Ett kringirrande stackars barn, hvars hem sköflats och bränts. Jag har forskat vidt och bredt efter hans fader utan att finna ett spår af honom; modern är länge sedan död, efter hvad gossen själf säger. Jag förbarmade mig öfver honom, emedan han bär min egen sons namn, och ehuru han för öfrigt ej är lik sin namne, håller jag honom kär och vill inte skiljas från honom. Värdigas förunna honom ditt beskydd, store konung, ty i din här är han bättre förvarad än på den ödelagda landsbygden.''

Vändande sig till den officer, som fört fiskaren till konungen, sade den människovänlige hjälten: ''Sätt in denne karl bland manskapet i mitt lifregemente och utrusta honom med allt hvad han behöfver. Styr om, att en ärbar soldathustru tar hand om gossen. Var from och lydig, mitt barn,'' fortfor han, läggande handen på Martins hufvud, ''och du, stackars sörjande fader, var vid godt mod och strid manligen, när kampens timme slår, men ryck upp ur ditt hjärta hämndens bittra rot, som icke är Gud behaglig. Anbefall din själ åt honom, på det du må återförenas med din son i himmelen, om du skulle bortryckas af svärdet. — Dessa fiskar och äfven blommorna skola komma på mitt bord i dag.''

Då hären följande dag bröt upp, marscherade fiskaren i musketerarnes led och såg ståtlig ut i den klädsamma svenska uniformen. På en af de hundratals trossvagnar, som åtföljde hären, satt Martin mellan säckar och bylten tillsammans med kvinnor och barn. Men han hvarken grät eller klagade såsom hans broder Hans, utan var glad och belåten, ty han hade redan nästan glömt sitt hem. Den soldathustru, åt hvilken

man öfverlämnat honom, var snäll mot den lille gossen, och hennes egen son Nils var föga äldre än Martin. Då trumpetarne vid aftåget blåste en liflig marsch, klappade gossen i händerna af förtjusning.

SJETTE KAPITLET.

Hans bland Krigsfolket.

Medan den sorglöse lille Martin lefde i trygghet under den välvillige fiskarens beskydd och sedermera i den store konungens följe åkte på trossvagnen med muntra kamrater, hade den arme Hans en svår tid bland de kejserliges vilda härskaror. Han var af ett vekt och försagdt sinnelag och hade aldrig haft lust för vapenlek och soldatlif, ty han förstod redan i någon mån storheten af det elände, som kriget bragte öfver land och folk. Lärostunderna hos fadern hade varit hans käraste sysselsättning, det förtroliga hemlifvet hans största glädje. Nu måste han tjänstgöra som stallpojke åt Janos, Valpurgs man, och äfven åt de andra tre soldater, som bodde i samma lägerkoja. Hans göromål var att rykta och fodra hästarne, släpa hem bränsle till elden, vända stekspettet och dagligen hjälpa till att rengöra de smutsiga lägergatorna. Därtill vankades det i början skällsord och knuffar i rikligt mått, men tack vare Ursulas uppfostran lärde han snart de oundgängligaste handgreppen, visade sig därjämte så lydig och villig och förstod göra sig så nyttig, att till och med hans råa husbönder snart blefvo tillfreds med honom. Vid hvilket arbete han än hade för händer, kraflade Valpurgs små gossar nästan alltid omkring honom. De märkte snart, att de af honom ej hade att frukta hemliga nypningar och knuffar såsom af den förre pojken, ja att han var mycket tålmodigare än deras egen mor. Han fann emellertid intet vidare nöje i att jämt och

ständigt ha de otvättade, okammade, svartögda små parflarne i hälarne på sig, utan skulle snarare velat köra bort dem, ty han längtade efter ro och stillhet, och sådan stod ingenstädes att finna. Med längtan skådade han bort mot de närbelägna svala, gröna skogarne och uppgjorde dagligen planer till flykt, men han tilläts aldrig att lämna lägret. Han försökte det flera gånger, men blef alltid upptäckt af vakterna och under vilda hotelser jagad tillbaka, tills han omsider fogade sig i sitt öde. Hvart hade han också skolat vända sig, hur finna vägen till sin hembygd genom det förhärjade, af krigsfolk vimlande landet? Men han kände sig mycket olycklig midt uppe i det bullrande lägerlifvet, ensam och öfvergifven midt ibland de myllrande massorna.

Så satt han en gång ej långt från kojan under en buske, medan barnen tumlade om i smutsen bredvid honom — Valpurg följde med lifligt intresse ett tärningsspel mellan några soldater, annars hade hon nog hittat på något åt honom att göra — och tog då fram ur fickan sin största skatt, den lilla psaltaren, som man ej tagit från honom. O, hvilken tröst den skänkte honom! Och hur hade han ej under den sista tiden lärt förstå den konungslige sångarens klagan och böner! Ja, Gud var hans tillflykt och starkhet, en hjälp i de stora bedröfvelser, som kommit öfver honom. "Hvi bedröfvar du dig, min själ, och är så orolig i mig? Hoppas uppå Gud, ty jag skall ännu en gång tacka honom, min frälsning och min Gud." Han hade läst dessa ord högt och med ett uttryck, som vittnade om hur djupt han kände dem. Då sträckte sig en lång, smal hand fram öfver hans axel, grep boken och ryckte den ifrån honom. Bestört for han upp och stod ansikte mot ansikte med en munk i svart, fotsid kåpa och med skarpt blickande ögon.

"Hvarifrån har du fått den där boken?" frågade han.

"Af min far."

"Vet du då, hvems bild detta är?" fortfor han, pekande på ett porträtt af Luther, som satt främst i den lilla boken.

"Det är den käre doktor Luther, som öfversatt psalmerna till vårt språk," svarade Hans harmlöst.

"En fördömd kättare är det," skrek munken, "och du är en kättares son. Jag har redan länge haft ögonen på dig, du stämmer icke in med då man beder Ave Maria, du faller icke på knä, när den heliga hostian bärs förbi till en döende."

"Men jag beder till Gud och böjer mina knän för honom morgon och afton, såsom min far lärt mig."

"Så skall du icke få behålla din bok, så skall kättarens bild brinna," ropade munken, i det han tog ett par steg framåt och slungade boken i en stockeld, som nyss blifvit tänd, och gick med hotfulla åtbörder sin väg.

Den stackars Hans kastade sig på marken och snyftade, som om hans hjärta velat brista. All den med mödosamt tvång återhållna sorgen öfver faderns död, öfver förlusten af syskon och hem bröt fram med ohejdad makt, och hela hans kropp skakade af den våldsamma sinnesrörelsen. Nu hade hans sista glädje, hans sista minne af fadern, den sista hälla, hvarur hans svaga barnahjärta hämtat råd och tröst, blifvit honom beröfvad. "O, min bok, min kära bok," klagade han; "o Gud, tag mig till dig, jag är ju alldeles öfvergifven!" Då slingrade sig två små knubbiga armar om hans hals — det var lille Nepp, som krupit fram till honom och nu kysste tårarna från hans ansikte.

"Inte gråta, Hans, inte gråta, Nepp håller af dig."

Hur ljufligt klingade ej dessa ord i den öfvergifne gossens öron, hur älskligt syntes honom ej den lille soldatgossens allt annat än vackra ansikte! Han satte sig upp, drog barnet till sig och sade af fullaste hjärta:

"Och Hans håller också af dig, lille Nepp, mycket, så mycket."

Han kände, att Gud till ersättning för hans bok gifvit

honom en dyrbar skatt, ett varmt barnahjärta, som både kunde gifva och mottaga mycken kärlek. Från denna stund tyckte han sig icke längre vara så gränslöst olycklig; med nästan moderlig ömhet sörjde han för den lille gossen, som återgäldade denna ömhet med dagligen ökad tillgifvenhet. Tålmodigt underkastade han sig att låta sitt lilla ansikte tvättas rent från smuts i den bäck, som flöt fram genom lägret, och nu såg han mycket bättre ut med sin klara, friska hy. Så mycket hans små händer förmådde, hjälpte han Hans med alla göromål, och till gengäld täljde denne hvarjehanda små leksaker af träbitar, som han hittade i lägret. Sedan Hans om kvällarne fått den orolige Frans i sömn, plägade han med låg röst berätta för Nepp om sitt hem, om sin far och sina syskon, om djuren i stall och ladugård, om blommorna i trädgården och om de glada lekar, han lekt på ängen tillsammans med barnen i byn.

Med tindrande ögon hörde gossen på, om han också inte kunde göra sig något klart begrepp om ett sådant stilla, fredligt lif, ty lägerkojan och trossvagnen var det enda hem, han visste om. Men när den lilles ögon började falla ihop, bad Hans ett Fader vår med honom och fröjdade sig, att han sade efter de heliga orden så tydligt och vördnadsfullt.

Inom några dagar kunde Nepp hela bönen utantill; han hade lärt den mycket fortare än Hans' egen lille bror där hemma. Ack, hur hade *han* det nu? Nu kunde Hans inte längre ha uppsikt öfver honom, ej på något sätt visa honom sin kärlek utan endast anbefalla honom så väl som de andra syskonen i Guds beskydd. Detta gjorde han också troget i sina böner, ty han glömde aldrig faderns sista förmaning på kyrkogården.

Ej långt efter den afton, då munken brände upp boken, bröt lägret upp, och nu följde en svår tid för den fångne gossen. Blott sällan lyckades det honom att skaffa sig en plats på någon af trossvagnarne, ty kvinnor och barn grälade

och slogos jämt om det minsta rum på de högt lastade fordonen. Den, som ej förstod att stå hårdt på sin rätt, blef utan. Han måste därför oftast och det i alla väder, i solhetta och damm, i regn och storm, springa bredvid och skulle väl alldeles dukat under af trötthet och öfveransträngning, om ej en trosskusk då och då låtit honom sitta upp framför sig på hästen. Men mycket svårare än dessa marscher var för honom uppehållet i de byar, de genomtågade. Där foro nämligen soldaterna merendels fram på samma sätt, som de gjort i hans födelseby den där hemskt minnesvärda dagen, och den arme gossen nödgades vara vittne till illdåd, som i hela sin fasansfullhet stodo för honom, både såsom vakande och sofvande, och som han under hela sitt lif aldrig kunde förgäta.

Stundom funno de byarne alldeles folktomma. Invånarne hade då, lämnande allt i sticket, flytt undan till hålor och klyftor i skogens gömmor, blott för att undgå soldaternas grymheter. Men på sådana orter foro också dessa fram värre än någonsin, plundrande och härjande på det ohyggligaste sätt. Hvad soldaterna inte kunde finna reda på, snokade pojkarne upp; de inlärdes ordentligt härtill och fingo ofta hvarken mat eller dryck, förrän de fått säcken full af röfvadt gods. Hans skulle naturligtvis också hjälpa till, men det var honom omöjligt, ty det budet: "Du skall icke stjäla," hade han fått alltför djupt inprägladt redan såsom litet barn. Men då vankades det glåpord af de andra pojkarne och hugg och slag af soldaternas hårda näfvar, och ofta körde de honom hungrig till hans usla nattläger, under det de själfva frossade i öfverflöd.

En afton hade han blifvit synnerligen hårdt behandlad och låg just på knä vid bäcken, badande ett stort sår i pannan, som Janos tillfogat honom, då munken, som bränt upp hans bok, plötsligt stod bredvid honom.

"Gosse," började han, denna gång i vänlig ton, "jag har gifvit akt på dig, och jag tycker om dig, ty du är mera hyfs-

ad än de andra pojkarne, och ur dina ögon framlyser ett godt förstånd. Äfvenledes har jag ofta hört dig sjunga under arbetet — det var visserligen kätterska sånger, men din röst är vacker. Det gör mig ondt om dig, ty jag vet, att de icke blott låta dig hungra utan äfven traktera dig med hugg och slag, emedan du ej vill stjäla. Skulle du ej vilja träda i min tjänst? Jag följer hären såsom kaplan, men min tjänstgöringstid är snart ute, och då återvänder jag till mitt kloster. Där skulle jag sätta dig i skola och låta dig få god undervisning, äfven i musik, så att du med tiden kunde bli en dugande och kunskapsrik man. Märk väl, du behöfver hvarken bli präst eller munk, utan får välja hvilken lefnadsbana du vill.''

Hans hade rest sig upp och höll handen tryckt mot sin blödande panna. Hörde han rätt? Blifva fri från det förhatliga soldatlifvet, komma i skola och få studera så mycket han ville! Men blott ett ögonblick föreföll honom denna utsikt lockande, ty faderns förmaning, att han hvarken genom lust eller nöd skulle låta sig rubbas från den rena evangeliska läran, stod med ens för honom.

''Jag tackar er ödmjukt för er välvilja,'' svarade han med fast stämma, ''men jag kan inte träda i er tjänst, ty ni har kallat min fader en kättare och likaså den gode doktor Luther. Inte heller skulle jag kunna gå i er skola, ty ni har kastat min sköna psaltare i elden, hvaraf jag ser, att ni inte älskar Guds ord.''

Det harmade munken, att han genom sin häftighet själf fördärfvat spelet. Med ett försök att ställa saken till rätta fortfor han:

''Jag gjorde detta endast därför att du ännu är för mycket barn att kunna förstå den boken. Kommer du till mig i skola, skall du på några få år ha inhämtat så mycket kunskaper, att du får tillåtelse att läsa bibeln.''

''Hur kan det vara,'' genmälde Hans, ''jag har fått lära

ett språk, som lyder så: 'Du känner från barndomen de heliga skrifterna, som kunna göra dig vis till frälsning genom tron i Kristus Jesus.' Jag förstod också ganska väl hvad jag läste, isynnerhet sedan jag råkade i min nuvarande stora nöd."

"Och denna nöd skall bli allt större, om du är dåraktig nog att icke följa mig. Du skall snart glömma allt hvad du har lärt och bli fördärfvad både till kropp och själ bland de råa soldaterna. Hur skulle du, ett svagt barn, i längden kunna stå emot de afskyvärda synder, du dagligen nödgas bevittna?"

"Gud skall hjälpa mig," sade Hans med tillförsikt. "Hellre vill jag förbli trosspojke än att gå i en papistisk skola, ty det vet jag med visshet, att min käre fader inte skulle gilla. Ni skulle tvinga mig att bedja till jungfru Maria och helgonen, hvilket Guds ord förbjuder. Lycklig skulle jag inte heller bli, ty min far plägade tala om för mig, hur den gode doktor Luther plågade sig, då han var i klostret, för att förtjäna saligheten genom goda gärningar. Så skulle det också gå med mig."

"Nå väl, jag kan vänta," sade munken, "måhända antar du en annan gång med glädje det erbjudande, jag nu gör dig."

Följande dag var mycket varm, och en lång marsch förestod, ty de skilda truppafdelningar, som härjande och brännande dragit omkring i landet, skulle nu dragas samman. Mot kvällen, innan truppen hunnit komma i kvarter, urladdade sig ett häftigt åskväder, och den, som icke var skyddad af synnerligen täta kläder, blef våt in på bara kroppen. Valpurg svepte lille Frans in i ett täcke, men Nepp bekymrade hon sig mindre om, ty, menade hon, sådant måste en duktig pojke vänja sig vid, om han skulle duga till krigsman. Den lille hade många gånger varit utsatt för alla slags väder utan att taga skada däraf, men denna kväll kunde han icke somna, utan kastade sig oroligt fram och tillbaka på halmen och låg om morgonen i stark feber. Den dryck, fältskären gaf ho-

nom, hjälpte föga, och det förr så friska, muntra barnet föll i en tärande sjukdom. Han blef allt svagare och svagare för hvarje dag, men hans kärlek till Hans i samma mån starkare, och detta inbringade gossen den lättnaden, att Valpurg nu mera alltid skaffade honom plats på samma vagn, där den lille sjuklingen låg. Hon skydde därvid icke att helt enkelt kasta ned andra inkräktare med den förklaringen, att Nepp skulle tjuta sig till döds efter Hans, om han ej finge ha honom hos sig. Visserligen uppstod vid dylika tillfällen häftiga sammandrabbningar, men Valpurg afgick alltid med segern, ty både hon och Janos voro af alla fruktade för sin vildhet och styrka.

Småningom befriades gossen från alla andra göromål för att uteslutande vårda barnet, som ej ville släppa honom ur sikte en minut. Brummade någon af soldaterna däröfver, så affärdade Valpurg honom helt kort. "Rör dina egna händer, din lathund," hette det då, "pojken är min, ni ha inte det allra minsta med honom att göra. Ni ville ju sticka ihjäl honom, och då hade han inte funnits till nu. Jag har gett honom mat och sytt den nya tröjan åt honom och med egna händer stulit både tyg och knappar till den ur judens låda. Därför skall han också sköta min Nepp, ty det duger jag inte till själf." Det senare var tyvärr sant. Ibland kastade hon sig väl högljudt gråtande öfver det sjuka barnet och nästan skrämde det med sina smekningar, men i nästa ögonblick skrattade och skämtade hon lika lättsinnigt som förut med soldaterna och klagade öfver det besvär, barnet gjorde henne.

Hans fick härigenom mycken tid till stilla begrundande, ty icke ens om nätterna fick han alltid lägga sig till ro för den lille. Men under dessa stilla stunder väcktes hos honom den aldrig helt slumrande hemlängtan till nytt lif, i förening med en pinande ängslan för framtiden. Hvad skulle det blifva af honom, om han nödgades kvarstanna i denna omgifning? Väl tänkte han på Huss, som hellre ville lida martyrdöden på

bålet än att vika från sanningen, och på Luther, som så modigt och troget kämpat för densamma; men munken var listig och förstod att bemöta alla hans invändningar.

"Du missförstår mig, min gosse," sade han en dag, då truppen höll middagsrast och Hans lagt sin lille skyddsling något afsides under ett skuggrikt träd, "de män, på hvilka du åberopar dig, lefde långt tillbaka. Nu mera ha vi kommit vida längre i upplysning och äro inte så trångbröstade som de ledande män då för tiden. Du är ännu ett barn, och därför begär jag icke af dig, att du skall afsvärja din tro och förklara dig för den romerska kyrkan. Nej, just sådan du är, skall du bli upptagen i skolan; du skall då själf lära dig inse, hvar den sanna gudsfruktan är till finnandes. Hur väl skall du icke trifvas i de stilla klostergångarna, i de skuggrika trädgårdarna, i de härliga kyrkorna. Där skall du ej höra ett enda rått ord utan lefva som i ett himmelrike."

"Jag kan i alla fall ej gå med er," svarade Hans efter en stunds betänkande "jag kan inte öfverge lille Nepp."

Munken lutade sig ett ögonblick öfver det sjuka barnet och sade därpå kallt: "Nepp öfvergifver snart dig, han kan knappt lefva ett par veckor till."

"O nej, nej," utropade Hans förfärad, "min Nepp får inte dö! Hur skall jag kunna uthärda det vilda lifvet, då han inte mera finns till!"

"Nå ja," slöt munken, "jag kommer igen, när barnet är dödt; då skall också tiden vara inne för mig att återvända till mitt kloster, och jag vet, att du kommer med mig."

Under tiden hade allt flere truppafdelningar samlats, och den förenade hären tågade mot Leipzig, där Tilly dragit ihop hela sin makt för att tillintetgöra "snömajestätet," såsom man på spe kallade Gustaf Adolf. Slutligen kommo de till ett stort välbefästadt läger, och i en af de otaliga kojorna låg lille Nepp, blek och aftärd, och såg med stora, glänsande ögon på sin trogne vårdare, som aldrig vek från hans sida. Hans

såg nu själf, att barnet endast kunde lefva en kort tid. Det smärtade honom djupt, men höjde honom på samma gång öfver jordlifvets elände och lät honom kasta en blick in i himmelen, där det är idel glädje och lust. Gud höll nu på att föra detta stackars barn dit; snart kunde turen komma till honom. Då skulle han återse sin fader, hvarefter han så ifrigt längtade. O, så ville han ej heller vika en hårsmån från hvad han lärt af denne fader. Han ville ej följa med munken, nej, icke på något vilkor; hellre eländig och öfvergifven på jorden, blott salig i himmelen. Så ofta han var ensam med den döende gossen, sjöng han för honom med låg röst de små sånger, han själf lärt såsom litet barn, och berättade för honom om den sköna himmelen, där han snart skulle få leka med änglarne och se Gud själf och det lilla Jesusbarnet.

Den stackars lille led mycket af de råa soldater, som bodde i samma trånga koja och knappt unnade honom hans plats i vrån. Deras larm och skrän skrämde honom också ofta. Det var därför en verklig lisa, när hela den stora hären efter några dagars förlopp tågade ut i slagordning från lägret upp mot höjderna i närheten af byn Breitenfeld. Äfven Valpurg jämte många andra kvinnor följde hären för att tillhandahålla soldaterna mat och dryck. För henne och hennes vilda sinne hade det varit omöjligt att stanna i lägret; hon ville åse striden, deltaga i de sinas segerglädje, förlusta sig af fiendens flykt och dela det efterlängtade bytet. Frans band hon fast på ryggen och lille Nepp kysste hon ännu en gång under heta tårar; åt Hans lämnade hon ett stort stycke bröd och ett krus öl, i det hon sade: "Du är en snäll gosse, Hans, det är visst och sant, den helige Nepomuk vedergälle dig, hvad du gör mot hans lille namne!"

Tidigt på morgonen den sjunde september, just som solen gick upp, stodo de båda fientliga härarne midt emot hvarandra. Den fromme svenske konungen hade beslutat att in-

låta sig i strid och med brinnande bön beredt sig själf och de sina till seger eller död, allt efter Guds behag. Men Tillys hjärta var denna dag, trots den stora, beprövade krigsmakten, betaget af ängslande tvekan och farhågor, ty allt sedan blodbadet i Magdeburg hemsöktes han af en dyster, mörk ande, som kvalde honom liksom fordom konung Saul.

Men den eldige Pappenheim nödgade honom till ett afgörande, och slaget började med en fruktansvärd kanonad, som oafbrutet fortgick i tvenne timmar. Marken skakade vida omkring af det grufliga dånet, och det döende barnet i lägerkojan klamrade sig ängsligt fast vid sin lille vårdare, som blek och rysande satt bredvid honom på jordgolfvet. Striden rasade utan uppehåll, sachsarne blefvo snart drifna på flykten, och redan jublade de kejserlige i visst hopp om seger. Pappenheim störtade sig nu med sina ryttare mot den afdelning af svenska hären, som konungen själf anförde; men här vände sig lyckan. Sju gånger förnyades angreppet, men blef lika ofta tillbakaslaget, och slutligen måste den stolte Pappenheim med stor förlust taga till flykten. Nu ilade den fromme hjälten sina öfriga trupper till hjälp, som voro hårdt ansatta af Tillys skaror. Han angrep först den höjd, hvarpå fiendens kanoner voro uppställda, eröfrade dessa och riktade dem sedan oförmodadt mot fienden. Öfvergifven af Pappenheim och angripen från tvänne sidor måste Tilly gifva sig förlorad; skyndsam flykt var det enda som återstod honom. Då solen gick ned, förkunnade stormklockorna rundt om i det af de kejserlige besatta landskapet, att hären var slagen.

I vild flykt skingrades regementena åt alla håll, kvarlämnande tusentals döda på slagfältet. Äfven till lägret spred sig snart olycksbudet. "Flyn, flyn," tillropade ilbud de kvarvarande, "allt är förloradt. Men hållen er tillsamman och akten er för att falla i böndernas händer, ty de äro färdiga att utkräfva en förfärlig hämd på oss."

Hans hörde ropet, hörde rasslet af vagnarne, hästarnes

snabba hofslag, kvinnornas och barnens skrik, men han rörde sig icke ur stället, utan satt och såg oafvändt in i det döende barnets ansikte. De små lemmarne ryckte krampaktigt, och ögonen förvredos så besynnerligt, att den ensamme gossen nästan kände sig hemsk till mods. Då närmade sig hastiga steg, och munken trädde in, blek och förtärd.

"Nu är det tid, Hans," ropade han, "min vagn väntar, om några timmar äro vi i säkerhet."

"Jag följer er ej, herre, barnet ligger i dödskampen. Jag stannar kvar här och förblir min lära trogen."

"Du vet ej, hvad som förestår dig. Inom kort skola svenskarna vara här, och det berättas förfärliga ting om deras grymhet. Nu skola de hämnas Magdeburgs förstöring och mörda allt, som faller i deras händer. Du har att välja mellan mitt beskydd och döden."

"Då väljer jag döden, som för mig till himmelen till min Gud, till Jesus, min frälsare, och till min fader."

"Så far hädan, du kätterska afföda," utbrast munken och försvann.

Men Hans vände sig åter till sin lille skyddsling; han kände sig så lätt och fri om hjärtat, sedan han blifvit frestaren kvitt. Den lille hade blifvit lugn; hans läppar rörde sig.

"Kommer jag nu snart till den sköna trädgården, Hans?"

"Ja, min hjärtans käre lille Nepp, mycket snart."

"Där skjuta de ju inte?"

"Nej, aldrig."

"Och där skrika och svärja de inte heller?"

"O nej, hos Gud äro alla glada och älska hvarandra."

"Ack, så skönt," hviskade den stackars soldatgossen med ett matt leende, sträckte än en gång på sig och var död.

Hans grät bittert, men stilla och tyst, ty han visste, hur godt det var för hans lille vän att få dö så tidigt. Snart torkade han tårarne, tilltryckte med darrande hand de kära ögonen, tvättade det lilla ansiktet, slätade de mörka lockarne

och rätade ut den lilla kroppen. Efter mycket letande i Valpurgs säck fann han slutligen ett hvitt skynke, som han bredde öfver det döda barnet, böjde därpå sina knän och bad högt ett Fader vår. Så hade hans far gjort, då hans lekkamrat, herdens liila dotter, dog.

Mörkret hade under tiden fallit på och gossen kände sig helt ängslig till mods, ensam som han var med det döda barnet. "Ack, om Valpurg ville komma! Hon kan väl ändå inte fly utan att först se till sitt barn."

Men Valpurg kunde icke komma, ty hennes vilda lif hade nått sitt slut. Till den skyddade plats, där hon uppslagit sitt marketenteristånd, kom underrättelsen att det regemente, hon medföljde, var stadt i vild flykt. Då löste hon skyndsamt hästen från kärran, svängde sig upp på den med lille Frans och red i sporrsträck efter den ryttarskara, i hvilken hon urskilde sin Janos. Då prasslade plötsligt bakom henne de förföljande svenskarnes musköteld, hon såg Janos falla och många med honom. Redan var hon nära några skyddande träd, då äfven hon föll död från hästen, genomborrad af många kulor. En af de förföljande tog strax upp lille Frans från marken, men gossen drog blott några få andetag, och så flydde hans späda lif, ty han hade i fallet slagit hufvudet mot en sten.

Hans visste naturligtvis ingenting om allt detta. Lyssnande satt han på marken, med blicken oafvändt häftad på den hvita svepningen, det enda som ännu kunde urskiljas i mörkret. Han undrade, hur hans lif hädanefter skulle gestalta sig, om Valpurg skulle hämta honom och om svenskarne verkligen skulle döda honom. Han hörde ju inte till deras fiender, men kanske de icke skulle gifva honom tid att säga detta. Till sist tog dock tröttheten öfverhand både öfver sorgen och de oroliga tankarne. Ännu en stund hörde han såsom i en dröm de taktfasta stegen af soldater, som marscherade genom lägret, men sedan sjönk hans hufvud ned mot de samman-

knäppta händerna, och gossen låg snart i djup sömn bredvid det lilla liket.

Tidigt på morgonen väcktes han af trumpetstötar och vapenslammer; förskräckt for han upp, just som en främmande soldat steg in genom den låga öppningen till kojan. Denne soldat såg mycket hyggligare ut än Janos och hans kamrater, fast hans vapenrock och höga kragstöflar voro fläckade af blod och smuts. Han tilltalade Hans på ett språk, som denne ej förstod, samt grep honom i armen och ville föra bort honom. Men gossen lutade sig hastigt ned, drog undan det hvita skynket och pekade med en bönfallande åtbörd på det döda barnet. Då befallde honom mannen medelst tecken att stanna kvar och gick sin väg, men kom snart tillbaka i sällskap med en officer, som talade tyska.

"Är det din bror, min stackars gosse?" frågade denne.

"Nej, min herre, jag är sachsare, barnet tillhör Janos, den soldat, som tagit mig till fånga."

"Har du varit ensam med den döde i natt?"

"Ja, han dog i går kväll, och hans föräldrar ha inte kommit tillbaka."

"Tusenden och åter tusenden ha icke kommit tillbaka," sade officeren allvarligt; "kom nu med mig, här gräfvas i dag grafvar nog, för att äfven den lille kan få sig ett rum i jorden."

"Ack, käre herre," bad Hans, "tag inte illa upp, om jag ber att få gräfva en egen liten graf åt min Nepp under ett träd. Låt mig göra det; jag har ju vårdat honom ensam i många veckor."

"Må ske då," svarade officeren rörd, "men det måste ske genast."

Hans tog sin lille älskling och bar honom ett stycke bort, till en liten trädgrupp. En soldat hjälpte honom att gräfva grafven, och svept i det hvita linnet lades lille Nepp i sitt trånga hvilorum. Sedan Hans knäböjande bedt en bön vid

den lilla grafkullen, följde han soldaten, under ängslig förväntan på hvad som nu skulle ske.

Hela lägret hade fallit i svenskarnes händer tillika med mycket byte och många fångar; men man märkte ej att några grymheter föröfvades, ej heller hördes något vildt larm, svordomar och gräl. Jämte många andra gossar fördes Hans till ett tyskt regementes tross, där han fick mat och dryck och blef vänligt behandlad. Ehuru hans hjärta var fullt af sorg, kände han sig dock glad att vara bland landsmän och trosförvandter. Han fick äfven, ehuru på långt afstånd, se den store hjältekonungen Gustaf Adolf, som redan samma dag bröt upp för att tåga till staden Merseburg, som genast gaf sig åt honom. Snart lämnade äfven det regemente, Hans skulle medfölja, skådeplatsen för den blodiga slaktningen och tågade till Halle, som efter en kort strid eröfrades. Därgjordes några dagars uppehåll, hvarunder konungen tillsammans med kurfursten af Sachsen uppgjorde vidare planer för fälttåget

En morgon stod Hans på gatan och betraktade det brokiga soldatvimlet, då ett fönster öfver hans hufvud öppnades och en röst tillropade honom:

"Hallå, pojke!"

Hans såg upp och kände igen den officer, som talat med honom i lägret.

"Kom upp till mig," befallde han.

Skygg och förlägen trädde Hans in till officern.

"Var inte rädd, min gosse," började denne, "jag har endast goda afsikter i sinnet med dig. Säg mig hvem du är och hur du råkat in bland de kejserlige."

Enkelt och klart redogjorde Hans för sina öden.

"Det var vackert gjordt af dig att bevisa din fiendes barn så mycken kärlek. Gärna skulle jag sända dig tillbaka till din hemort, men enligt din egen utsago är ju din fader död och er prästgård nedbränd, och hvem vet, om du skulle finna

dina syskon kvar i den förstörda byn. Dessutom vore det för ett barn, som du, en säker undergång att ensam ge dig ut på vandring i dessa osäkra tider. Det är därför bäst att du för den närmaste tiden stannar i min tjänst. Kan du läsa och skrifva?''

''Ja, det fick jag lära mig tidigt; min fader gjorde sig mycken möda med min undervisning.''

''Kan du något annat?''

''Inte mycket, ty när jag var hemma, måste jag hjälpa till med hvarjehanda arbeten både ute och inne, och hos soldaterna fick jag sköta hästar. Men jag har tyvärr ingen fallenhet för dylika göromål; min far plägade säga, att jag var född till att studera.''

''Om Gud vill, kan det nog bli någon råd med det,'' sade officeren. ''Under tiden skadar det inte, om du får lära dig några manliga idrotter. I dessa onda tider måste man vara rustad för allt. Jag ämnar därför lämna dig i min ridknekts vård; han skall inöfva dig i allt hvad en duglig soldat måste kunna. Uppför du dig väl, så kan du nog få tillfälle att vara mig till tjänst med dina kunskaper.''

Ridknekten tillkallades, och hans välvilliga ansikte ingaf genast Hans förtroende. Följande morgon voro de redan goda vänner, och Hans fick hjälpa till att svämma deras husbonde ryttmästarens hästar.

Öfverallt rådde ett brokigt, krigiskt vimmel, ty inte staden allenast utan äfven de kringliggande byarne voro fulla af soldater, och många måste för trängselns skull bo i tält och brädskjul.

''Kom, Hans,'' sade ridknekten, ''under träden där borta är det skuggigt och svalt, där skall jag ge dig en ridlektion, du sitter ju till häst som en apa på en kamel.''

Den skuggiga planen, där Hans skulle få sin första ridlektion, hade emellertid redan lockat till sig annat folk. En hel mängd små gossar med böcker och griffeltaflor i händerna

sutto dels på bänkar, dels på stenar och i gräset kring en läromästare med militärisk hållning och en lång käpp under armen.

"Hvad skall det där betyda?" frågade Hans förvånad.

"Det är en fältskola," blef svaret. "I hela svenska hären äro sådana skolor inrättade, på det trosspojkarne inte må bli alldeles förvildade. Och att där råder god tukt, kan du se däraf att pojkarne inte lyfta ögonen från böckerna och taflorna för att titta på oss. Ja, jag kan gå i god för att om en fäktning uppstode i närheten och kulorna sloge ned mellan bänkarne, skulle inte en enda pojke röra sig ur fläcken, förrän han finge tillåtelse därtill. Den lille linhårige där borta på ändan af bänken är den ende, som ännu inte tycks vara riktigt skolvan; våra hästar roa honom synbarligen mer än boken."

Hans såg dit bort. En käck, hurtig liten parfvel var det, som vände sitt rödblommiga ansikte rakt mot honom. I ett nu var Hans nere från hästen och midt uppe i skolan. Den lille såg ett ögonblick förbluffad ut vid detta oförmodade afbrott, men i nästa sekund slängde han boken ifrån sig och rusade rakt i famnen på den lille ridknekten, som jublande slöt sin återfunne broder i sina armar.

Den nitiske läromästaren var emellertid redan på ort och ställe för att med käppen i högsta hugg hämta den lille rymlingen tillbaka, men Hans afvärjde det tillämnade slaget med förklaringen: "Det är min egen lille broder Martin, — Gud vare tack, att jag har honom åter!" Ridknekten hade under tiden också kommit tillstädes och fick nu höra om det underbara återfinnandet, som Martin med af ifver glödande kinder på blandad tyska och svenska sökte förklara för läraren.

'Har du inte min Greta med dig, Hans?" var gossens första fråga.

"Ack nej, jag vet inte det minsta om Greta och Gundel, men säg mig nu, hur har du kommit bland svenskarne?"

"Med den snälle fiskaren, vet jag."

"Hur kom du till honom då?"

"Det minns jag rakt inte, det är så länge sedan. Men se, nu är skolan slut, nu ska jag visa dig Nils; hans mor kallar jag moster, och hon ger mig mat. Kom och ät med; det blåser strax till middag."

SJUNDE KAPITLET.

Framför Nurnberg.

Redan några få dagar efter de båda brödernas återförening bröt konungen upp och anträdde sitt stora segertåg genom västra Tyskland, och hvardera brodern måste åtfölja sitt regemente. Men så ofta de olika härafdelningarna stötte till hvarandra, firade de ett gladt om än kort återseende. För Hans var det en stor hugnad att se sin lille bror så frisk och hurtig, och han hoppades nu med tillförsikt, att Gud äfvenledes skulle bevara hans systrar och i sinom tid återföra dem till honom. Hans sorgtyngda hjärta blef småningom lättare och hans ansikte gladare. Hans husbonde behandlade honom vänligt och tycktes vara nöjd med honom. När de lågo i kvarter, fick han passa upp honom vid bordet och äfven skrifva och räkna åt honom; ganska ofta lät ryttmästaren honom läsa högt ur goda böcker, ty han hade själf gått i en lärdomsskola och var en varm vän af nyttiga kunskaper. Så fort Hans hunnit lära sig rida någorlunda bra, slapp han att följa med trossen och fick i stället, prydligt klädd, trafva vid ridknektens sida och äfven vara ögonvittne till konungens intåg i många städer och fästningar. Öfverallt kommo protestanterna med jubel segraren till mötes, ty han öppnade på nytt

för dem de kyrkor, som katolikerna fråntagit dem. Hans fick då också deltaga i de sköna tacksägelsegudstjänster, som den fromme hjälten firade efter vunnen seger. O, hur glad var han ej nu, att han motstått munkens lockelser!

Det föll sig ej så lätt för gossen att vara till lags åt ridknekten, som fått i uppdrag att undervisa honom i hvarjehanda krigiska idrotter. Hans hade ju så föga håg för dylika sysselsättningar. Hur ofta önskade han ej, att det grufliga kriget någon gång skulle taga slut, ty för hans känsliga sinne var det en daglig och stundlig plåga att nödgas se och höra alla de gräsligheter, som voro oskiljaktigt förbundna därmed. Han kunde aldrig vänja sig vid kanondundret och gevärselden; och det gjorde honom alltid ondt om de fallne och sårade, antingen de voro vänner eller fiender.

"Du är en snäll gosse, Hans," sade ridknekten ofta, "men ditt hjärta är vekt och blodigt som en flickas; du kommer aldrig att duga till krigsman — annat gry är det i din lille bror."

Gossen kände sig obeskrifligt väl till mods, då fientligheterna afbrötos för några månader, under det hären låg i vinterkvarter vid Rhens stränder. Hans husbonde skaffade honom böcker och arbetade äfven själf med honom; gossen å sin sida läste med stor flit och fick äfven en och annan gång besöka sin lille broder, som låg i kvarter några mil längre bort. Martin tog alltid mot sin Hans med jublande glädje, men hade sällan tid och lust att slå sig ned med honom på en undangömd plats och i ro språka om det förlorade hemmet, hvilket Hans så gärna ville göra. "När kriget är slut, då söker jag upp min Greta," förklarade den lilla parfveln ofta helt tvärsäkert, men njöt under tiden i fullaste mått af umgänget med de många likasinnade kamraterna och blef mer och mer en äkta soldatgosse. I alla väder, om det snöade eller regnade, tumlade pojkarne om i det fria och härmade de vuxnas strider. Med snöbollar, käppar och stenar

angrepo de hvarandra och levererade heta drabbningar, föga aktande blånader och sår. De gjorde långa ridturer med soldaterna, lärde sig att handtera vapen och att utan fruktan affyra bössor och pistoler. Om kvällarne slogo de sig ned kring lägereldarne, lärde sig krigssånger och hvarjehanda skälmstycken samt lyssnade begärligt till de gamla krigsbussarnes historier om sina äfventyr.

Hans deltog sällan i dessa förlustelser, utan gjorde hellre besök hos fiskaren, som var inkvarterad i samma by. Denne tycktes finna sig väl i hären och åtnjöt allmän aktning för sin tapperhet i striden och sin stilla, gudfruktiga vandel i lägret. För Hans fattade han snart en varm tillgifvenhet, ty gossen liknade ju i så många stycken hans egen Martin.

"Nu har jag sprungit hela mil för att träffa min lille bror," klagade Hans en dag, "och så räckte han mig knappt handen, när han fick se mig, så upptagen var han med stormningen af en snöfästning. Jag skulle nog leka med, om jag icke vore så trött af den långa vägen; men för öfrigt är jag ej synnerligt hågad för lek, efter allt det myckna sorgliga jag upplefvat. Martin är snart för vild och ostyrig för mig."

"Låt gossen vara," sade fiskaren, "pojkarne må gärna härda sig och leka krigiska lekar, för att en gång kunna bli tappra soldater i den store konungens här."

"Men Martin är ju ännu så liten; innan han blir stor, måtte det väl länge sedan ha blifvit fred."

"Hvem vet," var svaret. "Gud utgjuter nu sin vredes skålar öfver vårt arma land, emedan det visat så stor otacksamhet för evangelii klara ljus, som han låtit uppgå där. Folket förvildas mer och mer och förlorar all håg för fredligt arbete, och därför kan kriget räcka länge ännu. I den fromme konungens här är din Martin långt bättre skyddad än på något annat ställe. Om han än blir en vildbasare, så hålles han dock i tukt och till lydnad. Han lägger sig aldrig till hvila och smakar aldrig sin mat utan att läsa sin lilla bön,

och Nils' mor behöfver endast hvissla på dem, så lämna pojkarne genast leken och ställa sig upp framför henne, strama som soldater, för att mottaga hennes befallningar."

"Det ser jag nog," sade Hans, "men det gör mig likväl ondt, att han tänker så litet på hemmet, på våra kära systrar och vår hemgångne fader. Hur är det möjligt, att han kunnat glömma allt så snart? Jag tänker därpå dag och natt."

"Du är äldre," förklarade fiskaren, "och Gud har gifvit dig ett vekt sinnelag, men den lille mannen där ett käckt och frimodigt, hvilket kommer honom väl till pass i dessa bistra tider. Hvad det lider, dyka nog minnena upp igen, och många goda frön, som i hemmet utsåtts i hans späda hjärta, skola utan tvifvel spira upp en gång."

Snön och isen hann knappt att smälta, förrän Gustaf Adolf förde sina trupper till nya segrar. En del af hären följde honom till Bäjern, återstoden kvarlämnades såsom besättning i de redan eröfrade länderna. Nu måste också bröderna skiljas, ty Hans stannade hos sin ryttmästare vid Rhenstranden, under det Martin med fiskaren åtföljde konungens armé. Vid afskedet ryckte det kring munnen på den lille brodern, men Nils och de andra gossarne stodo bredvid, och det gick då rakt inte an, att de skulle se honom gråta. "Kom med dit bort, Hans," bad han och drog brodern med sig bakom ett stall. Där slog han armarne om hans hals, tryckte honom intill sig och kysste honom under strömmande tårar. "Jag håller så mycket, mycket af dig, Hans," ropade han med halfkväfd stämma, "och det gör mig så ledsen, att jag måste gå härifrån; men du kommer ju snart efter till Bäjern, inte sant?" Nu ropade soldathustrun på Martin; han torkade skyndsamt bort tårarne med tröjärmen och sprang till de andra, som redan tagit plats på vagnen, ryckte till sig en liten fana från en annan pojke och svängde den såsom en afskedshälsning åt den kvarstannande brodern. Denne gick sorgsen tillbaka till sitt kvarter, men aktade sig noga att låta rid-

knekten märka något, ty denne var ingen vän af tårar. Gossen kände sig ock i sitt hjärta så tacksam mot Gud, som gifvit honom en sådan husbonde som ryttmästaren, att han skulle blygts att klaga.

Snart kommo ljufliga vårdagar, och om Hans icke i sitt hjärta burit på sorgen öfver det förlorade hemmet, skulle det varit en verkligt lycklig tid för honom. Mången angenäm ridt fick han göra med sin husbonde längs den härliga flodens stränder, ofta också företaga en färd på det klara, grönglänsande vattnet eller lustvandra i de vårgröna löfskogarne och från bergshöjderna skåda vidt ut öfver den undersköna nejden. Han såg de urgamla kyrkorna, de stolta borgarne, somliga ännu i godt stånd, andra förvandlade till måleriska ruiner, och lyssnade begärligt till de sagor och äfventyr, ryttmästaren förtäljde om hjältar och rofriddare, om sjörån och älfvor, som fordom huserat där.

Den tappre svenske konungen hade under tiden intagit en del af Bäjern, och i slaget vid Lech hade den en gång så fruktade fältherren Tilly fallit. Hufvudstaden München gaf sig utan strid åt segraren, och nu fruktade kejsar Ferdinand, att den mäktige konungen skulle angripa hans arfländer. I detta trångmål vände han sig till Wallenstein, som han för två år sedan i onåd afskedat, och anmodade honom att återtaga befälet öfver hären. Den stolte mannen lät länge bedja sig, men då han slutligen gaf efter och utsände sina värfvare, strömmade skaror af krigslystna från alla länder till hans fanor. Under den store fältherren hoppades de vinna ryktbarhet och ära, hög sold och rikt byte. På otroligt kort tid hade Wallenstein sammanbragt en stor här, hvarmed han först återeröfrade Böhmen, som kurfursten af Sachsen höll besatt; sedan vände han sig med hela sin makt mot den svenske konungen. Denne valde till uppehållsort den fria riksstaden Nürnberg, som mottog honom med stora ärebetygelser. Med tillhjälp af stadens borgare uppfördes kring densamma ett stort

läger med höga, fasta skansar, hvarinom den svenska hären drog sig tillbaka för att invänta den mäktige fienden. Rådet i Nürnberg hade också dragit försorg om att stora förråd af spannmål och andra födoämnen blifvit upplagda i magasiner, och så mycken boskap som möjligt drefs ihop i staden och lägret, på det att den oerhörda mängd människor, som här var samlad, skulle vara skyddad mot brist.

Snart ryckte Wallenstein fram och slog läger vid Zirndorf, två timmars väg från Nürnberg, bakom några branta höjder, dem han förskansade så fruktansvärdt och bestyckade med så många grofva kanoner och mörsare, att det såg omöjligt ut att intaga dem. Genom detta stora långsträckta läger blef all tillförsel till svenskarne från trenne sidor afskuren. Likväl utsände konungen under de första veckorna sina soldater på fouragering för att icke alltför hastigt uttömma stadens förråd. Men emedan äfven wallensteinarne måste skaffa sig lifsmedel från samma nejd, kom det ofta till skarpa skärmytslingar, vid hvilka mycket ädelt blod utgöts till ingen nytta. Gärna hade Gustaf Adolf inlåtit sig i öppen strid med sin motståndare, men denne stannade orubbligt kvar bakom sina förskansningar. Konungen drog då till sig de vid Rhen kvarlämnade regementena för att bli stark nog att företaga ett angrepp på det nära nog ointagliga lägret. Med glädje hörsammade de stridslystna skarorna konungens kallelse, och äfven Hans gladde sig åt utsikten att ånyo få träffa sin lille broder, men kunde dock icke undertrycka en suck, då han aftonen före aftåget hjälpte sin husbonde att packa.

"Hur är det fatt, min gosse," frågade ryttmästaren.

"Det grämer mig," svarade Hans rodnande, "att jag ej som de andra kan glädja mig åt nya strider och segrar under den store konungen. Jag försöker att vara lika modig och oförfärad som mina kamrater vid ridöfningar, fäktning och skjutning, men det lyckas mig ej. Ridknekten bannar mig hvar enda dag, och pojkarne skratta åt mig och kalla mig

skrifvar Hans, men det är lika när. Hur skall det gå, när jag om några år blir stor och själf måste taga del i striden? Ack, jag kan aldrig sticka ihjäl en människa, då släpper jag hellre till mitt eget lif."

Skrattande klappade den välvillige mannen Hans på axeln och sade tröstande:

"Var vid godt mod, min son, hvad Gud ej ger, det har man icke. Till soldat är du ej skapad, det har jag länge märkt, men just därför har jag fästat mig vid dig och ämnar inte så snart släppa dig ifrån mig. Små bråkmakare, som jämt och ständigt slåss och föra oväsen, finns det godt om i hären, men fromma, tänkande gossar, som du, med hvilka man kan tala ett förståndigt ord, äro tunnsådda. Jag har nog haft i tankarne att sätta dig i skola, men min pung är för närvarande rätt mager, och skolorna ligga dessutom i fullständigt lägervall till följd af den rådande osäkerheten, ty där i dag fred råder, kan i morgon vara krig. Stanna därför hos mig tills vidare. Hela världen har nu sin blick riktad på Nürnberg; där måste det komma till ett afgörande, alla krafter draga sig tillsamman där, och Gud skall förvisso gifva oss seger. Jag gläder mig också åt freden, må du tro, min gosse, fast jag är en gammal soldat. Då följas vi åt till din hembygd och äfven till min, som är belägen i det sköna Thüringen. Där har jag en broder, som sköter vårt gods, och där skall du få gå i skola och studera af hjärtans lust."

"O, hur god ni är mot mig, ädle herre, hur skall jag kunna tacka er nog," svarade Hans, men tillade hastigt: "Får jag taga min lille Martin med också?"

"Ja, det faller af sig självt, ty då beger sig fiskaren hem igen, och svenskarne draga tillbaka till sitt land."

Detta var glada framtidsutsikter, och Hans hängaf sig åt dem med sitt varma hjärtas hela styrka och fördrog så tappert den långa marschens mödor och besvärligheter, att hans husbonde sade till ridknekten: "Vår gosse har ändå mod uti

bröstet, fast det är af ett annat slag. En tålig man är bättre än en stark, säger redan den vise Salomo.''

Regementet hann slutligen fram till lägret utanför Nürnberg, och Hans skyndade, så fort han erhållit permission, att uppsöka sin lille Martin. Denna gång fann han honom icke midt uppe i lek med sina kamrater — därtill fanns ingen plats mellan de hopträngda tältraderna — utan liggande på marken jämte tre andra småpojkar och kastande tärning om ett litet kopparmynt, som låg på ett bräde midt emellan dem. Då Hans kom fram till dem, häde vinsten just tillfallit Martin, och han ryckte den till sig med en ifver, som ej behagade brodern. Han ropade den lille vid namn och helsades med jubel.

''Det var bra att du är här, Hans,'' ropade gossen, ''nu måste du tala om sagor för oss ibland, här börjar bli så tråkigt. Kom med mig, jag skall köpa en bit bröd i marketenteriet för den här slanten.''

''Du vinner alltid, du,'' knotade Nils, och Hans märkte nu, att de små pojkarne inte voro så rödkindade och välfödda som i vintras.

''Ä' ni hungriga, era små stackare?'' frågade han medlidsamt.

''Ja då, rysligt hungriga, det finns ju så litet mat, brödstyckena minskas för hvar dag, och vällingen blir allt tunnare.''

''Gif Nils slanten, så köper jag dig något att äta,'' sade Hans, och därmed tog han upp några småmynt ur den lilla börs, hans husbonde gifvit honom, och utdelade dem bland pojkarne, som begärligt sträckte ut händerna efter dem.

''Gif inte bort så många,'' förmanade Martin och ryckte brodern i tröjan, ''du kommer nog att behöfva dem själf.''

Detta var endast alltför sannt. Ehuru staden hade öppnat sina förrådshus och dagligen lämnade ut bröd i myckenhet, och hela trakten rundt omkring utsögs, kunde dock ej så

mycket lifsmedel anskaffas, att det räckte till att mätta de tusentals soldaterna jämte den stora trossen af kvinnor och barn. Då förstärkningen ankommit, blef nöden inom kort så stor, att den goda krigstukten började slappas, stridigheter och roflystnad man och man emellan yppades allt oftare, och till sist utbröto i det öfverfyllda lägret elakartade sjukdomar.

Konungen beslöt då att våga ett angrepp på fienden. Kvarlämnande en stark besättning tågade han en varm dag i augusti ut ur lägret och förde sin här i slagordning öfver floden Regnitz, alltjämt väntande att Wallenstein skulle möta honom i öppen strid. Men denne förblef orörlig inom sina förskansningar. Ett tyskt regemente var det första, som konungen kommenderade till anfall mot den väl befästa höjden. De tappra bussarne stormade med dödsförakt mot de med järntaggar besatta starka palissaderna. Då var det med ens som om hela bergshöjden stått i eld och lågor, och under ett bedöfvande brak öfversållades de anstormande af ett mördande kulregn, som tvingade dem att draga sig tillbaka, kvarlämnande hundratals döda. Nu sände konungen ett svenskt regemente samma dödsväg, och så fortgick det hela dagen, utan att något vanns. Så förödande hade fiendens kulor härjat bland de angripande, att mer än två tusen döda betäckte slagfältet, då den inbrytande natten slutligen nödgade till återtåg inom skydd af lägret. Stor blef jämmern och veklagan bland kvinnor och barn, och äfven Hans deltog i den allmänna sorgen. Denna gång tvingade ridknekten honom icke att hålla tårarne tillbaka, utan hans egna tårar flöto lika ymnigt som gossens, ty den gode ryttmästaren var bland de fallne. Vid Nürnberg hade han väntat en afgörande vändning af kriget och gladt sig åt en snar fred. Nu hade för honom den eviga friden inbrutit, men den stackars gossen, som han så vänligt tagit i sitt beskydd, stod där kvarlämnad, ensam och sörjande. Ridknekten, nu tjänande såsom simpel soldat i hären; tog honom med sig till sin barack och behandlade honom vänligt,

men han måste åter liksom de öfriga trosspojkarne förrätta det smutsigaste arbetet i lägret och var mer än någonsin utsatt för speglosor. Alla hans sköna framtidsdrömmar voro med ens tillintetgjorda. Men snart hade han icke tid att längre tänka på sig själf. Sjukdomarne rasade allt svårare och bortryckte många. Flertalet af de friska tänkte blott på bevarandet af sitt eget lif, hvarför de stackars sjuka mestadels lågo öfvergifna i tälten. Då syntes ofta en spenslig gossgestalt inträda, ordnande det torftiga sjuklägret, vederkvickande de torra läpparne och svalkande den brännheta pannan med friskt vatten. Det var den föraktade skrifvar-Hans, som ej skydde den förpestade luften i de sjukes närhet, ej vek tillbaka, när de vredo sig i plågsam dödskamp, utan med sakta röst tillhviskade dem tröstrika bibelspråk och sköna psalmverser, så att mer än en tacksam blick ur bristande ögon vittnade om undfången hugsvalelse.

Att det fordrades mod till ett dylikt kärleksarbete, föll honom aldrig i sinnet. Hans käre fader hade gjort på samma sätt, då någon sjukdom gick i byn, och sonen ville följa hans exempel, så godt han kunde. Det gjorde honom så ondt om de sjuka, och det smärtade honom, att han ej kunde tjäna och hjälpa mer än ett fåtal. Ridknekten såg allt detta med förundran och förstod nu, att den veke gossens mod var af det slag, hvarom ryttmästaren talat.

En kväll återkom Hans trött och utmattad till ridknektens barack och satte sig ned för att hvila en stund. I detsamma kom Martin springande, blossande röd i ansiktet, okammad, nedsmutsad och med en stor blodfläck i pannan.

"Skynda dig, Hans, fort, fort!" ropade han. "Nu ska vi för en gång äta oss mätta, men fort, innan de hinna upp oss." Därmed drog han fram under sin blus en tjock brödskifva och ett stort stycke fläsk.

"Hvarifrån har du fått det där?" frågade Hans.

"Peter snattade det från en marketenterska, och Nils och

jag öfverföllo honom bakifrån och togo det ifrån honom; Nils ville rycka det till sig ensam, men jag tog råda på både honom och Peter och sprang min väg med det."

"Då har du ju roffat det åt dig, du stygge gosse, jag vill inte smaka det."

"Roffat det åt mig? Så dum du är, jag har tillkämpat mig det i ärlig strid, och därför är det mitt."

Med glupskhet slukade han i sig sitt byte, och hans ögon lyste därvid så vildt, att Hans knappt kände igen sin lille vänlige broder. Nils och Peter hade under tiden repat sig och kommo nu rusande för att åtminstone få dela rofvet, och innan Hans visste ordet om, lågo alla tre pojkarne tumlande om hvarandra på marken, därunder görande flitigt bruk af både naglar och tänder. Han tog Martin i armen för att draga upp honom, men möttes af det kraftigaste motstånd icke allenast å broderns sida utan äfven å de öfrigas, och alla tre ropade, glödande af harm, till honom: "Packa dig bort, skrifvar-Hans, du vill bara komma åt vår mat! Sköt dig själf, och låt oss som ärliga krigsmän utkämpa våra strider. Lär dig först att lukta krutrök, din mes, lär dig först att skjuta ett skott!"

Hans stod en stund och såg på hur de ryckte till sig hvar sin bit af det omstridda fläskstycket, som nu var allt annat än aptitligt, och gick sedan sorgsen tillbaka till baracken och kastade sig på halmbädden.

Mot sin vilja kände han sig djupt sårad af Martins otillbörliga beteende. Han hade knappat in för sin egen del till det yttersta, på det hans lille broder skulle slippa att svälta, och nu fick han till och med uppbära hån af denne och upplefva den sorgen af honom, att han lärde sig både stjäla och röfva. Det var ju i själfva verket ej underligt, att de små förvildades, då de dagligen sågo så mycket ondt omkring sig. Den goda manstukten och de fromma plägsederna råkade mer och mer i förfall, isynnerhet inom de tyska regementena.

Soldaterna röfvade och plundrade på egen hand i den redan alldeles utarmade omnejden, och i lägret hördes svordomar och vilda trätor, som förr aldrig tålts. Och lägret skulle ju hädanefter vara hans och hans broders enda hem. Om några år skulle han med eller mot sin vilja vara tvungen att föra vapen, och lille Martin skulle bli en vild trosspojke. Ack, hur mörk och sorglig tedde sig ej framtiden!

Men ännu en tagg hade de små pojkarnes ord kvarlämnat i hans hjärta. Det var ju verkligen så, att han saknade mod och lust för krigaryrket. Det måste blifva en förändring härutinnan, annars skulle Martin aldrig lyda honom, och han skulle icke blifva i stånd att handleda och vårda honom, såsom han lofvat sin far. Hur godt var det ej, att han visste, hvar han skulle söka och finna hjälp i all nöd! Han föll på sina knän och bad Gud innerligt, att han ännu en gång ville bereda honom och hans lille broder ett fridfullt hem. "Men om jag ändå måste bli soldat," slöt han, "så beder jag dig, käre Gud, att du ville förtaga min fruktan och göra mig stark och frimodig."

Med återvunnen jämvikt i sinnet gick han ut ur den kvafva lägerkojan och möttes utanför dörröppningen af ridknekten, bärande en skål soppa i handen.

"Nå, Hans, hur är det med dig nu?" frågade han vänligt, "halft ihjälhungrad, din stackare, antar jag, har ingenting haft se'n i morse. Det här är vår kvällsvard, som vi vilja redligt dela."

De slogo sig ned på marken och togo hvar sin gång en sked af den tunna soppan, i hvilken några brödtärningar simmade omkring.

"Hans," började den gamle, skakande på hufvudet, "jag tycker inte om ditt utseende. Nyss glödde dina kinder, nu är du likblek. Du måtte väl aldrig bli sjuk! Du måste bort från pestluften, annars slutar det illa. I natt skall jag ut på

fouragering, det har öfversten befallt, och då tar jag dig med, på det du må få en mun full frisk luft.''

Hans tog med båda händer om sitt brännheta hufvud och tänkte med förtjusning på utsikten att än en gång få andas skogsluft. Men så erinrade han sig tvenne sjuka, som i dag visat sig så tacksamma, då han läste för dem ur den nya psaltare hans gode husbonde skänkt honom, och dem skulle han gärna velat besöka äfven i morgon. ''Jag ville ändå hellre'' — började han tvekande.

Men den gamle soldaten afbröt honom strängt: ''Hans, en krigsman säger aldrig: 'jag vill,' han lyder.''

Vid månens klara sken drog en liten ryttarskara ut ur lägret i den ljumma, ljusa sommarnatten. Hans fick köra en af de vagnar, som medtagits för den lyckliga händelse, att de skulle komma öfver några lifsmedel. Under iakttagande af alla försiktighetsmått och den djupaste tystnad färdades ryttarne framåt, tills de ändtligen kommo in i en barrskog, hvars härliga doft högligen uppfriskade den utmattade gossen.

'Nå, är det icke bättre här, eller hur?'' frågade ridknekten.

''Det är härligt,'' utropade Hans, ''men jag är så ängslig, att soldaterna skola föröfva några våldsdåd mot befolkningen — det vill jag aldrig vara vittne till.''

''Du kan vara lugn, sådant kommer inte i fråga med dessa karlar, som öfversten särskildt utvalt. Konungen har också på det allvarligaste och bevekligaste förehållit manskapet deras tygellösa lif och strängt bestraffat en soldat, som röfvat boskap. Det hjälper nog för några dagar, ty alla älska och vörda konungen.''

Vid soluppgången kommo de åter ut på öppen mark, och där erbjöd sig en sorglig anblick. Härjadt och ödelagdt öfverallt! Vid denna årstid, då den sista skörden annars plägade inhöstas och de fruktbara åkerfälten tillredas för ny sådd, var allt öde och tomt. Fälten nedtrampade, ängarne afmejade

intill marken, fruktträden i förtid beröfvade sin frukt och många förstörda af nidingshand. Byarna voro dels öfvergifna, dels nedbrända, till tecken att wallensteinarne huserat där; och om på ett eller annat ställe en i trasor höljd gestalt visade sig, försvann den genast vid åsynen af ryttarne. Med blödande hjärta tänkte Hans på att hans kära födelseby säkert såg ut just så. Men hur månde det ha gått med hans systrar? "O, att jag redan nu vore man, så att jag kunde uppsöka dem och sörja för dem! O Gud, förbarma dig öfver dem, om de ännu äro vid lif och vandra omkring i denna jämmerdal!"

Mot aftonen kommo de in i en målerisk bergstrakt, med skogbeväxta höjder och vackra dalar, som för en stund kom dem att glömma eländet. I en af dessa dalar funno de en afsides liggande by, bestående af några förfallna gårdar; tätt invid byn brusade en liten bergsbäck fram. Med vänliga ord lugnade truppens anförare de förskrämda invånarne och betalade dem ärligt för det lilla, de ännu hade att afyttra. Sedan ryttarne rastat öfver natten, bröto de upp tidigt på morgonen, medförande några säckar bröd och mjöl, som lastats på vagnen, samt några magra kor och en kalf, dem de drefvo framför sig. Anföraren valde de undangömdaste bergsvägar och beslöt att först vid nattens inbrott åter begagna sig af landsvägen. Vid middagstiden påträffade de en inbjudande skogsäng, genomfluten af en bäck, där de gjorde halt. Manskapet lät sig icke nöja, förrän deras anförare gaf dem tillstånd att slakta kalfven, och snart sutto köttstyckena på i hast tillyxade spett vid den flammande elden för att stekas. Några af de nybakade bröden utdelades äfven.

Hans slog sig ned med sin andel under ett träd i skogsbrynet, ett godt stycke från det oroliga sällskapet. Ett lätt prassel i buskarne kom honom att vända sig om, och han fick därvid syn på ett par små gossar, med fina vackra ansikten men ytterligt bleka och utmärglade och torftigt klädda, som

med bönfallande åtbörder sträckte fram sina magra händer. Hans besinnade sig inte länge, utan räckte den ene köttet, den andre större delen af brödet och behöll blott en liten bit för egen räkning. De gåfvo honom en tacksam blick, men försvunno så hastigt i skogen, att gossen var färdig tro, att det endast varit en syn.

Ingen af soldaterna hade varsnat barnen; de voro uteslutande upptagna af sin måltid. Denna var snart afslutad, och anföraren manade redan till uppbrott, då en af de utställda vaktposterna plötsligt ropade: "Fiender! fiender! Till vapen!" I ett nu sutto ryttarne i sadeln, skott hördes, och i nästa ögonblick framstormade på den åt skogsängen ledande stigen en beriden trupp wallensteinska soldater, till antalet svenskarne betydligt öfverlägsna. "Fly in i skogen, Hans," tillropade ridknekten gossen, innan han vände sig mot fienden. Men Hans ville inte fly, han ville visa sig som en man; Gud skulle förvisso gifva honom mod, han hade ju bedt honom därom. Han sprang fram till den vagn, som var honom anförtrodd, och selade på hästarne: måhända skulle det lyckas honom att rädda en del af det dyrbara bytet. Ännu aldrig hade han befunnit sig i så omedelbar närhet af en strid; det ryste i honom att se krigsmännen hugga in på hvarandra med de blanka vapnen.

Just som han stod färdig att hoppa upp på vagnen, såg han ridknekten vackla. Ett sabelhugg hade träffat hans arm, och nästan samtidigt störtade hästen under honom och det så olyckligt, att ryttarens ben fastklämdes på ett sätt, som satte honom ur stånd att röra sig. Ingen gaf akt därpå; Hans var den ende, som såg den sårades fåfänga ansträngningar att göra sig lös. Blodet strömmade ohejdadt ur det djupa såret, och den starke mannen afmattades synbart. Under tiden drog sig striden litet åt sidan. Då sprang Hans fram utan att akta kulornas hvinande och lyckades oskadd uppnå den sårade.

Med uppbjudande af alla krafter lyckades det honom också att draga fram hans ben undan hästen, och till hälften krypande, till hälften släpad af Hans uppnådde den sårade småskogen, där han utmattad af blodförlust sjönk ihop. Hans löste af honom den långa fältbindeln och lindade den stadigt om den sårade armen, så att blodet upphörde rinna, tog sedan till knifven och skar stöfveln från det starkt uppsvällda benet.

Efter endast en kort stunds strid, nödgades svenskarne vika för öfvermakten och rädda sig genom flykt, under det wallensteinarne segerglade och larmande drogo sin väg med de eröfrade vagnarne. Försiktigt smög sig Hans fram till stridsplatsen och fann där ridknektens präktiga häst liggande död och äfvenså tvenne soldåter, en wallensteinare och en svensk. Båda voro redan kalla och stela, så att gossen kunde ingenting göra för dem. Därpå genomsökte han den plats, där truppen hållit sin måltid, och fann lyckligtvis en söndrig fältflaska, hvari han genast hämtade vatten ur bäcken till svalkandet af den sjukes sår och till släckande af hans törst. Den härdade soldaten hämtade sig snart, tog gossens hand och sade:

"Det var duktigt gjordt af dig, Hans, att midt under stridsvimlet släpa den gamla knekten ur fäktningen!"

"Ja, jag kunde väl ej låta er bli liggande. För min del fruktar jag inte döden, bara jag slipper att själf skjuta och sticka ihjäl någon."

"Du är en underlig gosse, men jag skall aldrig mer kalla dig en mes. Om du inte varit, hade de nog gjort riktigt ända på mig eller släpat mig med som fånge. Bär nu bara hit duktigt med vatten, så är benet nog bra i morgon, och vi återvända till lägret, om det också går smått."

Hans efterkom gärna denna uppmaning, ty han plågades själf af den mest brännande törst, hans hufvud glödde som eld, och hans kropp genomilades af iskalla rysningar. Då den sårade mot kvällen insomnade, kunde gossen icke längre hålla

sig upprätt, utan lade sig tätt invid ridknekten, anbefallde sig i Guds beskydd och föll i djup sömn. —

Ej långt från skogsängen, där striden stått, gick en smal, nästan omärklig stig genom skogen högre uppåt berget. Ofta försvann den alldeles mellan busksnår och stenrös, men ett öfvadt öga upptäckte den snart igen. Till sist slingrade den sig uppför en brant, skogbeväxt sluttning och utmynnade plötsligt i en rymlig, höghvälfd klipphåla, som icke var synlig hvarken från dalen eller från de närbelägna höjderna. Tät, mjuk mossa täckte marken, stenblock af alla storlekar och former lågo kringströdda där inne, genom talrika springor inströmmade ljus och luft, och den vida ingången hade gjorts trängre genom stenar, trädstammar och risknippor.

Här var det, som Hans vaknade till medvetande, sedan han, såsom det förekom honom själf, sofvit mycket länge och haft en hel hop underliga drömmar. Vid sitt uppvaknande hörde han en sakta sång, och med möda lyftande sitt hufvud, som han stödde med den svaga, afmagrade handen, blickade han åt det håll, hvarifrån tonerna kommo. En sällsam syn mötte hans öga. Kring ett stort klippblock stod en skara män, kvinnor och barn, alla ytterst torftigt klädda, och sjöngo:

Mitt fasta hopp till Herren står,
Jag vill hans hjälp förbida
Och vet, att jag hans bistånd får,
Ehvad jag än må lida.
Jag vet, att Gud är vis och god:
Ej faran nedslå skall mitt mod,
Hur stor hon än må vara.

Gud ger mig bistånd, ger mig tröst,
Så att jag icke faller;
Han frälsar, då med ödmjuk röst
Jag honom mig befaller.
Han är min klippa och min borg,
Han hjälper mig i all min sorg,
Den jag på honom kastar.

Efter sångens slut började en man i sliten svart rock att tala, men Hans hade redan sjunkit tillbaka på sitt läger och trodde sig nu vara i den välbekanta lilla kyrkan i Walddorf och höra sin faders kära stämma. Halft drömmande instämde han, då församlingen gemensamt upprepade hans älsklingspsalm: "Den som sitter under den Högstes beskärm och hvilar under den Allsmäktiges skugga, han säger: I Herrens hus har jag min tillflykt och min borg, min Gud, på hvilken jag förtröstar." Men långt innan psalmen var till ända, hade den trötte gossen ånyo insomnat. När han efter några timmars djup, drömlös sömn ånyo vaknade, var han vid klart medvetande. Vid hans halmbädd sutto två gossar, som han genast igenkände såsom de, åt hvilka han delat med sig af sitt bröd och kött.

"Hvar är jag?" frågade han undrande; "jag somnade ju i går i skogen."

"I går?" upprepade den äldste af gossarne leende. "Nio dagar ha gått sedan dess. Vi gingo tidigt på morgonen ned till skogsängen för att se, om vi möjligen skulle hitta något ätbart, och då funno vi den sårade mannen sofvande och dig febersjuk."

"Hvar är den sårade soldaten nu?" frågade Hans upprörd.

"Han var här blott ett par dagar, och sedan gick han sin väg för att försöka taga sig fram till hären igen. Vid afskedet kysste han dig gråtande, ty vi trodde alla att du skulle dö. Nu skall du få något stärkande att dricka, ty dina krafter äro mycket medtagna."

Därmed gick den vänlige gossen bort och kom snart tillbaka med en bägare mjölk, som obeskrifligt vederkvickte den sjuke.

"Hvarför bo ni här i grottan?" sporde Hans, med förvåning blickande sig omkring; ty här och där såg han en grupp män och kvinnor, somliga dystert grubblande, andra

sysselsatta med hvarjehanda arbeten, och mellan dem lekte några bleka barn.

"Wallensteinarne plågade oss så, att vi måste taga vår tillflykt hit," berättade gossen. "De kommo igen gång på gång och röfvade ifrån oss nästan allt, och så misshandlade de folket så förskräckligt, att många dogo däraf. Min egen älskade fader har ännu sår och blånader öfver hela kroppen. Nu bo några här i grottan, andra högre upp i en klyfta. Dessa ha ännu kvar en enda ko, och det är hos dem jag hämtat mjölken; de ge oss litet hvar dag till de sjuka och de minsta barnen. Tidigt om morgnarne samlas alla här till bön."

"Det hörde jag i dag," sade Hans, "och jag trodde, att prästen var min far."

"Nej, det är vår far; se där kommer han just nu."

Pastorn blef mycket glad att finna gossen vid full sans och vårdade honom äfven den följande tiden med stor omsorg. Hans båda söner, Paul och Ludvig, voro honom behjälpliga därvid, och äfvenså hans halfvuxna dotter Anna, som vid sina besök hos den sjuke alltid bar på armen sin lilla yngsta syster, som ännu icke kunde gå; deras moder hade nämligen redan dukat under för den hårda krigsnöden.

Efter åtta dagars förlopp var Hans så pass återställd, att han enträget begärde att få återvända till lägret till sin lille bror. Pastorn, för hvilken han redan berättat sina lefnadsöden, tog då hans hand i sin och sade med ömt allvar:

"Min son, visa nu, att du vill lydaktigt underkasta dig Guds vilja: hären har redan brutit upp och aftågat — detta skedde medan du låg i feberyrsel — du kan således ej träffa din lille Martin."

Detta var en sorglig underr ttelse för den stackars gossen. Om krigarlifvet än var honom motbjudande, så höll han dock af ridknekten och den välmente fiskaren och kunde äfven, så länge han följde hären, taga åtminstone någon vård om sin broder, men nu stod han där lika ensam och öfvergifven som

förut. Dock fattade han sig snart, trängde tillbaka de frambrytande tårarne och sade undergifvet:

"Det gör mig obeskrifligt ondt, men jag vill likväl icke klaga. Under det jag nödgats ligga här overksam, har jag haft tid att öfvertänka, hur mycken godhet Gud bevisat mig ända från den stund soldaterna bortförde mig. Under den djupaste nöden har han alltid gifvit mig någon att älska, och därför har jag aldrig känt mig riktigt olycklig. Tror inte herr pastorn, att han allt framgent skall sörja för mig och äfven för min lille bror?"

"Jo, det tror jag för visso," svarade pastorn. "Det skall gå dig så, som det heter i din älsklingspsalm: du får sitta under den Högstes beskärm. Det är ett under, att Gud förde dig ur det förpestade lägret, just då du angreps af sjukdomen; där inne hade du sannolikt inte tillfrisknat. Ridknekten berättade också, att tvänne kulor susat tätt förbi ditt hufvud, då du släpade honom från stridsplatsen. Min tro är därför, att Gud skall föra dig oskadd genom denna bedröfliga tid och göra dig till ett dugligt redskap i sin tjänst. Sörj ej heller alltför ängsligt öfver dina syskon. Din fromme faders välsignelse hvilar öfver dem; och hvem vet, om ni inte till sist skola återfinna hvarandra?"

Medan han ännu talade, kommo några män instörtande i grottan, andlösa och förstörda. "O jämmer öfver jämmer!" ropade de, vridande sina händer; "vår kära by är nedbränd, kyrkan är i ruiner, och af husen återstå blott några svärtade murar. Lika illa står det till med grannbyarne; wallensteinarne ha aftågat och satt eld på allt, som låg i deras väg." Under den allmänna veklagan, som nu höjdes, måste ju Hans tiga med sina bekymmer, men Paul och Ludvig, som ännu voro sorglösa barn, togo det ej så hårdt vid sig. "Ack," sade lille Ludvig, "i skogen är det ju så skönt att bo, och du måste stanna kvar hos oss, Hans, och vara vår broder, vi hålla redan så mycket af dig."

Följande dag gick pastorn med byamännen för att bese den förstörda byn och tillika utforska, om trakten nu vore fri från krigsfolk. Då han kom tillbaka sent om kvällen, samlade han allt folket omkring sig och talade länge med dem; sedan gick han bort till Hans, som redan gått till hvila på sitt torftiga läger, ty gossens krafter återvände blott långsamt till följd af den otillräckliga näringen.

"Min son," började han, "Gud vet, hur gärna jag ville behålla dig och dela vårt sorgebröd med dig, men det är inte längre möjligt. En del af folket ämnar i morgon återvända till byn för att så godt sig göra låter uppföra några tillfälliga bostäder till skydd under den stundande vintern. Jag går med, ty Gud har satt mig till deras herde, och han skall nog inte låta oss och våra barn hungra ihjäl. Men en liten skara har beslutat att utvandra till Nürnberg och där söka sin utkomst. Du måste ha kraftigare föda, annars kan du ej bli fullt frisk; äfvenså måste du lära dig något nyttigt handtverk för att sedermera kunna försörja dig själf. Gif mig din psaltare, så skall jag på det blanka bladet anteckna namnen på tvänne hedervärda män, som jag är nära bekant med. Tag reda på dem, när du kommer fram till staden; de skola säkert åtaga sig dig."

Hans tog då afsked af den gode pastorn och hans gossar, tackade dem med rörelse för allt godt, de bevisat honom, och slöt sig till de aftågande. Männen hade lofvat att vårda sig om honom och gjorde så ock de första dagarne, men då han icke kunde marschera lika fort som de, tröttnade de på honom. Han hade öfverskattat sina krafter, och de få matbitar, som föllo på hans lott, kunde ej hålla honom uppe. Kärleken var då för tiden förkolnad i mångas hjärtan, medan själfviskheten däremot frodades så mycket bättre. Männen tänkte som så: "Hvarför skola vi dela vårt torftiga bröd med denne främmande gosse, då det knappt räcker till för oss själfva? Han är oss bara en börda, som pastorn gärna kunnat bespara oss."

Ännu en natt hvilade de öfver i förfallna kojor vid vägen och hoppades att före tredje dagens afton hinna fram till Nürnberg. Vid middagstiden rastade de länge, ty alla voro ju försvagade af brist och umbäranden, och Hans förmådde knappt släpa sig vidare. Ingenting hade de att äta, deras enda vederkvickelse var en dryck vatten ur en källa. Knappt hade Hans druckit vattnet, förrän han kände sig illamående, han blef yr i hufvudet, sjönk till marken och somnade af mattighet. Då han vaknade, var han ensam. Om de hårdhjärtade reskamraterna kvarlämnat honom med afsikt eller endast glömt bort honom, fick han aldrig veta.

Sömnen hade emellertid stärkt honom litet, och han fortsatte sin väg. Ofta satte han sig ned att hvila, men ryckte åter upp sig och tillryggalade på detta sätt ett par timmars väg, men nu sveko krafterna honom alldeles. Vid foten af en kulle, öfver hvilken vägen gick, sjönk han ihop och kunde ej stiga upp igen. O, huru ensam och olycklig han kände sig! Utomkring honom ett förhärjadt, människotomt land, inom honom hungerskval och dödströtthet. Kallsvett flöt från hans panna, en outsäglig ångest grep honom, alla hans lemmar värkte och skälfde, men ingen människa fanns, som tillhviskade honom ett tröstens ord. Många obegrafna lik hade han de sista dagarne sett ligga utmed vägen och med fasa vändt sig bort från dem; nu skulle han snart själf ligga på samma sätt, ingen skulle begråta honom, ingen reda honom en graf — o jämmer! Då träffades hans öra plötsligt af underbara toner, än mäktiga som basunens klang, än ljufliga som änglars sång. "Är detta himmelsk musik?" tänkte Hans. "Kanske det är änglarne, som komma för att hämta mig." Han knäppte ihop händerna öfver bröstet och lyssnade, men snart förstod han att det var klockljud, och kände igen aftonringningen från St. Lorenzkyrkan i Nürnberg, som han så ofta hört i lägret. Där hade larmet nästan döfvat klangen, men i dag bars den af aftonvinden fulltonig, ren och härlig

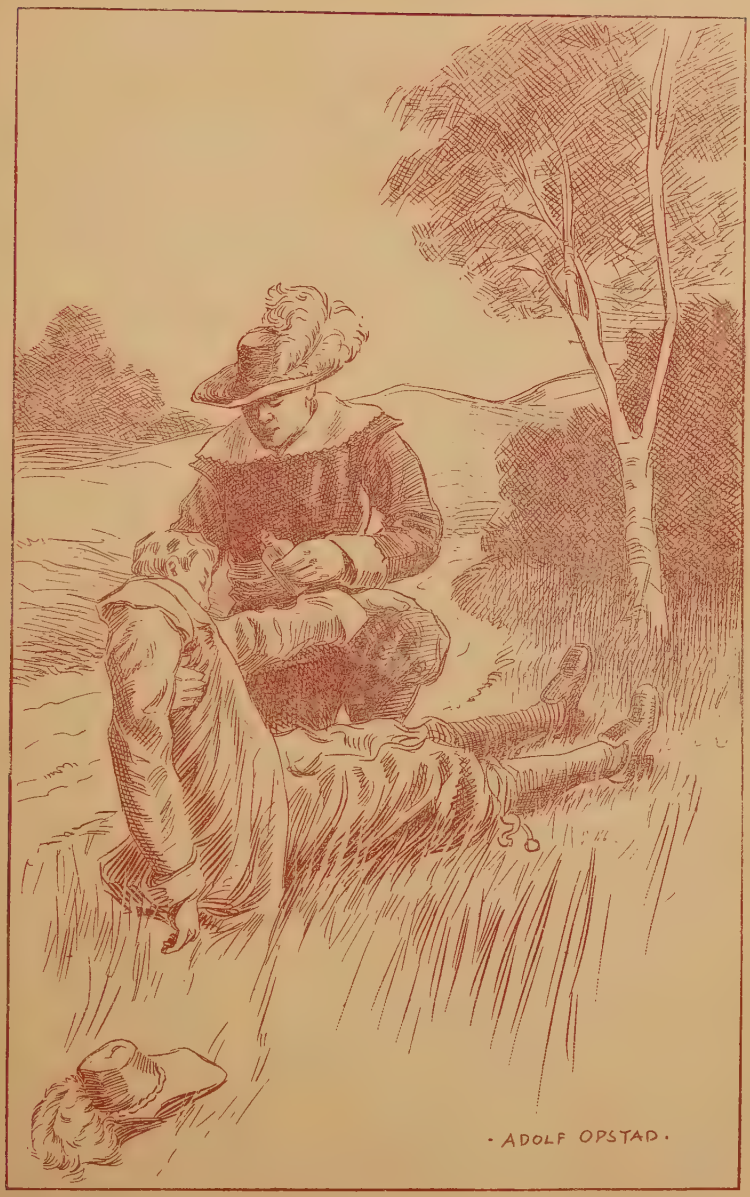

Varsamt lyfte han upp gossens hufvud. Sid. 113

ut till honom i hans ensamhet. Staden måste alltså vara helt nära, men han förmådde icke taga ett steg mer. "Jag får gå till den himmelska staden i stället," tänkte han; "Gud kallar mig dit genom sina klockor. Han är omkring mig; jag är ej öfvergifven."

Nu förlorade han medvetandet och låg där såsom död.

ÅTTONDE KAPITLET.

I den gamla goda riksstaden.

Ej långt från landsvägen låg en liten skogsdunge, som, trots det att träden redan mistat större delen af sin bladskrud, dock utgjorde en behaglig hvilopunkt för ögat i den omgifvande ödsligheten. Ur denna dunge framträdde nu en man, som med snabba steg skyndade öfver fältet åt vägen till.

"Det ringer redan i St. Lorenz," sade han för sig själf; "men det var så ljufligt här ute, att jag alldeles glömde bort tiden. Barmhärtige Gud, där ligger ju en död vid vägen! Så nära staden — är det inte förskräckligt?" Han skyndade sig fram till den vanmäktige och lutade sig öfver honom. "Arma, arma barn, så blek och kall han är! Men det är ännu lif i honom, det är nog endast hungern, som sträckt honom till marken. Hur väl, att jag under mina funderingar glömde äta upp det bröd, Brigitta stack till mig, och litet vin finns det ännu i läderflaskan."

Varsamt lyfte han upp gossens hufvud och hällde några droppar vin mellan hans läppar, värmde hans händer och talade kärleksfulla ord till honom. Så småningom återfick Hans medvetandet, åt begärligt några i vin uppblötta brödbitar och såg med tacksamma blickar på sin räddare.

"Hvarför ströfvar du omkring så här ensam, min stackars gosse, och hvart ämnar du dig?" frågade den godhjärtade

mannen, när hans skyddsling återhämtat sig tillräckligt för att kunna tala.

"Till Nürnberg," svarade Hans med matt stämma.

"Har du vänner där, som kunna åtaga sig dig?"

"Nej, inga."

"Hvar äro dina föräldrar?"

"I himmelen."

"Se här, ät litet mer, så skall jag sedan hjälpa upp dig och leda dig och i nödfall bära dig ett stycke. Med Guds hjälp skall jag nog föra dig till staden. Kanske träffa vi på någon, som kan hjälpa oss."

Men de mötte ingen, och med stor möda lyckades det mannen at få den utmattade gossen så långt som till skansarne kring lägret. Här var det dock slut på nöden, ty en af de väpnade borgare, som höllo vakt vid utgångarne, tog Hans på sina kraftfulla armar och bar honom ända till stadsporten, där han satte honom på en stenbänk och sedan skyndsamt återvände till sin post. Det var nu ganska mörkt och porten stängd, men mannen tog upp en liten sten och kastade den mot det upplysta lilla fönster, som befann sig midt öfver porten i muren. Detta öppnades genast och en barsk stämma ropade: "Hvem där?"

"Mäster Berthold," var det med en viss skygghet afgifna svaret.

"Kunde just tro det," utropade portvaktaren. "Forst i går aftågade besättningen, som konungen kvarlämnat, och i dag svärmar ni redan omkring i skog och mark."

"Ja, jag måste än en gång se träden i skogen och hämta litet frisk luft, innan vintern kommer; vi ha ju varit inspärrade hela sommaren som fåglar i bur."

"Har väl tänkt ut en vacker sång därute, inte sannt? Läs upp den för mig, annars öppnar jag inte porten."

"Ack, det skulle väl då vara en klagovisa öfver den sorgliga förödelse, man ser öfverallt. Men låt nu skämtet vara;

jag är inte ensam, jag har funnit en nästan ihjälhungrad gosse vid vägen."

"Det var en annan sak," brummade den gamle. Ljuset försvann, och snart öppnades en mindre port bredvid den stora, och Berthold förde sin skyddsling in i den hvälfda portgång, som gick tvärs igenom den tjocka stadsmuren. Nyfiket lyste portvaktaren den bleke, tystlåtne gossen i ansiktet.

"Hvad skall ni göra med honom?"

"Taga honom med mig hem."

"Det går aldrig väl; hvad skall fru Brigitta säga? Klokare af er, min käre mästare, om ni suttit kvar vid er skomakarbänk."

"Min hustru har själf bedt mig gå ut; hon ville feja och skura hela huset för att utplåna alla spår efter de inkvarterade soldaterna. Haf tack för det ni släppte in oss; när era skodon behöfva lagas härnäst, skall jag gärna göra det för intet. Kom, stackars barn, snart skall du få en varm soppa och en varm bädd."

"Och en skur skällsord som påbröd," mumlade portvaktaren, i det han följde de bortgående med en menande blick. "Nu går jag och lägger mig och är glad att inte ha någon domderande hustru utan kunna husera i min lilla kammare, som jag behagar."

På stadens gator var det mörkt och tyst, ty på den tiden höll sig hvar man gärna inom hus efter mörkrets inbrott, och ungdomen drog ej omkring under larm och stoj, såsom nu för tiden ofta är fallet.

Alla salubodar voro stängda och luckor tillskrufvade för fönstren; endast från ett enda fönster lyste ur den ena halfvan ett rödt, ur den andra ett blått sken, och dit förde Berthold gossen; det var nämligen ett apotek. Här satte man honom i en stor stol och gaf honom en stärkande dryck, som förunderligt fort upplifvade honom. Med förvåning såg han sig omkring i rummet, under det mästaren talade med apotekaren.

Blanka tenndosor och flaskor med mångfärgade vätskor stodo på hyllor kring väggarne; uppstoppade fåglar samt ödlor och sällsamma kräldjur i glasbehållare funnos där också. I taket hängde stora knippen helande örter och i midten, fästad vid en kedja, en konstgjord krokodil med blixtrande ögon, som nästan skrämde gossen. I bortre ändan af rummet stod en yngling och stötte ifrigt i en stor mortel, en annan rörde i en kittel, som hängde öfver en koleld. Om apotekaren icke tilltalat Hans så vänligt, skulle han nog tagit honom för en af de trollkarlar, som Ursula plägat berätta om. Det långa skägget, den pälsbrämade rocken och det allvarliga, högtidliga ansiktet gjorde honom ganska passande att gälla för en sådan.

"Hur snälla alla människor äro mot mig," sade Hans, då de åter kommit ut på gatan. "Så ofta jag råkar i nöd, så skickar Gud alltid någon, som hjälper mig; är det inte bra underbart?"

'Inte så särdeles," svarade mästaren. "Du hör ju till dem, hvilkas änglar alltid se den himmelske Faderns ansikte. Men det kan nog hända," fortfor han tvekande, "att min hustru inte tar emot dig så alldeles vänligt till en början. Låt emellertid inte skrämma dig däraf, hennes handlingar äro bättre än hennes ord. Tvätta ditt ansikte och dina händer här vid Dygdernas brunn, ty ingenting är henne förhatligare än smuts och damm."

Hans kunde knappt se brunnen, men det klara vattnet, som i fina strålar vällde fram ur densamma, uppfriskade honom mycket, så att han med något kraftigare steg kunde följa mästaren, tills denne slutligen klappade på en dörr vid en smal gata. Trenne gånger måste han upprepa knackningen, innan ljuset, som skimrade i nedre våningen, försvann och dörren öppnades. En mager, storväxt kvinna med en oljelampa i den upplyftade handen lyste de inträdande i ansiktet.

Ofrivilligt drog sig Hans tillbaka i skuggan, ty kvinnans anletsdrag hade ett hårdt och skarpt uttryck.

"Tag af dig skorna," var den hälsning hon tillropade sin man. "För första gången på långa tider är stengolfvet i förstugan rent och blankt, och du är väl som vanligt öfverdragen med landsvägssmuts. Och så sent du kommer! Om jag varit portvaktare, skulle jag ej ha släppt in dig."

"Hur väl då, att du inte var det," sade mannen saktmodigt och satte sig på tröskeln för att åtlyda hennes befallning. Men då blef Hans synlig.

"Hvad för slag? Hvad vill den där tiggarpojken här?"

"Brigitta," sade mästaren lugnande, "han låg halfdöd af hunger vid vägen och kan ännu knappast hålla sig uppe. Inte sant, du kokar ju litet soppa åt honom och lagar i ordning en bädd på vindskammaren?"

"Har man hört på maken," skrek fru Brigitta, "på vindskammaren, där jag nyss med slit och släp fått bort den smutsskorpa, som den svenske korpralen lämnat efter sig!"

"Nå, i köket då," föreslog mannen.

"O, du hårdhjärtade människa! I mitt skinande rena kök skulle jag släppa in den där snuskige trasvargen? Är det inte som jag alltid sagt, du unnar mig aldrig någon glädje! Hvarför lämnar du honom inte på fattighuset?"

"Det är långt dit, och gossen är svag och kraftlös. Jag skall bära in en halmkärfve åt honom i verkstaden, den hör ju till mitt område."

"Ditt område, ja! Det har jag minsann fått erfara i dag. Det har kostat mig timslångt arbete att rensa upp och få snyggt därinne. Är någon en plågad stackars kvinna, så är det jag."

Hon satte ifrån sig lampan, slog händerna för ansiktet och började gråta. Här och hvar i grannhället hade under tiden fönster öppnats, ur hvilka nyfikna ansikten tittade fram för att lyssna till den äktenskapliga tvisten.

"Nå väl, Brigitta," sade mästaren stilla och allvarligt, "jag skall då på ditt ord släpa den dödströtte gossen till det öfverfyllda fattighuset, där dessutom farsoten ännu härjar. Men när Herren Gud en gång frågar mig: 'Hvad gjorde du med den fattige gossen, som jag lade i din väg?' så svarar jag: "Jag skulle gärna upptagit honom i mitt hus, men den kvinna, du gifvit mig till hustru, visade honom på dörren." Därmed satte han ånyo på sig skorna och tog Hans vid handen; en djup suck arbetade sig fram ur den arme gossens bröst.

Dörren slöt sig efter dem, men de hade endast hunnit några få steg, då lampans sken ånyo föll på gatan, och fru Brigitta hördes ropa med dämpad röst:

"Nå, så kom in då, hvarför springer du strax din väg? Kan man då aldrig få säga sin mening? Men raska på nu, vi få skämmas för grannarne, om de höra oss stå här ute och gräla."

Hans kastade en skygg, tacksam blick på den stränga frun, och hennes hårda drag mildrades, då han oombedd tog af sig skorna och ställde dem längst bort i förstugan.

"För in pojken i verkstaden," befallde hon, "soppan är ännu varm, den kommer genast in."

Tills nu hade Hans hållit sig uppe, men när han tagit plats på den nyskurade bänken bredvid den gröna kakelugnen, öfvermannades han åter af mattighet. Med sina sista krafter tog han några skedblad soppa, räckte sin värd tacksamt handen med orden: "Må Gud löna er tusenfaldt," och sjönk så ner på det läger, som var tillredt åt honom i en vrå.

I flera dagar förblef han mycket svag. Första morgonen visade han mästaren de namn, som pastorn antecknat i hans psaltare, men fick det nedslående besked, att den ene af dessa personer aflidit i den härjande farsoten, och att den andre blifvit så utarmad till följd af kriget, att han knappt hade dagligt bröd för sig och de sina. "Men sörj ej häröfver,"

tillade mästaren tröstande, "Gud har nog en plats äfven för dig, min son."

Under tiden bodde Hans i verkstaden och fick aldrig sätta sin fot i något af de öfriga rummen. Han fann sig väl vid denna anordning, ty inom de fyra väggar, som mästaren kallat "sitt område," fanns mycket, som för den vetgirige gossen var lärorikt att betrakta. Verkstaden låg till höger i förstugan och var, ehuru ej synnerligen stor, mycket trefligt inrättad. Ett bredt fönster, sammansatt af en mängd små runda, kristallklara rutor, gaf rikligt ljus. På den höga afsatsen nedanför fönstret stod skomakarbordet med en trefot på hvardera sidan, och på en af dessa kunde Hans sitta i timtal, uppmärksamt betraktande den man, som räddat honom från hungersdöden. Hur vänligt och på samma gång klokt och uttrycksfullt var ej hans ansikte! Håret var redan grånadt, gestalten liten och icke synnerligen kraftig, men de klara blå ögonen, som blickade fram under den höga pannan, vittnade om ett friskt, glädtigt sinne. I sitt handtverk var han skicklig och flitig, men på lediga stunder studerade han de böcker, som stodo på en liten hylla vid väggen. Hans hade aldrig förr sett så många böcker i en handtverkares hus — där funnos icke mindre än tolf stycken. Rundt om på väggarne voro en mängd små bilder uppklistrade eller fastspikade. Där såg man på en vägg frälsaren i krubban, i templet och på korset, och vid sidan af dessa bilder apostlarne, Luther, Melanchton samt till sist yttersta domen. En annan vägg var full med komiska träsnitt med lustiga verser under. Hans kände väl till de båda namn, som stodo att läsa under de flesta taflorna: Albrekt Dürer och Hans Sachs; om dessa män hade hans fader berättat mycket för honom. Ett prydligt litet väggskåp gömde en hel del skrifsaker; rätt ofta tog också mäster Berthold fram ett pappersark, skref några rader därpå och låste sedan omsorgsfullt in det i skåpet.

Fru Brigitta såg Hans sällan till under dessa dagar, men

hvarje gång detta inträffade, kastade hon så missnöjda blickar på den stackars gossen, att han knappt vågade lyfta upp sina ögon. Hans visste blott alltför väl, hvad som framkallade dessa blickar. Han såg ju själf med blygsel och bedröfvelse, hur trasorna hängde omkring honom, men han kunde ju inte hjälpa det.

"Hur länge skall jag föda den där trashanken?" frågade fru Brigitta en morgon sin man. "Han är sannerligen ingen heder för vårt hus, man får skämmas för kunderna."

"Brigitta, jag ville helst behålla honom och lära honom mitt handtverk."

'Jaså. För att han skall göra som Veit och Stefan och Anton — springa sin väg med soldaterna, så fort han blifvit väl uppmättad."

"Det kommer han inte att göra; han är en stillsam gosse och längtar efter ett fredligt lif."

"Det varar inte länge, han är bara för svag än att rusta om. Jag känner pojkarne; de äro likadana allihop, jag står inte ut med dem. Hvad som bjuder mig mest emot vill du lägga på mig. Men jag går inte in därpå, nej aldrig i tiden. Ro vill jag ha i huset, rent och putsadt skall allting vara, det är min enda glädje."

"Men jag kunde väl behöfva gossen," invände Berthold, "och jag tror också, att han skulle betjäna dig villigt och ödmjukt, ty han är mild och fromsint. Därtill har han fått god uppfostran, ty han är prästson."

"En fin ung herre alltså, som man kanske till på köpet skall passa upp? Låt honom för all del studera, så att han också kan bli präst."

"Håna inte, Brigitta. Gud är mitt vittne, hur gärna jag ville förhjälpa honom därtill, men jag har inte råd. En duglig skomakare är inte heller att förakta, och det skulle jag åtminstone kunna göra honom till. Men när det är dig så mycket emot, så går det ju inte för sig. Jag skall i afton

fråga mina kamrater, då vi träffas på Korfklockan, om någon af dem vill förbarma sig öfver gossen. De ha visserligen allesamman själfva barn, och hos mer än en af dem ligger handtverket alldeles nere; oss däremot har Gud hela tiden beskärt god förtjänst, ty svenskarne sleto mycket skodon.''

Med dessa ord gick mäster Berthold lika vänlig som alltid i sin verkstad; Brigitta rustade sig i vresig sinnesstämning till ett torgbesök. Berthold drog flitigt beckträden genom lädret, och Hans satt på sin trefot, alldeles fördjupad i en bok, som mästaren gifvit honom att läsa, då dörren plötsligt rycktes upp och grannen skräddaren brådskande inträdde.

''Ett par nya skor, granne?'' sporde Berthold.

''Nej, bättre upp. Er hustru har skickat mig hit att taga mått till kläder åt den nye lärgossen, en omgång hvardags- och en omgång helgdagskläder. Och så brådt hon hade därmed! Jag måste slänga undan klockarens i S:t Sebold halffärdiga rock och kila ned från bordet och hit. Är det den där pojken? Han behöfver minsann att bli hel.''

Hans var alldeles förbryllad af det som försiggick med honom, men Bertholds hela ansikte strålade af glädje. Då skräddaren försvunnit, lika flinkt som han kommit, drog han gossen till sig och sade:

''Du får stanna hos mig, min son. Här i denna trygga, goda stad skall du lära mitt ärliga handtverk och blifva en duktig karl. Det vill du ju, inte sant?''

''Af hjärtat gärna, käre mästare, men när kriget tar slut, får jag väl göra ett besök i min hembygd och höra efter om mina systrar äro där?''

''Ja, om Gud så vill. Men sörj ej för morgondagen, vi lefva i en ond, osäker tid.''

Gärna hade Berthold skickat den bleke, spenslige gossen i skola ett år, men därom ville Brigitta inte höra talas. ''Pojken är tretton år, kan läsa och skrifva och är väl hemma i sin katekes, och då har han nog kunskaper. Att arbeta tar

han ingen skada af och den, som vill äta, måste förtjäna sitt bröd.'' Berthold teg, men företog sig i tysthet, att jämte undervisningen i skomakeri meddela gossen de bokliga kunskaper, han själf ägde.

Några dagar efteråt satt Hans i grofva men snygga kläder och med förskinn för sig midt emot mäster Berthold och lärde med ifver att handtera syl och beckträd. Det har väl sällan funnits en villigare lärjunge och en vänligare läromästare, men det oaktadt utkämpade Hans i sin lilla vindskammare mången het strid. Hans hjärtas lust stod ju icke till handtverket utan till böckerna, och när han om morgnarne bar in vatten åt sin matmor eller sopade gatan, såg han ofta med tårar i ögonen efter de gossar, som med böcker och griffeltaflor under armen gingo till latinskolan. Dock aktade han sig noga att låta den gode mästaren märka något, ty hur skulle han, en af barmhärtighet upptagen tiggargosse, kunna begära, att man skulle låta honom studera. Han mindes ock, hur högt hans fader värderat handtverket, och hur han ofta yttrat att man kunde tjäna Gud i hvarje ärligt stånd. ''Jag vill vara tacksam,'' tänkte han, ''att jag inte hungrat ihjäl och att jag funnit en sådan god tillflykt, då månget stackars barn irrar omkring utan skydd. I alla händelser vill jag bra mycket hellre bli skomakare än soldat.''

Med den goda viljan följde snart lusten, och de båda, den gamle mästaren och den unge lärgossen, arbetade förnöjda tillsamman och blefvo allt innerligare fästade vid hvarandra för hvar dag. Så ofta arbetet tillät, samspråkade de i åtskilliga ämnen, ty Berthold hade lärt mycket både ur böcker och ur lifvet. Det blef också alltid någon stund till öfvers, då Hans kunde få läsa högt för honom antingen ur bibeln eller ur Luthers skrifter, af hvilka Berthold hade några i sin ägo. De hade ock stor förnöjelse af läsningen i en liten bok, som handlade om de aflägsna länder i söder och väster, till hvilka man endast kunde komma öfver världshafven. I

denna underbara bok funnos många träsnitt, föreställande skepp och palmträd, lejon och elefanter, negrer och kineser jämte andra märkvärdiga ting.

Men hörde de köksdörren öppnas, så försvunno böcker och papper med hast under bordet, och när fru Brigitta inträdde, såg det ut, som de ej hade tanke för annat än det ädla skomakaryrket, ty läsandet och studerandet såg hon inte med blida ögon.

Den stränga frun blef småningom mildare stämd mot den nye lärgossen, ty ehuru han efter någon tids förlopp blef frisk och glad, förblef han dock lika stilla och sedesam och ställde så väl i ordning i verkstaden efter kvällsringningen, att ej den minsta skinnbit, nubb eller trådända låg kvar och skräpade. Låset och beslagen på förstugudörren höll han så blanka som äkta guld, och när han blef skickad i något ärende, fördröjde han sig icke under vägen. Likväl måste han ofta uppbära hårda bannor af henne för de spår, han stundom lämnat efter sig på det blanka stengolfvet i köket, och för de oundvikliga smutsfläckar på kläderna, som handtverket hade med sig. Men hos soldaterna hade han lärt att tiga och taga mot och vågade aldrig motsäga henne, men nog var han innerligt glad, då de husliga bestyren voro undanstökade, och han åter satt midt emot sin vänlige mästare.

Med ilande fart förgick veckan under dessa mångahanda göromål, och med glädje hälsade både mästare och lärjunge den kära söndagen.

"Hvad är det för en vacker gosse, er man har med sig?" hviskade grannkvinnorna till fru Brigitta, då Hans för första gången satt bredvid sin mästare i kyrkbänken i S:t Lorenz.

"Han har hittat honom ute på landsvägen, halfdöd af hunger. Vi tänkte först lämna honom på fattighuset, men det gjorde oss ondt om honom; man måste ju vara barmhärtig."

O, hur härligt det var i Lorenzkyrkan! Redan dess yttre

med de smäckra, mot himlen sträfvande tornen och de många i sten huggna, bibliska figurerna, som smyckade portalen, gjorde ett öfverväldigande intryck på Hans. Likaså kyrkans inre med dess fina pelare, som uppburo de höga hvalfven, och den af de mångfärgade fönstren framkallade hemlighetsfulla belysningen. Mäktig steg sången mot det väldiga hvalfvet, ty kyrkan var fylld af åhörare. Det fanns på den tiden blott få i staden Nürnberg, som blifvit förskonade från kors och hemsökelse af ett eller annat slag. Den i lägret härjande farsoten hade borttryckt många äfven inom stadens murar, brist och dyr tid voro ännu rådande, och många voro de, som ej visste, hur de skulle draga sig fram under vintern, men det oaktadt voro allas hjärtan fulla af tacksamhet mot Gud, som så nådigt afvärjt den öfverhängande faran från deras stad. Hur skulle det väl sett ut i denna stad, om Wallenstein stormat staden! Alla kände sig därför kraftigt dragna till Herrens hus för att inför den himmelske Faderns tron frambära både sin lofsägelse och sin nöd.

Hans kände sig obeskrifligt väl till mods i den härliga helgedomen. Han tyckte sig vara himmelen närmare och föreställde sig lifligt, hur hans käre fader där instämde i änglasången och hur han där i den himmelska glansen lyste såsom en stjärna i evighet.

Han förstod ock mycket bättre predikans innebörd, sedan han själf genomlefvat så mycken nöd och farlighet, ty det står ju skrifvet: "Straffet allena lärer gifva akt uppå orden." Det var alltid med en känsla af saknad, han lämnade detta Herrens hus för att träda ut på de bullersamma gatorna, och han kastade hvarje gång en längtande blick tillbaka på de målade fönstren, som glödde i de praktfullaste färger och kommo honom att tänka på det himmelska Jerusalems grundvalar.

På söndagseftermiddagarne plägade Brigitta besöka en gammal moster, men Berthold företog då gärna med sin lär-

gosse en vandring genom staden, hvarunder de besågo, hvad den hade att erbjuda af sevärdheter, och bland dessa i första rummet Dygdernas brunn, som pryddes af i koppar konstrikt gjutna kvinnogestalter, föreställande kristliga dygder, hvilka utdelade det vatten, hvaraf Hans blifvit så vederkvickt första kvällen. Högst upp tronade Rättvisan med vågskål och svärd och rundt om själfva brunnen Tålamodet med ett lamm, Hoppet med sitt ankare, Kärleken med tvenne späda barn o. s. v.

Hans tröttnade aldrig att beskåda de höga trappgaflarne på husen, de prydligt uthuggna utsprången, de många olika vapnen och sinnebilderna öfver dörrarne och de vackert snidade figurerna af riddare, furstar och vise män, som voro anbragta såsom prydnader å byggnadernas hörn. På torget stannade han gärna framför den "sköna brunnen" och lät förklara för sig, hvilka de hjältegestalter och bibliska personer voro, som, gjutna i koppar, voro uppställda mellan små götiska torn och gallerverk, men det dröjde länge, innan han kunde inprägla alla namnen i minnet. Mycket nöje beredde honom den s. k. gåskarlen, en bonde, som under hvardera armen höll en gås, ur hvars näbb vatten framströmmade. Från de många broarne öfver den brusande lilla floden Pegnitz, som i många bukter slingrade sig genom staden, erbjödo sig ock flera vackra utsikter. Längs somliga sträckor af floden stodo husen så nära stranden, som om de stigit upp ur vattnet, och flerstädes sköto burspåk och öppna gallerier med fint snidade räcken ut öfver densamma. Här och där växte träd och buskar mellan murarne, upplifvande den vackra taflan, som speglade sig i floden.

Hans önskade lifligt att också få bese den borg, hvars tinnar och torn höjde sig så stolt öfver staden, men han måste nöja sig med att beundra den på afstånd, ty det var icke tillåtet för hvem som helst att beträda de gemak och salar, där de tyske kejsarne fordomdags så gärna uppehållit sig.

Under dessa spatserfärder förtäljde mäster Berthold mångt

och mycket om de glada fester och muntra upptåg, som stadens borgare plägat ställa till, innan det rysliga kriget gjort slut på rikedomarne och fördystrat sinnena. "Då för tiden gick det också lifligt till i min verkstad," berättade han, "ty då hade jag alltid ett par tre gesäller, men se'n lopp den ene efter den andre sin väg med soldaterna, ty ungdomens håg står ju alltid till äfventyr; måhända ock att fru Brigitta var väl sträng mot dem. Till sist kunde jag inte mer taga någon, ehuru jag nog var i behof af hjälp. Jag hoppas, att du, min käre Hans, skall hålla ut längre hos mig, ty din håg står ej till krigiska bedrifter."

Många sköna kyrkor funnos också i staden, men bäst af alla tyckte Hans om S:t Lorenzkyrkan. Han lyssnade så gärna morgon och afton till klockornas klang från dess torn; de erinrade honom om Guds underbara hjälp, på samma gång de manade honom till åtanke af det saliga hemmet där ofvan.

Den lilla Moritzkyrkan ägnade han mycken uppmärksamhet, ty där hade ju Hans Sachs med sina yrkesbröder öfvat mästersången. Den vänlige skomakaren och skalden måste helt visst ha liknat hans egen och käre mästare, dock måhända något kraftfullare och lefnadsgladare, enär han ju ej lefvat under en tid af svår krigsnöd.

"Hvad är det för ett litet hus, som är byggdt så tätt invid Markuskyrkan?" frågade gossen.

"Jo du, det är ett hus, som har sin egen historia och sitt eget vackra namn — Korfklockan. På den tiden, då mästersångarne timtals föredrogo sina sånger i kyrkan och därjämte täflade om, hvem som i de bästa rim kunde prisa vishet och dygd, hände det ofta, att de blefvo hungriga — diktandet är ett besvärligt arbete skall du veta — och de blefvo därför glada, när den lilla blå klockan, som ännu hänger i detta hus, började ringa. Det var en signal för dem att afbryta sina öfningar, hvarpå de med stor värdighet tågade rundt om kyrkan till den där lilla dörren, du ser på fram-

sidan af huset, och läto sig väl smaka de läckra korfvarne, det nybakade hvetebrödet och det mustiga ölet. Verkliga stormän bland den tidens konstidkare ha sedermera gärna samlats här till förtroligt samsprak, såsom Albrekt Dürer, Veit Stoss, Adam Krafft, Peter Vischer och andra rikt begåfvade män. Vår bedröfliga tid har visserligen icke sådana män att uppvisa, men här finns likväl i vår stad några borgare, som gärna vilja höra en vacker sång och äfven dikta en sådan, så godt de kunna. Du har nog märkt, att fru Brigitta med oblida ögon ser, att jag går bort ett par timmar om måndagsaftnarne. Vi samlas nämligen då här, vid pass ett tjugutal, och föreläsa för hvarandra, hvad vi författat, samt förtälja de krigsrykten, som kommit till våra öron. Men köttkorfvar vankas det inte i denna dyra tid, utan vi äta vår gröt hemma och vederkvicka oss endast med ett krus svagt öl."

"Det måtte vara nöjsamt," sade Hans; "ack, om jag finge följa med och höra på en gång!"

"Du kan få gå med i morgon och sitta på den lilla bänken bakom köksdörren. Men låt oss nu gå hem; novembervinden blåser så kall, att jag tror vi snart få snö."

Aftonen därpå satt Hans förväntansfull i Korfklockans lilla kök vid en fladdrande spiseleld och hade från sin undangömda plats en förträfflig öfversikt öfver det låga, smala rum, där männen plägade samlas. Längs båda långsidorna löpte väggfasta bänkar och midt emellan dessa stod ett långt, omåladt bord, hvarpå var framsatt skrifdon jämte en korg hvetebullar och några ölkrus. På vägghyllorna glänste brokigt målade tallrikar och blanka kannor, och här och hvar voro bilder af nürnbergska konstnärer anbragta. En liten skara hade redan kommit tillstädes, dels handtverkare, dels studerade män. Allas ansikten hade ett tänkande och välvilligt uttryck, men de flesta buro dock spår af genomgångna bekymmer, af sorg och sjukdom, och månget hufvud var i förtid grånadt.

"Hvar kan vår stadsskrifvare hålla till?" undrade Berthold; "han plär alltid vara så punktlig. Men låt oss börja, på det vi må vara hemma, när väktaren ropar ut den nionde timmen."

Genast reste sig skräddaren, som sytt de nya kläderna åt Hans, och uppläste fort och lifligt en sång till den store svenske konungens ära. Sången beskref tydligt hans ädla gestalt, prisade hans kristliga dygder och förtäljde om de stora segrar han tillkämpat sig, samt om det festliga mottagande man beredt honom i Nürnberg. Till sist uttalades däri en förhoppning, att det fördärfliga kriget snart måtte få ett ärofullt slut. Hans åhörde med förtjusning skräddarens dikt och kunde ej förstå, hvarför de öfriga funno så mycket att anmärka om detsamma.

Nu framträdde en fetlagd liten man med friskare utseende än någon af de andra; det var värden på "Röda tuppen." "Jag tycker icke om," började han, "att allt rör sig kring kriget. När vi äro här, vilja vi för en stund glömma allt elände och tänka tillbaka på den härliga tid, då skämt och glam trifdes på våra gator." Efter denna inledning föredrog han en munter visa, hvari ett nürnbergskt fastlagståg på ett komiskt sätt beskrefs. Ehuru Hans ej kunde låta bli att skratta åt den hundra alnar långa korf, hvarmed slaktargossarne dansat genom staden, och åt narrarne, som kastat nötter på folket och bestänkt dem med rosenvatten, förstod han dock att ingen i laget gillade dylikt skämt. Den nöd, Gud iskänkt åt landet, menade de, vore alltför stor att lämna rum för gyckel; af Guds nåd kunde man visserligen hämta tröst och glädje, men icke af narraktigt tal.

Sedan värdshusvärden, betydligt skamflat, satt sig ned, reste sig mäster Berthold och anhöll blygsamt om öfverseende, då han nu ville uppläsa ett lofkväde till friden, hvilket dock tyvärr ej vore så väl lyckadt, som han önskade. Hans lyssnade uppmärksamt. Den gode mästaren skildrade på älskligt

sätt först friden i huset mellan man, hustru och barn, vidare friden i stad och land, som man så länge och smärtsamt saknat, och slutligen hjärtats frid med Gud, som man kunde njuta under all yttre strid.

När han slutat, tego alla djupt rörda, och ingen fann något att anmärka, men väl glänste tårar i mångas ögon. Just i detsamma öppnades dörren, och stadsskrifvaren inträdde, blek och förstörd.

"Hvad är å färde, käre vän?" utropade alla med en mun; "har er hustrus sjukdom förvärrats?"

"Nej, Gud vare tack, hon har i stället kunnat lämna sin sjukbädd," svarade stadsskrifvaren, "men jag bringar er ett tungt sorgebudskap, som först i afton nått stadens råd. Hjälten är fallen, han, som så nyligen hälsades med jubel och glänsande fester inom denna stads murar, han, till hvilken det suckande fäderneslandet blickade upp med förtröstan och hopp. Vänner, Gustaf Adolf är död!"

Han berättade nu för de andlöst lyssnande om det sorgliga öde, som den 6 november träffat den store konungen på Lützens slagfält. Klara tårar runno därvid öfver mer än en skäggig kind, och då han beskref, hur man funnit den ädle hjältens lik, blodigt, nästan naket och illa tilltygadt af hästhofvar, kunde Hans ej längre återhålla en högljudd, bitter snyftning.

NIONDE KAPITLET.

Hemlängtan.

Hela staden sörjde den fallne hjälten; svarta fanor vajade från tornen, och sorgesånger ljödo i kyrkorna. Hans, som nätt och jämt börjat känna sig litet hemmastadd, blef åter

allvarsam och sorgsen och ängslades ånyo af bekymmer för sin yngre broder. Den fallne konungen hade städse förekommit honom som en skyddsängel för hela hären, med stark arm hållande tillbaka den öfverhandtagande förvildningen. Hur skulle det nu gå, då hans skarpa öga ej längre vakade? I unga hjärtan spira dock mod och hopp snart upp igen, och i mäster Bertholds närhet kunde man för öfrigt icke länge hänge sig åt sorgen, ty af honom lärde man undergifvenhet och förtröstan till Gud. Sålunda framlefde gossen en fridsam vinter, blef frisk och stark, ehuru det stundom var knappt nog om matbitarne, inhämtade de första grunderna af skomakeriet och lärde hos sin förståndige mästare kanske lika mycket som i stadens skolor, där det under dessa krigstider ej tillgick som det borde.

Det blef emellertid staden Nürnberg icke lång tid förunnad att hämta sig efter de oerhörda ansträngningar, den gjort medan hären låg lägrad kring densamma. Redan följande år blef det kringliggande landet ånyo öfversvämmadt af svenskt krigsfolk under anförande af hertig Bernhard af Weimar, och öfverallt blossade kriget upp på nytt. Nürnberg blef visserligen genom Guds nåd skonadt från plundring och belägring, men borgerskapet måste dock ständigt hålla sig färdigt till försvar, och en följd häraf var, att ungdomen i synnerhet vande sig från fredligt arbete och föredrog krigaryrket. Genommarscher af främmande trupper, inkvarteringar och utbetalningar af stora krigsgärder ville ej taga någon ända under de följande åren, och härigenom undergräfdes stadens välstånd för långliga tider.

Skomakare och skräddare hade emellertid fullt upp att göra, när ett regemente var förlagdt i staden eller dess omnejd, ty det felades sällan soldaterna penningar till nya utrustningar. Då gick det lifligt till äfven i mäster Bertholds verkstad, böcker och skaldekonst fingo alldeles hvila, och lampan brann till långt inpå natten. Om det också hände, att någon ohyfsad

sälle sprang sin väg med de lagade stöflarne utan att betala, så var detta dock undantag; i regeln betalade de alltid, och penninglådan i väggskåpet fylldes hastigt.

Det oaktadt var fru Brigitta under dylika tider vresigare än vanligt, grälade och jämrade sig dagen i ända öfver det buller, de sporrklädda kunderna åstadkommo, öfver den smuts de drogo in i huset, och äfven däröfver att hon skulle nödgas underhålla gossen, då han knappt fick tid att hämta litet vatten från brunnen åt henne. Men när det blef lugnt igen och ofta smått om arbete, så att både mästare och lärgosse hade tid att med dubbel ifver hänge sig åt studierna, då var det heller inte i lag. "Ditt läsande och ditt sjungande för oss till sist på fattighuset," knotade hon då.

Under allt detta skötte hon dock hushållet med ordning och flit, tyckte i grunden bra om gossen, höll hans kläder i godt stånd och lät honom icke sakna något. Hans förebrådde ofta sig själf att han var otacksam, enär han hyste så föga tillgifvenhet för sin matmor, trots allt hvad hon gjorde för honom. "Ack," tänkte han, "jag ville bra mycket hellre ha ett hål på min tröja och äta vidbränd soppa, blott hon unnade mig en vänlig blick och ett kärleksfullt ord." Mäster Berthold tänkte måhända detsamma, men han var van vid hennes sätt och gick sin väg lugnt fram.

Den dystre Wallenstein öfverlefde icke länge den svenske konungen; han föll för mördarehand i staden Eger den 25 februari 1634. Ferdinand, kejsarens son, öfvertog nu ledningen af hären och ryckte snart in i Bäjern för att återtaga det af svenskarne eröfrade landet.

Nu blef det ånyo krigslarm i Nürnberg; svenska regementen tågade igenom, och Hans skulle måhända fått återse månget bekant ansikte, om han blott haft tid att löpa omkring på gatorna. Då inträdde en afton i mäster Bertholds verkstad en musketerare, som gossen genast kände igen såsom fiskarens tältkamrat.

"Är ni inte Olof Danske?" frågade han, gladt uppspringande. "Är fiskaren också här, och mor Helga och min lille bror?"

"Minsann tror jag inte det är själfve skrifvar-Hans!" utbrast soldaten. "Vi trodde fullt och fast att du hade dött i febern uppe hos grottfolket. Du har vuxit duktiga tag, men du är inte så fin, som när du var hos ryttmästaren."

"Ack, för hit min lille bror," bad Hans bevekligt.

"Det är mer än jag förmår," svarade soldaten; "jag har inte sett en skymt af honom sedan den store konungen stupade."

"Han måtte väl inte vara död, han som så många andra?"

"Åh nej," skrattade soldaten, "han lefver nog, den lille krabaten. När barnen här i lägret dogo som flugor, var han kry som en fisk. Men nu skall du få höra hvad jag vet om honom. Då det blef kändt att man funnit konungens lik, lupo många till för att få se honom, och en allmän veklagan höjdes. I denna blandade sig ett barns högljudda gråt, och då några af oss gingo åt det håll, hvarifrån ljudet kom, funno vi din Martin utsträckt öfver fiskarens lik. Mannens slut måste varit hastigt och smärtfritt, ty den dödande kulan hade träffat honom midt i bröstet, och han låg där med händerna hopknäppta och med ett leende på läpparne. För den stora tapperhet han ådagalagt hade han nyss blifvit befordrad till officer och begrofs därför under militäriska hedersbetygelser. Han höll sig alltid med förkärlek i konungens närhet, och nu fick han också följa honom i döden. Din lille bror var utom sig af sorg, ty nu hade han ingen vän kvar."

"Än mor Helga då? Hon vårdade sig ju alltid med ömhet om honom."

"Vet du inte att hon rycktes bort af farsoten redan här i lägret? Det måtte inträffat under de sista dagarne, då du redan var borta. Du har väl sett den stora uppkastade högen

utanför skansarne? Där begrofvo vi hundratals döda, innan vi tågade bort; där hvilar också hon.''

''Hvem tar nu hand om min stackars lille bror?'' frågade Hans ängsligt.

''Svarta Lisa har tagit honom och Nils i sin tjänst, ty den gossens far föll också kort därefter i en strid. De äro flinka pojkar båda två och kunna göra god nytta för sig i marketenteriet. Och fega äro de inte heller, det vill jag lofva; de bära soppkrukor till soldaterna i löpgrafvarne, om också kulorna hvina kring öronen på dem. Hvart de nu tagit vägen vet jag inte; hären är vidt kringspridd; där råder numera ej den sammanhållning som under den store konungens tid.''

''Än ridknekten då, bryr han sig inte om Martin numera?'' frågade Hans. ''Han höll ju af gossen?''

''Han är länge sedan borta — om stupad eller tillfångatagen, det har jag ingen reda på, men borta är han, så mycket är säkert.''

Dessa underrättelser bedröfvade Hans djupt. Han beklagade fiskarens död och ridknektens öde, men sörjde ändock mest öfver den lille brodern, som nu saknade allt huld och skydd. Hos svarta Lisa måste han ju bli rent af fördärfvad, ty hon var en gudlös kvinna, och i hennes marketenteri gick det alltid vildt till. Den fromme mäster Berthold tröstade honom dock äfven nu. ''När du, min son,'' sade han, ''har din broder så kär och så gärna vill bevara honom till kropp och själ, tror du då inte, att Gud har honom lika kär, ja ännu mycket kärare? Tror du inte att han förmår att midt under det vilda fältlifvet hålla vid makt den nåd, han gifvit honom i dopet, och i rätta stunden åter bringa honom under kristlig tukt? Håll du blott på att bedja för honom och lämna omsorgen åt Gud.''

Hela sommaren rasade kriget i Bäjern, tills de kejserlige på hösten vid Nördlingen tillkämpade sig en lysande seger öfver svenskarne. Gustaf Adolfs hjärta skulle blödt, om han

måst vara vittne till de sinas förfärliga nederlag. Nu var lyckan åter på de kejserliges sida, och svenskarne drogo sig tillbaka till Rhen och Östersjön. Där kejsarens soldater hade öfverhanden, följde munkar och jesuiter dem i spåren, fördrefvo de protestantiska predikanterna och tvingade folket att återgå till katolicismen. De, som höllo fast vid sin tro, blefvo på alla upptänkliga sätt plågade; man stängde eller förstörde deras kyrkor och förlade stora inkvarteringar i deras hus. Nürnberg blef alldeles förskonadt för denna nöd, ty såsom fri riksstad stod den icke under någon öfverhöghet och visste att värna om sina rättigheter, men öfverallt i det kringliggande landet rådde stort elände.

Vintern hade hållit sitt intåg, vinden svepte fram isande kall, och för första gången hvirflade täta snöflingor i luften. Så mycket behagligare kändes det inomhus vid en flammande brasa. Hans hade varit ute i staden i sin mästares ärenden och var just på hemväg med en stor packe läder på ryggen, då han anropades af en förbigående:

"Kan du anvisa mig ett härberge, där det tillgår stilla och skickligt och icke är oskäligt dyrt?"

Hans strök med handen bort snön ur sitt ansikte och såg framför sig en äldre man, klädd i pälsbrämad rock, höga stöflar och bredskyggig filthatt. På ryggen bar han en stor låda, såsom kringvandrande krämare hafva för sed, och i handen en vandringsstaf.

"Det kan jag nog," svarade gossen vänligt, "kom med mig, jag skall bara i förbifarten lämna in det här lädret till min mästare, och se'n skall jag bära lådan åt er och ledsaga er till härberget."

"Tack för din hjälpsamhet, min gosse," sade främlingen, då Hans befriat honom från hans börda. "Ditt uttal klingar som hemlandstoner för mitt öra — du är säkert icke ett nürnbergerbarn?"

"Nej, jag är från Sachsen, men mina föräldrar äro länge

sedan döda," svarade Hans. "Nu äro vi framme vid härberget; farväl, jag måste skynda hem till mitt arbete."

"Kom blott in med mig ett ögonblick, så att jag får se ditt ansikte."

Förundrad följde Hans med in i härberget. Den gamle mannen ställde sig invid ljuset, tog Hans i båda axlarne och höll honom stadigt framför sig. Plötsligt slog han armarne om hans hals, tryckte honom intill sig och kysste honom.

"Du är vår käre kyrkoherde Trautmans Johannes," ropade han, "det kan icke vara någon annan."

"Och du är gamle Klaus, som så ofta kom till oss med frukt och godsaker från Gundels gudmor. Din röst förekom mig från första stunden så bekant. Hvilken glädje för mig att få se någon från min hemtrakt! O, säg mig, vet du något om Greta och Gundel, och hvarför är du inte längre hos din gamla matmor?"

"Sätt dig här på bänken bredvid mig, så skall jag tala om alltsammans för dig. Och ni, min käre värd, torde styra om att jag så fort som möjligt får litet varm mat, ty jag är mycket hungrig."

För första gången fick mäster Berthold vänta förgäfves på sin lärling, ty denne glömde allt omkring sig och hängde vid den gamles läppar, då denne förtäljde om Gundels bortförande, om gudmoderns död och om Greta, hur hon framlefde sitt lif under faror och umbäranden i den ödsliga byn.

Ändtligen kom Hans mot sin vana instörtande genom dörren och fram till mäster Berthold.

"Min Greta lefver ännu, Gud vare tack och lof," ropade han, "och Gundel också, men henne ha de kejserlige bortfört. Ack, käre mästare, tillåt mig nu att gå hem och hämta hit min kära syster. Hon har det så fattigt och eländigt, knappt något att äta och nästan inga kläder. Hon är så snäll och arbetsam, och jag tror att själfva fru Brigitta skulle bli nöjd med henne."

"Sakta, sakta, min gosse. Du är inte mer än femton år och tilltror dig att ensam företaga en så lång färd med en ung flicka. Betänk dock, hur det går till under den rådande osäkerheten, du är ju en förståndig gosse och vet hur krigsfolket far fram."

Men den länge undertryckta hemlängtan bröt nu fram likt en flod, som genombryter sina fördämningar. Den annars så stillsamme gossen grät och vred sina händer och bönföll gång på gång att få bege sig till sin syster. Själfva fru Brigitta blef bevekt, strök honom för första gången öfver håret och sade vänligt: "Har du så brådt att komma ifrån oss? Vi hålla ju af dig och du är ju en duktig gosse." Detta oväntade beröm bragte honom till besinning. Han tackade under tårar sitt husbondfolk för allt godt de gjort honom och bad dem icke tycka illa vara, att han höll sin Greta så kär.

Krämaren Klaus kvarstannade i Nürnberg under de kallaste vintermånaderna, enär han tyckte sig behöfva hvila ut någon tid. Penningar till sitt underhåll saknade han icke. Äfven passade han på att förse sin låda med hvarjehanda varor, som soldaterna gärna köpte, ty de voro de kringvandrande krämarnes bästa kunder; bland den utarmade landtbefolkningen gjorde de inga lysande affärer.

Hans blef snart lugn igen, ty tålamod och undergifvenhet hade man under dessa tider rikliga tillfällen att öfva sig uti, men i djupet af hans hjärta slog hemlängtan sina rötter så fast, att de icke mer kunde ryckas upp. Mäster Berthold föreställde honom att Greta vore i godt förvar hos fader Kristoffer, om hon också hade det fattigt och eländigt, och att han först då skulle kunna vara henne till verklig hjälp och stöd, när han vuxit upp till man och i grund lärt sitt handtverk. Klaus berättade äfven att han träffat Andreas och att denne sagt sig skola gå hem till sin gamle far, så fort det blef honom möjligt, och bygga upp deras brända gård. Och enär den trakten nu varit fri från krigsfolk de senaste åren, vore

det ju ganska troligt att han satt sitt beslut i verket och därigenom äfven beredt Greta en drägligare lott.

När landsvägarne på vårsidan blefvo någorlunda farbara, sade Klaus farväl och tog vägen åt Rhen. "Vill Gud, kommer jag igen om ett eller ett par år," yttrade han vid afskedet, "och då tar jag dig med mig, Hans. Växe duktigt under tiden och lär dig skomakaryrket med besked, så vilja vi sedan se till hur din Greta har det."

Detta var en stor tröst för Hans, och han gjorde redan upp planer, hur han skulle arbeta för den trofasta systern, på det hon skulle slippa lida nöd. Gundels öde gjorde honom däremot stort bekymmer. Ju mer han tänkte därpå, desto klarare blef det för honom att hon sannolikt skulle råka i stor frestelse att förneka sin tro, men desto mer kände han sig ock manad att särskildt anbefalla denna syster i Guds beskydd till kropp och själ.

Under loppet af det följande året märkte mäster Berthold en stor förändring i sin lärgosses väsen. Visserligen hade Hans aldrig varit uppsluppet glad — därtill hade han upplefvat för mycket sorgligt i sitt unga lif — men en viss ungdomsfriskhet låg dock öfver honom, och han kunde skratta rätt hjärtligt, då hans mästare berättade något lustigt från samkvämen i Korfklockan. Nu var allt förändradt. Gossen växte fort, men trots den kraftiga kost, fru Brigitta bjöd på, gjorde han ej samma heder åt hennes anrättningar som förr. Under det mäster Berthold hittills alltid funnit gossen flitig vid sitt arbete, då han trädde in i verkstaden, såg han honom numera allt oftare sitta drömmande på trefoten, med hufvudet lutadt i handen, eller längtansfullt blickande ut genom fönstret. Vid mästarens inträde for han då hastigt upp och sökte genom fördubblad flit ersätta det försummade, men aldrig sjöng eller gnolade han som annars under arbetet, utan var tyst och förstämd. Blef han tillfrågad, hvad som felades

honom, log han vänligt och svarade att det endast var litet hemlängtan eller ock att han hade ondt i hufvudet.

"Gossen har det för ensligt hos mig," tänkte Berthold, "han måste komma ut bland jämnåriga, så att han glömmer sin smärta."

Han förde honom alltså till den plats, där ungdomen efter slutadt arbete plägade roa sig med bollspel, armborstskjutning, kappspringning o. d. Hans blef vänligt upptagen af kamraterna och var gärna sedd öfverallt, men han gick dit endast för att göra sin mästare till viljes; hans hjärta var icke riktadt åt lust och lek. Mera tröst fann han då i de böcker, som han fick låna af kyrkoherden i St. Lorenz, hvars katekesföreläsningar han flitigt bevistade. Han kunde sitta på sin vindskammare och läsa till långt fram på nätterna, och för att slippa bannor af fru Brigitta, om hon fann den lilla lampan alltför snart tömd, köpte han sig då och då för sammansparade slantar ett litet krus olja. Men ej så sällan hände det att han sköt äfven de kära böckerna åsido och gick rastlöst fram och tillbaka i den lilla kammaren eller knäböjde långa stunder vid sin bädd. Ack, han genomkämpade nu svårare strider än för tre år sedan, ty af gossen hade blifvit en yngling. Hans brinnande åtrå att få läsa och studera hade plötsligt vaknat med full styrka, och det handtverk, som han af barnslig lydnad med all flit öfvat, började blifva honom motbjudande. Han hade en tydlig förnimmelse att Gud bestämt honom för något annat, ehuru han alls icke visste hur han skulle komma därtill. Om han öppnat sitt hjärta för kyrkoherden, skulle det ju varit en möjlighet att denne funnit någon utväg att låta honom studera, men af tvenne skäl afhölls den blyge gossen att våga ett sådant steg. Hur skulle väl mäster Berthold upptaga det, om han öfvergåfve det handtverk, han med så mycken möda lärt honom? Och sedan, hur skulle det gå med hans besök i hemorten, om han vunne inträde vid stadens lärdomsskola? Nej, han måste söka upp sin syster,

om han också skulle bli skomakare hela sitt lif. På detta sätt plågades den stackars gossen både af sin otillfredsställda kunskapstörst och af bitter hemlängtan, tills förhållanden inträffade, som kom den senare att undanträngа allt annat.

Kriget rasade dessa år på det grufligaste sätt. Kurfursten af Sachsen hade öfvergifvit sina trosförvandters sak och slutit fred med kejsaren. Men svenskarne, som under den tappre general Banér småningom samlat krafter igen, voro på det djupaste förbittrade öfver detta löftesbrott. Då de genom slaget vid Wittstock åter vunnit öfvertaget, inföllo de år 1636 i det olyckliga Sachsen, härjande och plundrande på det förskräckligaste. Efter Gustaf Adolfs död hade manstukten inom svenska hären mer och mer förslappats, och äfven välsinnade officerare förmådde ej längre hålla tillbaka soldaterna från omänskliga grymheter och obarmhärtig plundring. Därtill kom, att en pestartad sjukdom samma år härjade i alla de af kriget hemsökta länderna; sjukdomen bortryckte vanligen sina offer efter blott några timmars förlopp. Hela, fordom blomstrande landsträckor blefvo under denna skräcktid förvandlade till människotomma ödemarker; städer och byar lågo i grus och aska, törne och tistlar frodades på åkrarne. Äfven i landsdelar, som varit mindre utsatta för härjning, utbröt hungersnöd, enär ingen hade håg eller mod att plöja och så. Till och med bland trupperna var det ofta brist på lifsmedel, och soldaterna fingo dyrt umgälla sin skändliga framfart och sitt missbruk af de ädla lekamliga gåfvor, Gud beskärt. Hela skaror af löst krigsfolk sammanrotade sig och drogo under rof och plundring genom landet, skonande hvarken vän eller fiende, när det gällde den gnagande hungern.

Underrättelser om allt detta elände nådde slutligen också Nürnberg, och när Berthold omtalat för sin lärling den hemska skörd döden hållit i dennes sachsiska hemland, tillade han: "Vet du, min son, jag tror aldrig det kan vara Guds vilja att du ger dig ut på vandring i det af sjukdom och krig

ödelagda landet. Kvinnor och barn lära särskildt i stort antal ha fallit offer för farsoten; ja, jag har till och med hört att i somliga städer ingen enda öfverlefvat skräcktiden. Är det då ej sannolikt, att Gud hemkallat äfven din syster till det himmelska fadershuset? Redan Klaus berättade ju, hur blek och mager han funnit henne. Icke heller är det mycket troligt att han kommer igen för att afhämta dig; hvad skulle han för öfrigt göra i de människotomma bygderna. Att du ger dig af ensam, ser jag ej gärna. Du måste nog foga dig i att allt framgent stanna hos mig och anse vår goda, trygga gamla stad såsom din hemort."

Hans bjöd verkligen till att sätta sig in i sin mästares åskådning, men det lyckades ej. Just nu, då han riktigt visste hur jämmerligt det stod till i hans födelsebygd, grep honom längtan dit med nästan obetvinglig makt. "Här sitter jag i lugn och ro," tänkte han, "arbetar för andra, äter, dricker och lägger mig att sofva, under det min kära syster kanske irrar omkring hemlös och uthungrad. Och jag är dock inte ett barn längre, jag känner med mig att jag har både mannamod och mannakraft att skydda henne. Ack, om Klaus komme snart!"

Men den stackars Klaus kunde ej komma: farsoten hade gjort ett hastigt slut på hans vandringar; i ett aflägset härberge hade han dragit sin sista suck.

Medan Hans öfverlade inom sig, huruvida han skulle våga träda inför sin mästare och låta denne veta, hur oemotståndligt han drogs till hembygden, smög sig den dödsbringande pestluft, som blåste genom hela Tyskland, äfven till den goda staden Nürnberg och framkallade en hel del sjukdomar. Berthold gick länge omkring blek och matt, tills febern slutligen lade honom på sjukbädden, men inte honom allenast, utan efter några dagar äfven fru Brigitta, som med stor omsorg vårdat sin man. Ehuru den gamla mostern var en trogen sjuksköterska, ropade dock Berthold under sina feberfantasier

alltid på Hans och ville knappt se någon annan vid sin sida. Då glömde ynglingen sin egen hjärtesorg och ägnade sig dag och natt åt sin käre mästares vård. Därjämte försummade han icke att taga hvarje stund i akt till utförande af de angelägnaste beställningarne i verkstaden, på det affären ej skulle lida något afbräck. Fru Brigitta tillfrisknade snart, men hennes make sväfvade länge mellan lif och död. O, hur ängslades icke Hans vid tanken att nödgas se äfven denne man, som han älskade med sonlig kärlek, sjunka i grafven, och hur innerligt tackade han icke Gud, då sjukdomens makt bröts och de vänliga ögonen åter blickade honom klart och stilla till mötes.

Det visade sig emellertid snart, att den gamle mannens kraft blifvit bruten; den forna lifligheten och spänstigheten var borta, han hade blifvit gubbe, orkade ej arbeta som förr och längtade blott efter hvilan.

"Hans," sade han en dag, då han satt i sin länstol och såg på hur raskt arbetet gick ynglingen ur händerna, "du har förfärdigat brudskorna åt rådsherrens dotter så mästerligt väl, att jag själf ej kunnat göra dem bättre. Du bör icke längre gå som lärling, vi måste göra dig till gesäll. Jag kan numera icke uträtta mycket, men ännu ett par år åtminstone måste det gå i mitt namn. Se'n blir du mästare, och jag öfverlämnar allt i din hand. Hur skön skall icke hvilan blifva efter mitt arbetsamma lif!" Hans hade blifvit blossande röd. Just i dag hade han tänkt säga mäster Berthold, att han omöjligt kunde vänta längre, utan måste bege sig åstad till hembygden, för att se om systern ännu funnes där. Och nu kunde han det icke. Nej, han kunde icke korsa den gode mannens plan, han kunde icke störa den frid, som hvilade öfver den tillfrisknandes milda, bleka drag. Han var dock glad att svaret besparades honom genom en kunds inträde, och flyktade så fort som möjligt upp på sin lilla vindskammare, där han sjönk ned på sina knän och utbrast i bitter

gråt. Ack, hur svårt var det honom icke att här vid lag se Guds vilja, som han ju framför allt ville böja sig under. Ofta, ofta stod det alldeles klart för honom, att Gud kallade honom till hemorten, och att det var självfviskt af honom att blifva stilla här i ro och trygghet; å andra sidan syntes det honom som den svartaste otacksamhet att öfverge mäster Berthold. Länge förblef han liggande på sina knän under bön och eftersinnande, men när han slutligen reste sig upp, bar hans ansikte prägel af lugn och beslutsamhet.

"Jag är en oerfaren yngling," sade han för sig själf, "och jag längtar outsägligt hem, men alla äldre, förståndiga människor anse en färd dit hopplös och farlig och afråda mig därifrån. Jag vill därför lyda dem och stanna här, det är säkert det rättaste, just emedan det är mig så svårt."

Från denna stund sökte Hans undertrycka sin hemlängtan såsom en känslostämning af sitt alltför veka hjärta och såsom motspänstighet mot Guds vilja. En dylik allvarlig kamp blir aldrig utan välsignelse, ty därigenom blir hjärtat fast och starkt. Ynglingen kunde likväl icke hindra, att det ödelagda hemmet dag och natt föresväfvade honom, och att han ofta hade en förnimmelse som om någon kallade honom dit.

Emellertid närmade sig den kära julen, och vid den tiden skulle han upptagas i de fria gesällernas led. De festligheter och sedvänjor, som plägade iakttagas då en lärling erhöll gesällbref, hade under de rådande dyra, tryckta tiderna mycket förenklats, men Berthold hade dock låtit förfärdiga en omgång snygga kläder åt Hans och inbjudit några stadgade unga gesäller till aftonmåltid. Vid det goda bordet och den feta gåssteken hade de blifvit upprymda och glada, sjöngo och berättade hvarjehanda och hedrade Hans på bästa sätt. Men Hans själf var sluten och tyst, såg blek och medtagen ut och lyckades icke öfvervinna sin dystra stämning, oaktadt han redligt bemödade sig därom i ändamål att icke störa den rådande festglädjen.

Berthold märkte det väl, och blef därför icke litet förskräckt, då den nyblifne gesällen följande morgon icke syntes till hvarken i verkstaden eller då fru Brigitta med otålighet kallade på honom till frukosten. Uppfylld af farhågor gick den gamle mästaren att söka sin lärjunge. Inkommen i vindsrummet fann han bädden orörd, lampan utbränd och Hans själf insomnad vid bordet med hufvudet hvilande på armen. Han hade synbarligen först på efternatten öfvermannats af sömnen. Bläckhornet stod öppet på bordet, och därbredvid låg ett fullskrifvet pappersark. Berthold böjde sig tyst fram öfver den sofvande och läste följande:

Med muntert glam och sånger
Man nu och många gånger
Har hälsat mig i denna krets;
Men ack, mitt arma hjärta,
Det känner städse smärta
Och jublet gör det ej tillfreds.

Ett gammalt vemodsminne
Behärskar själ och sinne
Och följer mig hvarhelst jag går:
Mitt hemland, du förödda,
Förbrända och förblödda,
Till dig, till dig mitt hjärta trår.

I goda, som mig mättat,
Som mina sorger lättat,
Som gåfven vandrarn huld och skygd,
Väl kan det otack tyckas,
Att nu af längtan ryckas
Från er och till mitt hemlands bygd.

Men tron mig, jag har stridit
Och fast mitt hjärta svidit,
Jag trodde dock dess trånad släckt.
Då drömde jag förleden —
Min dröm, jag än kan se den! —
På nytt är nu min oro väckt.

Jag såg i kläder rifna
Min arma öfvergifna,
Förgråtna syster stå för mig.
Hon skalf som träd om hösten,
Och bad med gråt i rösten:
"Kom, broder, jag behöfver dig."

Den drömmen, ack förklara,
Är den en villa bara,
Är den från Gud en maning, säg?
O, vore den det sista —
Mitt hjärta finge brista —
Ack, vore jag på väg, på väg!"

"Min käre gosse, du skall komma på väg," utropade mäster Berthold med djup rörelse, och härvid for det mörklockiga hufvudet förskräckt upp från bordet. Ynglingens bleka kinder och glanslösa ögon buro vittne om, hvilka svåra stunder han genomkämpat.

"O, käre mäster Berthold," ropade han förvirrad, "gif mig det där papperet, så att jag får bränna upp det. Det var aldrig ämnadt att komma inför edra ögon, jag måste blott gifva mitt hjärta luft. Förlåt mig, att jag varit så barnslig, nu vill jag åter taga mod till mig."

"Åh nej, du är inte något barn längre; ditt sinne är tidigt mognadt genom lidande. Drages du så starkt till hembygden, som ur dessa ord framlyser, så bör ingen kvarhålla dig. Det kan ju vara Guds röst, som kallar dig, och ve mig om jag hindrar dig att följa den. Han vet hvad han förehar med dig."

"Ack, det är just detta, som oroar och plågar mig. Jag kan inte uthärda tanken på att lämna er, mäster Berthold, som jag håller så kär, men på samma gång drages jag oemotståndligt till min hembygd. Hur svårt är det icke att veta, hur man skall handla! Ni är sjuklig och ålderstigen — är

det ej då en skändlig otacksamhet af mig att öfverge er, sedan ni bevisat er mot mig såsom en fader?"

"Jo, Hans, om du lupe din väg af lättsinnig äfventyrslusta, såsom många göra, då vore det sannerligen orätt. Men långt innan du kände mig, har Gud i ditt hjärta nedlagt den innerliga syskonkärlek, som besjälar dig, och därför kan du med godt samvete lämna mig för att söka efter din syster. Nu, midt i kalla vintern, kan du inte ge dig af, men till våren, min son, får du bryta upp. Lägg nu ditt trötta hufvud till hvila ett par timmar och sof i ro; du ser så blek, ja rent af sjuk ut. Vår granne skräddaren meddelade mig ock i förtroende att han måst göra din nya tröja ett godt stycke trängre än den förra."

"Tillåt mig att göra er ännu en fråga, min gode, käre mästare," bad Hans. "Ni kan ej tro, hur liflig den dröm var, som jag vidrörde i de där dåliga verserna. Först tyckte jag det var Greta, som bedjande sträckte sina aftärda händer mot mig och såg på mig med trofast men beslöjad blick. Sedan förbyttes drömmen till Gundel, ty gestalten var smärt och spenslig och håret svallade i gyllene vågor öfver den grofva dräkten. Systrarna liknade hvarandra mycket, båda voro blonda och blåögda, men Gundel var dock finare och vackrare. Säg, ack säg, hvad skall jag tänka härom?"

"Min käre son, drömsynen har i sig själf ingen betydelse; det är endast i sällsynta fall Gud begagnar sig af dylika medel. Men väl framgår däraf hur hemlängtan fyller ditt hela hjärta och icke lämnar dig ro dag eller natt oaktadt alla böner och allt kämpande. Och däraf förstår jag att det är Guds vilja, att du företar vandringen hem."

Mycket fortare än Hans föreställt sig ilade vintermånaderna undan. Dock inträffade under dessas lopp en händelse, som i viss mån underlättade skilsmässan. Fru Brigittas gamla moster, som trots sin höga ålder hittills varit ganska rörlig, afled efter en kort sjukdom och efterlämnade åt Berthold och

hans hustru, hennes enda anförvandter, hela sin egendom. Detta bestod i ett vackert, väl underhållet litet hus vid stranden af Regnitz jämte en rätt betydlig summa penningar, som hennes aflidne man hade förvärfvat på en indräktig handelsrörelse.

Den gode mäster Berthold kände sig nästan nedtryckt af det välstånd, som så oväntadt kommit honom till del, och fru Brigitta fick mycket att sköta för att få det lilla huset med allt, som fanns därinne, grundligt rengjordt och blänkande. I Korfklockan hölls en afton en grundlig öfverläggning, hur mäster Berthold skulle på bästa sätt tillgodogöra sig den nya besittningen. Till sist enades alla därom, att han nu på gamla dagar borde slå sig till ro, upphöra med utöfvandet af sitt yrke, sälja sin hittillsvarande bostad och tillbringa sin lefnadsafton i det lilla huset vid Regnitz. "Då kan ni af hjärtans lust studera edra kära böcker, mäster Berthold, och dikta sköna sånger till fromma för oss," slöt stadsskrifvaren. "Och om ni vill anförtro mig ert ärfda kapital, skall jag förvalta det på sådant sätt, att räntan räcker till för edra små behof."

Berthold insåg att vännerna hade rätt, och fann sig snart i att hvila ut efter lefnadsdagens tunga och hetta. Att vinna fru Brigitta för denna plan gick inte så lätt; hon ville helst att hennes man skulle fortsätta sitt yrke ännu någon tid. Men då man föreställde henne, hur vilda och oregerliga gesällerna oftast vore nu för tiden och hur snart de tröttnade och togo värfning vid hären, gaf hon slutligen med sig. Invid det ärfda huset fanns äfven en liten trädgård, af hvilken hon väntade sig mycket nöje och god inkomst. Under mosterns tid hade ogräset frodats där i ostörd ro, men hon ämnade odla grönsaker till afsalu. I det lilla uthuset på gården fanns plats för en gris och några höns, och detta allt skulle gifva henne nog att sköta. Hans hjälpte henne att gräfva och beså trädgården och satte äfven upp en bekväm bänk under det enda trädet, som växte alldeles invid ena gafveln, på det mäster

Berthold skulle kunna sitta där och läsa eller skrifva, när solen sken varmt.

Då påsken var öfver kom den svåra afskedsdagen. Ända till gränsen af Sachsen skulle Hans färdas i sällskap med några köpmän, men sedan var det att fortsätta vandringen ensam. Tidigt en morgonstund bröto de upp. Ynglingen kunde med svårighet skiljas från den käre gamle och blygdes icke för de tårar, som strömmade ur hans ögon.

"Käre mäster Berthold," snyftade han, "Gud löne er här och i evighet för all er kärlek och trofasthet och äfven er, fru Brigitta. I tänken ju icke ondt om mig, därför att jag öfverger er, och viljen ju taga mot mig igen, om jag återkommer?"

"Ja, hjärtans gärna, hvilken dag som helst, min snälle gosse," försäkrade fru Brigitta, som lagt ned en riklig resekost i ränseln; "du har tjänat mig villigt och troget och fördragit månget hårdt ord — Gud löne dig därför!"

Mäster Berthold, som nu måste se upp till den reslige ynglingen, sade med tårar: "Min son, allt mitt är också ditt, och hellre än jag kan utsäga det skulle jag se dig återvända, men jag känner, att vi nu taga afsked af hvarandra för detta jordiska lif. Det anar mig att Gud vill bruka dig i sitt rikes tjänst, ty han har förlänat dig sköna gåfvor. Jag vet väl, att lydnad mer än lust förmått dig att bedrifva vårt handtverk med sådan ifver; mottag nu jämte din fromme faders välsignelse, som synbarligen hvilar öfver dig, äfvenledes din gamle mästares."

Hans knäböjde och Berthold lade sin hand på hans hufvud under uttalande af en kort, varm bön; så till sist ännu en kyss, för fru Brigitta en handtryckning, och Hans var borta. Hans hjärta var färdigt att brista af på en gång smärta och glädje; nu var ju hans årslånga längtan uppfylld, men afskedet var dock sönderslitande.

Vid stadsporten väntade honom köpmännen. Det var ett

ståtligt tåg af många fullastade vagnar och en hel skara beridna, välbeväpnade män. Några unga gesäller af Hans' umgängesvänner följde honom ett stycke på väg. På den kulle, vid hvars fot han för sex år sedan varit så nära hungersdöden, stannade han efter de öfriga en kort stund. Med varm tacksamhet mot Gud lät han sin blick hvila på den gamla riksstaden, där han vuxit upp under god och trygg omvårdnad. I samma stund buros af den friska morgonvinden öfver till honom de klangfulla tonerna af klockorna i St. Lorenz; det ringde till morgonbön. "O Gud, ledsaga mig," bad Hans under tårar; "för mig genom denna jämmerdal hem till dig. Men om du kan bruka mig såsom ditt redskap, min Gud, så låt mig dessförinnan få visa andra, vare sig små eller stora, vägen till det himmelska fadershuset. Låt mig återfinna min syster och blifva henne till någon hugnad."

Just som han slutat denna sin bön, höjde sig den strålande solskifvan öfver horisonten. Hans vände hästen, som man lånat honom, och sprängde modigt och förtröstansfullt efter tåget, i hvars säkra skydd han inom några dagar nådde sachsiska gränsen.

TIONDE KAPITLET.

Den förhärjade hembygden.

Ehuru Hans ej längre var den lättskrämde gosse, som för några år sedan, klappade dock hans hjärta ganska oroligt, då sista skymten af hans ressällskap försvann i fjärran och han blef kvarlämnad ensam vid foten af de skogbeväxta höjder, som begränsade hans fädernebygd. Redan i markgrefskapet Bayreuth, hvarigenom färden hittills gått, hade man haft tillfälle att se mer än nog af krigets elände; men i hvarje härberge talades om den ännu ohyggligare förödelse, som svensk-

arne anställt i Sachsen. Från trupper var trakten för närvarande fri, enär kriget under de senaste åren företrädesvis rasat vid Rhen och i Nordtyskland, men desto farligare voro för en ensam vandringsman de roflystna röfvarband, som ströfvade omkring öfverallt. Hans hade dock med sig en god följeslagare, den starke Guden, och i fast tillit till honom vandrade han snart med raska steg sin väg framåt. Den smala gångstigen var nästan öfverväxt med busksnår, ett tydligt bevis att den ej varit befaren på långa tider. Med möda och besvär uppnådde ynglingen krönet af höjden, hvarifrån man hade en tämligen vidsträckt utsikt öfver det kringliggande landet.

O, hvilken sorglig syn! Berg och dalar, skogar och betesmarker tedde sig i behaglig omvexling, men allt ödsligt och i lägervall. Hur lifligt måtte det ej ha tillgått förr vid denna årstid på åker och äng — nu var allt såsom utdödt.

Med tungt hjärta fortsatte Hans sin väg nedåt dalen. Ett par, tre förfallna byar passerade han utan att påträffa en enda människa, intet annat var att se än spåren af ohejdad förstörelselusta. Själfva träden, både de som tjänat till prydnad och till nytta, voro nedhuggna och lågo förtorkade på marken. Och hvad hade det blifvit af den idoga landtbefolkning, som en gång haft sina trefna hemvist här? En och annan hade visserligen varit nog lycklig att med några i hast sammanrafsade bohagsting komma undan, men de flesta hade nog fallit offer för farsoter eller dukat under för hungerns kval eller på grymt sätt blifvit mördade af de förvildade soldaterna. Utan väg eller stig, genom törnsnår, tistlar och stenrös, genom af vårfloden uppsvällda bäckar, vandrade Hans vidare och upptäckte ändtligen vid nattens inbrott en ensam koja, hvarifrån rök uppsteg. Dit styrde han sina steg. En liten täppa rundt om kojan var nödtorftigt upphackad och besådd; ett stycke längre bort syntes ruinerna af en större bondgård. Försiktigt närmade sig Hans den öppna dörren. Där inne var allt tyst,

och ynglingen kunde till en början knappt urskilja något i det mörka rummet. Men plötsligt flammade det till på den lilla härden, där en ålderstigen, torftigt klädd man i detsamma antände en risknippa.

"Käre vän," började Hans, "låt mig få hvila öfver natten ier koja."

Gubben ryckte förskräckt till och vände sig om.

"Hvad hör jag — en människostämma," mumlade han, "och en mild, vänlig människostämma, en sådan har jag inte hört på många långa månader." Och med synbar rörelse hälsade han ynglingen välkommen.

"Jag har inte mer att bjuda dig," sade han, "än värmen från min eld och skyddet af mitt tak, ty den magra rotsoppa, jag stod färdig att koka åt mig själf, är dålig kost för en ung mage. Men säg mig, min son, hvarför färdas du ensam genom detta usla land?"

I få ord förklarade Hans för gubben ändamålet med sin resa och tillade: "I min ränsel har jag ännu så mycket bröd och kött kvar, att jag kan dela med mig åt er, och det är inte mer än rätt och billigt, då ni låter mig dela ert husrum. Låt mig blåsa upp elden och spara inte på bränslet; innan jag går vidare i morgon bittida, skall jag hämta en stor knippa från skogen."

Snart sutto båda på bänken vid spiseln. Hans nödgade den gamle mannen, som såg ytterligt aftärd ut, att taga för sig af de bästa bitarne och fyllde hans bägare flera gånger med det vin, hans reskamrater skänkt honom vid afskedet. Gubben blef dock snart mätt, och sedan han tackat för den sällsynta välfägnaden, sade han:

"En sådan gäst som du hade jag i sanning inte väntat. Tjufvar, röfvare, våldsverkare och mördare ha i åratal varit de enda, som gästat här. Såg du ruinerna i närheten af denna koja? Där stod ännu för två år sedan min vackra gård. Tomt och fattigt var det visserligen redan då därinne, men en son

och en dotter, en måg och snälla barnbarn voro mig dyrbarare än alla förlorade ägodelar. Då kom den svåra farsoten och ryckte bort först barnen, sedan kvinnorna. Vi begräto dem bittert, men då svenskarne kommo, tackade vi Gud att han tagit dem undan, så att de icke föllo i deras händer. Min son och måg blefvo grymt mördade, och mig, arme gubbe, pinade de på det grufligaste för att tvinga fram gods och guld och läto mig slutligen ligga såsom död. Då jag återfick medvetandet, voro de borta, gården stod i ljusan låga, och jag hade blifvit en svag, hjälplös krympling, under det jag förut kunde mäta mig med kraftfulla män. Goda vänner i den närbelägna byn ville föra mig med sig till ett annat land, men jag stannade kvar, ty jag skulle endast blifvit dem en börda. De hjälpte mig att få upp denna koja och foro sedan härifrån. Här är jag född och fostrad, här har jag upplefvat gyllene fredstider och fasansfulla krigsår, här vill jag förblifva, tills Gud kallar mig hädan."

"Har ni bott här alldeles ensam hela tiden?" frågade Hans.

"Nej, till en början fanns det kvar en här och en där i byn. De besökte mig ofta och buro till mig litet mat, men slutligen försvann den ene efter den andre, och nu är hela trakten en ödemark. Sedan sistlidne höst har jag inte hört någon annan människoröst än min egen, då jag sjöng min morgon- och aftonpsalm. Men du kan nu vara trött, min son, och behöfver samla krafter till stundande mödor; lägg dig därför till hvila och sof i ro."

Innan Hans bröt upp morgonen därpå, bar han först in en stor mansbörda bränsle, botade några refvor i kojan och lade i hemlighet sin återstående reskost på kistan i vrån samt hällde vin i det lilla lerkruset. Ledsagad af gubbens välsignelser begaf han sig sedan åstad och såg mot kvällen en liten stad framför sig. I närheten af densamma voro några män sysselsatta att plöja en åker, men de arma stackarne hade

måst spänna sig själfva för plogen, ty all deras boskap var bortröfvad eller för nöds skull slaktad. På gatorna var det tyst och mänskotomt, utom framför en bagarbod, där några trasiga barn stodo vid fönstret, med lystna blickar betraktande de framlagda rågbröden, och nu trängde sig kring dörren, då Hans öppnade den för att gå in och fylla sin tomma ränsel. Han köpte ett stort bröd och utdelade det medlidsamt bland den hungriga skaran. Somliga slukade genast i sig den bit de fått och sprungo sin väg, andra kysste ynglingens händer, höllo sig fast vid hans kläder och följde honom ända till det usla härberge, där han ämnade tillbringa natten. I gryningen följande dag fortsatte han sin väg och vandrade ytterligare trenne dagar, utan att något hände honom. Han fann det icke öfverallt lika eländigt som under den hittills tillryggalagda vägen, men han nödgades flera gånger göra långa omvägar för att undvika misstänkt folk eller ligga gömd i småskogen, tills vägen åter var fri. Ofta unnade han sig den glädjen att bespisa hungrande barn eller skänka en tärpenning åt någon sjuk eller ålderstigen.

Så uppnådde han slutligen den gamla ansenliga stad, som låg endast en knapp dagsresa från hans kära Walddorf. Vid stadsporten måste Hans inför beväpnade väktare afgifva noggrann redogörelse för sitt stånd, sin härkomst och sin resas mål, innan han blef insläppt. Många hus lågo i grus och aska, hela gator tycktes vara utan invånare, och till och med där det tillgick litet lifligare, såg man dystra ansikten och tydliga spår af armod. Vid ankomsten till värdshuset inlät sig den språksamme värden genast i samtal med Hans och utfrågade honom ännu nogare än väktarne vid stadsporten. Då han hörde, att ynglingen färdats den långa vägen ända från Nürnberg för att uppsöka sin syster, blef han högligen förvånad och sade medlidsamt:

"Du har en bitter väg för dig, min gosse, och det är föga hopp att du skall finna en enda lefvande varelse kvar

där uppe i bergen. Sachsarne och de kejserlige ha redan under den store konungen sammandrabbat där några gånger, och för två år sedan gjorde svenskarne riktigt rent hus där uppe. Kom för all del tillbaka hit, om du behöfver tak öfver hufvudet; en duglig skomakargesäll finner alltid arbete hos oss, här är stor brist på handtverkare."

Hans sof blott föga den natten, ehuru han var genomtrött. Ack, månne det verkligen stod så bedröfligt till i hans kära hembygd?

Så fort dagen grydde, bröt han upp och följde ett par timmar landsvägen, där han då och då mötte en vandrare eller en forman; sedan tog han af åt berget till, och nu blef trakten alltigenom ödslig. Med möda banade han sig väg genom igenvuxna skogar, besteg höjder och genomvandrade dalar, men utan att påträffa en enda mänskoboning. Ju mera han närmade sig det efterlängtade målet, desto beklämdare kände han sig, och dock skulle han önskat sig vingar för att ännu snabbare hinna det. Slutligen började trakten blifva honom bekant. Där låg den klippa, på hvilken han en gång klättrat upp för att plocka blommor åt Gundel, där slingrade sig den lilla gångstig, på hvilken han ofta vandrat vid sin faders hand; här hade den välvillige gamle skogvaktaren bott, men hans stuga var borta. Nu återstod blott ännu en höjd att bestiga, så skulle byn blifva synlig.

Bakom de sista träden, som ännu skymde utsikten, stannade han och tryckte handen mot sitt häftigt klappande hjärta. "I Guds namn," sade han sakta och steg ut på en framskjutande afsats af berget, hvarifrån en fri utsikt erbjöd sig. Framför honom låg den välbekanta dalen, men af byn syntes inte ett spår. Där nere låg ån, vid hvars stränder han så ofta lekt; där uppe var den skog, vid hvars bryn han den där hemska skräckdagen fallit i soldaternas händer, och där på den låga kullen hade det älskade fädernehemmet och kyrkan stått. Var det möjligt att allt var borta? Efter ifrigt spej-

ande upptäckte han en kvarlefva af kyrkmuren och vid åkanten några lämningar af kvarnen. Öfverväldigad af sorg och smärta stödde han sig mot ett träd och gömde ansiktet i händerna, men fattade sig snart och steg ned i dalen. Här kände han sig till mods som om han trädt in i ett likrum. Svartbrända tomter och några förkolnade bjälkar betecknade de platser, där bondgårdarne en gång stått. Ungskog hade växt upp här och där, och några rådjur betade i det späda gräset, nyfiket betraktande den ensamme vandraren. Nu begaf han sig bort till den kära kullen. Allra först uppsökte han den plats där hans fader utandats sin sista suck, böjde där sina knän och bad länge.

Stärkt och tröstad af böneumgänget med sin himmelske Fader blickade han upp mot den vårligt blåa skyn och sade:

"Om också mitt jordiska hem gått förloradt, så förblir dock det himmelska i evighet, lofvad vare Gud."

Heta tårar runno dock utför hans kinder, under det han i djupa tankar gick omkring och sökte upp de platser, vid hvilka glada minnen från hans barndom anknöto sig. Han kände tydligt igen den plats, där trädgården en gång varit; några hvita narcisser hade blifvit orubbade och stucko upp här och där mellan törnsnår och grushögar; flera stodo redan i full blom. Dessa bröt Hans af och gömde vid sitt bröst, i det han sade för sig själf: "I skolen vara mig en bild af uppståndelsen; så hvita och glänsande skall jag en gång återfinna mina kära." Sedan tog han vägen åt det håll, där Kristoffers gård legat, litet på sidan om byn bakom några höga träd. Där fann han allt i den bedröfligaste oreda, stenar och halfförbrända bjälkar om hvarandra. Till sist, då skymningen redan började falla på, upptäckte han en låg mur och invid den en liten eldstad. Här hade alltså den koja stått, där hans syster i elände och armod haft sitt hemvist; men nu måste hon redan länge sedan vara antingen borta eller död — hvilketdera, månne? Ingen fanns, som kunde svara honom.

Man såg tydligt att kojan icke blifvit nedbränd, utan under tidens lopp förfallit och till sist fullständigt raserats af storm och oväder. Hans fann ännu skärfvorna af en kruka och några murkna eller förrostade kökskärl. Ända hittills hade han hållit modet uppe, men nu greps han af en obetvinglig ängslan i den dödstysta ensamheten. I åratal hade han längtat och trängtat att uppsöka dessa platser, och nu var allt öfvergifvet, allt borta! Skyggt såg han sig omkring; det var redan för mörkt att gå vidare, han måste stanna här öfver natten — alldeles ensam i den mänskotomma ödemarken. Men hör — ett skri! Ynglingen ryckte till; åter och åter förnam han samma klagande ljud. Ack, det var endast ugglor och ufvar, som höllo sin aftonkonsert bland grushögarne. I ett nu prasslade och knakade det i buskarne och någonting susade förbi som den vilda jakten, sannolikt vildsvin, som ströfvade genom skogen, ty djuren huserade nu ostördt där människor fordom haft sina fredliga boningar.

Hans kände en ofrivillig rysning, men öfvervann snart sin fruktan och satte sig på en sten, där han försjönk i djupa tankar. O, hur fåfängligt och förgängligt var ej allt jordiskt! Hur dåraktiga alla som satte sin förtröstan till det, som förgås! Hvilken förfärande makt öfver människorna hade icke Gud i dessa tider förlänat döden! Hvilken hemsk skörd höll ej denne förskräckelsens konung på den arma jorden! Ja, i denna nöd fanns endast en räddare; till honom vände sig ock ynglingen i sin ensamhet. Med sakta, skälfvande röst sjöng han följande sång:

Vi på jorden lefva här
Under döden fångna.
Hvem få vi, som hjälpen är,
Att ej bli färgångna?
O, Herre, dig allena.
Dock må vi sörja bitterlig,
Att vi så förgätit dig.
Helige Herre Gud!

Helige, starke Gud!
Helige, barmhärtige Frälsare!
Du evige Gud,
Låt oss icke falla
I den bittra dödens nöd!
Var oss barmhärtig!

Därpå svepte han in sig i sin kappa och lade sig till hvila på den hårda marken, i vrån mellan eldstaden och muren.

"Här har kanske min syster hvilat mången kall, ruskig vinternatt och i stillhet hoppats på Gud midt ibland vilda, farliga människor," tänkte han, "så vill ock jag anförtro mig åt honom i denna outsägligt bittra ensamhet."

Så fort den första ljusstrimman visat sig i öster, for han upp ur sin oroliga slummer, åt litet af den medförda vägkosten, drack af bäckens vatten och begaf sig sedan nedstämd och sorgbunden på den välbekanta vägen till den lilla staden. Där bodde ju mycket folk, som hade känt och älskat hans fader; själf hade han flera gånger varit där på besök hos den lärde doktor Fabius, för hvilken han hyste stor vördnad. Ännu uppgaf han icke hoppet att i staden återfinna sin syster eller åtminstone erhålla någon underrättelse om henne. Den färdväg, som fordom gick genom skogen, kunde han nu icke upptäcka ett spår af, och han tog flera gånger miste om riktningen i den täta storskogen, så att det var redan långt fram på dagen, innan han slutligen kom ut på landsvägen, där gräset nu ostördt frodades. Han vände sig om för att kasta en blick på den höjd, hvars krön en gång burit det slott som Gundels gudmor bebott, och det förundrade honom ej längre att icke finna ett spår däraf — allt, allt som varit honom kärt, var ju borta, försvunnet. Några trasiga tiggare följde honom efterhängset och läto sig icke ens afspisa med rikliga allmosor. Med stor motvilja nödgades den fridsamme ynglingen till sist draga det korta svärd, som hängde vid hans sida, för att jaga dem på flykten. Det var honom knappt möjligt att känna

igen den lilla stadens omgifning, som i hans barndom förekommit honom så vacker och ståtlig. De härliga vingårdarna, de bördiga fruktträdgårdarna, de trefliga lusthusen voro försvunna, och ingen hade gjort ett försök vare sig att odla eller bygga på nytt.

Och hvem skulle väl också gjort detta? Endast några eländiga gator voro kvar af den prydliga lilla staden; allt det öfriga var nedbrändt och förstördt. Hans trodde till en början att de förfallna husen voro alldeles människotomma, ty det var så tyst, så tyst öfverallt, men slutligen kom han till en liten hökarbod, där groft mjöl hölls till salu. Bodens ägare och ett par kvinnliga kunder betraktade honom med förvåning, då han trädde in och vänligt frågade:

"Kunnen I säga mig, go' vänner, om doktor Fabius bor kvar här ännu?"

"Ja, om vi ändå hade honom kvar," utropade hökaren, "det var en god och bra man. Men kort efter det svenskarne varit här begaf han sig till en aflägsen landsända, dit han blifvit inbjuden af goda vänner. Både han och hans hustru lära nu vara döda, och hans vackra hus är nedbrändt."

"O, hur sorgligt," utbrast Hans. "Hvilken skada på de många dyrbara böckerna, den stora jordgloben och alla de vackra taflorna!"

"Hvad är du för en underlig människa, som klagar öfver böcker och taflor," inföll en man, som under tiden kommit in i boden. "Man kan vara glad om man kommit undan med lifvet. Hvad heter du, och hvarifrån kommer du?"

"Jag är från byn Walddorf här uppe i bergsbygden, men det är nu sju år sedan jag bodde där. I minnens måhända kyrkoherde Trautmann — han plägade ofta besöka er stad — jag är hans son."

"Sju år," upprepade hökaren. "Ja, då var det som eländet började, och se'n blef det bara värre och värre, tills pesten kom och svenskarne. Då gick det så gräsligt till,

skall jag säga er, att det kom oss att glömma allt det föregående. Nu draga vi med möda fram vårt usla lif från den ena dagen till den andra och fråga inte efter det förflutna — det är försvunnet ur vårt minne."

"Men här finns ändå en," inföll hökarens hustru, "som ständigt och jämt talar om den gamla tiden, och jag tycker mig minnas att hon berättat sällsamma ting, som doktorn lär ha sett där uppe i Walddorf, då han var där på sjukbesök under pesttiden."

"Du menar Barbara, doktorns gamla tjänarinna," yttrade en annan, "hon, som miste förståndet af förskräckelse, då svenskarne huserade här. Hvad som hände i går kommer hon inte ihåg, men skräcktiden har hon i friskt minne."

"Ack, fören mig till henne, kära vänner," bad Hans ifrigt. "Min syster har bott i byn tills för några få år sedan, måhända kan den gamla ge mig någon upplysning om henne."

Kvinnorna sågo menande på hvarandra och vinkade åt Hans att följa med. Under vägen berättade de att doktorn velat taga den trogna tjänarinnan med sig, men att hon inte ville skiljas från hemorten. Hon väntade nu att doktorns äldste son, Georg, som hon vårdat när han var liten, skulle komma och hämta henne. Gossen var länge sedan död, men det ville hon inte tro.

Snart stod Hans vid ett torftigt läger i en mörk liten kammare och hade svårt att i den torra, hopskrumpna lilla gumman känna igen doktorns prydliga Barbara, som många gånger vederkvickt honom med mat och dryck. Men hon reste sig hastigt upp, räckte fram händerna mot ynglingen och ropade:

"Min Georg, min käre gosse, det var snällt af dig att komma till din gamla Barbara, hon har väntat på dig så länge."

"Det är inte Georg, Barbara," sade en af kvinnorna, "det är en främmande ung man, Georg är i himmelen."

"I himmelen! Ja, dit ville jag också gärna komma. De äro borta alla, alla — den kära frun och barnen. Endast den stackars gamla Barbara har Gud glömt att hämta till sig!"

Vid dessa ord slog hon händerna för ansiktet och började gråta. Hans satte sig på en stol vid sängen och sade vänligt:

"Gud glömmer ingen, inte dig heller, arma kvinna; han hämtar dig förvisso snart. Säg mig nu, minns du ännu något från den tid, då pesten rasade här?"

"Jag minns alltihop."

"Doktorn ville ju gärna hjälpa folket?"

"Han hjälpte också många, men det var snart förbi. Om morgonen sjuk, om kvällen död — ingenting hjälpte."

"Gick han till de sjuka på landsbygden också?"

"Ja, det gjorde han visst. Jag bad honom många gånger stanna hemma, men han lät inte säga sig, tills han gjorde det där hemska fyndet."

"Hvilket fynd? Säg mig det?"

"I Walddorf, där de hade skjutit pastor Trautmann . . . Men nej, jag talar inte om det för dig, min lille Georg, det är alldeles för hemskt."

"Åh jo, om jag ber dig riktigt väl, så gör du det nog," sade Hans, fogande sig efter hennes föreställning; "inte kan du neka din Georg?"

"Nå, så skall du få din vilja fram då. En adelsman hämtade honom en gång med häst och vagn för att se till de sjuka på hans gods. På återvägen kom det för honom att han borde se efter hur det stod till i Walddorf, där numera endast några kojor funnos kvar. Och hvad tror du han fann där? Ingenting annat än lik och förvridna anletsdrag: de döda kropparne af vilda människor, som farit hädan i sina synder. Hu, jag ryser, när jag tänker därpå! Doktorn och de båda drängarne han hade med sig gräfde en graf och lade allesammans i den. Sedan genomsökte de hvarenda vrå för att se om där fanns någon lefvande varelse kvar. Till sist

kommo de till en afsides liggande koja, uppförd af stenar och öfverskyggad af stora träd . . . men hvarför darrar du så, min Georg?"

"Det är ingenting; fortsätt bara."

"Där fann doktorn," fortfor gumman högtidligt och knäppte ihop sina händer, "en ung kvinna med ljust hår, död och redan oigenkännlig, men hon hvilade ljuft, ty hennes hufvudgärd var en uppslagen bibel, på hvars blad min gode husbonde läste dessa ord:- 'Och Gud skall aftorka alla tårar från deras ögon, och döden skall icke vara mer, icke heller sorg, icke heller rop, icke heller värk varder mer, ty det första har gått till ända.' Sedan togo de den aflidna, lade henne i en särskild graf och läste ett Fader vår öfver hennes stoft. Men du gråter ju, käre gosse, jag borde inte ha talat om det för dig," klagade gumman och strök ömt hans kind.

Hans grät och snyftade så bitterligt, att det gick kvinnorna till hjärtat. "Den döda var helt visst min syster," utropade han, "min kära trofasta syster Greta; ack, om jag hade kommit förr!"

Kvinnorna tröstade honom så godt de förstodo och förde honom ut, ty den gamla hade utmattad sjunkit tillbaka på sitt läger och slumrat in. Där utanför hade några män samlats för att se främlingen, och med dem tillbragte Hans återstoden af dagen samt fick af dem bekräftelse på allt hvad doktorns tjänarinna berättat. De uppmanade honom dock att inte sörja alltför mycket, ty enligt deras förmenande var det ett bevis på en synnerlig Guds kärlek och omvårdnad att han borttagit sina barn före svenskarnes tid, så att de sluppo genomlefva dess fasor.

Innan Hans följande morgon drog åstad, ville han än en gång besöka Barbara och lämna henne en tärpenning, men värdinnan hindrade honom. "Hon behöfver inte mer din hjälp," sade hon; "Gud har i natt hemkallat henne; kvinnorna hålla just nu på att svepa henne."

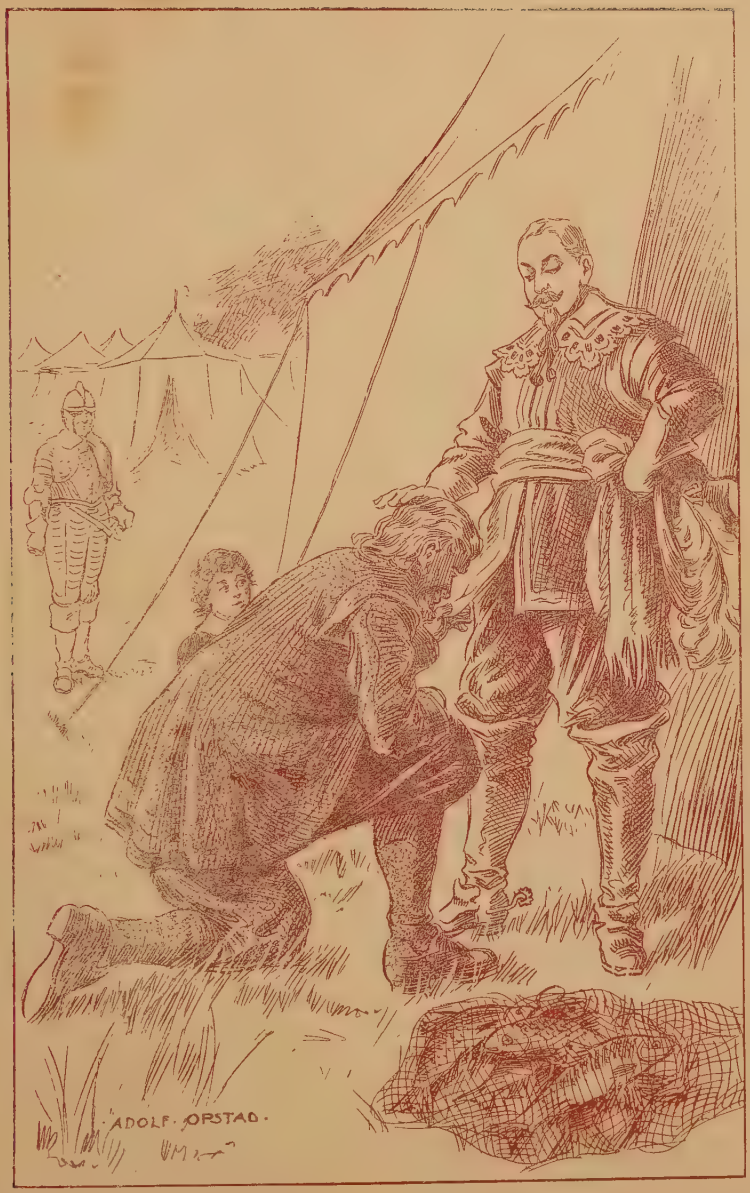

Härvid böjde han knä för den mäktige monarken. Sid. 71

ELFTE KAPITLET.

En gammal kamrat.

Med tungt hjärta lämnade Hans den kära hembygden för att åter uppsöka den stora staden. Där tänkte han stanna någon tid och arbeta i sitt yrke, ty hans penningförråd hade betänkligt smält ihop, och den gyllene nödpenning, som fru Brigitta sytt in i hans tröja, ville han icke röra utan återlämna den till de kära gamla, i händelse han komme tillbaka till dem. Oaktadt alla sorgliga erfarenheter hade dock hans själ så småningom blifvit mera stilla, än den på länge varit. Han visste nu att hemmet var borta, och var fast öfvertygad att den älskade systern hvilade i Guds sköte. Att återfinna Gundel och Martin vågade han ej längre hoppas, och han hade således intet annat att göra än att ensam vandra sin väg till Guds stad, där intet lidande, intet klagorop varder mer. Det långvariga kringirrandet och den bittra hjärtesorgen hade tärt på hans krafter; han gick långsamt och måste ofta hvila. Så satt han en eftermiddag under ett träd vid vägkanten och hade tagit fram sitt nya testamente ur ränseln för att i Herrens ljufliga afskedstal, dem evangelisten Johannes upptecknat, hämta den tröst hvarefter hans trötta själ trängtade. Han var så fördjupad i sin bok att han icke märkte, hur tvenne karlar med misstänkt utseende trädde fram ur en skogsdunge och styrde kurs rakt på honom. De voro väl beväpnade, men deras kläder hängde i trasor, och hår och skägg växte ovårdadt kring deras väderbitna ansikten. Ett ljudligt "hallå" väckte ynglingen ur hans tankar. Med förskräckelse varsnade han de vilda sällarne tätt inpå sig, anbefallde sig i Guds hand och drog sitt svärd.

"Låt den där odugliga tingesten sitta där den sitter," röt

den främste, "och gif oss godvilligt ett par slantar, så ska du få vara i fred för oss."

Hans tog fram sin magra penningpung och kastade den i den framräckta handen.

"Är du präst eller prästkandidat?" frågade de och trädde närmare.

"Nej."

"Nå, skolmästare då?"

"Inte det heller — jag-är rätt och slätt skomakare."

"Inga krumbukter, det säger jag dig, pojke; en skomakare sitter inte vid vägkanten och studerar. Kan du läsa och bedja och sjunga psalmer och tala gudligt?"

"Ja, med Guds hjälp," svarade Hans lugnt.

"Så kom då, vi ha arbete åt dig." Karlarne togo honom, en i hvardera armen, och förde honom genom skogen, långt på sidan om hans mål.

"Jag måste hinna fram till staden före nattens inbrott," förklarade han och sökte lösgöra sig; "låt mig gå min väg i fred."

"Det har ingen brådska," blef svaret, "dit upp går din väg," och därvid pekade de på en förfallen byggnad, som sannolikt varit ett mindre herresäte; ett torn stod ännu kvar, och dit styrde de sina steg. Vid ingången gjorde de halt, och den äldre af karlarne sade: "Där inne ligger en kamrat, som inte kan lefva och inte heller dö; han skriker och jämrar sig i själanöd, vill bedja och kan inte. Vi ha också glömt det yrket för länge se'n; gå du in och tala med honom."

Med en lindrig knuff befordrade de honom öfver den höga tröskeln, och snart förnam han inifrån det svagt upplysta rummet djupa suckar och ett jämmerligt stönande. På en bädd af halm vred sig en stor, starkt byggd karl, liksom i vånda; hans ombundna hufvud hvilade på en fylld säck.

"Har ni fått tag i en präst?" framstönade den sjuke ängsligt.

"Står inte till att snoka upp någon i närheten," brummade den ruskige landsvägsriddaren, som följt Hans in, "och till staden våga vi oss inte, det kunde gälla våra halsar. Men vid vägkanten satt en ung man, som såg så from ut som om han fallit rakt ner från himmelen, och han kan bedja och har en bok också. Där har du honom, jag skulle tro han duger." Sedan han därpå stökat omkring i vrårna en liten stund, gick han ut till sin kamrat med en fullstoppad säck på ryggen.

Kamraten hade under tiden sträckt ut sig i gräset och låg där, hvisslande på en slagdänga.

"Hvad kommer du nu släpande med?" utropade han i vresig ton.

"Håll mun och hör på hvad jag säger," blef det hviskande svaret. "Jag har rafsat ihop det värdefullaste af vårt byte, och det ge vi oss i väg med nu, tycker jag."

"Nej pass, du får allt gå ensam, din ynkrygg," svarade kamraten; "jag öfverger inte vår anförare."

"Du är en dumbom," genmälde den andre; "begriper du inte att han ämnar bli from? När han blir frisk, för han oss tillbaka till vårt regemente, och där vankas det prygel, och så stickas vi in bland det sämsta slöddret — ljusa utsikter, hvasa?"

"Du har rätt, men om han ligger och dör?"

"Så lär inte du kunna göra honom lefvande igen. Han dör för resten inte, säger jag, han har en kropp af järn och stål. Har du sett den där unge mannen i ögonen? Han öfverger inte någon nödställd, det ser man på honom. Jag håller annars inte styft på gudligt folk, men pålitliga äro de, det har jag erfarit. Pojken kommer att vårda vår gamle slagskämpe bättre än vi, låt oss därför taga till benen — vi äro litet för nära staden för att vara säkra."

Kamraten besinnade sig ett ögonblick och sprang därpå upp, utropande: "du har rätt, men jag tycker ändå inte riktigt om det; raska på, innan jag ångrar mig."

Han kastade ännu en blick bortåt tornet, ruskade på sig och skyndade så i väg efter sin kamrat, som redan var ett godt stycke nedför kullen.

Hans hade under tiden tagit plats på golfvet bredvid den sjuke och höll dennes feberglödande hand i sin.

"Säg mig hvad ni har på hjärtat," bad han, "och jag vill, så långt jag förmår och förstår, meddela er tröst."

"Med mig är det ute," stönade den sjuke. "Hur ömkligt att dö så här som en hund! Annat hade det varit, om en krigares död blifvit mig beskärd."

"Gräm er inte däröfver; det betyder ju ingenting på hvad sätt vi dö, endast själen går till Gud."

"Det är just det värsta. Gud skall säga till mig: 'Jakob, du var en gång en redlig soldat, men du har blifvit en stråtröfvare, gå bort ur min åsyn'."

'Käre vän, om ni bekänner era synder, så är det ännu inte för sent. Bed Gud om nåd för Kristi skull. Tänk på röfvaren på korset; kommer ni inte ihåg hur det gick med honom?"

"Alltihop är borta — o mitt hufvud, mitt hufvud! Vatten, vatten, hettan kommer igen!"

Hans såg sig om, fann en tom kruka och skyndade till bäcken, som flöt i närheten. Då han kom tillbaka, låg den sjuke i vilda feberfantasier. Slutligen blef han lugnare. Hans gaf honom flitigt att dricka, talade stilla till honom och strök det orediga grå håret ur hans ansikte. Hade han inte sett detta ansikte förr, ehuru yngre, och ej så vildt och härjadt! Han lade ett nytt omslag på den sjukes panna och betraktade länge de grofva dragen. Då drog ett godmodigt leende öfver det feberheta anletet och liksom i drömmen mumlade den sjuke: "Mer vatten, skrifvar-Hans!" och så somnade han. Men Hans var nära att uppge ett fröjderop, ty nu gick med ens ett ljus upp för honom, hvem han hade framför sig: det var ryttmästarens ridknekt. Han tänkte knappt på att han

funnit honom i sällskap med stråtröfvare; det var ändå en människa, som en gång bevisat honom vänlighet och som han höll hjärtligt af. När den sjuke efter en kort slummer vaknade upp vid sans, blef det ett gladt igenkännande.

"Gud vare tack att jag har dig här, Hans; jag har tänkt på dig många gånger under de senaste dagarne. Käre, visa nu mig, gamle syndare, vägen till himmelen."

"Det vill jag visst, så godt jag kan, min käre gamle Jakob," försäkrade Hans.

"Men hvar hålla båda mina kamrater till? Gå ut och säg till dem, att de traktera dig med korf och bröd och en klunk vin; sådant ha vi i förrådet, det vet jag."

Hans gick, men kom snart tillbaka med detta besked:

"De äro borta, det är tyst och tomt öfverallt."

"De kanaljerna, ha de verkligen öfvergifvit mig! Nå ja, lika godt, då är jag dem kvitt. Sök där borta i vrån, där är vårt skafferi."

"Där finns ingenting," rapporterade Hans.

"De ha alltså tagit det med sig, de bofvarne. Stackars gosse, det blir väl ingen annan råd än att du och jag få svälta så länge; men du öfverger mig väl inte, åtminstone inte i natt?"

"O nej, jag öfverger er aldrig, och svälta behöfva vi inte heller, jag har bröd för ett par dagar i min ränsel."

Jämte detta förråd funno de vid noggrannare undersökning en liten påse mjöl och ett stycke rökt kött, som rymmarne kvarlämnat.

Nu kommo ensliga, svåra men dock lyckliga dagar för Hans. Den gamle ridknekten var mycket sjuk. Utom såret i hufvudet hade han fått en kula i vänstra armen, och hela hans kropp skakades af våldsam feber. Hans vårdade honom så godt han förstod, och erfor så småningom hvilka öden den sjuke genomgått, sedan de skildes från hvarandra.

Kort efter härens aftåg från Nürnberg hade han i en träffning blifvit tillfångatagen af de kejserlige och instucken i deras leder. Till en början hade han endast motvilligt fogat sig i den tvungna tjänsten, men när han sporde att det efter den svenske konungens död inte tillgick stort bättre bland hans trosförvanter än bland de kejserlige, gaf han sig till freds. De grymheter, som det till förtviflan drifna folket begick mot soldaterna, så ofta dessa föllo försvarslösa i deras händer, förbittrade småningom äfven den annars så godmodige mannens sinne, så att han slutligen liksom hans kamrater ansåg hvarje bonde och borgare för sin fiende. Så hände sig en dag att han, sårad och trött, somnade vid lägerelden; när han vaknade var han ensam. Truppen hade aftågat och han kunde icke upphinna den. Med stor svårighet släpade han sig framåt och undgick med knapp nöd hungersdöden och hämdlystna bönders grymma händer, tills han slutligen inuti skogen träffade på en liten skara soldater, som öfvergifvit sitt regemente och på egen hand sökte byte. Några af dessa var han bekant med och de behandlade honom väl, gåfvo honom mat och skötte om hans sår. Enär han var äldre än de öfriga och känd såsom en tapper och klok karl, valde de honom snart till sin anförare. Nu hade han redan ett par år ströfvat omkring med dem, och om han än icke med egen hand mördat värnlösa och pinat oskyldiga, så hade han dock ej kunnat afhålla sitt folk därifrån. Flera gånger sade han sig vara fast besluten att öfverge dem, men låtit öfvertala sig att stanna kvar. Så gick det med många i dessa sorgliga tider. Såsom redliga soldater hade de dragit ut i kriget, men så småningom blifvit stråtröfvare för att hålla hungern från lifvet.

För ungefär fjorton dagar sedan hade ridknektens band uppgjort att öfverfalla ett herresäte på andra sidan staden, men deras plan blef upptäckt, och en mängd beväpnade tjänare gjorde så tappert motstånd att angriparne måste fly. Alla undkommo helskinnade utom Jakob, som fick en kula i armen

och ett duktigt hugg i hufvudet. Hans trolösa folk skingrade sig åt alla håll; blott två af dem vände tillbaka, lyfte upp sin halfdöde anförare och släpade honom till detta torn, som de inredt till ett smyghål åt sig. Under det han låg där, plågad af fruktansvärda smärtor, vaknade hans samvete, som aldrig varit fullkomligt döfvadt. Det vilda lif han fört de sista åren och de ogärningar, hvari han varit delaktig, stodo nu som skräckbilder för hans själ. Han drog sig till minnes sin långa tjänstetid hos den fromme ryttmästaren; han tänkte äfven på den fridsamme gossen, han haft under sin tillsyn och som han på sitt vis hållit af. De voro nu båda två saligen hädangångna, trodde han, men själf måste han ömkligen fara till helvetet, skuldbelastad som han var. Dag för dag växte hans ångest, han ville bedja, men kunde icke, han försökte erinra sig några af de dyrbara skriftord han hört medan tukt och gudsfruktan ännu härskade inom hären, men allt var såsom utplånadt ur den okunnige mannens minne. Slutligen bad han sina kamrater, som just inte voro några synnerligt tålmodiga sjukvårdare, att skaffa honom en präst från närmaste by, på det han skulle få bikta sig och finna hjälp i sin själanöd. De voro inte vidare hågade att fullgöra detta uppdrag, ty de vågade ej visa sig bland folk, och därtill var det långt till närmaste by. Deras belåtenhet var därför stor, då Hans föll i deras händer; hans snygga, mörka kläder och allvarliga väsen gjorde, att de verkligen togo honom för en prästkandidat eller skolmästare.

Med stort tålamod och saktmod umgicks ynglingen med den ängslade själen. Han mottog bekännelsen af allt, som tryckte den arme mannens samvete, ehuru han därvid ofta genomilades af en rysning. Hans förteg icke att det var svåra, himmelsskriande synder, Jakob gjort sig medskyldig i, men framhöll därjämte Guds outsägliga nåd och Kristi blod, som renar från alla synder, och föreställde honom gång på gång, hurusom Frälsaren ännu aldrig kastat ut någon syndare, som

i botfärdighet och tro kommit till honom. Gud gaf ock sin välsignelse till den fromme ynglingens ord och böner, så att den sjuke slutligen kunde fatta tröst och blifva lugn.

"Hans, du är en ängel, sänd till mig af Gud," sade den gamle ridknekten; "nu vill jag gärna dö, ty jag vet att Herren Jesus skall taga också mig, arme röfvare, med sig till paradis."

Men Jakob dog icke. Sedan Hans vårdat honom en veckas tid och deras lilla munförråd var förtärdt till sista biten, hade hans starka natur öfvervunnit sjukdomen. Febern hade gifvit vika och såren begynte läkas.

Den kraftfulle mannen hade dock blifvit svag som ett barn, och Hans var ganska medtagen af brist på närande föda. Då tog ynglingen fram ett af de insydda guldmynten, gick till staden, där han lyckades slippa in, och omtalade för sin välvillige värd att han ute i skogen träffat på en gammal vän, sjuk och sårad. Värden försåg honom med kost för en vecka, och efter denna tids förlopp begaf sig Hans med sin forne läromästare, som han ledde, såsom man leder ett barn, på väg till staden. Det tog lång tid, innan de hunno dit, men ändtligen framkomna erhöll ridknekten ett rum och en bädd hos den ofvannämnde värden, under det Hans skaffade sig arbete i en skomakareverkstad och därigenom på ärligt sätt uppehöll både sig själf och sin gamle vän. Den säck med röfvadt gods, som i tornet tjänat den sjuke till hufvudgärd, kvarlämnade de därstädes, och den fyllda penningpung, Jakob bar i fickan, tömde de i fattigbössan vid porten.

Efter ännu några veckor var den gamle soldaten fullt återställd, ehuru armen var stel och hufvudet svagt, så att han för alltid var oduglig till krigstjänst. Han hjälpte till med litet af hvarje på värdshuset, men kände det trångt och otrefligt i staden. Hans fann sig inte heller väl därstädes, ty hans arbetskamrater voro råa och mästaren själf ingen Berthold. Då han såg att hans gamle vän nu var frisk och kunde

reda sig själf, beslöt han att så fort sig göra lät vända tillbaka till Nürnberg och hädanefter anse denna kära stad såsom sin hemort. Det föll sig dock litet svårt för honom att meddela ridknekten denna plan, ty den gamle var så fäst vid honom och satt hvarje kväll otåligt väntande på honom utanför värdshusets port. Men en dag gick det så groft till i verkstaden, och den fromme ynglingen förhånades på ett så afskyvärdt sätt, att han kastade ifrån sig verktygen och sade upp sin plats. I upprörd sinnesstämning ankom han till värdshuset och tillkännagaf utan omsvep för Jakob att han dagen därpå ämnade bege sig å väg till Nürnberg för att icke mer återkomma. Det blef en gruflig jämmer, men Hans stod fast vid sitt beslut och gick tidigt till sängs. Under sömnen visade sig ånyo för honom samma drömsyn, som han hade haft året förut i Nürnberg, men denna gång urskilde han tydligt Gundels anletsdrag. Stilla och omstrålad af ett rödaktigt skimmer stod hon där och såg så sorgset bedjande på honom. Vid uppvaknandet försökte han slå drömmen ur hågen och började rusta sig till affärden, men det var som om någon hållit honom tillbaka, han kunde ingenting företaga. Snart vaknade äfven Jakob och uppstämde på nytt en klagovisa.

"Om du beger dig härifrån, Hans, så följer jag med. Jag går till det härliga Thüringen, till härtigdömet Gotha; där har jag i mina barnaår tjänat såsom herdegosse och sedan såsom dräng hos ryttmästarens broder, som är en hederlig landtjunkare. För ett år sedan sporde jag att hans präktiga egendom hittills sluppit undan förödelsen och att han själf ännu är vid lif och i ganska goda omständigheter. Han kör nog inte gamle Jakob på porten, och här håller jag i alla fall inte ut, det är som att vara i fängelse."

"Det gör du rätt i, Jakob, att du tänker slå dig ned i hembygden," sade Hans; "Gud låte det lyckas bättre för dig än för mig. Men ensam kan du inte gå, så svag som du är. Jag går med dig; jag har en förkänsla af att jag ännu inte

skall tillbaka till Nürnberg, att någon väntar på mig annorstädes ute i världen.''

Den gamle mannens glädje och tacksamhet gjorde ynglingen fullkomligt förvissad att han slagit in på den rätta vägen, och blott några timmar senare anträdde de färden.

''Hans, det är en gåfva af Gud att du går med mig,'' sade ridknekten, ''inte för min svaga kropps skull — jag skulle väl hjälpt mig fram, är ju van att slita ondt — men såsom jag en gång var din läromästare i ridkonsten, så är du nu min i en vida högre konst.''

Så var det. Under det de gingo där ensamma framåt på de ödsliga vägarna, lyssnade den gamle som en lärjunge, då ynglingen förtäljde om de underbara Guds gärningar, som äro upptecknade i bibeln, och framför allt om Frälsaren, som tar emot syndare. Det gick inte fort för dem att komma framåt, och de foro ganska illa i de förödda landsdelarna. Men efter några dagar kommo de till bättre trakter. Kriget hade visserligen rasat äfven där, men befolkningens mod var ej så fullständigt brutet, och de män, som sutto vid styret i landet, sörjde på ett förträffligt sätt för att de fattiga fingo understöd i penningar och utsädeskorn, på det de förstörda byarna skulle kunna uppbyggas ånyo och åkerbruket upphjälpas. De båda vandrarne kunde sålunda ofta få hvila ut ett par dagar hos gästvänligt folk. Jakob plägade då sträcka ut sina trötta lemmar i skuggan af ett träd, medan Hans hjälpte bönderna i arbetet, antingen på åkern eller vid deras nybyggnader, för att såmedelst godtgöra dem för husrum och föda. Ehuru Hans sörjde mycket öfver den kära systern, var han dock vid godt mod och full af tillförsikt. ''Gud har visat mig att min vandring icke var förgäfves,'' tänkte han; ''jag fick ju hjälpa gamle Jakob — hvem vet hvad han ännu har i beredskap åt mig.''

Utan synnerliga missöden men alldeles uttröttade ankommo de till härtigdömet Gotha, och snart kände ridknekten igen

vägar och stigar. Deras ögon möttes nog äfven här af mången sorglig syn af förödelse och djupt armod, men den stackars Jakob jublade dock högt, när hans födelseby slutligen kom i sikte. Den var liten och oansenlig och hade ingen kyrka; kyrkbyn låg en god timmes väg därifrån på andra sidan berget. Ungefär midt emellan de båda byarne låg det herresäte, dit de ämnade sig, och dit styrde de båda trötta vandrarne allra först sina steg. Slåttertiden var inne och på en stor äng gick en hel hop folk och afmejade gräset. Tre beväpnade ryttare redo i sakta skridt rundt om arbetsfältet, ty i dessa tider var det ej rådligt att lämna arbetsfolket utan väpnadt skydd.

"Se där, Jakob, se!" utropade Hans. "Om jag inte visste att vår käre husbonde vore i himmelen, skulle jag påstå att det är han, som rider där borta i skogsbrynet."

Jakob, som icke hade så skarp syn, kunde ännu ingenting urskilja, men han påskyndade sina steg och utropade snart:

"Nu ser jag honom också, det är herr Reinhart, ryttmästarens broder."

Med lyftadt vapen red godsägaren de båda främlingarne till mötes, men såg snart att han af dem ingenting hade att frukta.

"Käre herr Reinhardt," började Jakob ödmjukt, "känner ni inte igen mig? Jag är gamle Jakob, som varit i er tjänst först såsom vallgosse, sedan som dräng, ända tills jag drog ut i kriget med er herr broder, ryttmästaren."

"Hvarpå skall jag känna igen dig?" frågade godsägaren misstroget. "Nu för tiden stryker mycket opålitligt folk omkring i bygden och söker under allehanda bedrägliga förevändningar vinna ingång i husen."

"Ädle herre," utlät sig nu Hans, "jag kan intyga att denne man är er aflidne broders ridknekt. Han hade mig om hand en längre tid, då ryttmästaren af barmhärtighet upptagit mig."

"Hvad heter du?" sporde herr Reinhardt.

"Hans Trautmann," svarade ynglingen, i det han frimodigt mötte den stränge herrns forskande blick.

En stor hund, som hållit till bland slotterkarlarne, kom nu fram till de samtalande och undersökte nogsamt de båda främlingarne. Plötsligt hoppade han upp på ridknekten, viftade ifrigt på svansen och slickade den gamles händer.

"Björn känner igen mig," yttrade Jakob klagande, "men herr Reinhardt har glömt mig."

Då räckte godsägaren honom handen och sade:

"Nej, nu känner jag också igen dig, och du är välkommen i mitt hus. Och äfven du, Hans Trautmann, är ingen främling för mig, ty min broder skref en gång i ett bref mycket godt om dig. Gifve Gud att han fått återvända hem med eder. Men kom nu in, ni kan behöfva något att vederkvicka er med."

Det såg ödsligt ut i de stora rummen på herrgården, ty allt, som icke var väggfast, hade först de kejserliga och sedan svenskarna rofvat till sig, men den hade mat och dryck att bjuda på och tak öfver hufvudet, och det var allt hvad de trötta vandrarne behöfde.

Många dagar hade icke förgått, förrän Hans tillvunnit sig herr Reinhardts bevågenhet i lika hög grad som fordom hans broders, och gång på gång måste han berätta allt hvad han visste om denne. Jakob höll sig anspråkslöst bland tjänarepersonalen och gladde sig åt den heder, som vederfors hans forne lärjunge. Småningom började han ock lägga hand vid arbetet, så mycket hans stela arm tillät.

Så kom söndagen. Vid herr Reinhardts sida fick Hans rida öfver till kyrkbyn, och det var med rördt och tacksamt hjärta han trädde in i den enkla kyrkan, där han fick sin plats bakom herrgårdsbänken. Då sången började, kunde han icke återhålla sina tårar; allt erinrade honom så lifligt om gudstjänstfirandet i hans egen, nu ödelagda fäderneby. Efter gudstjänst-

ens slut tog herr Reinhardt sin unge gäst med sig till prästgården, som först nyligen blifvit återuppbyggd och ännu var blott nödtorftigt försedd med bohag. Pastorn hade dock lyckats rädda undan några af sina dyrbara böcker, och dessa utöfvade synbart en stark dragningskraft på Hans. Medan de båda herrarne samspråkade om åtskilligt, som icke var af intresse för ynglingen, slog denne sig ned vid en bok, som låg uppslagen på bordet, och var snart så fördjupad i den, att han hvarken såg eller hörde något annat. Slutligen bröt herr Reinhardt upp, men pastorn bad, att Hans skulle få stanna kvar ett par dagar. "Han synes ha mera lust att studera än att äta och dricka," anmärkte han, "ty boken slukar han, men det lilla vinkruset har han låtit stå orördt. En sådan gäst har jag inte haft på åratal."

Hans stannade alltså kvar i prästgården, fick läsa så mycket honom lyste och hjälpte för öfrigt till med hvarjehanda både inomhus och i trädgården. Slutligen ansåg han sig dock icke längre kunna taga sin värds gästfrihet i anspråk. "Det är inte tillbörligt, käre herr pastor," sade han, "att jag sitter här sysslolös och äter ert knappa bröd; det är hög tid, att jag tar till mitt handtverk igen."

Pastorn, som ofta samtalat med ynglingen och märkt hans goda begåfning, svarade efter något betänkande: "Min käre broder, handtverket är visserligen ärligt och godt, men mig synes, som vore ni inte ämnad för detsamma. Jag tror inte ni blir uppblåst, om jag säger er, att det väckt min förvåning att höra, hur väl bevandrad ni är i Guds ord och äfven i en hel del allmännyttiga kunskaper. Det är en lust att höra er läsa och sjunga, och ni har också en vacker, redig handstil. Skulle ni inte vilja bli skolmästare?"

"Ack, herr pastor," svarade Hans rodnande, "ni har träffat min djupaste hjärteönskan, men jag är alltför ung och okunnig att undervisa andra."

"Ingalunda," genmälde pastorn, "Gud har låtit er ge-

nomgå sin korsskola, och där kan den, som är tålig, lära mycket. Herr Reinhardt är af samma åsikt som jag; vi talades just vid härom i går afton. Här har inte på flere år hållits skola, och jag har själf tyvärr föga tid att ägna åt ungdomen, enär jag måste förkunna Guds ord i en mängd byar, som sakna själasörjare. Ni har kommit hit såsom sänd af Gud, och jag ber er på det bevekligaste: stanna här och antag er de arma små, som växa upp såsom vilda träd, utan tukt och utan undervisning. Men ni måste bereda er på tungt arbete och ett sparsamt bröd, åtminstone i början; Gud skall dock förvisso löna er."

Hans tänkte på de ord mäster Berthold sagt honom i afskedsstunden, att han icke finge undandraga sig att arbeta i Guds rike, och gick med glädje in på pastorns förslag.

Påföljande söndag tillkännagaf denne, att han lyckats erhålla en skolmästare, och uppfordrade bönderna att reparera det illa medfarna skolhuset, på det att undervisningen måtte kunna börja, så fort den klena skörden blifvit inbärgad. Efter gudstjänstens slut gingo några fram till Hans och skakade hand med honom samt lofvade att efter förmåga bidraga till hans underhåll; andra däremot knotade öfver den nya pålagan, förmenande att de inte hade nog för sina egna behof, än mindre till underhållande af en skollärare.

Hans började nu med nit och ifver förbereda sig för sitt kall. Han läste och skref med outtröttlig flit, åtföljde pastorn på dennes ämbetsförrättningar och gaf noga akt på hur han utlade katekesen för de enfaldiga; men framför allt bad han Gud om ett kärleksfullt, tålmodigt hjärta och om vishet att rätt utöfva sitt kall. För att under tiden kunna äta sitt eget bröd arbetade han träget och uthålligt på de fält, som folket med otrolig möda detta år lyckats bruka upp. Det tyckte bönderna om. "Vår nye skolmästare är ingen stugusittare," sade de sins emellan, "han kan röra sina händer och kommer inte att falla oss till last."

Så snart Hans fått sin lefnadsbana utstakad, skref han ett långt bref till mäster Berthold, hvari han omtalade allt hvad han upplefvat, och utbad sig hans välsignelse till det svåra kall, som blifvit honom anförtrodt. En budbärare från herr Reinhardt bar detta bref till en köpman i Gotha, som årligen besökte Nürnberg, och det föll sig så väl, att denne just då stod färdig att anträda resan dit. Sedan den beklagligtvis mycket klena skörden i slutet af augusti blifvit inhöstad, hade Hans redan sin gamle mästares svar i handom, och hans hjärta stärktes af dess kärleksfulla och uppmuntrande innehåll. Åt den drömsyn, som ännu visade sig för honom en och annan gång, ägnade han nu mera ingen allvarligare tanke. Den uppkom nog däraf, menade han, att han saknade sina kära syskon så djupt. Sin syster Gundel trodde han sig aldrig få återse på jorden.

Det var en klar sensommardag, då den unge skolmästaren flyttade in i sitt nya hem. Det lilla huset, uppfördt af korsvirke och lera, innehöll blott ett enda rum, som måste göra tjänst både såsom skolsal och boningsrum. Herr Reinhardt hade låtit sätta in en säng, ett bord, ett par trästolar och en kista, pastorn förärade honom ett litet skåp och lade däri en bibel jämte några andra böcker samt skrifmaterialier. På bänken vid spiseln stodo ett par kokkärl och en vattenkruka, hvilket utgjorde skolmästarens hela köksattiralj. Bönderna hade slagit ihop några klumpiga bänkar och inhägnat en liten trädgårdstäppa, på det han skulle kunna odla några köksväxter för eget behof. För mäster Bertholds andra guldmynt, som denne på inga villkor ville taga tillbaka, hade Hans skaffat sig ett skomakarbord jämte nödiga verktyg och litet läder, ty de flesta skollärare då för tiden voro nödsakade att vid sidan af sitt egentliga kall drifva något handtverk.

Sedan pastorn med några vänliga ord öfverlämnat det nya hemmet åt Hans och denne blifvit ensam, var hans första göromål att tacka Gud för de rika gåfvor, han beskärt ho-

nom. Hvad som skulle förekomma oss nutidsbarn såsom verkligt armod, syntes den förnöjsamme ynglingen vara verkligt välstånd. Han hade ju tak öfver hufvudet, mat och dryck och fullt upp med arbete — hvad ville han mer begära? Men snart drog en skugga af vemod öfver hans glädjestrålande ansikte, och han satte sig vid bordet med sänkt hufvud och tårskymd blick. "Ack, om jag nu hade min kära syster Greta här," tänkte han, "hur prydligt skulle hon inte hålla mitt lilla hem, och så skulle hon hjälpa mig att undervisa flickorna och fostra dem till dugliga kvinnor. O, min älskade syster, hvarför skulle du nödgas dö så ensam och öfvergifven!"

Arme Hans, du behöfver ej sörja, det var ej din Greta, som låg död i den usla kojan, det var den stackars Marta, hvars trötta själ efter ett vildt syndalif till sist funnit hvila genom ordet om den frälsare, som icke kastar ut någon, som kommer till honom. Ja, käre Hans, om den friska vind, som blåste öfver stubbåkern, kunde burit till dig ljudet af de klocktoner, som i denna stund klingade så gladt och festligt ej synnerligen långt bort, skulle det varit ljudet af Gretas — bröllopsklockor!

TOLFTE KAPITLET.

En sällsam bröllopsgäst.

Efter en mödosam och farlig färd anlände slutligen Andreas och Greta välbehållna till skogskvarnen i Thüringen år 1634. Under vägen hade Andreas tillfällen nog att enligt sitt löfte till fadern taga vara på flickan såsom sin ögonsten. När hennes krafter icke längre räckte till för den tröttsamma vandringen till fots, lejde han ett åkdon för en kortare vägsträcka; en annan gång åter kunde en välvillig forman låta

båda två sitta på sin med lådor och säckar lastade forvagn. Men upptäckte ynglingens spejande öga annalkande krigsfolk, så uppsökte de skyndsamt en undangömd plats i skogen och vågade sig ej fram, förrän vägen var fri. När de nödgades hvila öfver natten under bar himmel, hvilket de ofta föredrogo framför de osäkra härbergena, sof Greta godt på den mjuka stråbädden, medan Andreas vakade för att afvärja hvarje fara från henne. De bådo ock flitigt till Gud om hans heliga änglars beskydd, hvarförutan de aldrig skulle nått sitt mål. Det förundrade Greta nästan lika mycket som en gång lille Martin, att världen var så stor och vid och att den ena bergskedjan efter den andra framträdde i fjärran. Hon tyckte, att när de vandrade så vida omkring, borde hon träffa på sina syskon, men hur ifrigt hon än spanade efter dem, var det alltid lika förgäfves.

Andreas' återkomst till skogskvarnen hälsades med glädje; de hade icke funnit någon, som kunde ersätta honom, och arbetet låg därför nere. Äfven Greta blef vänligt mottagen, ty mjölnarhustrun, hvars krafter blifvit mycket medtagna genom de farligheter och den ständiga ångest kriget haft med sig, längtade efter en pålitlig tjänarinna. Greta satte sig snart in i de sysslor, som fordrades af henne, och skötte sitt arbete troget och villigt, om än till en början sorgen öfver den förlorade hembygden tärde på hennes sinne. Hon fäste sig dock snart vid det välvilliga gamla paret och trifdes godt med det välordnade hushållet, den välskötta trädgården och de välfödda kreaturen i stall och ladugård. Den brusande bäck, som flöt fram tätt bakom byggningen, erinrade henne om hemmet, och kvarnhjulets klapprande var i hennes öron hemtreflig musik. Ej långt från gården låg skogen, som drog sig uppåt ett berg, men träden här voro mycket resligare och vackrare än i hennes hembygds skogar, och här och hvar växte ymnigt med skogsbär. För Greta var denna fredliga omgifning en ljuflig hvila efter allt det fasansfulla, hon upplefvat. Snart

nog blef ock hennes hjärta stilla och fylldt af tacksamhet och glädje. Hushållet skötte hon, som om det hade varit hennes eget. Den naturliga följden häraf var den, att mjölnaren och hans hustru höllo henne så kär som en dotter och välsignade den dag, då hon kom i deras hus.

Men den tiden förunnades det sällan någon att länge fröjda sig åt hvilan. Redan samma år inträngde en skara kroater i denna hittills förskonade nejd, och de förskrämda invånarne flyktade inåt skogarna, som lyckligtvis erbjödo många säkra, otillgängliga gömställen. Den stora osäkerheten hade gjort folk vaksamma, och sällan förgick någon dag utan att Andreas begaf sig upp på det närbelägna berget för att bespeja den kringliggande trakten. Han fick därvid en dag syn på uppstigande rökpelare och hörde det aflägsna dånet af stormklockorna, som manade folket till flykt, och skyndade genast att föra Greta och mjölnarhustrun i säkerhet till en undangömd klyfta, som redan i förväg blifvit utsedd för detta ändamål. De båda kvinnorna förde med sig så mycket de orkade bära af det värdefullaste bohaget och drefvo de bästa korna framför sig. Männen följde efter, sedan de gömt undan allt hvad de kunde af det kvarlämnade. När de efter dagar och nätter af ångestfull spänning återvände till kvarnen, funno de visserligen det kära hemmet sköfladt och allt, som ej var väggfast, bortfördt, men våldsverkarna hade dock denna gång underlåtit att sätta eld på husen. Deras roflystnad hade sannolikt blifvit tillfredsställd af det myckna redbara bohag och de goda matvaror, de funnit där. I byn hade det gått värre till, men de starka, af sten uppförda husen hade trotsat elden, och mycket undangömdt gods och huld hade folket ännu i behåll, hvadan byns välstånd icke var alldeles omintetgjordt.

Greta och Andreas framlefde efter denna tilldragelse trenne år hos det hederliga mjölnarfolket. Väl trängde äfven till dem ryktet om hur förfärligt Sachsen förhärjats af svenskarne

och pesten, och denna hemska sjukdom bortryckte äfven mycket folk i de närgränsande byarna, men till den fredliga dalen trängde hvarken krig eller farsot. Kringstrykande tiggare förirrade sig visserligen äfven dit, läto sig väl smaka den goda välfägnaden, snattade hvad de kommo öfver och gjorde nog också åtskilligt ofog här och hvar, men i det stora hela anställde de ingen svårare skada.

De båda unga hade hittills umgåtts med hvarandra såsom broder och syster och tillbragt vinterkvällarna under samspråk och sång, medan spinnrockarna surrade. Men småningom förändrades detta förhållande. Greta undvek Andreas, hvar hon kunde, lät ofta sin plats bredvid honom stå tom och drog sig närmare mjölnarhustrun, lagade att hon hade något att syssla med ute, då han var inne, och steg upp så tidigt, att korna redan voro mjölkade, när han kom in i ladugården. Och likväl tycktes hon ej vara missnöjd på honom, ty hon fortsatte nu såsom förut att hålla hans kläder i godt stånd.

Våren 1638 var inne, och Andreas gick på åkern och plöjde. "Greta," sade mjölnarhustrun, "du kan gärna bära ut säcken med utsädeskornet till Andreas och på samma gång taga med dig hans aftonvard." Flickan kastade raskt den tunga säcken på ryggen, hängde matsäckskorgen på armen och gick. Helt nära den plats, där Andreas arbetade, stod en väldig gran, i hvars skugga de förra året många gånger, glada och förnöjda, tillsamman intagit sina enkla måltider. Men i dag ställde Greta endast ifrån sig sin börda, ropade den unga mannen vid namn och begaf sig skyndsamt på hemväg. Han var henne dock för snabb och lyckades taga fatt i hennes förklädessnibb.

"Greta, hvarför går du ur vägen för mig? Har jag förnärmat dig på något sätt?"

"Nej, visst inte, men låt mig nu gå; matmor behöfver mig."

"Var lugn, hon vill dig ingenting just nu; jag har själf

bedt henne skicka dig hit, för att jag skulle få några ord med dig. Kom och sätt dig här bredvid mig såsom i forna dagar och öppna ditt hjärta för mig, du lofvade ju far att ha förtroende för mig.''

Greta satte sig bredvid honom, men slog ned ögonen och knäppte hårdt ihop händerna.

''Greta,'' fortfor ynglingen, ''far uppmanade mig att vårda dig som min ögonsten, och det har jag redligt försökt göra. Men tror du inte, att jag kunde göra det ännu bättre, om du verkligen blefve min ögonsten, det vill säga min älskade hustru, min högsta och bästa jordiska skatt? Jag har älskat dig från första stund jag såg, hur du vårdade dig om min gamle far och hörde hur modig du varit under den svåra tiden. Men då ville jag ej säga något till dig, ty du var ännu nästan ett barn. Det gladde mig när jag tyckte mig märka att du också höll af mig, men på sista tiden har det varit annorlunda. Säg mig nu uppriktigt hur saken står.''

Och därmed lyfte han upp hennes djupt sänkta hufvud och betraktade henne allvarligt och forskande med sina trofasta ögon.

Hon mötte hans blick öppet och frimodigt, lade sin hand i hans och sade sakta: ''Ja, Andreas, jag har dig kär, kärare än något annat på jorden, och vill i Guds namn blifva din hustru.''

Så slöto de båda fader- och moderlösa inför Guds ansikte sitt förbund och glömde i sin stora lycka för en stund all den jämmer de upplefvat. Greta var den, som först återkom till hvardagslifvets bestyr.

''Du måste äta, Andreas,'' sade hon; ''du har arbetat strängt i dag, och jag måste ge kreaturen nattfoder. Jag får väl tala om där hemma, hvad vi uppgjort?''

''Ja, gärna,'' svarade Andreas leende, ''det blir nog ingen öfverraskning för dem. Vi kunna ju följas åt, ty nu taga vi oss fritt för i afton, och i morgon hjälper du mig som förr, eller hur?''

"O ja, mer än gärna, jag är så glad att åter få vara tillsammans med dig."

"Säg mig, hvarför du undvikit mig?"

"Det kan jag säga dig nu. Kort innan din far dog, tog han löfte af mig att jag skulle förtro mig åt dig såsom en äldre bror och hålla mig till dig, och det har jag gjort ända tills för ett halft år sedan, då jag började förstå att jag höll af dig på ett annat sätt och mycket mer än Hans och Martin. Gud allena vet hur kära mina bröder äro mig och hur jag längtar efter dem, men vid tanken på att förlora dig, tyckte jag att jag inte skulle kunna lefva längre. Jag ansåg denna känsla för en stor synd och ville slita din bild ur mitt hjärta — detta var orsaken, hvarför jag undvek ditt sällskap. Men ingenting hjälpte; min kärlek till dig har endast blifvit starkare för hvar dag. Tror du att det är orätt?"

"O nej, min Greta, vi skola älska hvarandra, ty Gud har själf fört oss tillsammans. Jag önskar att jag kunde löna dig för all den trohet du bevisat mina föräldrar i deras öfvergifvenhet. Deras välsignelse skall för din skull hvila öfver oss, det skall gå oss väl, och vi skola länge lefva på jorden, såsom min faders sista ord till oss lydde."

I kvarnen blef det stor glädje öfver de ungas trolofning, och man beslöt att bröllopet skulle firas redan under sommarens lopp. Förberedelserna därtill sattes genast i gång. Mjölnarhustrun skänkte Greta allt det linnegarn, som spunnits under vintern, och byns väfvare förarbetade det till präktigt lärft. Andreas snickrade en kista och målade den i bjärt röda och gula färger; i denna kista skulle bruden förvara sina skatter. Aldrig hade Greta varit så rik, ja hon hade under hela sitt hittills så fattiga lif aldrig sett så mycket glänsande linne eller så många förträffliga klädesplagg, som hon nu så småningom fick lägga ned i sin kista. Mjölnarfolkets godhet och frikostighet rörde henne djupt, och för att visa sin tacksamhet fördubblade hon sin flit och omtanke för husets bästa. Men då den utsatta bröllopsdagen närmade sig, flög ofta en sorgsen skugga öfver det annars så glada ansiktet, och då

hennes Andreas en afton hängde en vacker silfverkedja, som han köpt af en kringvandrande krämare, om hennes hals, brast hon plötsligt i gråt.

"Förlåt mig, kära du," bad hon snyftande; "jag gråter endast därför att jag har det så godt och blir så öfverhopad med gåfvor, och därför att jag är så lycklig med Andreas."

"Ja väl, Greta, men sådant gråter man ju inte öfver," invände hennes trolofvade.

"Jag kan inte återhålla mina tårar, när jag tänker på mina arma syskon, som kanske förgås i hunger och elände, under det jag är så rik, att det kunde räcka till äfven för dem. Det lägger sig så tungt på mitt hjärta, och det förekommer mig som gjorde jag rent af något orätt, när jag fröjdar mig öfver min lycka."

"Min kära dotter," sade mjölnaren tröstande, "du tycker dig vara rik med de få ägodelar du har, men tror du inte att Gud är mycket rikare? Säger han icke: 'Silfret och guldet är mitt.' Han har förvisso äfven gifvit och gifver alltjämt dina syskon deras nödtorft, om de ännu äro vid lif. Skulle han icke höra de böner, du så troget uppsändt till honom?"

"Det är ännu ett, som ligger mig på hjärtat," fortfor Greta, "och det är, att jag så outsägligt gärna önskade att åtminstone en af mina syskon vore hos mig på min bröllopsdag, allra helst min lille Martin. Hur stora ögon skulle han inte göra, om han finge se mig i min granna brudskrud, och hur skulle det inte smaka honom att få en bit med af brudtårtan!"

"Ja, nog vore det roligt, om någon af dina syskon hittade väg till vår fredliga dal," sade mjölnarhustrun, "men det är bäst för dig själf att ej vänta det otroliga."

"För Gud är ingenting omöjligt," utlät sig nu husfadern; "du bör inte beröfva den trofasta systern hoppet om ett återseende. Vid mina sällsynta besök i staden har jag hört talas om hur anförvanter stundom på underbart sätt återfunnit hvarandra. Det är ju alltid så: när Gud låter svåra vredes-

domar gå öfver jorden, bevisar han därunder alltid sina barn en underbar hjälp."

Dessa ord göto balsam i Gretas hjärtesår; hon kysste tacksamt den gamles hand, torkade sina tårar och återtog med lättadt sinne förberedelserna till bröllopet och de mångahanda sysslor, skördetiden hade med sig. Enär det äfven ålåg Greta att ställa i ordning de rum, hon och hennes Andreas skulle bebo såsom gifta, hade hon föga tid öfrig för de utegöromål, som hon annars plägade hjälpa till med. Mjölnaren skickade därför efter sin fjortonårige dotterson Rudolf att gå Andreas tillhanda.

Olyckligtvis blef trakten vid denna tid ånyo hemsökt af kringströfvande marodörer. I byn föröfvades flera våldsbragder — en gård blef till och med stucken i brand — och invånarne i kvarnen voro ängsliga att den med så mycken glädje motsedda bröllopsfesten skulle blifva störd. Efter ett besök hos sina föräldrar i byn medförde Rudolf slutligen den hugnande underrättelsen att ett stort följe beväpnadt slödder aftågat öfver bergen; väktaren, som höll utkik i kyrktornet, hade sett detta.

Men redan dagen efter märkte Greta, att trenne unga höns, som voro afsedda för bröllopsmiddagen, försvunnit, och Rudolf inberättade med stor harm att det bästa päronträdet i trädgården blifvit beröfvadt sina smakliga, ännu halfmogna frukter. Denna kväll löstes den stora bandhunden, på det han skulle kunna hålla bättre vakt om hus och gård. Men tjufvarne, som denna gång knipit en spädgris, hade synbarligen lyckats muta honom, ty man fann honom om morgonen med belåten uppsyn ligga och gnaga på ett hönsskrof. "Det är åtminstone inga soldater," lugnade Andreas det uppskrämda husfolket; "de skulle minsann inte nöja sig med så litet, det måste vara ett tiggarfölje, som gömt sig någonstädes i närheten."

Två dagar före bröllopet bakades bröd och pannkakor

och till sist den väldiga korintkakan, som skulle pryda middagsbordet. Sent på eftermiddagen var alltsammans färdigt och uppradades på det stora slagbordet i dagligstugan under tillsyn af mjölnaren, som slagit sig ned i länstolen. Fönstret åt trädgården stod öppet, och tätt invid detta hade Greta satt korintkakan att svalna. Gubben insöp med välbehag doften af det nygräddade bakverket: så öfverdådigt hade det inte på långa tider tillgått i kvarnen. Men enär han haft litet mer än vanligt att syssla med under dagens lopp, började hans ögon falla ihop, och snart sof han så godt att han snarkade.

Då höjde sig ur de höga hallonbuskarne utanför det låga fönstret ett lurfvigt hufvud, ur ett smutsigt ansikte tittade två skälmaktiga blå ögon fram, tvenne bastanta händer utsträcktes, och i ett nu var den läckra korintkakan jämte det vackra brokiga lerfatet borta. Mjölnaren märkte ingenting, men for förskräckt upp vid det hiskliga oväsen, som uppstod utanför.

"Tag fast, Nero, tag fast!" ljöd Rudolfs stämma, ledsagad af ilsket hundskall, klirrande fönsterrutor och mjölnarhustruns jämmerrop: "Min kaka, min kaka! Greta, Greta, han springer sin väg med kakan!"

Mjölnaren skyndade till fönstret, men i trädgården var det tyst och stilla; han rusade till dörren och fick då syn på en trasig pojke, som i flygande fläng kilade åt skogen med korintkakan i famnen, fatet hade han tappat. Hunden var efter honom i hack och häl. Den lille tjufven gjorde då ett förtvifladt mutningsförsök: han bröt af ett stort stycke kaka och kastade till sin förföljare, men den gången misslyckades det. Rudolf kom nämligen rusande med käppen i högsta hugg och skrek i vredesmod: "Tag fast, Nero, tag fast!" Då högg hunden tjufven i benet, hvarvid denne med ett högt skri störtade till marken. Rudolf slog honom af alla krafter, men den rara bröllopskakan låg i många bitar i gräset. I

detsamma small ett skott mellan de täta stammarne i skogen, och en kula susade genom luften, dock utan att träffa någon.

Under tiden hade Greta, som sysslat i de öfre rummen, äfven infunnit sig på olycksplatsen. Knappt hade hon förnummit kaktjufvens jämmerrop, förrän hennes vrede slocknade. Hon lockade genast bort hunden och ropade till Rudolf att han skulle låta den bitne vara i fred. Hunden lydde genast, men gossen tilldelade den hjälplöse tjufven ännu några duktiga rapp, ty han kunde inte förlåta denne att han stulit de rara päronen.

Nu kom äfven Andreas tillstädes, hvit af mjöldamm efter arbetet i kvarnen. Alla stodo en stund tysta kring gossen, som efter det första jämmerropet förhållit sig alldeles tyst och bitit ihop tänderna för att kväfva sin smärta. Greta var den första som bröt tystnaden.

"Låt oss gå härifrån, innan de skjuta på nytt," sade hon; "kom hit, Rudolf, och hjälp mig att bära in gossen, vi måste lägga honom på en säng, se hur benet blöder."

"I en säng passar inte en sådan snuskpelle," menade Andreas, "en halmkärfve i det tomma stallet är godt nog åt honom." Han lyfte gossen tämligen omildt från marken och bar honom till stallet, där Greta skyndade att laga i ordning en halmbädd; därpå hämtade hon vatten och några linnelappar och öfverlät sedan den smutsige gästen åt Andreas och Rudolf.

Det visade sig nödvändigt att skära sönder pojkens byxor, emedan han utom bettet ofvanför fotleden äfven fått ett vid knäet. Därvid rullade en mängd päron, dem Rudolf ej var sen att plocka upp, ur den rymliga byxfickan, Andreas stoppade på sig den lilla slidknif, som var instucken i gossens bälte. Sedan såren blifvit omsorgsfullt tvättade och förbundna, aflägsnade sig Rudolf, men Andreas drog fram en gammal mjölkpall och satte sig bredvid gossen, som hela tiden iakttagit en surmulen tystnad.

"Hvad heter du, och hvarifrån kommer du?" frågade Andreas.

"Det angår er inte," blef svaret.

"Men jag vill veta det."

"Jag har många namn. Svarta Lisa kallar mig odåga, storätare, trashank, men pojkarne kalla mig Blixt, därför att jag är så flink att stjäla."

"Det har du verkligen visat prof på. Hvad du heter gör mig egentligen detsamma, men jag måste ovilkorligen veta, om du håller till här ensam eller om flera tjufstrykar ligga gömda i närheten. Säg mig detta öppet och ärligt, annars får du med mig att göra. En sådan där pojkbyting som du kan man få bukt på med käppen," och därvid tog Andreas tag i gossens axel och skakade honom så att hans tänder skallrade.

"Släpp mig," skrek gossen, "jag skall inte ljuga för er; det är fegt att ljuga. Där fanns en till."

"En sådan som du?"

"Ja, men mycket starkare. Akta er för honom, det var han som sköt, och han har en skarp knif. Jag hade också en — hvar är den?"

"I säkert förvar; den får du inte än så länge."

"Vänta bara!" hotade gossen och knöt handen, "när jag kommer upp, ska' ni få se på annat."

"Men du kan inte komma upp. Ligg därför vackert stilla och skicka dig väl, så skall det inte gå någon nöd på dig. Är du hungrig?"

"Nej, men törstig."

Hittills hade gossen legat med ansiktet vändt mot väggen, men nu gjorde han helt om och vände det mot mannen, som räckte honom vattenkruset. Det var ett rundt barnansikte, som skulle varit riktigt vackert, om smutsen varit borta och de klara blå ögonen icke blixtrat så vildt. Det tjocka, ljusa håret var tvärklippt öfver pannan enligt svenskarnes sed.

"Du är ingen svensk, det hörs på ditt uttal," yttrade Andreas frågande.

"Nej, men jag tillhör dem; jag har följt med den store konungen, och han har själf talat med mig," förklarade gossen stolt. "Men nu har jag skilt mig från dem."

"Säkerligen till deras stora sorg," skrattade Andreas. "Sof nu, din lille lymmel. Utanför stallet går hunden på vakt, och om du skulle få det infallet att krypa ut på alla fyra, så sliter han dig i stycken, kom ihåg det."

Hunden lät endast med svårighet förmå sig att tillträda sin vaktpost; han hade synbarligen mera lust att ge sig ut i skogen och söka upp den opåkallade skytten. När Andreas kom in i dagligstugan fann han Rudolf, beväpnad med knif och bössa, envist yrkande att få gå ut på spaning efter tjufvarne. Morfadern ville på inga vilkor ge honom tillåtelse därtill. Andreas gjorde processen kort.

"Gif hit bössan," sade han lugnt, men bestämdt. "Vill du nödvändigt göra bruk af knifven, så skär dig en skifva bröd med den och gå sedan och lägg dig. Det vore en oförlåtlig dumdristighet att våga sig in i skogen nu vid mörkrets inbrott. Pojken försäkrar visserligen att där finns endast en till, och jag är nästan färdig att tro honom, men man kan dock inte vara säker. Jag ämnar i alla händelser gå på vakt i natt; det där tjufpacket kan få ett infall att söka befria sin kamrat. Det är skada på den lille krabaten, han tycks ha godt gry i sig."

När de tillsammans intagit sin aftonmåltid och de båda gamla gått till hvila, smög sig Greta obemärkt öfver gården för att än en gång se till den stackars gossen och höra, om hans sår förorsakade honom mycken smärta. Hon kände sig ju så välvilligt stämd mot alla okynniga pojkar, som voro vid samma ålder som hennes Martin, om han ännu lefde. Hon stannade lyssnande utanför stalldörren och lugnade hunden med smekningar. Men hvad var detta? Någon hördes tala

där inne; månne den lille tjufvens kamrat smugit sig in? O nej, det var ju bönen Fader vår, som hon tydligt hörde från början till slut. Både rösten och det sätt, hvarpå bönen framsades, gick henne sällsamt till hjärtat. Ett hopp uppsteg inom henne, som hon icke ens vågade klargöra för sig själf. Med darrande hand öppnade hon stalldörren; det var mörkt därinne, men det prasslade i halmen, som om gossen farit upp i förskräckelse.

"Var inte rädd, min stackars gosse," sade hon med vek stämma, "jag vill dig intet ondt."

"Jag är aldrig rädd," kom svaret i trotsig ton, "allra minst för en kvinna."

"Vill du att jag skall lägga om ditt sår än en gång och hämta dig en läskande dryck?"

"Ja, det vill jag."

Hon skyndade ut och fyllde kruset vid brunnen; när hon vände tillbaka, klappade hennes hjärta så häftigt, att hon måste sätta sig i halmen bredvid gossen. Han fattade kruset med båda händer och drack begärligt.

"Du har bedit Fader vår," sade hon sakta, "jag hörde det utanför."

"Det skulle ingen höra; hvarför stå ni och lyss öfverallt?"

"Att du beder är ju något godt, som du inte behöfver blygas öfver; men säg mig, hvem har lärt dig bedja?"

"Hvad angår det dig?"

"Jo, det gör mig så ondt om dig att du skall vara en tjuf, och därför gläder det mig att du kan något godt. Låt nu se att du är en snäll gosse och säger mig, hvem som lärt dig bedja."

"Du talar så vackert," sade gossen, "och jag hör dig gärna tala; det är som jag hade hört din röst förr. Därför vill jag hviska i ditt öra, hvem som lärt mig bedja; jag talar annars aldrig om det för någon, ty då skratta de och drifva gäck med mig."

Flickan lutade i andlös spänning sitt öra till gossens mun och hörde honom hviska: "Min Greta har lärt mig bedja och för hennes skull gör jag det hvar enda afton. Men hvad tar du dig till?" ropade han ytterst förtörnad, "släpp mig bara, hör du!"

Greta hade fattat om hans hufvud med båda händer och kysste honom gång på gång. "Nej, jag släpper dig inte, du är min broder, min egen käre lille Martin. Känner du icke igen din Gretas röst?"

"Är du min Greta? Det tror jag inte," sade gossen, lösgörande sig ur systerns händer. "Min Greta bor inte i en kvarn; och hon är en vacker, rödblommig flicka, men du är redan fullvuxen."

"Ack, Martin, du var ju också en rar liten gosse, när jag tappade bort dig i björnhålan, och nu är du en stor, vild pojke och därtill en tjuf," snyftade Greta.

"Du vet om björnhålan — då måste det vara som du säger. Ack, om här inte vore så mörkt!"

Det hade emellertid redan blifvit något ljusare. Månen hade gått upp och dess silfversken föll genom det lilla stallfönstret rakt på de båda syskonen. Greta tog bort hufvudklädet, som sammanhöll hennes hår, och lät de ljusa flätorna falla ned. Gossen satte sig upprätt i bädden, lade sina hårda bruna händer på hennes axlar och blickade länge och forskande in i hennes tårdränkta ansikte. Det ryckte kring hans mun, och en djup suck arbetade sig fram ur hans bröst, men hastigt slog han armarne om flickans hals och utropade, skrattande och gråtande på samma gång: "Nu känner jag igen dig, du är verkligen min Greta, ja, det är du, så brukade du ligga på knä vid min bädd hvarje afton, när jag var en liten gosse."

Under systerns ömma smekningar veknade den styfsinte pilten så småningom, och snart hvilade hans trötta hufvud i hennes sköte såsom för sju år sedan i björnhålan.

Plötsligt rycktes stalldörren upp och Andreas visade sig

med bössan i hand, färdig att lägga an. Under det han gick på vakt kring gården, hade han hört röster från stallet, men vid den syn, som nu tedde sig för honom, lät han bössan sjunka.

'Hvad i all världen, Greta, har du här att göra hos den lymmeln till pojke?'' ropade han förfärad.

Med vek, lugn stämma svarade hon: ''Andreas, det är min Martin.''

Den unge mjölnarn mottog till en början denna öfverraskande förklaring med misstro, i tanke att pojken spelade dem ett skälmstycke för att tillförsäkra sig god behandling, men några få frågor till gossen, som denna nu beredvilligt besvarade, öfvertygade honom snart, att det var Gretas förlorade broder. Och då hans smutsiga ansikte vid skenet af stallyktan blifvit riktigt rentvättadt, kände Andreas så tydligt igen dragen af den forne lille prästgårds-Martin, att hans sista tvifvel skingrades.

Den öfverlycklige systern skulle helst genast velat föra den återfunne upp på sin kammare och lägga honom i sin egen säng, men hon ansåg det inte rätt att taga in en sådan liten vilde i huset utan de gamlas vetskap, och dem ville hon inte störa i deras sömn. ''Men jag stannar kvar i natt hos min Martin,'' sade hon; ''neka mig inte det, Andreas. Han börjar bli feberhet, och jag ser på honom, att han har ondt. Jag kan i alla fall inte sofva; därtill är jag alltför lycklig.''

Andreas gaf med sig och lagade till en halmbädd åt henne bredvid gossen, som nu kastade sig oroligt fram och tillbaka i feberslummer, räckte henne sedan handen till godnatt och gick ut att fortsätta sin vakt.

Med sänkt hufvud och hjärtat fullt af stridiga känslor gick den unge mannen fram och tillbaka. Var han inte glad, att Gud uppfyllt hans trolofvades innerligaste önskan? ''Ack,'' tänkte han, ''hvarför skulle gossen komma just nu så kort före bröllopet?'' Han höll ju Greta så kär och ville ersätta

henne allt hvad hon förlorat. Han ville göra henne så lycklig, att hon inom kort utan smärta skulle kunna tänka på sina syskon, och så kom nu den där smutsige, förvildade, tjufaktige pojken och lade sitt lurfviga hufvud i hennes sköte, slog sina armar om hennes hals och ropade gång på gång: "Du är min Greta." Väl förehöll han sig själf, att det var orätt och själfviskt af honom att tänka så, och att syskonkärlek vore något helt annat än brudens kärlek, men det var ändå en svår strid den redlige ynglingen hade att genomkämpa.

Natten förflöt i ostörd ro, och då solen uppgick bakom bergen, kallade Andreas hunden till sig, förde honom till den plats, där gossen legat kvällen förut, pekade mot skogen och sade: "Sök, Nero, sök!" Hunden lydde med synbar belåtenhet och följde med nosen invid marken ett spår i gräset. En god halftimme gingo hund och karl oafbrutet uppför den skogbevuxna höjden; på några ställen utvisade nedtrampade buskar, att folk hållit till där, och slutligen påträffade de midt i den tätaste småskogen en fri plats. Där var en koja uppförd af ris och grenar, lik soldaternas lägerkojor, men så låg, att Andreas endast krypande kunde komma in i den. En stor hög löf upptog större delen af det trånga utrymmet. Nero snokade omkring i vrårna och kom slutligen dragande med den stulna spädgrisen, men den luktade så oaptitligt, att Andreas genast slungade den långt bort. En mjölkbytta och ett lerkrus, som kommit bort i kvarngården, återfunnos äfven, och i ett bo af mjuk mossa en hel hop ägg. Utanför kojan syntes spår af en eldstad med många afgnagda ben rundt omkring, men inga kokkärl och intet stekspett syntes till, hvaraf Andreas slöt, att hans lilla svågers kamrat gjort sig osynlig. I ett ihåligt träd i närheten fanns ännu ett stort förråd af päron och äpplen; rymmaren tycktes ha stoppat sina fickor öfverfulla med dylika, ty de lågo strödda på marken ett stycke inåt skogen. Nero visade stor lust att följa äfven

detta spår, men Andreas tyckte det kunde vara alldeles nog med den bröllopsgäst, de redan fått. Sedan han plockat äggen i mjölkbyttan, anträdde han återvägen; upprymmandet af fruktförrådet ville han återlämna åt Rudolf. Han hade icke gått långt, då ett prassel i buskarna kom honom att skyndsamt taga bössan från axeln; men hunden ilade med glada språng framåt och hoppade upp på Greta, som trädde fram mellan de nedhängande grenarna.

"God morgon, min Andreas," ropade hon och sträckte båda händerna mot honom. "Jag hade ingen ro längre där hemma, jag måste söka reda på dig och fann snart ditt spår. O hvad jag är glad, att jag fått hit min lille bror; nu först kan jag riktigt fröjda mig öfver min lycka."

"Hvarför har du lämnat honom för att uppsöka mig?" frågade Andreas.

"Emedan mitt hjärtas dragning till dig blef mig för stark, jag måste ju dela allt med dig, äfven denna stora glädje, som Gud beskärt mig. Martin har haft rätt duktig feber hela natten och velat dricka oupphörligt, men nu sofver han lugnt. Det märks, att han är stark och härdad, och därför har det ingen fara. Det är inte heller hans första sår, stackars liten, han är full af ärr, har nog slitit mycket ondt. Du behöfver inte gå med bössan längre," tillade hon leende, "han säger, att utom honom finns där bara en svensk gosse, hans kamrat Nils, och att denne i går afsköt den enda kula, de hade."

"Har han varit hos svenskarne hela tiden?"

"Jag har inte frågat ut honom så noga, han är trött och vet ännu inte riktigt, hur han har det. När han blir frisk, berättar han nog. För närvarande har jag ingen synnerlig lust att höra hans historia, ty den innehåller nog mycket, som skulle lägga sig tungt på mitt hjärta. I morgon är ju vår bröllopsdag, då vill jag tillhöra dig ensam och inte låta något emellan och störa vår glädje. Jag är nöjd att ha goss-

en åter och hoppas ock, att han inte är alldeles genomfördärfvad, ty han kan ännu bedja."

O, hur blygdes ej Andreas öfver de mörka afundstankar, han gått och burit på under natten; han nämnde ingenting därom till sin trogna brud för att ej göra henne bedröfvad.

Mjölnaren och hans hustru blefvo ej litet förvånade då de fingo höra, hvem kaktjufven var. Den ömsinta husmodern var genast beredd att mottaga honom såsom medlem af huset, men Greta, som fruktade att gossen icke skulle skicka sig tillbörligt, efter att så länge ha vistats bland råa soldater, bad ödmjukt att få taga honom upp på sin egen kammare. "Jag är så tacksam för er stora godhet," sade hon, "men jag vill inte, att min stackars lille bror skall störa husfriden här. I dag måste han ligga stilla; hvad vi sedan skola taga oss till med honom, få vi talas vid om efter bröllopet."

Gossens sår visade sig vara ofarliga, och han tycktes finna sig väl i Gretas goda bädd, men talade föga och var synbarligen smått förlägen öfver den oväntade vändning hans öde tagit. Hvarje gång Greta hälsade på hos honom, lyste hans ansikte upp och han drog hennes hufvud till sig för att smeka det med sina grofva händer.

"Jag har jämt och samt haft dig i mina tankar," sade han, "och jag ämnade söka upp dig, när det blef slut på kriget, men det tar visst aldrig slut. — Är Nils borta?"

"Ja, er koja är tom. Hvad ämnade ni taga er till, ni två små stackare?"

"Bo kvar i skogen, förstås, tills någon körde bort oss, och sedan bege oss till ett annat ställe."

"Hur länge ha ni varit där?"

"Se'n den där skaran tågade bort, som tände på i byn. Vi hörde till den, men vi ville inte vara kvar längre."

"Hvarför det?"

"Jo, svarta Lisa ville befalla öfver oss, som om vi varit småpojkar, och så slog hon oss hvar enda dag och tog ifrån

oss allt hvad vi skaffade hem. Men det var inte bara därför vi ville bort."

"Hvarför var det då?"

"Kom närmare, så att jag kan hviska det i ditt öra. Jo, ser du, Greta, soldaterna voro så förskräckliga ibland, du kan inte tänka dig, hur de pinade folk; Om den store konungen sett det, skulle han i vredesmod slagit ihjäl dem. Hu, Greta, jag var så rädd, så rädd!"

"Hvem var du rädd för?"

"För Gud," sade gossen med en rysning.

Greta tryckte honom ömt intill sig; hon sade ingenting, men uppsände en varm tacksamhetssuck till Gud, som i en sådan omgifning bevarat vid lif en liten gnista af gudsfruktan hos det arma barnet.

"Martin," sade hon efter en stund, "det är också synd att röfva och stjäla; har du glömt det? Det hade du dock fått lära dig, innan vi flydde till björnhålan."

"Men hvad skulle jag då tagit mig till? Lisa gaf oss nästan aldrig något att äta, utan plägade säga: 'Stjäl något, så ha ni något.' Det kan i alla fall inte vara synd, ty hela världen tillhör ju soldaterna; de få taga så mycket de vilja."

"Du är så stor och stark, Martin, du kunde länge sedan kommit till en bonde och blifvit vallgosse eller hjälpt till på åkern — det är att ärligt förtjäna sitt bröd."

"Tror du det? Jag ska tala om för dig, att om bönderna bara få se oss på långt håll, så komma de mot oss med spjut och högafflar. Holger stucko de igenom på många ställen; hu, det ryser i mig, då jag tänker på det — nej, tack för bönderna."

"Stackars min Martin! Men hos mig vill du ju inte stjäla?"

"Nej, hvarför skulle jag göra det? Du ger mig ju mer mat, än jag orkar äta upp."

Om kvällen, sedan de sista förberedelserna för bröllopet

voro undanstökade, gick Greta med trötta steg upp på loftet, där hon hade sin lilla kammare. Innan hon lade sig till hvila på den halmbädd, som nu utgjorde hennes läger, sedan Martin fått taga hennes säng i besittning, satte hon sig ännu en gång bredvid honom och berättade i korthet de öden, hon genomgått: huru fader Kristoffer åtagit sig henne och huru Andreas fört henne hit samt att deras bröllop skulle stå följande dag.

"Det var bra," sade gossen utan att visa någon synnerlig förvåning. "Andreas är en ståtlig karl, och stark är han också. Han ruskade mig, så att jag känner det än. Är kvarnen hans?"

"Nej, den tillhör den gamle mannen, som talade så vänligt med dig i morse. Honom måste du lyda, han är den förnämste i huset."

"Liksom kaptenen i kompaniet?"

"Ja, just så."

"Bara Andreas blir snäll mot dig och ger dig vackra kläder och kedjor och band. I fall han grälar på dig, så kom bara till mig, och jag skall minsann lära honom," utropade gossen med blixtrande ögon och knuten hand.

"Gud förbarme sig, så förvildad du är," suckade Greta. "Hos oss går det inte till såsom bland krigsfolket; vi lefva i kärlek och frid med hvarandra. Minns du inte, hur det var hemma i prästgården?"

"Nej, det minns jag inte; det är så länge sedan."

Samma morgon som Hans flyttade in i sitt lilla skolhus, smyckade mjölnarhustrun sin trogna Greta till brud. "Du, som är prästdotter, får inte uppträda som en bondflicka," hade gumman sagt. Byskräddaren hade ock fått uppbjuda hela sin konst för att brudklädningen, som var af mörkt ylletyg, skulle blifva så fin som möjligt. Ett hvitt halskrås, en liten silfverkedja och en doftande rosmarinkrans fulländade den enkla utstyrseln. Den gamle mjölnaren skjutsade själf

brudparet till kyrkan; mjölnarhustrun kunde endast beledsaga det med sina välsignelser och böner; ty hon måste stanna hemma för att rusta till bröllopsmåltiden. Rudolf skulle biträda henne härvid, men han gjorde snart ifrån sig sitt arbete och gick sedan upp till Martin, som, uppkryad af den långa sömnen, genast började samtalet.

"Hvad vill du här? Denna kammare är min Gretas, du får inte ta något ifrån henne."

"Hvad skulle jag ta? Tror du, att jag är en sådan tjufstryk som du?"

"Ska du skymfanera mig," skrek Martin uppretad, "tro inte, fast du rådde på mig i går, att det alltid ska vara så. Vänta du, när jag kommer upp igen, ska jag betala dig med ränta. Jag har till och med nu lika mycken styrka i min ena näfve som du i båda dina." Och därvid sträckte han sin bruna seniga arm efter Rudolfs tröja, men denne drog sig hastigt undan, ty han visste, att hans mormor skulle bli mycket förtörnad, om de ställde till något gurgel här uppe.

"Bry dig inte om den där gamla historien," yttrade han lugnande; jag visste ju inte, att du var Gretas bror; annars skulle jag väl inte klått dig så eftertryckligt. Jag tycker om Greta och dig också. Ska vi inte först som sist bli goda vänner?"

Martin mätte Rudolf med pröfvande blickar. "Åh jo, det kan jag väl vara med om," och ett kraftigt handslag bekräftade vänskapsförbundet.

"Har du inte lust att komma ned och se middagsbordet?" frågade Rudolf, "det vankas god mat i dag, må du tro."

"Jag kan inte; mina byxor ha de ju skurit sönder och tröjan har Greta bränt upp, den var så genomusel.."

"Hör du, jag har en omgång rena och snygga linnekläder, dem lånar jag dig och hjälper dig utför stegen. Du kan sitta i spiselvrån, om du är rädd för folket. Både pastorn och byfogden komma hit."

"Jag är inte rädd för någon präst; min far var själf präst."

Rudolf skyndade ut efter kläderna och hjälpte sin nya vän att få dem på sig, sedan han först kraftigt bearbetat honom med såpa och vatten och kam. Därvid fick han tag i ett snöre, som Martin bar om halsen.

"Hvad är det här?" frågade han.

"Rör det inte, det är trolltyg."

"Dumbom, det är ju bara ett hopviket papper, så smutsigt så det hänger vid. Låt se, hvad det står skrifvet." Med ett kraftigt ryck slet han snöret från Martins hals, men den morske pojken kastade sig genast ur sängen för att återtaga sin egendom.

Dels krypande, dels hoppande på det friska benet förföljde han Rudolf rummet rundt, tills det ihållande bullret kallade upp mjölnarhustrun.

"Skäms, pojkar, att föra ett sådant oväsen och det på själfva bröllopsdagen," ropade hon strängt.

"Han har tagit mitt trolltyg," skrek Martin hetsigt.

"Hvem vågar tala om trolldom i mitt hus!" utropade gumman förfärad. "Gif mig det otyget, Rudolf, så att jag får bränna upp det."

"Gör inte det," skrek Martin, "jag har köpt det af en soldat för en hel silfverthaler. Där står något på det, som gör en hård mot hugg och styng, men ingen får läsa det, ty då förlorar det sin kraft."

Rudolf hade under tiden vecklat upp papperet och sökt tyda den halft utplånade handskriften; med ett skallande skratt utropade han nu: "Kan mormor gissa hvad det står? Hör bara: Försvara dig, din dumbom!"

"En sådan gemen bedragare!" skrek Martin, sjudande af vrede. "Han sålde ett sådant där åt Nils också, och vi fingo betala honom hvar sin blank thaler, som vi nyss förut knipit

ur krämarens låda. Men vänta, din usling, när jag träffar dig, skall jag kapa hufvudet af dig.''

''Tyst, pojke, låt mig aldrig höra sådant tal,'' bannade mjölnarhustrun. ''I denna stund står väl din syster inför altaret och mottager Guds välsignelse till sitt äktenskapsförbund, och då passar det sig bättre för dig att bedja än att föra sådant tal.''

Gossen satt där helt häpen på golfvet och knäppte ihop sina händer. Mjölnarhustrun uttalade en kort, varm bön för de unga makarne och tog därpå papperet ur Rudolfs hand och gick sin väg.

Gossarne talade inte vidare om trolldomstyget utan fortsatte den afbrutna påklädningen, som snart var afslutad. Därpå ledde Rudolf sin kamrat utför den smala trappstegen till spiselbänken, hvarifrån båda två hade den förträffligaste öfverblick öfver det festligt dukade bordet. Sedan bröllopsgästerna kommit tillbaka från kyrkan och den enkla bröllopsmåltiden var öfver, fann bruden tid att sätta sig en stund bredvid sin bror, på det han skulle få beundra hennes bruddräkt. Hans loford utföllo dock sparsammare än hon väntat.

''Kvinnorna i lägret, de förstodo sig bättre på att styra ut sig,'' förklarade han. ''De kläda ut sig i sammet och guld, så det glittrar om dem. Andreas skulle köpt dig en röd klädning och satt en glänsande krona på ditt hufvud, det hade varit annat det.''

Ehuru Martins vilda sinnelag ännu mången gång förorsakade Greta bekymmer, skickade han sig dock bättre än hon vågat hoppas. Att hans hem hädanefter skulle vara i kvarnen syntes honom alldeles självklart; han måste ju vara där hans Greta var. Den innerliga kärleken till henne hade fortlefvat under hela hans vilda, ostadiga barndomslif, och inom kort lärde han sig hålla af Andreas lika mycket. De båda gamla voro för honom öfverhetspersoner, som man var skyl-

dig obetingad lydnad och i hvilkas närvaro det icke gick an att skicka sig ohöfviskt.

Under träget arbete på åkern och i skogen hade han föga tid att tänka på den förlorade friheten, som helt visst under de sista förfärliga hungersåren också haft många skuggsidor. Mycket svårt var det däremot att inplanta hos honom rätta begrepp om mitt och ditt, och icke så sällan hände det, att än ett än ett annat föremål saknades, som Greta sedan återfann i gossens fickor. Genom stränghet kom man ingen väg med honom, men han visade sig mycket mottaglig för Guds ord, och Greta begagnade alla tillfällen att undervisa honom däri. Ju mera den gudomliga sanningen vann insteg i hans hjärta, desto sällsyntare blefvo de ohejdade vredesutbrotten och det dåliga talet; äfven hans lystnad efter andras ägodelar försvann småningom helt och hållet. Då vintern kom och husets medlemmar om kvällarna samlades kring stockvedsbrasan på spiseln, hade han redan blifvit ganska tam och bemödade sig med all flit att lära läsa och skrifva, ty det sårade honom, att Rudolf skrattade åt hans okunnighet. Vid spinnrockarnas surrande berättade än den ene än den andre, hvad som för tillfället föll honom i minnet, och äfven hos Martin väcktes då många barndomsminnen till lif. Han berömde sig gärna af sin bekantskap med den svenske konungen och tröttnade aldrig att upprepa de få ord, denne talat med honom. De hade outplånligt fästat sig i hans minne, och han bevarade dem såsom ett dyrbart testamente. Han berättade äfven åtskilligt om den hederlige fiskaren och kom därunder en gång helt oförmodadt att nämna Hans.

"Hvad säger du, Martin," utropade Greta, "har du sett Hans?"

"Ja, många, många gånger; han var ju med i konungens här, fast inte så nära honom som jag, inte heller fick han tåga med öfverallt, men rätt ofta ändå."

"Hvarför talar du först nu om detta? Och jag som så länge längtat efter underrättelse om vår käre broder."

"Jag har rakt inte kommit ihåg honom, han var borta, långt innan konungen stupade. Vi lågo i läger bredvid en stor stad — namnet på den har jag alldeles glömt — och där såg jag honom ofta; han var klädd i sammetsjacka och hade en fjäder i mössan, och han var mycket gudfruktig."

"Och du och de andra pojkarne voro vilda och gudlösa?"

"Vi voro ju jämt hungriga och slogos ofta om brödbitarna. Hans gaf mig ibland af sin mat, men så var han med ens försvunnen. Kort efteråt dog konungen och den snälle fiskaren också, och då glömde jag allting annat."

Hur gärna än Greta velat veta mer om sin broder, voro dock alla frågor förgäfves, ty Martin visste ingenting vidare. Hans syster närde emellertid i sitt hjärta ett svagt hopp, att Hans ännu lefde, och njöt med tacksamhet den ro och lycka, Gud beskärt henne. Då sommaren åter var inne, föddes åt det unga paret en liten dotter, som i dopet erhöll namnet Anna efter Andreas' mor. Två år senare kom en liten gosse, som kallades Kristoffer.

Ehuru alla i huset gladde sig åt de kära små, var det dock ingen, som så bra förstod att handskas med dem som Martin. Han vaggade dem på sina starka armar, hyssade lilla Anna högt upp i luften eller dansade omkring med henne på axeln. Lille Kristoffer kunde nätt och jämt gå, förrän han ville upp till Martin på hästen, och han jublade högt, då hans unge morbror trafvade gården rundt med honom.

Men då det tredje barnet, lille Johannes, år 1643 hvilade i Martins armar, började lilla Anna klaga öfver att han aldrig sjöng och dansade med henne som förr och aldrig berättade om annat än soldater med bössor och spjut. Och så hade han gjort ett träsvärd åt Kristoffer, hvarmed denne jagade sin lilla syster, så att hon blef så rädd.

Greta suckade. Hon förstod alltför väl, att Martins håg

för soldatlifvet alltjämt låg och glimmade under askan. Det behöfdes blott den minsta fläkt för att blåsa upp den till full låga. Och detta inträffade snarare än någon anat. Då han en dag körde ett lass mjöl till byn, låg en afdelning af Torstensons trupper i läger därstädes, och trumpeternas smattrande, de vajande fanorna och blänkande vapnen väckte en sådan hemkänsla hos honom, att han helst velat träda in i ledet, som han gick och stod, och från den stunden hade han förlorat smak för det enformiga arbetet i kvarnen. Greta teg, i hopp att tiden skulle bota skadan, men så gick det inte.

Sedan flere år tillbaka hade ej någon krigsman satt sin fot inom den ensliga dalen, och det väckte därför icke liten bestörtning, när en kväll en svensk officer, som kommit vilse i mörkret, klappade på porten och begärde inträde. Det var dock en ädel och rättskaffens herre, som icke blygdes att knäppa sina händer till bön, innan han tog för sig af den enkla spis, Greta satte fram för honom. Han talade vänligt med de äldre och smekte barnen, men då Martin, som varit ute och skött om främlingens häst, trädde in, utropade han: "Hvilken präktig pojke! Skada att han skall gå och dröna bort sin ungdom i denna vrå!"

"Ädle herre," dristade sig Greta säga, "i sju år har min käre broder följt svenska hären såsom trosspojke, och nu, då Gud på underbart sätt fört honom till mig, är det min dagliga glädje, att han sluppit ifrån det tygellösa lifvet."

"Ni kan väl aldrig tro, att jag skulle vilja göra honom till trosspojke," svarade officeren. "Nej, han skulle bli en ståtlig ryttare i mitt kompani; det har smält ihop betydligt, och jag söker rekryter. Tyvärr är det nog sant, att afskyvärda synder gå i svang bland krigsfolket, men det finns dock regementen, där det ännu råder manstukt, och till dessa hör mitt. Men det lär väl inte vara lönt att spilla många ord härpå, ty gossen vill kanske hellre sitta i ro vid spiseln än rida ut i storm och oväder."

Med blossande kinder och blixtrande ögon hade Martin åhört samtalet, men nu föll han Greta om halsen utropande: "Kära syster, låt mig följa med. Jag vet, att jag i längden inte kan betvinga min lust, utan löper min väg i hemlighet, och då kan Guds välsignelse inte följa mig. Släpp mig därför af fri vilja, så att jag kan gå med godt samvete."

Det blef en svår kamp för Greta, men hennes man och hennes svärfar, som båda förr än hon märkt ynglingens växande böjelse för krigarlifvet, öfvertalade slutligen den älskande systern att, om än med tungt hjärta, ge sitt bifall.

"Gråt inte så, sade officeren tröstande, "detta olycksaliga krig kan på sin höjd räcka några få år till, ty landet är fullständigt utsuget och folket uttröttadt. Om Gud vill, vänder ynglingen då tillbaka, icke såsom en tjufaktig trosspojke utan såsom en tapper, ärlig soldat."

Följande morgon blef det stor bedröfvelse bland barnen, då de icke funno sin muntre lekkamrat. Både officeren och Martin hade nämligen begett sig af i daggryningen. Greta sörjde länge och djupt, och hennes öga tårades ofta, men tiden läkte småningom äfven detta sår, och hennes öga strålade åter af glädje och tacksamhet öfver den rika husliga lycka, Gud beskärt henne.

TRETTONDE KAPITLET.

Hur Hans återfann Gundel.

Samtidigt med att Greta enkelt och enfaldigt sökte bibringa sin återfunne broder något, om än så ringa kunskapsförråd samt vänja honom vid skick och goda seder, hade Hans ett styft arbete med en skara barn, af hvilka ganska få voro bättre fostrade än den ohyfsade trosspojken. Visserligen

fanns det några mödrar, som trots all ångest, nöd och elände uppfostrat sina barn i gudsfruktan, lärt dem sköna böner och sånger och äfven undervisat dem litet i läsning, men dessa barn voro ett fåtal; de flesta sutto slöa och ouppmärksamma och buro äfven i sitt yttre prägel af armod och vanvård. Det var inte heller brist på förvildade gossar, som under tofviga luggar ilsket blängde på läraren, hvilken beröfvat dem den gyllene friheten. Barnskaran var dock liten i förhållande till byns storlek, ty äfven här hade hunger och sjukdom ryckt bort många små.

Hans kom dem alla till mötes med ett hjärta fullt af kärlek, ty då han första gången uppmanade dem att knäppa sina händer till bön, tyckte han sig höra sin Frälsare säga: "Föd mina lamm." De snälla barnen voro honom till tröst och vederkvickelse, de vilda och trotsiga kufvade han snart nog genom vänligt allvar och noggrann tukt; för de bleka, hungriga små hade han mången brödbit, som han tog af sitt eget knappa förråd. Med läsningen och skrifningen gick det till en början långsamt, ty fattigdomen och äfven liknöjdheten var så stor, att högst få barn ägde en bok och en griffeltafla. Till sist trädde herr Reinhardt emellan och afhjälpte de mest trängande behofven. Med lif och lust berättade Hans för sina barn i första rummet om den Frälsare, vid hvilkens födelse änglarne hade sjungit: "Frid på jorden." Ack, de hade ju knappt ett begrepp om hvad frid ville säga, dessa arma små, ty de hade växt upp under krig och krigsbuller. Hur tindrade ej deras ögon, då Hans talade om den sköna himmelen, där det hela evigheten igenom aldrig skall vara annat än frid, fröjd och kärlek. Sedan berättade han om hur Guds Son gått omkring på jorden, välsignande, helande, tröstande, hjälpande, och hur vänligt han kallat alla syndare till sig. Äfven de slöaste och mest förvildade började småningom lyssna till det ljufliga talet; de visste ju alla af bitter erfarenhet, hvad sjukdom, nöd och elände var, och döden hade redan trädt de

allra flesta under ögonen i sin förfärligaste gestalt. Skulle de då icke gärna höra om honom, som öfvervunnit döden och framburit evigt lif i ljuset?

Redan efter några veckor var hela skaran med kärlek fäst vid sin gode mästare, och det hände ytterst sällan att han nödgats taga fram den stora hasselkäpp, som en bonde förärat honom den dag skolan öppnades, för att därmed hålla orostiftare i styr. Några barn, hos hvilka synden framträdde i synnerligen grof och vederstygglig gestalt, gjorde honom visserligen mycket bekymmer, men dessa anbefallde han med varma böner åt honom, som ensam förmår omskapa människohjärtan, och hvad det led, böjde de sig under hans tuktan. När de vackra andliga sånger, skolmästaren lärt sina barn, klingade ut från det lilla skolhuset, hördes ofta en grof mansröst blanda sig med de ungdomliga stämmorna — det var den gamle ridknektens. Han orkade nämligen inte längre arbeta såsom förr och plägade därför ofta göra påhälsningar hos Hans, satte sig där på spiselbänken och åhörde uppmärksamt undervisningen. Han hjälpte ock de små med katekesläsningen och förde mången gång, om än klumpigt nog, en och annan liten gosses hand, då denne skulle tota till sina första bokstäfver. Lekte barnen i det fria, så lekte han gärna med; var det regnigt eller kallt, så berättade han om sina krigsäfventyr. Men på samma gång varnade han gossarne allvarligt att de icke skulle ge sig in bland krigsfolket, utan i stället flitigt bedja Gud att han måtte sända frid på jorden. Hade någon af dem bedröfvat eller förargat skolmästaren, så kunde förbrytaren vara viss om att den gamle soldaten skulle passa på lägligt tillfälle att eftertryckligt läsa lagen för honom.

När den muntra barnskaran blifvit hemförlofvad på eftermiddagen, skulle Hans helst velat slå sig i ro vid någon af de goda böcker, pastorn tid efter annan lånade honom. Men detta blef honom sällan förunnadt, ty hans inkomster voro så små, att han nödgades flitigt använda syl och hammare på

böndernas grofva skodon för att få sitt torftiga lifsuppehälle. Pengar fick han visserligen sällan för sitt arbete, men i stället en kruka mjölk, en påse mjöl och, då tiderna blefvo bättre, ett par ägg eller en korf. Bränsle till spiseln hämtade han själf med de större gossarnes tillhjälp ur skogen. I början voro de icke synnerligen villiga att göra honom denna handräckning, men snart täflade de om nöjet att få åtfölja sin skolmästare, som under vägen berättade så mycket nöjsamt och lärorikt för dem. Dylika utfärder företogos dock aldrig förrän väktaren i tornet förklarat att de kunde göra det utan fara. Ty ehuru denna trakt långt förr än många andra blef befriad från krigets gissel, hände det likväl ofta att vilda skaror tågade genom byn, injagande skräck hos de fredliga invånarne och hänsynslöst roffande till sig deras hårdt förvärfvade ägodelar.

Oaktadt det ansträngande arbetet och den knappa lönen kände Hans sig lycklig och tillfreds och tackade ofta af hjärtat Gud, att han bevärdigat honom att hafva de små och späda om hand. När han gick genom byn och barnen flockade sig omkring honom med ansikten, strålande af kärlek och glädje, tyckte han sig vara riktigt rik; men högst af allt skattade han den glädjen att se ett hittills slutet barnahjärta öppna sig för Guds Andes nådeverkan.

Tvenne år hade förgått, och åter närmade sig den kära julen. I denna tid af fattigdom och armod föll det ingen in att fröjda barnen med kulörta ljus och kakor; man fick ju vara glad om man hade torrt bröd åt dem. Men Hans ville denna gång fira julen såsom den plägat firas i hans hem i prästgården, på det att barnen genom de jordiska gåfvorna skulle lära förstå den outsägliga gåfvan. Det hade kostat honom mycken försakelse att i sin djupa fattigdom spara ihop några slantar, i synnerhet som många tiggare med insjunkna ögon och ihåliga kinder vid denna tid på året vandrade genom byn och han aldrig kunde visa bort någon från sin dörr utan

att räcka honom en beta bröd. Men så hände det ock mången gång att han själf ej åt sig mer än halfmätt. Med innerlig förnöjelse betraktade han det lilla förråd af små taflor, grifflar, brokiga bollar och små vaxljus, som han köpt af en krämare. Jakob hade med sig en korg äpplen och nötter från herrgården, och nu felades endast julgranen.

På julaftonen fingo barnen lof vid middagstiden med tillsägelse att rena och snygga åter infinna sig på eftermiddagen, så skulle de få vara med om att fira Kristusbarnets födelse på ett högtidligt sätt.

Därpå begaf sig skolmästaren till skogen för att söka ut en passande gran. Men i skogen var det så härligt att han nästan glömde sitt egentliga ärende och med yxan på axeln blott trängde allt längre och längre in. Vädret var mildt, och endast ett tunnt snötäcke höljde marken. Under de höga granarne fanns det ett och annat ställe, där mossa och ormbunkar ännu glänste gulgröna i solglittret, som silade genom grenarne, alldeles som om sommaren. Hans njöt i fulla drag af den friska luften och skogens högtidliga stillhet efter allt larm och bråk i det kvafva skolrummet. Den smala gångstigen drog sig småningom uppåt en höjd, och fördjupad i tankar märkte ej Hans hur högt han kommit, förrän han plötsligt såg framför sig ruinerna af en gammal borg. Gripen af en oförklarlig bäfvan stannade han såsom fastväxt. Enligt böndernas utsago höllo spöken till i dessa ruiner, och under de senaste veckorna påstodo sig vedplockare ha sett en ljus gestalt smyga mellan träden och försvinna innanför muren. Det talades äfven om en underbart ljuf sång, som lät höra sig där uppe i skymningen. Hans visste ju hur djupt det stackars okunniga, förskrämda folket var fånget i vidskepelse och spökrädsla, och hade därför icke fäst minsta vikt vid dessa rykten, men nu då han stod alldeles ensam utanför den förfallna borgen, kunde han icke värja sig för en känsla af obestämd fruktan. Han hade redan vändt sig om för att an-

träda återvägen, då hans öra träffades af toner, som ögonblickligen hejdade honom, men sedan han lyssnat en stund och uppfattat sångens innehåll, var hans fruktan med ens försvunnen.

"Fast han föraktad var och arm,
Af evig kärlek brann hans barm,
Att göra jorden glädjerik
Och mänskan himlens änglar lik.
Ära vare Gud!"

Så ljöd det inifrån borgen.

"Det måste åtminstone vara en god ande, som firar jul där inne i djupaste ensamhet," sade han för sig själf. "Säkerligen ha några stackars hemlösa sökt tillflykt här, såsom nu för tiden ofta händer. Måhända kan jag bistå dem med råd och dåd."

Klättrande öfver nedrasade stenar och böjande undan buskar och grenar stod han snart på den öppna plats, som fordom utgjort slottets borggård; längst bort i ena hörnet såg han ett litet torn, som skonats af elden. En förvittrad stentrappa ledde till en murken dörr, som stod på glänt. Därifrån hade sången tvifvelsutan kommit, ty ur den lilla skorstenen uppsteg en lätt rök. Hans gick närmare och lyssnade. Han tyckte sig höra en djup suck och ett litet barns joller. Tyst och försiktigt sköt han upp dörren litet mera, hvarvid hans öga möttes af en underbart rörande syn. Bestrålad af den nedgående vintersolen, hvars sken strömmade in genom en öppning i muren, satt på en bädd af torra löf en ung kvinna så öfverjordiskt skön, att Hans aldrig sett något liknande. Ett vågsvall af guldgult hår omramade ett blekt, älskligt men outsägligt sorgset ansikte. Den spensliga gestalten var höljd i en gammal ryttarkappa, som äfven omslöt det i hennes armar hvilande barnet. Mellan några stenar brann en eld, och vid den sorgsna kvinnans fötter låg en hvit get, som smeksamt

stödde hufvudet mot den gråa kappan. Ett litet klädbylte låg på den söndriga bänken i vrån, och där bredvid stod ett litet tennfat och en vattenkruka.

Hans stod orörlig och vågade knappt andas af fruktan att störa kvinnan, som lät hufvudet sjunka allt djupare öfver det lilla barnet. Han tänkte på den heliga Genoveva, hvilkens bild han sett hos mäster Berthold. Ett lätt knarrande af dörren förrådde hans närvaro. Kvinnan uppgaf ett rop af förskräckelse, då hon såg en främling stå där, men blef åter lugnad, när denne med vänlig röst sade:

"Blif ej rädd, arma kvinna, och tag ej illa upp att jag lyssnade. Jag kom alldeles tillfälligt här förbi, och er ljufliga sång lockade mig närmare. Men säg, har ni intet bättre skydd för det späda barnet än detta förfallna torn?"

"Min lilla flicka ligger varmt bäddad i mina armar, och geten ger henne riklig näring — hvarför skulle jag föra henne ut i den onda, kalla världen?"

"Ni ser sjuk ut och är ännu så ung; har ni ingen som kan taga vård om er?"

"Nej, ingen i hela världen," utropade kvinnan, som under tiden rest sig upp. "O, lämna mig i ro med mitt barn och drif ej bort mig från denna stilla tillflyktsort."

"O, nej, nej," utbrast Hans rörd, "men om kölden blir sträng, kommer ni att få det svårt. Förtro er åt mig, jag vill gärna hjälpa er. Säg mig, hvarför skyr ni människorna och sluter er sorg inom er?"

Hittills hade den unga kvinnan stått med sänkt hufvud, men nu rätade hon upp sig och fäste sin djupa, sorgsna blick på den deltagande främlingen. Det rödaktiga eldskenet omstrålade hennes hufvud som en gloria. En sällsam bäfvan genomilade Hans. Just sådan hade hans drömsyn tett sig för honom, i liknande omgifning, i samma hemlighetsfulla belysning. Tysta, liksom drömmande betraktade de hvarandra, men den unga kvinnans djupblå ögon fingo småningom ett

Gestalten var höljd i en gammal ryttarkappa. Sid. 207

fjärrskådande uttryck. I ett nu började hon vackla och skulle ha fallit till marken, om ej Hans omslutit henne med sina armar och fört henne till bädden.

"Jag skall förtro mig åt er," sade hon med skälfvande röst, "men bevilja mig först en bön. Er åsyn väckte för ett ögonblick ljufva minnen till lif i mitt hjärta. Ni är så underbart lik min älskade, länge sedan förlorade fader. Men för mig finns ingen lycka mer på jorden; nämn därför ert namn, på det att dess främmande klang med ens må krossa ett flyktigt hopp."

Men Hans kunde icke strax finna ord; under strömmande tårar satte han sig bredvid den arma, lät hennes maktlösa hufvud hvila mot hans axel och sade med det ömmaste tonfall:

"Fatta mod, du sorgsna själ, Gud har i dag förbarmat sig öfver dig, såsom han en gång just på denna dag förbarmat sig öfver hela syndarevärlden. Jag skall nämna mitt namn för dig — hör hur välbekant det ljuder — Hans Trautmann, son till kyrkoherden i Walddorf. Och du, jag vet hvem du är, men säg mig det själf, låt mig höra ditt namn med din egen kära stämma."

Med hast lade hon barnet på stråbädden, slingrade sina armar om den unge mannens hals, såsom hon så ofta gjort när hon var barn, och hviskade:

"Jag är din syster Gundel."

Men nu var det också slut med hennes krafter, och hon föll vanmäktig i sin broders armar.

Med darrande händer lade han henne på bädden, baddade hennes bleka ansikte med vatten och ropade henne vid de ömmaste namn, men länge förgäfves; sinnesrörelsen hade varit henne för stark. Då kröp den lilla, som med stora ögon men utan skygghet betraktat den främmande mannen, fram till modern, smekte hennes kinder med sina små händer och lät höra de jollrande ljud, som så underbart röra ett föräldrahjärta. Härvid öppnade Gundel ögonen och drog barnet till

sig. Snart kunde hon sitta uppe, stödd mot brodern, och förblef i denna hvilande ställning en god stund, alldeles tyst.

"Min älskade syster," sade Hans slutligen, "solen börjar luta till nedgång, låt mig springa till byn och låna ett åkdon, så att jag kan föra dig till mitt lilla skolhus."

"O nej, käre broder, min fot är van vid obanade stigar, och stödd vid din arm orkar jag nog gå. Jag känner för öfrigt till vägen, ty jag har flera gånger varit i de närmaste bondgårdarne och tiggt bröd."

"Arma, arma Gundel, att du var mig så nära, utan att jag visste det. Jag vill ej nu fråga, hur du råkat i så djup och bitter nöd; när du återvunnit krafter och sinnesro, skall du tala om allt för mig. Säg mig blott ett — hvar finns ditt barns far?"

"Han är död," sade Gundel och vände bort hufvudet. "Hans dödsdag var min lilla Evas födelsedag."

Sedan Hans huggit en af de små granar, som växte på den öde borggården, begåfvo de sig på väg, men hunno icke fram till byn förrän mörkret redan fallit på. Hans tände i hast en sprakande brasa i spiseln och värmde den soppa, han gömt till sin egen kvällsvard, men som nu kom så väl till pass för hans uttröttade syster. Geten, som okallad sprungit efter dem, förde han till sin lilla vedbod, mjölkade henne och gaf barnet att dricka. Sedan bad han systern lägga sig till hvila en stund på hans säng, medan han ställde i ordning julgranen och lade fram julgåfvorna till de utanför skolhuset redan otåligt väntande barnen. Snart hade han glädjen att se moder och barn försänkta i djup slummer och drog då det tarfliga sängomhänget skyddande omkring dem, hvarefter han raskt afslutade sina förberedelser.

När han slutligen öppnade dörren, stodo barnen stumma af förvåning och bländade af glansen från den strålande julgranen. Något så vackert hade de aldrig i sitt glädjefattiga lif sett. Men då läraren uppstämde den sköna psalmen: "Från

himlens höjd oss kommen är," föllo allesamman in med och sjöngo den med lif och lust. Sedan berättade Hans, enkelt och lättfattligt, hvad som en gång tilldragit sig under julnatten och uppmanade dem att öppna sina hjärtan för barnet i krubban och icke bedröfva det genom synder. Då hördes plötsligt en späd stämma från den mörka vrå, där sängen stod, ropa: "Da, da!" Allas ögon vändes dit, och de fingo se lilla Eva titta ut genom förhänget och skrattande peka på julgranen. Hans gick bort och tog henne på armen och visade henne för barnen. Och så berättade han för dem hvem det spöke varit, som huserat i borgruinen och för hvilket alla i byn varit så rädda. Nu hade också Gundel stigit upp och satt sig på sängkanten, med sitt gyllene hår skimrande i ljusglansen. Barnen stirrade häpna på den sköna uppenbarelsen och lyssnade till hennes ljufva röst, som blandade sig i slutversen:

Ack, käre Jesu, hör min röst:
Gör dig en boning i mitt bröst
Och hvila där till tröst för mig,
Att aldrig jag må glömma dig!

Stor blef förvåningen i byn, då den nyheten spred sig från hus till hus att skolmästaren funnit sin syster i borgruinen i den djupaste nöd. Nu fick Hans se att han icke arbetat förgäfves och äfven det, att han vunnit ej blott barnens utan också föräldrarnes hjärtan. Redan juldagens morgon, innan klockorna ringt till gudstjänst, klappade många små händer på skoldörren och medförde allehanda gåfvor för lärarens magra bord, så att han knappt kunde rymma öfverflödet. Då högtidsdagarne voro öfver, infunno sig medlidsamma kvinnor och förärade de stackars nykomlingarne litet linne och kläder, så att de kunde lägga af sina trasor och visa sig i höfvisk dräkt. Gundel tackade alla med tårar och hjärtliga ord, men för öfrigt var hon tyst och sluten och

gladde sig åt kvällens ankomst, då hon fick vara ensam med sin käre broder.

När så lilla Eva somnat, och Hans och Gundel sutto, den förre vid sitt skomakarebord, den senare vid sin spinnrock, som hon fått af herr Reinhardt tillika med ett litet förråd af lin, då berättade syskonen sina lefnadsöden för hvarandra. Under lof och tack förtäljde Hans, hur nådefullt Gud fört honom, men Gundel tvekade länge, innan hon kunde börja sin berättelse, ty däri förekom mycket som låg tungt på hennes hjärta. Men allt efter som hon dag för dag fick blicka djupare in i sin broders milda, öfverseende hjärta, ökades hennes mod, hennes tungas band löstes, och Hans erfor med rördt hjärta de växlande öden, hans arma syster genomgått.

FJORTONDE KAPITLET.

Gundels historia.

"Den morgon, då jag sist såg ditt kära ansikte, stängde Ursula in mig i hvardagsrummet. Detta göt ny olja på den vredeseld, som redan brann inom mig, och för att hämnas bröt jag sönder hennes spinnrock, som hon satte så högt värde på. Uppfylld af ångest öfver det utlofvade straffet, hoppade jag ut genom fönstret för att söka skydd hos min gudmor, men hade dessförinnan i barnslig fåfänga iklädt mig den högtidsdräkt, som jag var så stolt öfver."

"Jag minns den ännu, den lilla gröna klädningen med de uppskurna ärmarne," inföll Hans, "den klädde dig så väl."

"Mitt öde hade nog gestaltat sig annorlunda, om jag inte blygts för min gamla hvardagsklädning," fortfor Gundel. "Med bevingade steg ilade jag bak trädgården och längs byns bakgårdar för att blifva obemärkt, sprang öfver åkrar och

ängar och till sist ett stycke genom skogen och såg nu på afstånd det lilla slottet på den soliga kullen. I skogsbrynet hvilade jag en stund, ty de fina skorna passade ej för knaggliga vägar och mina fötter värkte af det häftiga springandet. Från min hviloplats hade jag utsikt åt landsvägen, och det förundrade mig att se så mycket folk i rörelse där och hjälmar och spjut, som glänste i solskenet. Här och där syntes en rökpelare uppstiga, och jag började känna mig ängslig till mods. Jag vågade ej hvila längre utan sprang åter det fortaste jag förmådde i riktning mot slottet, dit jag slutligen ankom, trött och upphettad. Men här var allt tyst; endast Grip, den trogne gårdshunden, hälsade mig med ett gladt skall och en viftning på svansen. Dörren till förstugan var låst, men ur stallet förde den gamle Klaus just nu ut en sadlad häst.

'Hvad vill du här, barn?' utropade han med synbar förskräckelse.

'Hälsa på gudmor och leka i dockskåpet,' var mitt svar.

'Ha ni då inte sport där borta i ert skogsnäste, att de kejserlige infallit i landet?'

'Hvad menas med det?' frågade jag.

'O, du enfaldiga barn,' svarade han häftigt, 'därmed menas att Tillys skaror fara fram, mördande och plundrande. Din gudmor har för länge sedan begifvit sig in i staden till sin herr kusin, och jag har gräft ned och gömt undan hvad jag kunnat och ämnar mig nu också härifrån; laga du dig hem det fortaste du kan, det är ditt bästa råd.'

'Jag orkar inte springa mer,' klagade jag gråtande, 'och tänk om de stygga soldaterna få fatt på mig och slå ihjäl mig.' Tillys namn var en skräck äfven för oss barn, som du nog minns.

'Det har du rätt i,' sade Klaus, 'en sådan där fin liten tärna törs man inte låta springa ensam. Jag sätter dig framför mig på hästen och för dig till din gudmor i staden; där är du tryggare än hemma. Är du nöjd då?'

Ack, jag var tyvärr blott alltför nöjd och skrattade snart sorglöst, då det bar af i raskt traf vägen framåt.

Jag skulle gärna velat språka med Klaus, som jag brukat göra, men han befallde mig att tiga och såg sig ängsligt om åt alla sidor. Just som vi veko om en liten skogsdunge, stötte vi plötsligt på en ryttarskara, och ett par af ryttarne hejdade oss genast med sina hillebarder. Då började jag gråta och klamrade mig fast vid Klaus, men kastade ändå förstulet nyfikna blickar på de främmande männen. Anföraren var troligen en högre officer, ty han var iklädd en präktig rustning. En kedja af stora pärlor med ett guldkors hängde kring hans hals, och i hans hatt vajade hvita fjädrar. Bredvid honom red en bleklagd, dyster man i lång svart dräkt och med en bredskyggig filthatt på hufvudet, men vapen hade han inga.

'Hvem är du, och hvart ämnar du dig?' sporde officeren.

'Jag är en fattig tjänstedräng,' svarade Klaus. 'Ädle herrar, låten mig draga min väg med frid, jag har verkligen ingenting att lösköpa mig med.'

'Du har en bra häst,' blef svaret, 'sitt af, den är vår. Hvems är den lilla flickan, som du har med dig? Är hon af adlig börd?'

'I kunnen nog själfva se att hon inte är af bondesläkt,' svarade Klaus, i det han lyfte mig ned från hästen. 'Hon är en sondotter till min matmoder, fru von Hertzberg. Tillåten mig att föra henne i säkerhet till hennes farmor.'

Officeren hade redan gifvit en vink att man skulle lämna oss fritt aftåg, då den svartklädde mannen, som red vid hans sida, lade sig i saken.

'Jag känner Hertzbergska släkten,' sade han; 'de voro fordom kyrkans trogna anhängare, men afföllo sedermera till det lutherska kätteriet. Ni skulle göra ett godt verk, om ni återförde denna telning af det ädla huset i kyrkans sköte. Öfverlämna barnet åt mig, tänk på ert löfte.'

'Må så ske, tag flickan!' blef svaret, och i ett nu befann

jag mig sittande på en annan häst framför en ridknekt. Nästan bedöfvad af förskräckelse såg jag blott att de stötte Klaus omildt åt sidan, och så bar det af i raskt traf.''

''Hvarför uppgaf Klaus icke ditt rätta namn?'' frågade Hans.

'Antagligen för att bereda mig en bättre lott,'' svarade Gundel. ''O, huru ofta har jag ej under de sista åren önskat att de den gången tagit mitt lif. Lika tydligt som jag erinrar mig denna dags tilldragelser, lika oklar står för mig den följande tiden. Blott ett minns jag ännu, det nämligen att mitt samvete ofta manade mig att omtala, att jag var dotter till en protestantisk präst och ej någon adlig fröken. Men jag teg, troligen af fruktan att blifva hårdt behandlad, ty den dystre mannen talade mycket om de afskyvärda kättarne, som borde utrotas med eld och svärd. Jag anade nog att han därmed menade sådana som vår käre fader och med honom likasinnade. Vidare kommer jag ännu ihåg den långa resa, jag gjorde i sällskap med en nunna och i en vagn, hvars förhängen nästan alltid voro framdragna. På ett ställe af vägen fördes en annan liten flicka till oss. Hon hette Lena och var ett älskligt barn, men grät både dag och natt bitterligt efter sina föräldrar och ville knappt smaka den goda kost vi bjödos på. Mången gång erfor äfven jag en stark hemlängtan och bad då att få återvända till min fader, men nunnan tystade mig alltid strängt. 'Du har ingen fader mer,' sade hon, 'du är nu öfverlämnad åt den heliga kyrkan, som vill vara en öm moder för dig, om du villigt lyder henne.'

Mitt inträde i klosterskolan, dit vi fördes, har jag nu intet minne af, men däremot kommer jag väl ihåg den stora skuggiga trädgård, där många välklädda flickor lekte. Jag blef snart hemmastadd bland dem, kallades Kunigunda von Hertzberg och behandlades mycket vänligt. En sommarafton från den första tiden står lifligt för mig. Klockan i klosterkyrkan ringde till aftonbön, och ledsagade af en nunna tågade

vi in i den rikt smyckade kyrkan, genom hvars färgade fönster en hemlighetsfull dager föll. Det var en Mariadag; Guds moders bild stod i silfverglänsande skrud på altaret, och vi barn buro blommor i händerna för att lägga för hennes fot. Nunnorna uppstämde en ljuflig sång, och när de tystnat, började vi:

"O sanctissima, o piissima,
Dulcis virgo Maria!
Mater amata
Intemerata
Ora, ora pro nobis!"

"Sedan knäföllo vi i en halfkrets och bådo det ena Ave Maria efter det andra, under det vi läto kulorna i de små radband, som hängde vid våra bälten, löpa mellan våra fingrar, hvarefter vi framträdde tre och tre till bilden och smyckade den med våra blommor. Äfven jag, arma vilseförda barn, pladdrade de latinska orden, som jag knappt förstod, och kysste den praktfulla skrud, som prydde dens bild, som själf kallade sig Herrens tjänarinna."

"Arma syster, du var ett barn och gjorde det ovetande," sade Hans urskuldande.

"O nej, jag var ju tio år och hade dessutom erhållit så sorgfällig undervisning af vår gode far. Jag minns också ganska väl, att det språket: Herren din Gud skall du tillbedja och honom allena skall du tjäna, ofta föresväfvade mig den första tiden. Gud ställde ock för mina ögon ett rörande exempel af trohet, såsom du nu skall få höra.

Min lilla reskamrat Lena, nu blek och ytterligt afmagrad, fördes af en nunna fram till altaret och tillfrågades: 'Vill du vara ett snällt barn och böja knä för den heliga jungfrun? Se, hur huldt hon ler, hur skönt hennes skrud glänser, offra dina rosor åt henne, så skall hon välsigna dig. Då skall du också få äta och leka med de andra kära barnen.' — 'Jag kan inte,' snyftade Lena skälfvande i hela kroppen, i det hon bönfallande räckte upp sina magra händer mot nunnan. 'Jag

vill gärna vara lydig, och jag vill bedja till Gud och till min käre Herre Jesus, men för Maria kan jag inte knäböja, min far har sagt mig, att det är synd.' 'Din far var en förbannad kättare, som länge sedan hamnat i afgrunden.' — 'Nej, nej,' ropade flickan, 'han är i himmelen, det vet jag säkert, och jag önskar, att jag vore hos honom.' Under stränga hotelser blef hon åter bortförd för att i en enslig liten kammare gå hungrig till sängs. Undervisningen var det enda Lena fick dela med oss, från lek och vederkvickelse var hon ständigt utesluten, och sedan åtskilliga uppträden af liknande art som det i kyrkan ofta förnyats, försvann hon från skolan. Jag såg henne allt emellanåt bland det lägre tjänstfolket, sysselsatt med hårdt arbete. Vi fingo ej tala med henne, men jag kände alltid ett djupt deltagande för henne och stack gärna till henne en bulle eller ett äpple, när jag kom åt. Hon såg då alltid så tacksamt på mig, men på samma gång så vemodigt, som vore jag och inte hon att beklaga. Efter ett par år försvann hon helt och hållet.

Jag lättsinniga barn växte under tiden upp till en blomstrande jungfru och tänkte sällan eller blott helt flyktigt på mitt gamla hem. Hvad vår far lärt mig utplånades snart ur mitt minne, ty det hade aldrig kommit riktigt in i mitt hjärta. Vi fingo undervisning i hvarjehanda läroämnen och handaslöjder, och som jag lärde både lätt och gärna, var jag nästan alltid den främsta. Därigenom närdes min fåfänga i hög grad, och då mina kamrater och jag blefvo äldre, uppstodo ej sällan stridigheter oss emellan till följd af mitt stolta och härsklystna uppträdande. Såsom botgöring fick jag mig då ålagdt att upprepa ett visst antal böner och tyckte mig vara synnerligt from, när jag knäböjde ensam i den halfmörka kyrkan. Men mitt hjärta förblef oberördt, ty ingen sökte vägleda mig till ödmjukhet. Nunnorna kallade mig ett fromt barn och läto mig ofta gå i spetsen för processionerna och bära de vigda vaxljusen, hvaröfver jag var icke litet stolt.

Egentligen tilldelades mig detta företräde mest på grund af mitt vackra utseende och min sköna röst.

Så växte vi så småningom ur barnaåldern, jag och mina kamrater. De harmlösa lekarne, de prydliga arbetena, de glänsande kyrkofesterna tillfredsställde oss ej längre; vi längtade efter den tid, då vi skulle få träda utom klostermurarne och ut i världen. Krigets elände hade vi föga hört talas om och hade icke en aning om att tusenden försmäktade i hunger och nöd, medan vi sorglöst lefde fram vårt lif.

Då jag var omkring sexton år, kom en dag en ädel herre vid namn Hallerström för att hämta sin dotter Tekla till sitt slott vid Donau. Han gaf henne tillåtelse att taga en af sina lekkamrater med sig hem. Hon valde mig, och därmed voro nunnorna mycket belåtna, enär jag saknade eget hem och snart var färdig att lämna skolan. Ingen tillfrågade mig om denna anordning öfverensstämde med mina önskningar, men jag tog saken lätt och gladde mig åt att få komma ut och resa. Vi ledsagades på vår färd af några unga junkrar till häst, som visade oss stor uppmärksamhet och läto oss höra mycket dåraktigt smicker.

På slottet vid Donaus strand begynte nu för mig ett härligt lif. Teklas far och båda bröder hade hemfört rikt byte ur kriget, och många förnäma gäster gingo in och ut på slottet och lefde där i sus och dus. Längre fram, då jag färdades genom det förhärjade landet, lade det sig ofta tungt på mitt hjärta, när jag tänkte tillbaka på hur vi vid festliga tillställningar så skamligt förslösat Guds gåfvor, under det många omkommo af hunger. Men då tänkte jag ej på sådant, utan fröjdade mig öfver de präktiga kläder och smycken, man gaf mig, och upptog med välbehag att höra min skönhet beprisas. I början var jag blyg och tillbakadragen, men blef snart djärf och öfvermodig, skrattade och skämtade med de främmande ädlingarne och ägnade allt mera omsorg åt min yttre person. Detta misshagade Tekla. Hon var liten

till växten och utmärkte sig ej för någon skönhet, var ej heller så munter och språksam som jag, och det förtröt henne mycket, att man föredrog mig. Vi råkade ofta i häftiga tvister med hvarandra. När det varit värre än vanligt, bådo vi om kvällen några böner i slottskapellet och antände några vaxljus framför Mariabilden, menande att allt då var väl beställdt.

Ett år eller så vid pass hade väl förgått, då en dag en ung officer med ett präktigt följe ankom till slottet. Den unge mannen, som kallade sig Konrad von Birkheim, skickade sig fint och belefvadt, klädde sig i sammet och siden och var ovanligt vacker och ståtlig. Redan från första stund sysselsatte han sig mycket med mig, och äfven jag lät hastigt blända mig af honom. Han berömde sig af stora hjältedater, och jag hängde vid hans läppar, då han förtäljde sina bedrifter. Han kunde spela luta och ackompanjerade min sång, vi lustvandrade i slottsträdgården och gungade i lätta båtar på flodens klara vågor. Så fortgick det en hel sommar, och då gästerna småningom aflägsnade sig, förklarade han, att han ej skulle lämna slottet utan att jag följde honom såsom hans maka, ty utan mig kunde han ej lefva. Teklas föräldrar meddelade honom att jag vore ett föräldralöst barn utan arf, men det betydde ingenting, menade han, mitt ädla namn vore för honom hemgift nog. Detta träffade mitt hjärta som ett styng, ty ehuru jag var så invand vid det nya namnet, att jag sällan tänkte på mitt gamla, kände jag dock, att jag måste säga honom sanningen, innan jag räckte honom min hand. Men jag gjorde det hemligt och med bäfvande hjärta. Han tröstade mig vänligt och sade tillika, att i dessa vilda krigstider förekom sådant icke så sällan. Jag hade ju varit ett barn, då namnombytet skedde, och således oskyldig däri. Den heliga kyrkan hade ju ock makt att ändra stånd och namn, såsom hon fann för godt. Jag vore nu hans drottning, och det gjorde honom detsamma, hvarifrån jag härstammade.

Jag blef alltså hans hustru och följde med honom till Wien, där han hade ställt om en präktig bostad åt oss. Vi lefde en tid i härlighet och glädje; Konrad skaffade mig smycken och präktiga kläder i öfverflöd, och öfverallt prisade man min skönhet. Men det jäktande lifvet och de ständiga förlustelserna angrepo min hälsa, som trots mitt blomstrande utseende aldrig varit synnerligen stark. Jag tröttnade vid det oroliga lifvet och bad Konrad, att vi skulle få flytta till landet, där han uppgifvit sig äga slott och jordagods. Men härom ville han ej höra talas, lofvade dock att jag skulle få stanna hemma, om jag ej orkade vara med om festerna. Snart begagnade jag mig af detta löfte och Konrad gick ensam; men när han kom hem, märkte jag, att han börjat hänge sig åt dryckenskap och spel. Detta hade jag alltid haft afsky för och jag bad honom ofta afstå därifrån och stanna hemma hos mig, så kunde vi förlusta oss med sång, utfärder och angenäm läsning, som vi gjorde i Teklas hem. Då skrattade han blott och förklarade, att han icke kunde förbli min page hela sitt lif, jag vore nu hans hustru och måste finna mig vid hans seder. Jag satt alltså mycket ensam, och under denna stillhet förnam jag ofta en röst i mitt inre, som förebrådde mig, att jag förnekat min tro och min faders ärliga namn. Andra dagar kommo, då Konrad var hemma och öfverhopade mig med smekningar och gåfvor, och då slog jag alltsammans ur hågen och var lika lättsinnig som förut.

En afton sistlidne vinter var jag åter ensam och väntade med oro, att Konrad skulle komma hem. Plötsligt kom han inrusande, med vildt och förstördt utseende. 'Hvarför sitter du här som en marmorbild,' for han ut mot mig, 'upp med dig och packa ihop så mycket vi kunna bära — vi måste genast härifrån.' — Säg mig, hvad har händt, Konrad? ropade jag förfärad. — 'Pengarne äro slut — jag har nyss på hasardspel förlorat det sista, hvarpå jag satte mitt hopp.' — Men vår våning, vårt präktiga husgeråd? invände jag.

'Är länge sedan bortspeladt, bortslösadt, i morgon komma fordringsägarne och taga det. Skynda på, så att vi må undgå skammen.'

Liksom i en dröm packade jag ihop litet af hvarje och följde honom ut i mörka natten. På en afsides gata väntade oss en karl med tvenne ridhästar. Vi sutto upp, lämnade staden och redo hela natten. Hvart för du mig? frågade jag slutligen, finns inte något af dina gods i närheten? Med ett kort skratt svarade han, att jag ändå en gång måste få veta alltsammans. Hans namn vore endast antaget; han hette rätteligen Konrad Metzler, och han hade rymt från sina föräldrar, ett fattigt borgarfolk, för att taga tjänst i hären. Under Wallenstein hade han deltagit i många strider och vunnit stort byte, en gång en hel tunna full af guldmynt. 'Jag höll denna skatt dold en lång tid,' sade han, 'men slutligen föll lusten på mig att uppträda såsom en stor herre. Jag lämnade hären, skaffade mig hästar och tjänare, klädde mig präktigt och spelade adelsman, men långt från min hemort, på det ingen skulle känna igen mig. Jag var hvarken dum eller tölpaktig, hvarför det föll sig lätt för mig att tillägna mig ett fint umgängessätt. Af min mor hade jag lärt att spela luta. Hon, stackare, lär ha dött af sorg öfver mig; det gör mig verkligen ondt, men kan nu inte hjälpas. Pengarne ha räckt länge, men nu är hvarenda fyrk borta. Till råga på olyckan såg jag i dag i staden några af mina forna kamrater vid hären, och de följde mig med sina blickar, som om de känt igen mig. Men jag kan inte uthärda, att de skola kalla mig en bedragare och drifva gäck med den föregifne adelsmannen; hellre gör jag mig osynlig. Nu vet du allt,' slöt han, 'och vi ha ingenting att förebrå hvarandra — du är dotter till en kättersk präst och jag son till en skräddare.'

Men hvad skall det nu bli af oss? frågade jag med förtviflan i hjärtat.

'Åh, en karl sådan som jag slår sig nog fram, vid hären finns alltid plats, och kriget ger nytt byte.'

Sedan vi flackat omkring länge och väl, inträdde Konrad slutligen vid ett regemente, som tågade mot Turenne, och jag följde honom bland trossen. Hvad jag då led, kan ej med ord utsägas. Men jag vet, att Gud tillskickade mig denna bittra tuktan för att krossa mitt högmodiga hjärta och bringa mig till erkänsla af min synd. Ack, broder, det skulle dock blifva ännu värre. Konrads vilda sinne reste sig upp mot den lilla återstod af manstukt, som öfvades i hären; obunden frihet var nu hans mål. Då han en gång vid en mindre skärmytsling blef lätt sårad, tog han det som förevändning att blifva efter sin truppafdelning och uppsökte den icke vidare, utan slöt sig till en skara äfventyrare, som genomströfvade landet kors och tvärs för att söka byte. Därvid nödgades jag åse, hur de ryckte den sista brödbiten från de arma människorna, trampade ned deras boningshus. Ja, ännu mycket afskyvärdare ogärningar, hvarom min tunga ej förmår tala, måste jag bevittna. Ofta ledo vi den bittraste nöd; en annan gång åter frossade de råa karlarne i öfverflöd af hvad de röfvat. Jag bad Konrad på det bevekligaste öfverge detta lif och lofvade att efter min förmåga bistå honom, om han ville söka förtjäna vårt bröd genom ärligt arbete, men han slog allt i vädret. Hittills hade han ändå sörjt för mitt välbefinnande och behandlat mig vänligt, ty han älskade mig på sitt sätt, och jag älskade honom tillbaka. Men hvad det led, blef jag en börda för honom. Mina bleka kinder och förgråtna ögon föllo honom icke i smaken; ej heller att jag nu mera icke förmådde skratta och skämta. Till sist blef jag så eländig, att jag knappt kunde släpa mig fram. Då vaknade hos mig en brinnande längtan efter mitt hem och i synnerhet efter min älskade far. Jag hade länge sedan slutat upp att upprepa de böner, jag lärt i klostret, de skänkte mig ingen tröst i min nöd. Hur skulle jag genom egna gärning-

ar kunna förtjäna himmelen, då jag rundt om var omgifven af det vederstyggligaste syndalif och vid en blick tillbaka på mitt flydda lif ej fann annat än högmod, själfviskhet och lögn? Jag greps af en förfärlig ångest vid tanken på att döden kunde träffa mig i detta tillstånd. Hurudan skulle min lott då bli? Dock visste jag, att det fanns en väg till salighet och att jag som barn lärt den af min far, men jag hade glömt den, glömt allt, allt.

Till hemmet, till min far drogs jag allt starkare. Jag ville falla till hans fötter, luta mitt trötta hufvud mot hans bröst, han skulle inte stöta bort mig, det visste jag. Då vi nu under våra ströftåg närmade oss sachsiska gränsen, bönföll jag Konrad allt enträgnare att föra mig hem till min far. Han ville till en början icke lyssna härtill, men då jag till sist blef så ytterligt klen, att jag ej orkade någonting, gaf han slutligen med sig. Några af karlarne följde med oss, de öfriga skingrades. Med tillhjälp af en vagn och några hästar, som bandet röfvat, gick färden ganska hastigt framåt. Jag kom ännu ihåg namnet på den stad, som låg närmast min födelseby, och dit styrde vi kosan. Endast så långt som till byns allmänning ville de följa mig, sedan skulle jag få leta mig fram på egen hand till mitt hem och min käre fader. Du vet, hvad vi funno, min broder — ett öde, förhärjadt land och icke ens ett spår af det kära hemmet. Ett stycke från staden träffade vi på en gammal man, som samlade bränsle i skogsbrynet. Han ville fly, men stannade på Konrads tillrop.

'Hvad har det blifvit af folket, som bodde i bergsbyn där borta?' frågade min man.

'Döda eller dödade,' var det korta svaret.

'Är prästen också död?'

'Ja, han var den förste, som de kejserlige mördade. Jag kände honom, han var en förträfflig man.'

'Än hans barn då?'

'Hvarför frågar ni efter barnen? Döda eller försänkta i elände naturligtvis; hvad annat? Allt är ju dödt eller eländigt, som förr var friskt och skönt.'

Nu var mitt sista hopp tillintetgjordt, och jag låg i stum smärta på halmen i vagnen. Försiktigt undvikande att närma oss städerna styrde vi kosan västerut och kommo snart till bättre trakter.

En afton anlände vi till en skog, där några gårdar, och bland dessa ett präktigt jägmästarboställe, lågo undangömda. Strax uppgjordes en plan att öfverfalla och utplundra de olyckliga invånarne, ty vår trupp hade åter blifvit fulltalig genom ett antal löst folk, som slutit sig till oss. Där skogen var som tätast gjorde Konrad i ordning en bädd åt mig och visade sig vänligare än han på länge gjort; mitt elände gick honom väl till hjärtat. Han lutade sig ned och kysste mig och sade: 'Försök nu att sofva; jag kommer snart tillbaka till dig med rikt byte, och då kan det hända, att jag för din skull slutar upp med det här lifvet; jag börjar verkligen bli trött på det.'

Jag omfamnade honom och sade bedjande: O, Konrad, låt oss fly redan nu från dina vilda kamrater och börja ett annat lif, om än i aldrig så stort armod.

'Inte i dag,' svarade han skrattande, 'det är tids nog i morgon.' Han skyndade bort, och jag återsåg honom ej mer lefvande.

Jag låg länge och lyssnade, och snart nåddes mitt öra af ljudet af skott, jämmerskrin och det afgrundslarm, som tyvärr var mig alltför välbekant från föregående öfverfall. Men det varade blott en kort stund, och så blef allt tyst. Full af ångest afvaktade jag morgonens inbrott och smög mig då bort åt det håll, hvarifrån skotten hörts. Snart såg jag den närmaste af gårdarne skymta fram mellan träden. Allt var nu stilla, men här måtte en strid ha utkämpats, ty marken var upprifven på en stor omkrets. Försiktigt spejande mellan

trädstammarna såg jag beväpnade bönder och jägare på något afstånd gå fram och tillbaka och ämnade just draga mig undan igen till mitt gömsle i skogen, då min blick föll på en gestalt, orörligt utsträckt på marken, ej långt från den plats där jag befann mig. Med dröjande steg närmade jag mig — det var min Konrad, kall, död; vanmäktig sjönk jag ned bredvid honom.

Då jag åter öppnade mina ögon, möttes de af ett älskligt flickansikte, som med ett uttryck af innerligt deltagande lutade sig öfver mig. Hon höll en skål vatten till mina läppar och sade: 'Följ med mig härifrån; om de uppretade bönderna få se dig, så döda de dig.'

'De må gärna döda mig,' svarade jag; 'hvarför skall jag lefva?'

'Emedan Gud vill det,' svarade hon stilla och allvarligt.

Då tryckte jag ännu en kyss på Konrads kalla panna och följde henne med vacklande steg. Hon förde mig till ett gammalt stall, bäddade ned mig på mjukt hö och gick hela dagen till och från som en tröstande ängel. Jag låg under tiden i svåra smärtor och mot kvällen föddes mitt lilla barn.

Med matt blick åsåg jag hur den goda flickan svepte den nyfödda i några usla paltor. Sedan detta var gjordt, kysste hon den lilla på pannan, knäppte ihop händerna öfver henne och bad att Gud måtte välsigna och bevara henne. Då hon under bönen riktade sina milda, allvarliga ögon mot himmelen, stod det med ens klart för mig hvem hon var; hennes röst hade från första stund förekommit mig så bekant. 'Är du icke Lena?' frågade jag.

'Jo,' svarade hon, 'och jag kände genast igen dig, arma Kunigunda. Du var alltid vänlig och snäll mot mig i klostret, och nu vill jag visa dig min tacksamhet.'

I veckor låg jag sjuk och svag i stallet; min kraft tycktes vara alldeles bruten, och jag väntade intet annat än döden. Lena vårdade mig med ömhet och stor uppoffring; hon tjänade

nämligen som piga i bondgården och måste genom ansträngande arbete godtgöra den tid, hon tillbragte hos mig. Men hvad hon gjorde för min eländiga kropp är ringa mot hvad hon gjorde för min arma själ. Redan de första dagarne fattade jag sådant förtroende för henne, att jag talade om allt för henne: min lögnaktighet, mitt lättsinniga lif, min ånger och min djupa själsnöd. Hon lärde mig då att finna vägen tillbaka till Guds hjärta, ty hon visade mig till Jesus. Alldeles så plägade far tala, då jag såsom barn gjort något orätt; ja, ofta var det, som om jag hört honom själf. Småningom vaknade mycket till lif i min själ, som jag en gång tanklöst inlärt, och bar nu frukt. När Lena vaggade mitt barn på sina armar, sjöng hon de sånger, vi fordom sjöngo hemma, och hvad det led kunde jag sakta instämma. Ofta, ofta, då jag ej kunde fatta tröst, sjöng hon för mig den versen:

Fastän min synd är mycket stor,
Guds nåd dock större blifver;
Han den, som uppå honom tror'
Bot för all skada gifver.
Jag tackar honom innerlig,
Som all min skuld förlåter mig:
Gud vare pris och ära!

Ja, käre Hans, jag vet nu att min himmelske Fader för sin Sons skull förlåtit mig alla mina synder; och att han låtit mig återfinna dig är för mig ett synbart bevis på hans nåd.

Sedermera berättade också Lena sina lefnadsöden för mig. Då hon var omkring fjorton år, kom en gång en dam till klostret för att förrätta sin andakt, fattade tycke för den föraktade flickan och tog henne i sin tjänst. Till en början hade hon det mycket bra, men efter ett par år följde hennes matmor sin man, en högre officer, till härens vinterläger och tog Lena med sig. Där fördes ett lustigt lif i svalg och dryckenskap, och tjänstfolket blef också förvildadt. Snart insåg Lena

att hon måste fly, om hon skulle undgå att indragas i det syndiga lifvet, och afvek i hemlighet från staden. Om allt hvad hon nödgats utstå under sitt långvariga kringirrande talade hon ej, utan prisade Gud, som till sist låtit henne finna en tillflyktsort i denna bondgård.

'Bondhustrun är sträng,' sade hon, 'men hon håller af mig, och jag kan ofta vara henne till hjälp och tröst, ty hennes man är en svår och ondsint karl. Han vet inte om att du, stackars Gundel, är här, annars vore du ej en enda stund säker om ditt lif. Den natt, din Konrad föll, blef han svårt sårad. Han ligger ännu och vrider sig otåligt på sjukbädden och svär allt hvad krigsfolk heter en oförsonlig hämnd. Din Konrads män blefvo snart slagna på flykten, ty i jägmästarbostället fanns det godt om välbeväpnadt folk. Bondhustrun däremot vet om dig, och hon har till och med varit här ett par gånger, då du sof; hon unnar dig ock gärna mat och dryck. Men så fort bonden kommer upp, måste du bort härifrån; drick därför flitigt af den goda mjölken, så att du får krafter för hvad som förestår dig.'

Dessa ord uppfyllde mig med förskräckelse. Jag hade hittills varit för svag att tänka på framtiden, men nu såg jag blott elände och nöd framför mig. Helst hade jag velat dö, men vågade jag väl bedja Gud om befrielse genom döden, då ett barn hvilade vid mitt bröst? Nej, jag måste lefva för barnets skull. Jag ryckte därför upp mig, åt och drack och blef småningom starkare.

En afton trädde bondhustrun in i stallet; hennes utseende var allvarligt och sorgset, som om hon burit på ett svårt lidande. Jag steg upp och tackade henne ödmjukt för den barmhärtighet hon bevisat mig.

'Tacka inte mig,' sade hon, 'Lena har gjort allt. Jag skulle ha drifvit bort dig, om det inte varit för flickans skull. Jag kan inte neka henne något. Men nu måste det bli slut med din härvaro, ty min man är frisk igen; redan i morgon

ämnar han gå öfver alla sina ägor, och ingenting undgår hans vaksamma öga. Ve dig, om han finner dig här! Gå ej heller fram till någon af bondgårdarne i grannskapet, ty folket är förbittradt på alla lösdrifvare. Tag denna tärpenning och bege dig i dagbräckningen till närmaste stad. Uppsök där barmhärtiga människor, som kunna sörja för ditt barn, och tag själf plats såsom tjänstpiga samt försök att hädanefter föra ett bättre lif än du hittills gjort. Detta är mitt råd, och nu farväl.'

Jag räckte henne handen, men hon tog den ej. Hon var ju en ärbar maka och husmoder, och jag en stråtröfvares föraktliga hustru, icke värdig att vidröras af hennes händer. O, hvilka bittra tårar jag fällde denna natt! Hur djupt hade ej den stolta Gundel sjunkit!

I daggryningen, då jag nyss fallit i en lätt slummer, stod Lena vid min bädd och manade mig till uppbrott. Hon hängde på min rygg en påse med hvarjehanda matvaror och litet kläder till barnet. Sedan omfamnade och kysste hon mig under tårar; hon skydde icke röfvarens hustru.

Tysta anträdde vi vår vandring, Lena med barnet i sina armar, och kommo snart ut ur skogen. Efter att ha gifvit mig en noggrann beskrifning öfver vägen till staden sade hon:

'Gärna skulle jag velat gå med dig än längre, men vågar det ej för bondhustrun. Gud ledsage dig, du arma Gundel, och uppväcke medlidsamma hjärtan, som förbarma sig öfver dig. Och det skall han ock göra. Var vid godt mod, han är barmhärtig och varkunnar sig öfver alla elända.'

Vi skildes åt och efter en tröttsam vandring kom jag ändtligen till staden. Men ack, där blef jag inte ens insläppt. Portvakten räckte mig en allmosa, under förklaring att där fanns öfvernog med tiggare förut, och att det välvisa rådet strängeligen förbjudit honom att släppa in flera. Jag måste alltså draga vidare, och då vädret var varmt, och allt grönskade och knoppades omkring mig, höll jag mig ofta flera dagar

å rad ute i det fria och tillbragte nätterna i den täta småskogen. Mogna skogsbär skänkte mig vederkvickelse, och bröd hade jag ännu kvar. Under tiden stärktes mina krafter, och när födan tog slut, hjälpte jag emellanåt till med åkerarbetet hos bönderna, medan min lilla flicka sof i skuggan af ett träd.

En söndag förde jag henne till en oansenlig liten bykyrka och bad pastorn döpa henne. Hon fick namnet Eva. Ehuru själf fattig, begåfvade mig dock den välvillige mannen rikligt och talade vänligt med mig, men han så väl som alla andra ansåg mig för en vanlig tiggarkvinna och lät mig draga vidare. Gärna hade jag anförtrott mig åt någon, men öfverallt härskade så bitter nöd, att jag icke fann mod därtill.

Sommaren började emellertid nalkas sitt slut, och jag måste för barnets skull söka en stadigvarande tillflyktsort. Jag vandrade genom många städer och byar och frågade än här, än där, om man inte behöfde en tjänarinna. Ibland blef jag afvisad med hårda ord, men skulle nog mångenstädes kunnat finna en tillflykt för egen del, dock ej för barnet. Å andra sidan erbjöd sig mer än en barmhärtig kvinna att taga barnet, men behöfde däremot ingen tjänarinna. Ingen ville härbergera oss båda, och att lämna ifrån mig min Eva, det kunde jag ej. Hur mitt hjärta skulle blöda, under det jag irrade omkring, hemlös och öfvergifven, än med hårdhet afvisad, än rent af skymfad, ack broder, det måste du själf tänka dig — jag kan ej beskrifva det. Då den kalla höstvinden började svepa fram, sjönko mina krafter återigen, och mitt dödströtta hjärta längtade efter en stilla, undangömd vrå, där jag kunde vara ensam med mitt ljufva lilla barn och med min Gud.

Ändtligen träffade jag för några veckor sedan på det förfallna tornet och fann därinne den varma kappan och ett par söndriga kokkärl. Jag beslöt att stanna där, och redan första morgonen kom geten till oss. Hvarifrån hon kom, vet jag ej.

Gud sände henne för barnets skull, ty jag kunde ej längre nära det. En och annan gång vågade jag mig ned i dalen för att tigga bröd, men jag behöfde föga och stillheten gjorde min själ så godt. När min lilla Eva log mot mig, sköt en varm glädjestråle genom mitt hjärta, men ofta tärdes jag af längtan efter min älskade far. Då förde Gud i sin barmhärtighet dig, du min salige faders afbild, i min väg. Du skall inte blygas för din arma förvillade syster, du skall behålla henne hos dig och bädda hennes trötta hufvud till den sista hvilan — inte sannt, käre Hans?"

"O, min kära, kära syster, tala icke så," bad Hans, i det han drog henne intill sig. "Du skall bli frisk igen, och jag skall vårda och omhulda dig som en dyrbar Guds gåfva."

Men Gundel skakade på hufvudet. "Jag stannar inte länge här på jorden, det känner jag. Gud vare lofvad att jag får lämna min dotter i dina händer. Du skall uppfostra henne såsom vår far uppfostrade oss, och hon skall med Guds hjälp blifva lydigare mot dig än jag, stackars dåraktiga barn, var mot honom."

FEMTONDE KAPITLET.

Hertig Ernst.

Stilla och undergifvet skötte Gundel broderns torftiga hushåll och skulle helst velat förrätta äfven de allra lägsta sysslorna, om han blott tillåtit det. Den unge skolmästaren trifdes bättre än någonsin i sitt lilla skolhus, sedan nu en kvinnlig hand kärleksfullt sörjde för hans få behof, med omsorg tillredde hans enkla måltid och lagade hans slitna kläder, så att de alltid sågo snygga ut. I det mörka skolrummet hade det blifvit riktigt ljust, sedan Gundel höll de små fönsterrutorna

så blanka och bord och bänkar så rena. Till och med barnen började snygga upp sig, som om de insett att smuts och trasor icke passade i en så treflig omgifning. Då våren kom, redde de båda syskonen till den lilla trädgårdstäppan, sådde och planterade, och skolbarnen ansågo det för en ära att få hjälpa till därmed. Snart saknades aldrig en doftande bukett på skomakarbordet, ty Gundel hade kvar sin gamla kärlek för markens blomster. Ehuru hon arbetade så flitigt hennes svaga krafter tilläto, och sökte läsa i sin broders ögon hvad hon kunde göra för honom, satt det ofta hårdt åt för den unge läraren att skaffa föda och kläder åt systern och det lilla barnet. Hela sommaren arbetade han som daglönare på böndernas åkrar, men det oaktadt kunde han knappt förtjäna nog till inköp af de oumbärligaste förråden för den långa vintern. Med bekymmer såg han att hans rock snart var ohjälpligt förbi, och att Gundel och hennes lilla Eva nödvändigt måste ha yllekläder och ett varmt täcke.

Skörden var afslutad och skolan åter öppnad sedan några dagar tillbaka. En eftermiddag, då undervisningen pågick som bäst, trädde pastorn in i skolrummet, gjorde barnen en del frågor och uttalade sin belåtenhet med deras svar samt tillika sin glädje öfver den förträffliga tukt och ordning, som läraren förstod att upprätthålla. Efter en stund afskedades barnen, och sedan dessa under muntert glam sprungit sin väg, vände sig pastorn till läraren och sade med synbar förnöjelse:

"Min käre skolmästare, jag kommer i dag såsom öfverbringare af ett godt budskap. Det har länge gjort mig ondt, att ni måste slita och släpa så hårdt och att se er stackars syster blifva allt blekare och magrare och det sannolikt af brist på närande föda. Jag skulle gärna velat hjälpa er af egna medel, men dessa äro så ringa, att jag knappt förmår hålla mina söner i lärdomsskola. Nu är dock nöden afhjälpt — se, hvad jag har med mig åt er!" Och därmed räknade han upp lärarens lilla årslön på bordet, men denna gång

dubbelt upp. Därpå fortfor han: "Så mycket får ni hädanefter hvarje år, och bönderna skola dessutom lämna er svagdricka och bränsle till husbehof, på det ni ej må behöfva gå till skogen med yxa och såg."

"Hur hänger detta ihop?" utbrast Hans förvånad. "Hur kunna bönderna i sin stora fattigdom åstadkomma så mycket penningar?"

"Oroa er ej däröfver, min vän; de ha inte gifvit mer än vanligt. Men ni vet ju att den gode hertig Ernst nu sitter vid styret i vårt land, och ehuru han som prins var en tapper krigare och kämpade med lejonmod i mången het drabbning, har han, sedan han kom till regeringen, alldeles dragit sig ifrån alla krigsärenden och vinnlägger sig blott om att lindra nöden och eländet i sitt land. Framför allt vill han att både unga och gamla skola bli väl undervisade i Guds ord, på det att den öfverhandtagande råheten och förvildningen må kraftigt motarbetas. Han vill ock att präster och skolmästare icke skola hindras i sitt kall af alltför stora näringsbekymmer, utan hafva sin tarfliga utkomst för att kunna sköta sitt ämbete med lust. Till den ändan har han af sina personliga inkomster anslagit stora summor till förbättrande af deras löner, och från denna källa kommer ert lönetillskott. Äfven jag har fått en liten andel på min lott, och därför vilja vi glädjas med hvarandra och af hjärtat nedkalla Guds välsignelse öfver den ädle fursten."

Pastorn hade inte väl hunnit utom synhåll, förrän byfogden infann sig, åtföljd af sin gode vän timmermannen; de skärskådade det lilla skolhuset både på fram- och baksidan, knackade på väggarne och mätte med steg ut den lilla gårdsplanen.

"Hvad tagen I er för, käre vänner?" sporde den förvånade Hans, som i detsamma trädde utom dörren.

"Har inte skolmästaren reda på det? Det kommer sig däraf att han hänger näsan öfver boken, då annat folk kom-

mer tillsamman på ölstugan. Jo, här skall byggas och det i en fart ändå, på nådig befallning. Den högborne herren, vår gode hertig, har befallt att skolhusen skola sättas i godt stånd och tillräckligt utrymme också beredas, på det undervisningen må obehindradt fortgå utan att störas af bullersamma hushållssysslor."

"Hvad mig beträffar, har det ingen brådska med den saken, ty min syster gör intet buller af sig och nöjer sig gärna med den lilla vrå bakom spiseln, som jag afskilt genom ett förhänge."

"Tack för er goda vilja," genmälde byfogden, "men härvidlag gäller inte den utan hertigens. Under det andra herrar jaga och lefva lustigt, reser han omkring i landet och ser efter om hans befallningar ordentligt utföras. Finner han att man gjort sig skyldig till försumlighet, lär han kunna rynka pannan med besked — alltså raskt till verket."

Innan vintern gjorde sitt intåg var skolhuset tillbyggdt med ett rymligt boningsrum och den lilla vedboden fylld med ordentligt bränsle. Den fromme fursten tänkte icke blott på lärostånd et utan lät ock utdela utsädeskorn till de utarmade bönderna, så att jordbruket ej skulle ligga i lägervall. Om någon var för fattig att återuppföra sin förstörda gård, erhöll han antingen en penninggåfva eller byggnadsmaterial, och den som ville köpa jord erhöll sådan på billiga vilkor. Detta gjorde att många, som förlorat hus och hem, flyttade till det lyckligt lottade landet, men endast sådana, som förklarade sig beredda att föra ett gudfruktigt och arbetsamt lif, erhöllo hjälp till odlingar och nybyggnader. De gamla måste hålla sig till kyrkan, barnen till skolan, öfverflöd i klädedräkt och oordentlighet i lefnadssätt tåldes icke. Under hägnet af en sådan regering var det ej underligt att Gotha snabbare än andra landsdelar repade sig efter krigets vedervärdigheter, i synnerhet som hertigdömet efter år 1643 hade föga känning af kriget.

Påsktiden detta år var tilländalupen. På den stränga vintern följde en tidig, varm vår, som hastigt framkallade grönska och växtlighet. Hans gräfde och besådde sin lilla trädgårdstäppa, i förhoppning om en rik skörd. Han hade nu blifvit en man i detta ords fulla betydelse, var afhållen af gammal och ung, och ehuru han alltjämt förblef fattig, behöfde han numera aldrig lida brist. Men det oaktadt blickade han ofta sorgset framför sig, stannade emellanåt under arbetet och stödde sig mot spaden, under det en djup suck trängde sig fram ur hans bröst. Gundel hjälpte honom icke längre såsom de föregående båda åren, utan i stället låg gamle Jakob på knä och satte plantor på det nygräfda trädgårdslandet. Mellan dem båda sprang lilla Eva lättfotad fram och tillbaka, med de ljusa lockarne fladdrande för vinden, kinderna glödande och de ljusblå ögonen glittrande af ysterhet. Hon repade af grässtrån och maskrosor, så många hennes små händer kunde hålla, kastade dem upp i luften och sökte skrattande fånga dem igen. Ibland retades hon med gamle Jakob, ryckte honom än i rocken, än i det grå håret, gömde sig blixtsnabbt bakom en buske och sprang jublande fram, då han med låtsad förskräckelse såg sig om efter missdådaren. Trött på denna lek kastade hon sig slutligen ned i det ljusgröna gräset och sjöng med sin späda, silfverklara stämma melodien till den sång, Hans under dagen öfvat med skolbarnen.

"Inte så högljudd, min älskling," varnade Hans med upplyftadt pekfinger, "lilla mor sofver."

Barnet tystnade strax, stod en stund eftersinnande och gick så bort till blomsterrabatten, där de första violerna blommade, plockade af några och bar dem till Hans.

"Gå till mor med blommorna, mor säga: o, så vackert, o, så vackert!"

Hans lät sin blick sorgset hvila på den lilla, tog henne så på armen, kysste henne och bar in henne i skolhuset.

Jakob torkade tyst bort en tår.

Där inne i det nybyggda, trefliga boningsrummet låg Gundel sedan veckor tillbaka, men ej längre på sin broders torftiga läger utan i en god säng och väl ombonad. För hvarje dag blef hon allt blekare och svagare. Under hösten hade hon ännu varit så kry, att Hans invaggade sig i den förhoppningen att hennes hjärtesår genom Guds nåd och hans kärleksfulla omvårdnad skulle läkas, och att hon gärna skulle vilja lefva kvar på jorden för det uppblomstrande barnets skull. Men under den kalla vintern fick hon en svår hosta, och hennes steg blefvo dag för dag långsammare och hennes ögon allt mattare.

"Möda dig inte, käraste syster," bad Hans ofta, "jag sköter gärna om alltsammans såsom förr; hvila dig bara, så att du snart blir bättre."

"Låt mig göra det lilla jag kan, älskade, jag känner mig så lycklig att få tjäna dig. Hela mitt lif har varit så onyttigt; nu tackar jag Gud att ändå kunna göra något."

Men snart nog nödgades hon hvila. Då Jakob en gång kom på besök till skolhuset, fann han Gundel dödstrött i sängen och Hans sliten mellan undervisningen, skomakarbänken och tillsynen af det lifliga barnet och kon, som bönderna förärat honom i julgåfva.

"Vet du hvad, Hans," föreslog han, "jag tar städja såsom tjänare hos dig för födan och en plats på spiselbänken. På herrgården är jag inte längre till någon nytta, och herr Reinhardts son, som nu är min husbonde, ser nästan litet snedt på mig. Han brås inte på sin far. Hur bra jag kan laga mat minns du nog från lägertiden, sopa och skura går också någorlunda, och att vakta gullbarnet, det skall bli mitt högsta nöje."

Under den sorgliga tid, som nu följde, var den trogne gubben en verklig tröst och hjälp för Hans, om också hans hushållning ibland var konstig nog. Gundel angreps af en

häftig feber, som hastigt förtärde hennes svaga krafter, och under sina vilda feberfantasier genomlefde hon ånyo den fasansfulla tid, då hon irrade omkring, hemlös och öfvergifven. För hennes inre öga upprullades åter bilden af de afskyvärda illdåd, hvartill hon nödgades vara vittne; hon genomlefde den fasans natt, då hennes Konrad tog en ända med förskräckelse, och hon bad med rörande stämma om skydd för sig och sitt barn. Nu först insåg Hans att det finns själslidanden, som aldrig kunna fullt helas här på jorden, utan städse bryta fram på nytt och plåga det arma hjärtat, tills Gud skänker det sin eviga ro. Denna svåra tid gick emellertid öfver och det öfverretade tillståndet efterföljdes af stillhet och svaghet. Hans hoppades ånyo på förbättring, men läkaren, som hämtats från staden, gaf föga hopp.

Det var aftonen af den dag, då Eva burit violerna till sin moder. Flickan sof i sin lilla bädd, Jakob på en halmkärfve i stallet; någon annan bädd ville han ej hafva. Hans satt bredvid sin syster med bibeln på knäet.

"Hvad vill du jag skall läsa för dig?" frågade han ömt.

"Om den stora synderskan," blef svaret.

Han läste och hon lyssnade med ett tacksamt leende, sakta upprepande för sig själf:

"Så vandrar jag med fröjd och frid
Till Faderns boning;
Jag vet hvad jag mig tryggar vid:
Din försoning.
Jesu, mig ej lif, ej död
Kan från din kärlek skilja!"

"Jag är så lycklig i dag, käre Hans," fortfor hon; "allt det förfärliga, som plågat mig, är nu glömdt, borta, och det för alltid, därom är jag viss. Blott en enda önskan har jag ännu."

"Nämn mig den, älskade."

"Luta dig ned till mig, jag orkar ej tala högt."

Han lade sitt mörklockiga hufvud bredvid hennes ljusa på den hvita kudden och lyssnade till de knappt hörbara orden. När Gundel tystnat, reste han sig upp och satt en lång stund i bön och begrundande.

"Vill du, broder?" frågade hon slutligen.

"Ja, i Guds namn."

"Han välsigne dig," sade hon innerligt och föll därpå i en stilla slummer, men Hans vek ej från hennes sida.

Midt i natten vaknade hon och såg på honom med stora ögon; nattlampans sken föll på hans ansikte.

"Käre fader," hviskade hon, "du är väl riktigt god på din Gundel igen?"

Och med ett leende på läpparne insomnade hon ånyo och gick under sömnen till den himmelske Fadern och den jordiske.

Under vacker sång af skolbarnen bars lärarens syster till grafven, och djupt bedröfvad vände den sörjande brodern tillbaka till sitt nu så ödsliga hem. Lilla Eva, som i början ofta ropade efter sin moder och drog undan sängomhänget för att söka det kära bleka ansiktet, blef snart lika munter som förut, ja riktigt vild och ostyrig, ty Jakob lät henne få sin vilja fram i allt. Lika strängt som han fordom kommenderat Hans, lika lydigt fogade han sig nu efter den lilla varelsen, som med all sin älsklighet så väl förstod att genomdrifva sin vilja. Men försökte hon göra så med Hans, som hon nu kallade far, blef hon med allvar och stränghet tillrättavisad, så att Jakob ofta förargad brummade i skägget: "Sorgen öfver modern gör honom hård mot barnet." Men Hans var inte hård; han såg blott hos den lilla samma böjelse till lättsinne och härsklystnad, som lagt grunden till Gundels olycka, och sökte att kväfva den i dess brodd.

Hans blef småningom herre öfver sin sorg och började åter med friskt mod skåda ut i lifvet. Men de hedervärda bondhustrurna i byn skakade ofta på hufvudet och sade sins emellan: "Hur kan bara vår skolmästare reda sig med den

gamle knekten och det lilla barnet? Det är sannerligen på tiden, att han tar sig en hustru. Skada att han är så fin och lärd, annars vore det mången bra flicka i byn, som gärna skulle vilja ha honom. Min Bärbel finge han strax, om han ville.'' ''Åh prat,'' menade en annan, ''en skolmästare är alldeles för fattig, min Lisel måste ha en, som har gård och grund, annars får hon hellre gå ogift.''

Den allvarlige skolmästaren såg emellertid hvarken Bärbel eller Lisel, utan begaf sig en dag, när sommarferierna börjat, upp till prästgården med lilla Eva, bad pastorns pålitliga gamla hushållerska taga hand om henne några dagar och hade sedermera ett långt samtal med pastorn. Följande morgon, sedan Hans och Jakob sorgfälligt bommat igen skolhuset, anträdde de en färd, hvars mål var okändt för byns invånare, båda voro beväpnade och iförda sina bästa kläder. Fjorton dagar efteråt stannade en bondvagn utanför prästgården. En främmande forman satt i framsätet med Jakob vid sin sida och skötte tömmarne; i baksätet satt Hans och hade bredvid sig en smärt flicka med slätkammadt hår, allvarliga ögon och ett mildt, vänligt ansikte. Det var Lena. Hans öfverlämnade henne genast i pastorns vård, men påföljande söndag firades bröllopet, och nu var Gundels sista önskan uppfylld. Om det varit lätt eller svårt att få flickan lös ur hennes tjänst, blef aldrig bekant i byn, men Hans ångrade icke att han uppfyllt sin systers sista bön, och Lenas stilla ögon lyste af lycka och frid.

Då köpmannen från grannstaden denna höst for till Nürnberg, medförde han liksom de föregående åren ett bref till mäster Berthold, och denna gång synnerligen innehållsrikt, ty Hans hade ju så mycket att förtälja, både sorgligt och glädjande. Men i stället för det vanliga svaret medförde han denna gång en låda, hvari jämte en kärleksfull skrifvelse låg en stor präktig docka för lilla Evas räkning, en docka af det slag, som då för tiden endast förfärdigades i Nürnberg. Låd-

an måtte dock äfven innehållit något mer, ty kort därefter foro Hans och Lena in till staden och återkommo med en hel del linnevaror och husgeråd, som de säkert icke kunnat förskaffa sig af den blygsamma skolmästarelönen.

Hans läste sin kära mästares bref om och om igen och ofrivilligt föllo många tårar därpå. Man såg på stilen, att en trött, darrande hand fört pennan, och de innerliga välönskningar och hjärtliga förmaningarna ljödo som en döendes. Skolmästarens aning bedrog honom ej: redan samma år ingick den gode mannen i den eviga friden, och fru Brigitta, som trots sin barskhet haft sin make uppriktigt kär, följde honom snart. Sina få ägodelar testamenterade de åt de fattiga i deras stad, men Hans fick genom köpmannens bemedling såsom ett dyrbart minne alla de böcker, taflor och skrifter, som tillhört hans älskade mästare, hvilket för honom hade långt större värde än silfver och guld.

Hans och Lena lefde tillsammans i arbetsamhet och gudsfruktan, kärlek och trohet. Gundels barn betraktade de alldeles såsom sitt eget och uppfostrade det med öm sorgfällighet. Det visade sig snart, att den lilla flickan fått sin moders rika begåfning i arf, i förening med ett gladt och kärleksfullt sinnelag. Föräldrarne sökte med tålamod och förstånd leda hennes liflighet i rätt spår och lära henne att lefva för andra och ej för sig själf samt att vänja henne vid ögonblicklig lydnad. Snart fick ock lilla Eva så mycket att göra, att hon blott sällan hade tid att vara vild och ostyrig, ty då hon hunnit till fyra år, hade hon en liten bror att vagga. Lille Berthold följdes efter två år af en liten Fredrik, och efter denne kom systern Anna.

Då var det arbete nog i skolhuset, och omsorger och sjukdom uteblefvo ej heller, så att Hans mången gång nödgades gripa till sitt gamla handtverk för att kunna ärligt slå sig igenom. Under årens lopp hade byn växt till och likaså barnens antal. Bland dessa fanns det mer än en begåfvad

gosse, som Hans gärna velat bibringa ett större kunskapsmått än det vanliga, men därtill felades både honom och barnen tid. Det bittraste armodet hade visserligen vikit, men det fordrades långa år, innan de sår, kriget slagit, i någon mån kunde helas.

En morgon, det var våren 1647, var Hans ifrigt sysselsatt med att undervisa sina gossar. De större stodo kring svarta taflan, på hvilken läraren tecknat konturerna af jordens form, och lyssnade uppmärksamt till hans förklaring, under det de små skrefvo på sina griffeltaflor. Inne i boningsrummet hade Lena samlat flickorna omkring sig och undervisade några i sömnad, medan andra öfvade sig i innanläsning; de allra minsta höll Eva mycket beskäftigt på att lära bokstäfverna, som Hans för detta ändamål målat på groft papper. Lille Berthold lekte tyst i en vrå och Fredrik sof i sin vagga: båda de små gossarne hade sina föräldrars stillsamma natur och störde blott sällan skolrummets ro. I ett nu höjdes alla hufvudena och vändes mot den öppna dörren, genom hvilken bullret af vagnshjul hördes. Till allmän häpnad och förundran stannade vagnen utanför skolhuset. Något sådant hade ännu aldrig inträffat, och till och med Hans och Lena blefvo förvånade; Eva glömde sin värdighet såsom lärarinna och var i en handvändning utom dörren, innan hennes mor kunde hejda henne, men hon kom strax instörtande igen och ropade med glädjestrålande ögon: "'Far, far, kungen kommer!" Hans skyndade till dörren och se, utanför densamma höll en stor, klumpig, fyrspänd kaross, hvars dörr hölls öppen af en djupt bugande lakej och hvarur en ståtlig herre, klädd i en förnäm adelsmans dräkt, just steg ur. Hans förstod genast, att det var hertig Ernst, gick höfviskt bugande emot honom och förde honom vördnadsfullt in i skolhuset. Barnen stodo som fastnaglade, då de förnummo hvem det var, men hertigen tilltalade dem vänligt.

"Kära barn, varen icke rädda, utan svaren eder gode

lärare kort och tydligt, såsom I hafven för vana, på det jag må höra, om I hafven väl lärt salighetens väg. Men hur kommer det sig, att jag ser bara gossar; plägar man inte skicka flickorna i skola här? De behöfva också lära något.''

''Dem har min hustru samlat omkring sig i boningsrummet,'' svarade Hans vördsamt.

''Ni har således en from, trogen hustru? Det är en stor skatt. Kalla nu tillsamman alla barnen och förhör dem i katekesen och låt dem äfven berätta den sköna historien om patriarken Abraham samt sjunga några andliga sånger. Låt det tillgå på vanligt sätt, alldeles som om jag inte vore här.'' Därmed slog sig den höge herrn ned på en stol, och Hans började efter en tyst suck till Gud sitt förhör.

I början voro barnen förlägna, men snart segrade den goda vanan, och alla de klara barnaögonen hängde såsom vanligt vid lärarens läppar, och de friska stämmorna gåfvo raska, glada svar. Bland flickorna utmärkte sig i synnerhet lilla Eva. Utan att föräldrarne märkte det, hade hon redan före sitt sjette år lärt en hel hop genom att ständigt höra på de andra barnen, och när hon sedan började läsa, gjorde hon snabba, nästan öfverraskande framsteg.

Med växande belåtenhet åhörde hertigen undervisningen, och i synnerhet fann han behag i den vackra sången, som han icke kunde höra sig mätt på. Sedan lät han pröfva barnen i innanläsning och skrifning och lät dem förklara teckningen på svarta taflan. Hans, som med vanlig ifver skött sitt arbete, var både trött och glad, när allt var öfver.

''Nu kan det vara nog, min käre skolmästare,'' sade hertigen, ''ni är trött, och med ert nit och ifver är det ej underligt. I, kära barn, hafven gjort mig mycken glädje. Fortfaren såsom hittills och tacken Gud af hjärtat för er trogne lärare. Men på det I mån se, att fromma barn finna nåd både för Gud och människor, vill jag äfven dela ut några skänker bland er.''

På en vink af hertigen hämtade lakejen ett paket ur vagnen, och den vänlige fursten utdelade med egen hand skiffertaflor, grifflar, bibliska taflor, bönböcker och annat bland barnen; några, som utmärkte sig för synnerlig flit, begåfvade han med s. k. katekesthalrar, ett slags stora silfvermynt, på hvilka han för detta ändamål låtit prägla sköna språk och verser. De trenne gossar, som den höge herrn på detta sätt hedrat, kysste tacksamt hans hand. Men hertigen tillade: "Här är äfven en liten flicka, som redan läser flytande innantill och kan större delen af katekesen utantill, hon skall ock få en sådan penning." Han vinkade fram lilla Eva och räckte henne med ett vänligt leende det blanka myntet. Rodnande af glädje tog hon emot det, men hertigen lyfte upp det täcka hufvudet och betraktade med förnöjelse dess barnsliga fägring. Då slog hon armarna om hans hals, och innan fadern kunde förhindra det, kysste hon i barnslig enfald den höge herrn på kinden.

"Hvems är flickan?" frågade han, då Eva sprang ut till sin mor för att visa henne sin nyvunna skatt.

"Min aflidna systers barn, ers furstliga nåde, född i krigets elände och så kär för mig som ett eget barn," svarade Hans.

Nu fingo barnen lof, och hertigen begärde att äfven få se boningsrummet, hälsade vänligt på fru Magdalena och berömde hennes ordning och renlighet.

"Men hvad skall det där vara till?" frågade han, pekande på skomakarbordet.

"Där öfvar jag emellanåt mitt gamla yrke, då det blir knappt om födan för hustru och barn," upplyste Hans.

"Det får inte ske vidare," förklarade hertigen, "redan i denna dag måste bordet bort. Ni har fått rika gåfvor af Gud, min käre skolmästare, och ni måste hädanefter endast lefva för ert kall. De tre gossar, som utmärkte sig framför de öfriga, är det min önskan, att ni bereder för en lärdoms-

skola. Det är ondt om trogna präster och lärare här i landet; ni måste hjälpa mig att uppfostra sådana. Ur min handkassa skall ni årligen få ett litet tillskott, så att ni må kunna reda er utan skomakeriet; och om de trenne gossarne fortfara att göra goda framsteg, vill jag sörja för deras studier.''

''Djupt rörd uttalade Hans sitt tack, men hertigen tillade: ''Äfven jag tackar er, käre skolmästare, ni har i sanning beredt mig en glädjedag. Aposteln säger ju: 'Jag har ingen större fröjd än den, att jag hör mina barn vandra i sanningen.' Ledsaga mig nu till er kyrkoherde, min vagn väntar mig där.''

SEXTONDE KAPITLET.

Fridsfesten.

Redan år 1643 hade fredsunderhandlingar öppnats i städerna Osnabrück och Münster för att få ett slut på det förödande kriget, men svenskarnes fordringar och likaså fransmännens, hvilka i åratal blandat sig i striden, voro så stora, att det drog länge om, innan man kunde enas. Under tiden fortfor kriget att rasa, ehuru icke med samma häftighet, enär härarne minskats både till antal och styrka, och flere furstar dessutom slutit vapenstillestånd för att icke helt och hållet prisgifva sitt folk åt fördärfvet. Bäjern förhärjades ännu en gång af svenskarne på det grufligaste sätt, och de stodo just i begrepp att också storma den olyckliga staden Prag i Böhmen, då det efterlängtade budskapet, att fred var sluten, flög genom hela landet. Hvilket jubel väckte ej detta budskap! I städer och byar ringdes friden in med högtidlig klockringning, i kyrkorna skallade lof- och tacksägelsesånger, i ängslade hjärtan ingöts nytt mod och hopp. Det arma Tyskland

måste dock bringa tunga offer för att tillfredsställa de främmande makter, som deltagit i den ödeläggande kampen. Åt Frankrike måste det afträda det sköna Elsass jämte flera ypperliga fästningar i Rhentrakten; svenskarne gjorde anspråk på stora landsträckor vid Nord- och Östersjön och dessutom den oerhörda summan af fem millioner riksdaler. Det oaktadt härskade stor glädje i de evangeliska länderna, ty protestanterna fingo sig tillförsäkrade full religionsfrihet och samma rättigheter som katolikerna; äfven återlämnades åt dem de kyrkor och kyrkogods som blifvit dem fråntagna.

Men ännu dröjde det åratal, innan folket kunde odeladt fröjda sig öfver dessa välsignelser, ty tiden närmast eller fredsslutet var nästan lika svår som de värsta krigsåren. De främmande härarne lågo nämligen kvar i landet, tills deras ersättningsanspråk blifvit uppfyllda, och utsögo det ännu fullständigare; de tyska regementena däremot upplöstes, och bland de stora skaror hemlösa soldater, som sedermera ströfvade omkring, oförmögna och äfven ohågade till fredligt förvärf, funnos vilda sällar, som sammanrotade sig till röfvarband och tilltvingade sig underhåll af landtbefolkningen. Somliga ströko land och rike omkring med hustru, barn och trosspojkar, försörjande sig medelst tiggeri och tjufnad, under det andra slogo sig ned i öfvergifna gårdar och därifrån gjorde trakten osäker. Icke ens den mest vaksamma och kraftfulla regering kunde helt stäfja detta ofog; borgare och bönder gingo beväpnade såsom under den värsta ofredens dagar, och tornväktaren stötte i sin lur, så fort han på långt håll varsnade en skara folk. Dryga gärder måste erläggas af alla de tyska länderna för att tillfredsställa främlingarnes fordringar, och följden häraf var, att armodet mångenstädes blef större än det på flere år varit.

Äfven Hans nödgades under denna tid mer än en gång taga till vapen för att gemensamt med bönderna hålla de alltför fräcka utbördingarne på afstånd från byn, men fattiga,

uthungrade vandrare härbergerade han dock gärna under sitt tak. "Låt oss ej tröttna att göra godt mot hemlösa," förmanade han sin hustru. "När jag ser en sådan där trött, dammig och ärrig krigsman med släpande steg draga sig fram, kommer alltid tanken på min arme broder Martin för mig. Ack, hvem vet, om han inte också irrar omkring, flyktig och ostadig. Om Gud i sin barmhärtighet förde honom till vår dörr, med hvilken glädje skulle jag ej välkomna honom."

Men Martin kom icke. Han hvilade ju för länge sedan ut från sitt kringströfvande lif hos sin kära Greta och berättade för hennes barn om sina krigsäfventyr. Greta bodde dock numera icke i skogskvarnen. Redan länge hade Andreas märkt, att mjölnarens måg var afvogt stämd mot honom och afundades honom den stora ynnest, han åtnjöt af de båda gamla. Slutligen kunde detta ej längre undgå mjölnaren heller, och en dag tog denne sin fosterson afsides och sade till honom: "Andreas, du är mig så kär som ett eget barn, och jag ville gärna lämna kvarnen åt dig, när jag dör, hvilket väl ej är så långt till. Men Kunz unnar dig den inte, ty han vill ha gården åt sin Rudolf. På det nu ingen oenighet må uppstå mellan mina barn, lämnar jag dig här med varm hand denna summa penningar, som jag med möda sammanspart. Tacka mig ej; din trohet och kärlek kan jag aldrig löna. När jag afsomnat i frid, så öfverlämna kvarnen åt Kunz och flytta till landet Gotha; där är godt att bo under dess fromme och människovänlige furstes hägn. Det blir nog inte svårt för dig att få köpa en kvarn eller en liten gård, och där har du bättre tillfälle att komma i åtnjutande af kyrkans och skolans välsignelser än här, där vägen till byn är lång och skolan i dåligt skick."

Tvenne år före fredens afslutande afled den åldrige mjölnaren; hans hustru hade gått före honom. Då skildes Andreas i endräkt från anförvanterna och flyttade med sin Greta och fem blomstrande barn till Gotha, där han slog sig ned i en

kyrkby, som fordom varit stor och ståtlig, men som lidit mycket afbräck genom kriget. I början hade han svårt nog att draga sig fram, men efter hand förbättrades hans vilkor. Några af de rika bönderna, som under krigsnöden flyktat till främmande land, vände tillbaka för att åter bruka sina fäders jord, många hemlösa blefvo bofasta där, och ett blygsamt välstånd återvände så småningom.

År 1650 var landet ändtligen befriadt från utländskt krigsfolk; de kringströfvande skarorna hade efterhand bekvämat sig att föra ett ordnadt lif eller dragit sig undan till hemliga smygvrår, och Gud hade beskärt landet en god skörd till uppmuntran för försagda hjärtan. Det beslöts då, att man skulle fira en fredsfest öfver hela landet. De högst uppsatte krigsherrarne begåfvo sig med lysande följen till Nürnberg och firade den beramade festen med stor ståt i stadens rådhussal. De kostligaste rätter framburos på silfverfat, och ur gyllene bägare druckos skålar för kejsarens välgång och den fromme svenske konungens minne. Åt de fattige stektes två hela oxar, och ur en springbrunn flödade i sex timmars tid kostligt vin för deras räkning. All denna prakt kunde dock tyvärr icke återge lifvet åt de tusenden, som jämmerligen omkommit i hunger och elände. På alla orter landet rundt rustade man sig för öfrigt att efter bästa förmåga högtidlighålla festen med lof och tack till Gud.

En dag kallades Hans att skyndsamt infinna sig i prästgården, och då han trädde in i den åldrige kyrkoherdens studerkammare fann han där före sig pastorn från en stor grannby och dennes skollärare. Efter vänlig hälsning började den förre: "Det är roligt att återse er än en gång, min käre Trautman; det är nog mer än fyra år sedan ni sist besökte vår by. Ni skulle inte ångra ett besök där nu, för att med egna ögon se hur vi med Guds hjälp repat oss?"

"Det är en stor försummelse af mig, herr pastor, att jag inte långt för detta hälsat på hos er," svarade Hans, "men

jag har mycket arbete med mina gossar, och under den osäkra tiden ville man dessutom ogärna lämna hustru och barn ensamma.'

"Men den tiden är nu, Gud ske lof, förbi, och hädanefter skola vi umgås såsom grannar, ehuru vägen är lång. Till att börja med ha vi nu beslutat att gemensamt fira fredsfesten i vår by, där ha vi en rymlig kyrka med en stor vacker plan utanför. Både gamla och unga måste infinna sig och framför allt ni, min käre skolmästare, med alla skolbarnen. Er ämbetsbroder har satt musik till några sköna verser, som skola sjungas såsom växelsång mellan de båda skolorna, på det att äfven här det ordet må uppfyllas: 'Af barns och spenabarns mun har du beredt dig lof!' Men ni måste öfva in edra skolbarn väl, så att de icke komma af sig."

Den främmande skolläraren visade nu Hans sina noter och förklarade utförligt, hur han menade.

"Enär ungt folk bäst förstå det de se för sina ögon," tog kyrkoherden åter till att orda, "så har jag tänkt låta ett af barnen föreställa friden och ett annat rättfärdigheten. Men pojkar duga inte till sådant, de äro för klumpiga; vi måste taga ett par flickor härtill. Skulle ni, herr Trautman, vilja låta er lilla dotter föreställa friden? Jag har hört sägas, att hon är ett ovanligt täckt barn, och att vår landsherre visat henne särskild ynnest."

"Om ni aktar min lilla Eva värd denna heder, så står hon gärna till er tjänst."

"Det är bra; friden kommer alltså från er by, rättfärdigheten från vår. Vi ha i vår skola en mjölnardotter, ett förståndigt, sedesamt barn, som lämpar sig synnerligen väl för denna uppgift. Hennes föräldrar ha ej bott mer än tre år i byn; de äro komna från bergstrakten. Gud gifve, att jag hade många sådana fromma och rättskaffens människor bland mina församlingsbor. "Och nu," slöt den nitiske pastorn, "lämna vi er båda skolmästare att rådgöra om sången, medan

vi pastorer göra ett besök i herrgården för att utbedja oss den unga frökens biträde med anordnandet af passande dräkter åt frid och rättfärdighet."

En söndag i slutet af augusti begaf sig byns hela befolkning i morgongryningen på väg till den efterlängtade festen, endast kvarlämnande några gamla att se efter småbarnen och sköta om kreaturen. Hvilken fröjd blott det att kunna bege sig bort utan fruktan för röfvare eller fientliga öfverfall! Det var ett ståtligt tåg, som satte sig i rörelse genom skogen. De minsta barnen och svaga personer; som ej orkade gå, fingo åka i löfprydda höskrindor, medan de öfriga med raska steg tågade bredvid, förkortande vägen med sång och förtroligt samspråk. Hans gick i spetsen för de större skolgossarne, men hur mycket han än sökte uppmuntra sig själf till Guds lof, ville festglädjen ej komma in i hans hjärta. Han tänkte i dag på alla de kära, som kriget beröfvat honom, och på sin broder, som kanske irrade omkring, förvildad och i elände, utan att han förmådde hjälpa honom.

När de kommo ut ur skogen, låg byn med dess vackra omgifningar framför dem, och i dess midt reste sig den nybyggda kyrkan. Så fort väktaren, som höll utkik i tornet, såg första skymten af de ankommande, gaf han ett tecken, och klockorna sattes genast i rörelse. Sedan gingo byns högtidsklädda invånare i ordnadt tåg sina gäster till mötes, och när de träffade tillsammans, uppstämde de denna lofsång:

"Ära ske Herren! vår hjälpare Herren är vorden.
Målet han satte för sköflingen, våldet och morden.
Han till vår nöd
Vände sitt öga och böd:
Frid vare åter på jorden!

Ära ske Herren, ja Herren allena ske ära!
Mäktig att göra långt mer än vi kunna begära.
Härligt och stort
Är hvad den Evige gjort:
Honom vårt offer vi bära."

I spetsen för det ena tåget gick Frid — det andra anfördes af Rättfärdighet.

Sid. 249

Sångens ord funno gensvar i den unge skollärarens hjärta. Han tänkte på de otaliga nådesvälgärningar, Gud bevisat honom under hans skiftesrika lefnad, och uppfylld af ny glädje och tacksamhet stämde han kraftigt in med sina gossar.

Vid framkomsten till kyrkplanen ställde sig de vuxna i en krets, männen på högra sidan, kvinnorna på den vänstra. Skolbarnen däremot ordnade sig i tvenne tåg, flickorna med friska kransar på hufvudet, gossarne med buketter i handen. I spetsen för det ena tåget gick Frid i ljusgrön dräkt med en vacker grön kvist. Det andra tåget anfördes af Rättfärdighet i hvit dräkt med ett gyllene diadem på hufvudet och i handen en glänsande vågskål. Båda flickorna gingo med blygsamt sänkta ögon; de buro icke sin prydnad till fåfänga utan till Guds ära. Under vacker växelsång närmade sig de båda tågen hvarandra. Vid orden: "Nåd och sanning mötas, rättfärdighet och frid kyssas," kysste de båda barnen hvarandra på de rosiga läpparne, och fattande hvarandras händer gingo de in i kyrkan, dit alla de öfriga följde dem i god ordning.

"Hvad fattas er, fru Greta?" hviskade en ståtlig bondhustru till den blonda mjölnarhustrun, "ni gråter ju."

"Ack ja, jag kan inte annat, den älskliga lilla flickan, som föreställer friden, erinrar mig så lifligt om en kär syster, som jag förlorat, att mitt hjärta uppröres. Men jag vill ej klaga, Gud har ju låtit mig få igen min broder."

Nu följde gudstjänsten med lofsånger och innerliga tacksägelser. Den åldrige kyrkoherden skildrade först med lefvande färger krigets elände, och sedan på ett skönt sätt fredens välsignelser. Därpå förmanade han med hjärtliga ord både unga och gamla att också vandra på fridens väg, i botfärdighet, tro och ett heligt lefverne, på det Gud icke skulle nödgas komma med nya vredesdomar, utan kunna utbreda sin nådesfullhet öfver det försmäktande landet.

Efter gudstjänstens slut undfägnade byfolket sina gäster efter bästa förmåga, och sedan ännu en kort gudstjänst hållits

samlades stora och små på byns allmänning till gladt och vänskapligt umgänge. De gamla slogo sig ned på för tillfället anordnade bänkar, men barnen roade sig med hvarjehanda lekar. Hvetebröd och frukt hade utdelats bland dem till tecken att nöden nu var till ända.

Frid och Rättfärdighet togo föga del i det muntra lifvet, ty morgonens tilldragelser hade försatt de tänkande barnen i en högtidlig stämning. De hade satt sig på marken under ett lummigt träd och utbytte nu i all förtrolighet sina barnsliga tankar.

"Vi ha kysst hvarandra," sade Eva till sist, "nu skola vi också vara lekkamrater, jg håller redan så mycket af dig."

"Hur skola vi kunna vara lekkamrater," invände den andra betänksamt, "vi bo ju så långt från hvarandra."

"Jo, jag skall komma och hälsa på dig så ofta, så ofta, jag kan springa så snabbt som ett rådjur. Se'n kriget nu är slut, är jag ej längre rädd att springa genom skogen. Räck mig din hand och säg mig hvad du heter, det gör man alltid, när man ingår vänskapsförbund."

"Jag heter Anna och är dotter till mjölnaren. Ser du, där borta tittar vårt hus mellan träden."

"Och jag heter Eva och är dotter till en krigsman och en skolmästare."

"Hur hänger det ihop? Man kan ju inte ha mer än en far, eller hur?"

"Men jag har två i alla fall," vidhöll flickan. "Efter du är min lekkamrat, skall jag tala om det för dig; för byfolket nämner jag det aldrig, sedan en stygg gosse en gång kallade mig ett stråtröfvarebarn. Bakom skogen där borta är ett förfallet slott, och där fann skolmästaren, som nu är min far, för tre år sedan min kära moder i stor nöd och elände. Hon var en vild krigsmans hustru, och jag är född i ett stall."

"Alldeles som Jesus-barnet; det är väl därför du är så vacker," utbrast Anna.

"Min mor var mycket vackrare, och så snäll, så snäll! Hon bar mig på armen långa, långa vägar och tiggde sitt bröd vid dörrarne. Men hör vidare. Hon upptäckte snart att den vänlige mannen, som funnit henne, var hennes bror; deras far var kyrkoherde, och båda två hade blifvit bortförda af stygga soldater. Är det inte alldeles som en saga? Men mor var sjuk och gick snart till himmelen, och då gaf Gud mig en ny snäll mor, och morbror är nu min far och jag älskar honom så mycket, så mycket!" Och därvid kysste och omfamnade hon sin nya väninna af alla krafter, liksom för att uttrycka storheten af sin kärlek.

"Jag kan också berätta något," började Anna. "Min mor är prästdotter liksom din och blef lämnad alldeles ensam, då soldaterna släpade bort hennes syskon. Jag vet att hon än i dag begråter sin broder Hans och sin vackra syster Gundel. Men sedan min glade morbror Martin ändtligen kommit hem från kriget, sörjer hon inte så mycket."

"Nu blir det då riktigt som en saga," ropade Eva och sprang upp. "Min far grät senast i går öfver sin broder Martin, Gundel hette min mor, som är i himmelen, och far heter Hans. Är det inte alldeles underbart att namnen äro så lika?"

"Jo, det är det nog, men far säger att mycket underbart tilldragit sig under det långa kriget. Men hvarför drar du så hårdt i min klädning? Den kan gå sönder, och då får jag bannor af fröken på herrgården."

"Jag vet något, jag," jublade Eva, "något riktigt vackert. Säg mig, hvad heter din mor, men fort!"

"Hon heter Margareta, men far och morbror Martin kalla henne Greta."

"Då är det ju så," jublade Eva, "din mor är fars Greta, och far är Hans, som din mor begråter. Men nej," fortfor hon, plötsligen misslynt, "det kan inte vara så, fars snälla

syster Greta är ju länge sedan död. Hvilken skada! Jag gladde mig redan åt att vi voro syskonbarn.''

Anna satt en stund eftersinnande och sade därpå:

''Låt oss gå till mor och tala om alltsammans för henne. Då Herren Jesus vandrade på jorden, gjorde han många döda lefvande, och far säger att han än i dag gör under. Hvem vet om han inte uppväckt din fars Greta och hon nu är min mor.''

Hand i hand tågade barnen åstad öfver gräsplanen och träffade först på skolmästaren, för hvilken Eva med stor ifver berättade om den underbara namnlikheten. Hans log ett vemodigt leende. ''Ack mitt barn,'' sade han, ''tror du inte, att det finns flera syskon, som bära samma namn som vi?''

Men sedan den lugnare Anna öfvervunnit sin skygghet så pass, att hon kunde omtala hvad hon visste om sin mors sorgliga ungdom, blef det honom så underligt till mods. Han såg barnet in i de trohjärtade ögonen liksom för att forska efter någon likhet.

''För mig till din mor,'' sade han, och snart funno de Lena och mjölnarhustrun, som utan att ana hur nära släkt de voro, redan känt sig dragna till hvarandra och nu sutto i förtroligt samspråk med sina yngsta barn i skötet.

''Se där komma Frid och Rättfärdighet,'' yttrade mjölnarhustrun leende. ''Hvilken älsklig liten dotter ni har, jag kan knappt se mig mätt på henne. Äfven er mans ansikte väcker gamla ljufva minnen i mitt hjärta. När han går så där, frammanar han bilden af min käre fader, då han lustvandrade i trädgården med sin Gundel. Han var dock ej så lång och var äfven blekare och något lutande de sista åren. Kristian, spring efter far, skolmästaren vill visst tala med honom.''

Eva hade helst velat rusa fram och genast bestorma mjölnarhustrun med frågor, om hon vore hennes fars Greta, men på den tiden var det ej tillåtet för barnen att föra ordet

bland de äldre. De båda flickorna stannade alltså på något afstånd och hviskade hemlighetsfullt med hvarandra, men under uppmärksamt aktgifvande på föräldrarnes miner. Det dröjde ej heller länge, förrän skolmästaren öppnade sina armar och slöt den trofasta systern till sitt hjärta, under det glädjetårar strömmade ur bådas ögon; äfven Andreas och Lena lämnade fritt lopp åt sin rörelse.

"Det är väl ändå inte som jag trodde," sade Eva sakta, "de gråta ju."

"Jo, man kan gråta af glädje också," svarade Anna; "då morbror Martin kom hem från kriget, grät mor, fast hon var så glad. Se där kommer han."

En ung, solbrynt man, ett hufvud högre än allt det öfriga folket, närmade sig med långsamma steg. Han haltade nämligen på ena benet och gåendet besvärade honom.

Han har fått en kula genom sitt knä," hviskade Anna, "men det gör aldrig ondt."

Greta återvann snart det sinneslugn, som hjälpt henne igenom så många bedröfvelser och nu hjälpte henne att bära den öfverväldigande glädjen. Hon räckte ut handen och ropade: "Kom hit, du ljufva lilla Frid, du min arma Gundels kära barn."

Flickorna skyndade fram, och det var ingen ända på jublet, tacksägelserna och lofprisandet. Endast Martin stod afsides och blickade nästan skyggt på sin återfunne broder. Greta vinkade honom till sig, sägande:

"Kom fram och hälsa på Hans, annars kan han tro att du ej är glad öfver återseendet."

Men Hans förekom honom:

"Skall den där jätten vara min lille Martin, som i lägret vid Nürnberg kämpade så tappert om brödbitarne? Det har jag svårt att tro; jag måste ju rent af se upp till honom."

"Minns du ännu det där?" genmälde Martin förlägen. "Jag uppförde mig visst mycket otillbörligt och öfvermodigt

mot dig sista gången vi träffades; jag hade länge sedan glömt bort det, men när jag nu fick se dig såsom en ståtlig och ärad man, rann det mig åter i minnet. Nu kommer du nog att ringakta mig, ty såsom du ser är jag ingenting annat än en uttjänt soldat, och med kunskaperna är det klent beställdt."

"Min käre broder," afbröt honom Hans, "Greta säger att du i enfald vandrar på Guds vägar och äter ditt eget bröd såsom en hederlig och arbetsam mjölnardräng — hvad mer skulle jag väl begära? Gud har hört min bön och nådefullt bevarat dig under otaliga faror och frestelser. Alla bekymmer jag utstått för dig äro nu förvandlade i lof och tack."

Nu var Martins skygghet borta, och han omfamnade och kysste sin broder nästan stormande som fordom i Mainz.

Bland de församlade spred sig hastigt nyheten om hur underbart Gud sammanfört de så länge åtskilda syskonen, och alla trängde sig omkring dem med frågor och lyckönskningar. Slutligen uppträdde byns pastor midt i festskaran och vinkade med handen till tecken att de skulle hålla sig stilla.

"Kära vänner," började han, "bestormen icke alltför häftigt de återförenade, som säkert längta att få vara ensamma med hvarandra, ty deras hjärtan äro öfverfulla af tacksamhet och glädje. Låten dem därför i ro bege sig till kvarnen, där skolmästaren med de sina nog stannar öfver några dagar, enär plikten ännu icke kallar honom hem. Men låtom oss dessförinnan till allas vår uppbyggelse i korthet framhålla de nådesvälgärningar, Gud bevisat denna familj. Sen dessa trenne syskon! För snart tjugu år sedan blef på en dag deras trefna hem ödelagdt och deras fader mördad. Helt visst var hans sista suck en välsignelse öfver de barn, han så ömt älskat och i hvilkas hjärtan han med så stor trohet utsått och vattnat Guds ord. Och denna välsignelse har synbart hvilat öfver dem. Guds goda hand har nådefullt fört och bevarat dem under krigets fasor, under hunger och det bittraste armod, under frestelser och faror af tusen slag och nu låtit dem åter-

finna hvarandra, aktade och afhållna af sina medmänniskor och, hvad som är af oändligt högre värde, beståndande i tron och i Guds nåd. Visserligen begråta de en älskad syster, men äfven med henne har Gud gjort stor barmhärtighet. Det arma förlorade fåret, som var så svårt såradt af världens törnen, har han burit hem på sina armar till det trygga fårahuset, där det får hvila ut i evig ro. Sen häraf, mina älskade, hur Guds nåd lik en gyllene tråd går igenom den framfarna eländestiden. Blicken tillbaka på edra egna lefnadsskickelser, och I skolen äfven i de bittraste af dessa finna spår af samma nåd. Men tagen äfven denna familj till föredöme. I föräldrar, inplanten tidigt Herrens fruktan i edra barns hjärtan, och I, kära barn, mottagen Guds ord med saktmodighet. I sanning, en sådan härlig afslutning af vår fridsfest hade väl ingen af oss väntat. Vänden nu hem till edra hus och glädjens öfver friden, men låtom oss först gemensamt uppstämma den gamla välkända lofsången:

"Nu tacken Gud, allt folk, med hjärtans fröjd och gamman
För stora ting, dem han gör med oss allesamman:
Den från vårt moderlif af nåd och stor miskund
Så mycket godt oss gjort och än gör hvarje stund.

Den nåderike Gud, han oss ock här förläne,
Att vi med hjärtans fröjd i frid städs honom tjäne;
Och Herren, stor af nåd, oss vare alltid blid,
Oss vare Herren när, nu och i evig tid."

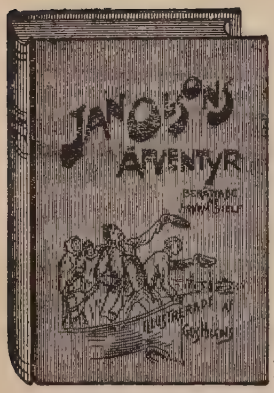

Jan Olsons äfventyr, eller en vermländsk emigrants resor och lefnadsöden i det Norra Amerika. Författad af honom själf. 30 ill.; 410 sid.; häft. 75c; klb. $1.

Lärobok i Fäderneslandets Historia samt Grunddragen af Norges och Danmarks Historia af C. T. Odhner. 176 sid.; 71 illustr.; kartonerad $1.00.

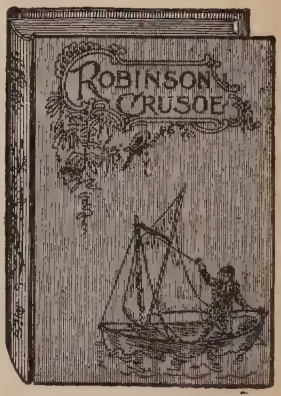

Den verklige Robinson Crusoes Lefverne och Äfventyr samt tjuguåttaåriga vistande på en obebodd ö, af Daniel De Foe. 40 illustrationer; 320 sidor. Häft. 60 cents; klothband $1.00.

Svenska Historiska Berättelser:

Smedsonen fr. Örebro. Häft. .40; klb. .60
Gustaf Adolfs ungdom. " .40; " .60
En Ädel Drottning. " .40; " .60
Karl XII:s Drabant. " .50; " .75
Kungen och Riksdagsmannen. Häft. .40; klothband - - - .60

Historiska Ber. för Folket, af Erik Ejegod. Fyra ber. i fint klothband .75

Ekenäs, hist. ber. från Östergötland, af C. F. Ridderstad. Hft. .50; kl. 75

Tio Kungaäfventyr, af Pehr Thomasson. Illustr. Häft. .50; karton. .60

Svenska Folksägner, samlade af H. Hofberg. 43 teckningar. Pris, i 7 häften $1; klothb. $1.50; halfm., glsn. $2.00

1.50

Y0-CMQ-275